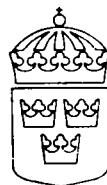

Riksdagens protokoll

1987/88:114

Protokoll
1987/88:114

4 maj 1988

Debatter m. m.

Onsdagen den 4 maj

Kompletteringsval till utskott	3
Sverige och den västeuropeiska integrationen	4
Meddelande om riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet 1987/88	119
Utrikeshandel	119
Tekoindustri och tekohandel	133
Svenska åtgärder för att uppnå en gemensam europeisk transport- marknad, m. m.	147
Luftfart	155
Anslag till sparfrämjande åtgärder	170
Meddelande om frågor	
1987/88:483 av Elisabeth Fleetwood (m) om servicebostäder åt handikappade och gamla	177
1987/88:484 av Sten Andersson i Malmö (m) om akutsjukvår- den i Malmö	178
1987/88:485 av Sten Andersson i Malmö (m) om brottsutveck- lingen i Sverige	178

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 maj

Val av en suppleant i socialförsäkringsutskottet	3
Val av en suppleant i kulturutskottet	3
Val av en suppleant i arbetsmarknadsutskottet	3
<i>Utrikesutskottets betänkande</i>	
1987/88:24 om Sverige och den västeuropeiska integrationen	4
<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
1987/88:17 om sjöfart m. m.	117

Onsdagen den 4 maj

Kl. 09.00

*Kompletteringsval till
utskott*

1 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Marie-Louise Naulé, Karlskoga, Sten Söderpalm-Berndes, Nora, och Gertie Ågren, Karlskoga (alla m) utsetts till ersättare för riksdagsledamöter med stöd av 14 kap. 14 § vallagen.

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 3 maj 1988.

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

2 § **Kompletteringsval till utskott**

Anf. 1. TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i socialförsäkrings- och kulturutskotten under tiden den 4 maj–den 3 juni anmält Birgitta Dahls ersättare Björn Kaaling.

Vidare har moderata samlingspartiets partigrupp som suppleant i arbetsmarknadsutskottet under Bengt Wittboms ledighet anmält hans ersättare Sten Söderpalm-Berndes.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Björn Kaaling (s)

suppleant i kulturutskottet

Björn Kaaling (s)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Sten Söderpalm-Berndes (m)

4 § Föredrogs men bordlades åter
Justitiekammarens betänkanden 1987/88:40 och 47

5 § Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1987/88:24 om Sverige och den västeuropeiska integrationen (prop. 1987/
88:66).

Sverige och den västeuropeiska integrationen

Statsrådet Anita Gradin erhöll först ordet för att lämna meddelande i handelspolitiska frågor.

Anf. 2 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Utrikeshandeln är av grundläggande betydelse för den svenska ekonomin och samhällsutvecklingen. Genom att delta i det internationella handelsutbytet och den internationella arbetsfördelningen, kan även ett litet land som Sverige renodla sina konkurrensfördelar och skapa en levnadsstandard som annars inte skulle kunna uppnås. Handelspolitiken utformas emellertid inte enbart i syfte att främja vår materiella välfärd. Tillsammans med utrikespolitiken skall den också bidra till att värna vår integritet och vårt självbestämmande.

Internationell ekonomisk och handelspolitisk utveckling under efterkrigstiden har varit i linje med dessa strävanden. Genom skapandet av ett öppet multilateralt handelssystem, har en snabb och stabil expansion av världshandeln åstadkommit. GATT-avtalet har fungerat som ett värn för de små handelsnationernas rätt att hävda sig i den internationella konkurrensen och tillvarata sina intressen gentemot handels supermakter.

Det har för Sverige varit naturligt att delta i denna multilaterala process. Genom en öppen och fri handel har vårt behov av fortsatt och ökat marknadstillträde tillgodosetts, vilket bidragit till vår höga sysselsättning och vårt välstånd. Insikten hos svensk industri och fackföreningsrörelse om protektionismens skadeverkningar har banat väg för den breda förankring som frihandelspolitiken har i det svenska samhället. Det är också genom frihandel som enskilda konsumenters intressen bäst kan tillgodoses.

De dystra prognoser om det framtida ekonomiska läget som följde i spåren av höstens händelser på de finansiella marknaderna har nu reviderats till det bättre. Detta är naturligtvis tillfredsställande, men det finns anledning att varna för oreserverad optimism. Osäkerheten beträffande den framtida händelseutvecklingen kvarstår. Nya omvälvningar på de finansiella marknaderna med en åtföljande försvagning av världsekonomin skulle snabbt kunna hämma den internationella handeln och utlösa latent handelskonflikter.

Världshandelns tillväxt med 4 % under år 1987 var i det perspektivet nöjaktig. Under stabila förhållanden väntas den växa i samma takt under

innevarande år. Särskilt glädjande är att även flera av de skuldtyngda u-länderna lyckats förstärka sina handelsbalanser något under år 1987.

Samtidigt måste det konstateras att denna utveckling döljer fundamentala problem. Obalanserna mellan de tre stora handelsblocken USA, EG och Japan kvarstår. En viss minskning av det väldiga amerikanska handelsunderskottet förefaller emellertid att vara på väg – även om enskilda månader fortfarande kan uppvisa alltför stora underskott. Det är viktigt att det amerikanska handelsunderskottet fortsätter att minska. Samtidigt är det nödvändigt att en dämpning av importutvecklingen i underskottsländerna åtföljs av ökad efterfrågan i länder med betydande handelsöverskott. Risken är annars uppenbar att en ökad balans i världshandeln uppnås till priset av en försvagad ekonomisk utveckling och höjd arbetslöshet.

Det finns också anledning att peka på de negativa konsekvenserna av alltför stora svängningar i växelkurserna. De kan skapa osäkerhet om handelsutsikterna och därigenom även hämma investeringsviljan.

Bland u-länderna har handelsförbättringarna delvis skett till följd av kraftiga ekonomiska åtstramningar med sänkt levnadstandard som resultat. Omfattningen av u-ländernas skuldbörda kommer även i fortsättningen att påverka utsikterna för tillväxt i världsekonomin. Regeringen fäster bl. a. av dessa skäl fortsatt stor vikt vid att söka konstruktiva lösningar på u-ländernas skuldproblem.

Även om de flesta länder har stått emot kraven på protektionistiska åtgärder finns således de handelspolitiska orosmolnen kvar trots flera års högkonjunktur. På sikt kan de ständiga påfrestningarna på handelssystemet leda till att respekten för etablerade spelregler gradvis går förlorad – att tröskeln gentemot protektionistiska åtgärder sänks.

I debatten om den amerikanska handelslagstiftningen har det funnits inslag som pekar i denna riktning, och liknande tecken har noterats i Europa och i andra delar av världen. Detta ger anledning till oro inför framtiden, särskilt som dessa tendenser visat sig under en högkonjunktur och riskerar att stärkas under en lågkonjunktur.

Det ökande ömsesidiga beroendet mellan de nationella ekonomierna ställer allt större krav på såväl det internationella samarbetet som på vårt eget handelspolitiska uppträdande. För att dämpa effekterna av ekonomiska lågkonjunkturer och för att motarbeta protektionism i handeln, måste vi ge oförändrat hög prioritet åt stärkandet av det multilaterala regelverket. Genom ett intensifierat samarbete inom vårt närområde i Norden och Europa kan vi vidga gränserna för vår hemmamarknad och skapa en stabilare bas för vårt näringsliv och vår handel.

För Sverige är det viktigt att ständigt ge akt på skiftningar och förändringar i de internationella handelspolitiska mönstren. En viktig sådan förändring är framväxten av olika former av regionalt handelspolitiskt samarbete. Så länge dessa samarbetsformer är förenliga med frihandelsprincipen och sker inom GATT:s ramar kan de tjäna som ett komplement till det multilaterala liberaliseringsarbetet och motverka tendenser till unilateralism och bilateralism i handeln.

Det är bl. a. mot den här bakgrunden som vårt arbete för att stärka EFTA och för att vidareutveckla samarbetet med EG skall ses. Det vore emellertid

allvarligt om regionaliseringen skulle leda till en fragmentering av världshandeln, där några stora maktblock gör upp om spelreglerna i periferin till det multilaterala regelverket på bekostnad av mindre, utanförstående länder.

Herr talman! Den svenska utrikeshandeln har utvecklats på ett gynnsamt sätt under senare år. För år 1987 registrerades ett överskott på drygt 22 miljarder kronor. Det är visserligen en försämring med 8,5 miljarder jämfört med året innan, men man skall då hålla i minnet att överskottet år 1986 var det största som Sverige någonsin har haft. Bl. a. till följd av att världshandelns tillväxttakt nu dämpas kan en fortsatt försvagning i såväl handelsbalansen som tjänstebalansen förväntas under år 1988.

I detta läge är det bekymmersamt att svenska företag förlorar marknadsandelar både i Sverige och utomlands. Vi måste vända denna utveckling. Fortsatta överskott i handelsbalansen är nödvändiga, om vi skall kunna vidmakthålla balans i den svenska ekonomin och bevara sysselsättning och levnadsstandard på en hög nivå.

Många faktorer påverkar Sveriges konkurrensförmåga på internationella marknader. Vi måste ha en kvalificerad forskning och utveckling vid högskolor och universitet och inom företagen. I en värld där tekniska försprång är kortlivade och där förmågan till ständig teknisk utveckling är utslagsgivande, måste arbetare och tjänstemän vara utbildningsmässigt väl rustade att möta krav på förändringar. Vi måste ha en pris- och kostnadsutveckling som ligger i nivå med konkurrentländernas.

Utsikterna till balans och stabilitet i Sveriges ekonomi och handel betingas också i hög grad av våra exportansträngningar. Tillsammans med näringslivet och berörda organisationer måste staten därför verka för att det exportfrämjande arbetet intensifieras och anpassas till nya konkurrensförhållanden.

Vår utrikeshandel har en stark inriktning på Västeuropa. Framväxandet av en västeuropeisk hemmamarknad kan ge stöd och stabilitet åt vår utrikeshandel. Men den västeuropeiska integrationen har även andra dimensioner.

Herr talman! Sverige tillhör Europa geografiskt, historiskt, kulturellt och ekonomiskt. Vi tillhör ett Europa där motsättningar och spänningar under 1900-talet lett fram till två förödande världskrig. Ett alltmer omfattande samarbete växer emellertid fram mellan Väst- och Östeuropa. Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, ESK, är ett uttryck för dessa strävanden.

Den västeuropeiska integrationen har som ett av sina mål att historiska motsättningar skall överbryggas. Mellan forna fiendestater har nu vuxit fram en så stark vilja till samarbete att de krig som härjade vår kontinent för bara några decennier sedan ter sig alltmer ofattbara.

Denna utveckling är av största betydelse även för Sverige. Varje steg i riktning mot avspänning och samarbete i Europa innebär ett större mått av trygghet även för vårt land. Händelseutvecklingen i vår europeiska omgivning kommer alltid att ge avgörande förutsättningar för vår egen trygghet och välfärd.

Det är mot denna bakgrund som regeringen klart har uttalat att vi aktivt skall delta i ett brett europeiskt samarbete. Vi skall ge vårt bidrag till avspänningen i vår världsdelen och verka för ett ökat utbyte mellan Öst- och Västeuropa.

Det europeiska samarbetet får inte begränsas till bara Västeuropa. Och Europa får inte sluta sig mot omvärlden. Redan när vi förhandlade om vårt frihandelsavtal med EG deklarerade regeringen att detta skulle ses som ett steg mot världsomfattande frihandel. Vi önskar ett Västeuropa som är öppet för ekonomiska, kulturella och mänskliga kontakter med den övriga världen.

Ekonomiskt är Sverige i hög grad integrerat med det övriga Västeuropa. Vi tillhör ett västeuropeiskt frihandelsområde för industrivaror omfattande 18 länder och 350 miljoner människor. Ungefär 70 % av vår industriexport går till Västeuropa. Hundratusentals arbeten är direkt eller indirekt beroende av tillgången till den västeuropeiska marknaden.

Ett viktigt mål för vårt deltagande i den integrationsprocess som pågår i Västeuropa är därför att vidareutveckla en gemensam marknad bestående av samtliga 18 EG- och EFTA-länder. En gränslös västeuropeisk marknad förutsätter att olika slag av fysiska, tekniska och juridiska hinder mellan länderna avlägsnas. Genom vårt frihandelsavtal med EG har vi fr. o. m. årsskiftet 1983/1984 avskaffat alla tullar och kvantitativa restriktioner för handeln med industrivaror mellan Sverige och EG. Regeringen verkar nu för att ändra slag av gränshinder mellan EFTA- och EG-länderna skall avlägsnas i samma takt som EG:s inre marknad förverkligas.

Vi önskar ett så nära och omfattande samarbete med EG på så många områden som möjligt med hänsyn tagen till vår neutralitetspolitik. Sverige kan således inte delta i ett förpliktande utrikespolitiskt samarbete med en grupp länder i syfte att utforma gemensamma ståndpunkter. Regeringen gjorde år 1971 bedömningen att svenskt medlemskap i EG var oförenligt med neutralitetspolitiken. Regeringen finner inte skäl att ändra denna bedömning.

Men neutralitetspolitiken får inte enbart ses som en begränsning av vårt handlingsutrymme. Genom sitt bidrag till stabiliteten i Nordeuropa är neutralitetspolitiken också en positiv faktor i ett vidare europeiskt säkerhetspolitiskt mönster. Vid sidan av de neutralitetspolitiska hänsyn vi måste ta utesluter vi på förhand inga samsamarbetsområden, även om förutsättningarna för samarbete kan variera från område till område.

Integrationsarbetet i Västeuropa har intensifierats under senare år och gäller nu långt mer än rent ekonomiska och handelspolitiska frågor. Inom EG är målet att förverkliga de s. k. fyra friheterna före 1992 års utgång. En inre marknad med fri rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital skall skapas. Detta ställer krav på harmonisering av en mängd regler av olika slag.

Vår strävan är att svenska företag och produkter inte skall diskrimineras i förhållande till andra länders företag och produkter på den västeuropeiska marknaden. Svenska högskolor och företag måste på lika villkor som motsvarigheterna i andra västeuropeiska länder kunna delta i det växande forsknings- och utvecklingssamarbetet.

En viktig grundval för Sveriges deltagande i den västeuropeiska integrationen utgörs av Luxemburgdeklarationen, som undertecknades av representanter för samtliga EFTA- och EG-länders regeringar år 1984. Det gemensamma målet är att skapa ett dynamiskt europeiskt ekonomiskt samsamarbetsområde, omfattande samtliga 18 EFTA- och EG-länder. Som följd av

deklarationen har förhandlingar igångsatts på en rad olika områden.

Detta multilaterala samarbete med EG genom EFTA har många fördelar. Det omfattar praktiskt taget alla västeuropeiska länder och står därför i god samklang med visionen om ett gränslöst Västeuropa. Kontakterna med EG underlättas om EFTA-länderna, vars intressen i förhållande till EG ofta sammanfaller, uppträder gemensamt. Vi måste givetvis också verka för en dialog med de enskilda EG-länderna. Statsministerns förstående Europaresa skall ses i bl. a. detta perspektiv.

Det mångåriga samarbetet mellan de nordiska länderna har stor betydelse även för vårt deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet och kan på flera områden tjäna som en förebild. En utveckling av det nordiska samarbetet är nödvändig för att det fortsättningsvis skall kunna bidra positivt till den västeuropeiska integrationen. Detta höjer kraven på samarbetet inom Norden samtidigt som dess betydelse ökar. År 1985 antogs en gemensam handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, som håller på att genomföras. I den nya handlingsplan som nu utarbetas ges strävan att vidareutveckla den nordiska hemmamarknaden fortsatt hög prioritet.

Den nordiska gemenskapen bygger på ett starkt fundament av gemensamma traditioner. I de nordiska länderna finns en väl utbyggd social välfärd. Strävan att utjämna människors levnadsvillkor har, vid en internationell jämförelse, varit framgångsrik. Löntagarnas intressen tillvaratas av starka fackföreningsrörelser.

När vi nu står inför uppgiften att delta i en mer omfattande västeuropeisk integration är det nordiska samarbetet en tillgång. Vi kan gemensamt verka för att ge integrationen en social dimension och inte bara en ekonomisk. Och detta är nödvändigt. Den västeuropeiska integrationen får inte bli en angelägenhet bara för de multinationella koncerner som i så hög grad redan är internationellt integrerade.

Även andra frågor måste nu sättas i förgrunden. Det internationella fackliga samarbetet i multinationella koncerner måste ges möjlighet att utvecklas och stärkas. De europeiska länderna måste intensifiera det pågående arbetet med att söka gemensamma lösningar på de miljöproblem som vi är utsatta för. Vi skall arbeta för att öka våra ungdomars möjligheter att studera och praktisera i olika västeuropeiska länder. Vi skall verka för att öka människors möjligheter att arbeta i andra västeuropeiska länder än det egna och för att denna möjlighet verkligen skall bli en frihet och inte ett tvång. Vi skall söka bredast möjliga västeuropeiska samarbete i syfte att främja full sysselsättning och en ansvarsfull socialpolitik. Vi skall medverka i arbetet på att stärka de mänskliga och kulturella kontakterna inom Europa.

På alla dessa områden kan vi genom ett aktivt deltagande i den västeuropeiska integrationen och i ett bredare europeiskt samarbete öka våra möjligheter att uppnå centrala politiska mål. Den ekonomiska integrationen i sig ger dock inga garantier för ett sådant resultat. Endast genom en stark politisk vilja och genom ett intensifierat politiskt och fackligt samarbete över gränserna är detta möjligt.

I syfte att stärka organisationen och effektivisera arbetet med Europafrågorna inom regeringskansliet har regeringen nyligen fattat beslut om en rad

åtgärder. En statsrådsgrupp för Europafrågor under ledning av statsministern har bildats. Under statsrådsgruppen har inrättats en särskild statssekreterargrupp, som skall ansvara för frågor rörande Sveriges deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet. En chefsförhandlare för Europafrågor har utsetts, och ett särskilt sekretariat för europeiska integrationsfrågor har inrättats inom utrikesdepartementets handelsavdelning. För att hålla nära och fortlöpande kontakter med företrädare för fackföreningsrörelsen, näringslivet och andra berörda samhällsintressen har ett råd för Europafrågor inrättats. Dessutom fäster regeringen stor vikt vid att samarbete mellan statliga myndigheter som berörs av det europeiska standardiseringsarbetet skall förbättras.

Den västeuropeiska integrationen är en lång och komplicerad process. Det är omöjligt att i dag förutse slutresultatet. Avgörande kommer att vara den politiska viljan hos berörda parter att lösa förekommande institutionella, principiella och praktiska problem. Det ministermöte som hölls i februari i år mellan samtliga EG- och EFTA-länder om det västeuropeiska integrationsarbetet bekräftade ländernas vilja att vidareutveckla sitt samarbete. Inför det förestående mötet i Tammerfors i juni mellan EG-kommissionen och ministrar från EFTA-länderna äger ett konkret uppföljnings- och planeringsarbete rum på en rad områden. Förhoppningen är att vid detta möte kunna ingå ytterligare samarbetsöverenskommelser.

Herr talman! Sveriges engagemang i det västeuropeiska ekonomiska samarbetet får inte innebära att vi förlorar det globala handelspolitiska perspektivet ur sikte. En stor del av handeln sker med världen utanför Västeuropa. Vårt deltagande i den internationella arbetsfördelningen har bidragit till vår välfärd. Detta deltagande har väsentligt underlättats genom tillskapandet av multilaterala handelsregler.

En ny omgång multilaterala handelsförhandlingar inom GATT:s ram, den s. k. Uruguayrundan, pågår i Genève. Sedan ministermötet i Punta del Este i september 1986 avancerade förhandlingarna snabbt och utan konflikter till början av år 1988.

Rundans komplexitet börjar nu bli tydlig. De framlagda förslagen måste bli föremål för kompromisser. För att rundan skall bli framgångsrik måste ibland vitt skilda förhandlingsintressen balanseras mot varandra – ett givande och tagande blir nödvändigt.

Avståndet mellan parterna på tunga förhandlingsområden såsom jordbruk är stort. De större i-länderna verkar för närvarande obenägna att ta initiativ till kompromisslösningar. De mindre och medelstora aktörerna har därför utrymme att spela en aktiv roll och kan därigenom bidra till att tempot i förhandlingarna hålls uppe. Sverige har tillsammans med övriga nordiska länder presenterat ett stort antal förslag på många förhandlingsområden och förbereder ytterligare initiativ.

I höst har Uruguayrundan pågått i två år. Halva den tid som förhandlarna har till sitt förfogande har då gått. Beslut har fattats att i början av december i år hålla ett nytt ministermöte, denna gång i Montreal. Att där uppvisa resultat av det hittills bedrivna förhandlingsarbetet blir av stor betydelse. Då måste konturerna av ett slutresultat kunna skönjas.

Nyligen avhölls ett informellt handelsministermöte i Konstanz, Västtysk-

land, mellan ett antal av de större handelsnationerna. Sverige var ett av de länder som deltog. Vid mötet bekräftades de åtaganden som gjordes i Punta del Este. Deltagarna betonade vikten av att kunna visa upp framsteg i rundan i Montreal. Särskild uppmärksamhet ägnades jordbruksfrågan, som spelar en central roll i förhandlingarna. Frågorna om tjänstehandeln och ökat marknadstillträde för tropiska produkter gavs också stort utrymme i diskussionerna.

Sverige har ett starkt intresse av att aktivt verka för att Uruguayrundan skall bli framgångsrik. Vi måste värna om frihandeln och det öppna, internationella handelssystemet. De generella och för alla medlemsländer gällande regler som bär upp GATT måste stärkas vad avser den traditionella varuhandeln och anpassas till nya områden. En fortsatt frigörelse av världshandeln är av utomordentlig betydelse för Sverige.

Herr talman! Våra internationella handelspolitiska strävanden får emellertid inte enbart bestämmas av ekonomiska överväganden. I vissa fall måste grundläggande folkrättsliga och humanitära värden kunna få avgörande betydelse för våra ställningstaganden.

Händelseutvecklingen i Sydafrika ger anledning till fortsatt djup oro. Inga steg för att avskaffa apartheidsystemet har tagits. Tvärtom har förföljelsen av de fackliga, politiska och kyrkliga organisationer som verkar för ett demokratiskt, icke-rasistiskt Sydafrika ytterligare skärpts.

Det är därför oroväckande att de internationella reaktionerna mot apartheid nu tycks avmattas i ett läge då de demokratiska, icke-rasistiska krafterna i Sydafrika behöver omvärldens fulla och uthålliga stöd. Behovet av nära fackliga, politiska och kyrkliga kontakter med de organisationer i Sydafrika som verkar för en demokratisk utveckling är större än någonsin. Fortsatta insatser måste också göras för att stödja frontstaterna.

Samtidigt är det viktigt att de internationella påtryckningarna mot den sydafrikanska regeringen blir effektivare. Vi kommer därför tillsammans med de övriga nordiska länderna att fortsätta ansträngningarna att få till stånd beslut om effektiva sanktioner av FN:s säkerhetsråd. I avvaktan på ett sådant beslut kommer vi också fortsättningsvis att verka för omfattande internationella sanktionsåtgärder mot Sydafrika.

Det förbud mot handel med Sydafrika och Namibia som började tillämpas den 1 oktober 1987 skall ses mot denna bakgrund. Tillämpningen av reglerna har varit mycket restriktiv, och undantag har medgivits endast när tungt vägande humanitära skäl har förelegat. En parlamentarisk kommitté utreder sedan våren 1987 den svenska sanktionspolitiken mot Sydafrika. De frågor som berörs av kommitténs arbete är handeln med tjänster, handeln mellan svenska bolag utomlands och Sydafrika samt svenska dotterbolags verksamhet i Sydafrika.

Herr talman! De bilaterala och multilaterala relationerna till u-länderna utgör ett väsentligt inslag i vår handelspolitik. Deras andel av svensk utrikeshandel har minskat beroende på bl. a. den internationella skuldskrisen och fallande priser på u-ländernas råvaruexport. För vissa branscher och enskilda företag är emellertid handeln med u-länderna av mycket stor betydelse.

Handelssituationen har under år 1987 förbättrats något för flera av tredje

världens länder. Såväl exporten som importen har på sina håll ökat samtidigt som inkomstnivåerna i vissa u-länder börjar närma sig industriländernas nivå. Därmed finns också anledning att närmare diskutera hur de ekonomiskt mer framgångsrika u-länderna skulle kunna påta sig ett större internationellt handelspolitiskt ansvar.

Sveriges ekonomiska relationer med u-länderna berörs också av det multilaterala arbetet inom FN. Vid FN:s sjunde konferens för handel och utveckling, UNCTAD VII, förra sommaren intog handelsfrågorna en framskjuten ställning. Regeringen verkar nu aktivt för att de förslag och åtgärder på olika områden som man enades om i slutdokumentet skall följas upp i såväl UNCTAD som andra berörda internationella organisationer.

Tekoexporten är viktig för många u-länder. Inom ramen för det s. k. multifiberavtalet, ett specialavtal under GATT, har Sverige, liksom de flesta andra industriländer, vissa restriktioner på tekoområdet. Merparten av våra bilaterala textiltbegränsningsavtal har nu omförhandlats. Det mandat som regeringen fastställde inför dessa förhandlingar har öppnat vägen för en successivt ökande import av tekovaror från berörda länder.

Trots att de nuvarande handelspolitiska skyddsåtgärderna stegvis trappas ned, har regeringen bedömt det angeläget att tekoindustrin får ytterligare tid för den omställning som krävs. Frågan om fortsatt skyddsbehov för tekoindustrin skall utredas av kommerskollegium innan det nuvarande multifiberavtalet, MFA IV, löpt ut. Målet för regeringens tekopolitik är emellertid att industrin inom överskådlig framtid skall kunna stå på egna ben.

Slutligen skall erinras om att teko ingår som ett betydelsefullt förhandlingsområde i Uruguay-rundan. Förhandlingarna om teko har till syfte att skapa förutsättningar för att integrera tekosektorn i GATT. Regeringens strävan är att gemensamt med övriga industriländer diskutera ett återförande av tekosektorn till GATT:s ordinarie regelverk.

Herr talman! Vi står inför stora handelspolitiska utmaningar. Utformningen av vår Europapolitik kommer att påverka utvecklingen i vårt land under lång tid framöver. Vi måste också fortsätta att lägga stor vikt vid våra multilaterala strävanden och värna om de handelspolitiska relationerna i ett vidare internationellt perspektiv. Det finns i Sverige en tradition av bred uppslutning kring grundläggande handelspolitiska ställningstaganden. Denna enighet är en stor tillgång och ökar våra möjligheter att under de kommande årens arbete nå goda resultat på det handelspolitiska området.

Anf. 3 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Att ge Sverige en fast plats i det framväxande Europasamarbetet är en av de allra viktigaste uppgifter som regering och riksdag står inför de kommande åren.

Två viktiga utvecklingstendenser präglar vår omvärld och därmed också Sverige. En är den tilltagande internationaliseringen, möjliggjord av den tekniska utvecklingen. Den andra är den pågående västeuropeiska integrationen, som syftar till att i samarbete mellan folken skapa ett starkare Europa med ökad tillväxt och sysselsättning och med högre livskvalitet och ökad rörelsefrihet för de enskilda människorna – ett medborgarnas Europa.

Sverige måste aktivt följa med på dessa båda framtidsvägar.

Sverige är ett litet land – men det har dock aldrig varit ett isolerat land. Vår kultur, teknik och ekonomi är intimt knutna till utvecklingen och strömningarna i vår omvärld. Det är i samspel med omvärlden som vårt land utvecklas politiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt. Vi måste även i framtiden vara öppna för impulser utifrån. Det är en förutsättning för utvecklingen av både vårt andliga och vårt ekonomiska klimat.

Deltagande i en större europeisk gemenskap är för Sverige naturligt eftersom vi har vårt kulturella, historiska och sociala arv gemensamt med det övriga Europa. I ett längre perspektiv är det västeuropeiska samarbetet ett steg på vägen mot ett Europasamarbete som omfattar hela Europa. Att det faktiskt är så visar de närmanden som nu äger rum mellan Östeuropa och den Europeiska Gemenskapen och mellan Sovjetunionen och EG. Attraktionskraften hos den västeuropeiska integrationen kan bidra till att riva murar mellan öst och väst i Europa. Många av de viktigaste uppgifterna när det gäller att bygga för fred och frihet, att värna miljön, att skapa förutsättningar och för social utveckling i dag och i morgon kräver europeiska lösningar.

Herr talman! Sedan den Europeiska Gemenskapen utvidgats till att omfatta tolv av Västeuropas nationer, har EG-staterna fattat beslut om en rad program för att fördjupa och bygga ut sitt samarbete. En fri inre marknad skall skapas till 1992. Återstående hinder för rörligheten för människor, för varor, för kapital och för tjänster skall rivas samtidigt som ett nytt samarbete kring forskning, socialpolitik, studentutbyte och regional utveckling byggs upp.

Därmed förändras förutsättningarna för Sveriges EG- och Europapolitik. Fördjupas inte vårt deltagande i EG-samarbetet i någorlunda samma takt som detta samarbete utvecklas, kommer nya barriärer att resas mellan Sverige och Västeuropa. Då äventyras svensk samhälls- och välfärdsutveckling.

Det är mot denna bakgrund som det betänkande från utrikesutskottet, om Sverige och den västeuropeiska integrationen, som vi har att behandla här i dag, är så utomordentligt betydelsefullt. I betänkandet läggs en grund för Sveriges Europapolitik nu och in på 90-talet. Fyra av riksdagens fem partier har kunnat enas om riktlinjerna för denna politik. Detta är en styrka inför framtiden.

De riktlinjer som mejslas ut i betänkandet präglas av en värdefull öppenhet. Utskottet konstaterar att svenskt medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med EG som nu förestår. Och så är det också. Kategoriska formuleringar om framtiden saknas dock. Utskottet säger också att förestående kontakter och förhandlingar med den Europeiska Gemenskapen bör vara förutsättningslösa. Målet bör vara att bredda och fördjupa samarbetet med EG på varje område så långt detta är förenligt med neutralitetspolitiken.

Utskottets skrivningar är precisa och noga genomtänkta. Jag tycker att det är viktigt att betona att det är riksdagens ord som gäller. Handelsdeklarationens uttryckssätt i dessa centrala frågor är otydliga. Jag tror att min svensklärarinna skulle ha haft vissa invändningar.

Herr talman! Det gläder de borgerliga motionärerna att målet för det svenska deltagandet i den västeuropeiska integrationen fått en vidare och

mera positiv formulering. Utskottet instämmer i att målet för arbetet skall vara att säkerställa likvärdiga villkor för såväl svenska företag som svenska medborgare inom den västeuropeiska marknaden.

Sverige skall nu också verka för att få del i det "medborgarnas Europa" som håller på att växa fram. Detta är en för oss moderater mycket angelägen fråga, som fick en styvmoderlig behandling i regeringens proposition. Tyvärr noterar jag att denna brist återkommer i statsrådet Gradins just avlämnade deklARATION.

Framtidens Europa är inte bara företagens utan också medborgarnas Europa. Förverkligandet av EG:s planer kommer att förändra vardagen för alla medborgare i EG:s länder. Möjligheterna till ett varierat och innehållsrikt liv kommer att öka.

Varje medborgare kommer att kunna röra sig fritt över gränserna, utrustad med ett Europapass. Ungdomarna får sina examina godkända över hela EG och kan studera vid vilket universitet som helst. Arbets- och bosättningsmöjligheterna liksom rätten att bedriva yrkesverksamhet och starta företag blir fria över hela Västeuropa.

Det är självfallet av stor vikt att vi svenskar och framför allt ungdomen får en möjlighet att tillhöra morgondagens européer.

Öppenhet präglar också utrikesutskottets inställning vad gäller former och metoder för att nå målet. Och detta är säkert en realistisk inställning. Sverige måste nalkas EG genom EFTA men också bilateralt. Det finns en tendens hos regeringen att övervärdera EFTA:s möjligheter, samtidigt som insatser som kan och måste göras genom bilaterala kontakter mellan Sverige och EG och mellan Sverige och EG:s medlemsländer undervärderas.

Även det nordiska samarbetet har en plats i kontakterna med EG. Det samarbete och de framsteg som de nordiska länderna sinsemellan uppnått i fråga om bl. a. en fri arbetsmarknad och en passunion skulle kunna länkas till de europeiska strävandena på dessa områden.

Av avgörande betydelse för svensk Europapolitik är att Sverige självt är aktivt, tar initiativ, kommer med förslag och är berett till egen anpassning. Europa väntar inte på oss. Det är vi som måste öppna dörrarna och visa vårt Europaintresse. Det är bra att utrikesutskottet skriver mera positivt än tidigare om möjligheterna till ett svenskt deltagande i en västeuropeisk arbetsmarknad och mera bestämt än tidigare om nödvändigheten av att delta i EG:s forsknings- och utbildningssamarbete.

Här har svensk Europadebatt redan gjort framsteg. Beklagligt är dock att dörrarna fortfarande inte är på mer än halvglänt i så viktiga sak- och symbolfrågor som avskaffandet av valutareglerna, fri företagsetablering m. m. Det är alldeles uppenbart att skall svenska företag och svenska medborgare komma i åtnjutande av friheterna på den europeiska marknaden, så kommer EG självfallet att framföra motsvarande krav gentemot Sverige, på ömsesidighetens grund. Dessa frågor kommer från vår sida närmare att diskuteras av Lars Tobisson. Internationell handel i vidare mening kommer bl. a. att tas upp av Nic Grönvall.

Herr talman! För svenskt näringsliv och för svensk välfärdsutveckling över huvud taget handlar det inte bara om att svenska företag skall slippa bli diskriminerade på den västeuropeiska marknaden. På längre sikt blir

konsekvenserna lika allvarliga, om Sverige utestängs från EG:s gemensamma kapitalmarknad, från en gemensam arbetsmarknad, från EG:s satsningar på förbättrad yrkesutbildning och från samarbetet i fråga om forskning och utveckling, dvs. från de samarbetsområden som lägger grunden för en dynamisk europeisk framtid.

De företag som kommer att drabbas hårdast om vi ställs utanför är de mindre och medelstora företagen, de som är hänvisade till att producera från svensk botten, som inte har dotterbolag i EG. Med tanke på vad de mindre och medelstora företagen betyder för svenskt näringslivs förnyelse liksom för den regionala balansen så illustrerar deras situation väl de svårigheter vi kan komma att möta i fråga om sysselsättning och regional utveckling om vi ställs utanför.

För svensk samhällsutveckling är ett deltagande i EG:s forsknings- och utbildningsprogram av största betydelse. Det kan inte nog understrykas – och jag gör det än en gång i dag – hur viktigt det är för svensk ungdom att Sverige får delta i de stora utbildningsprogram som håller på att växa fram inom EG.

Det ena, Erasmus, gäller studentutbyte mellan universitet och högskolor inom EG. På EG-budgeten utgår åren 1987–1990 omkring 520 miljoner svenska kronor till studentutbytet, för i allt 25 000 studenter under de första tre åren. Det andra, COMETT, fastlägger liknande förmåner för utbyte över gränserna av praktikantperioder mellan olika slags skolor och företag, främst med sikte på högmodern teknologi.

Dessa utbildningsprogram kommer att få en enorm betydelse för europeisk ungdom. Språkkunskaperna ökar, personliga kontakter knyts för framtiden. Erasmus mål är att 25 % av studenterna någon tid skall studera i ett annat EG-land.

Regeringen – och jag vänder mig här till Anita Gradin – får inte spara någon möda i strävandena att bereda svensk ungdom plats i dessa program. Förberedelserna måste redan nu starta här hemma för att göra vårt eget universitetsväsende redo att ta emot EG:s ungdomar.

En förutsättning för Sveriges deltagande i EG:s forsknings- och utbildningsprogram är självfallet att Sverige är berett att också delta i finansieringen av programmen. Klarspråk från regeringens sida i dessa frågor tror jag är mycket viktigt. Vi måste ge rätt signaler till Bryssel. Sverige har t. ex. fått erbjudande att delta i ett forskarutbyte som kallas SCIENCE-programmet. Härför krävs, om jag är rätt underrättad, ett svenskt bidrag på ca 10 milj. kr. Det vore bra att få besked i dag om regeringen bestämt sig för ett svenskt deltagande.

Ett framgångsrikt svenskt närmande till EG kräver att svenskt samhälle i vid bemärkelse engagerar sig i Europafrågorna. Det gäller folkrörelser, fack, politiska partier och inte minst Sveriges riksdag. Europaparlamentet är av växande betydelse för det västeuropeiska samarbetet. Det är viktigt att vi stärker kontakterna med Europaparlamentet.

Det skulle vara av stort värde för informationen i Sverige om utvecklingen i EG och för våra ömsesidiga förbindelser, om EG ville upprätta en delegation i Stockholm i likhet med vad som skett i Oslo och vad som är på väg i Wien. Jag hoppas att regeringen fortsätter att markera Sveriges positiva intresse härför.

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande lägger en grund för den svenska Europapolitiken under de närmaste åren. Det präglas av stor öppenhet gentemot integrationen i Europa. Det ger ett klart och positivt uttryck för vårt intresse och vår vilja att få vara med och bygga en bättre europeisk framtid. Bakom denna önskan ligger också övertygelsen att det västeuropeiska samarbetet kommer att medföra nya möjligheter för ett närmande mellan Öst- och Västeuropa.

Nu ankommer det på regeringen och statsförvaltningen att i praktisk handling realisera de riktlinjer och de förhoppningar som finns uttryckta i utskottets betänkande.

Det är många i det svenska samhället, inte bara Industriförbundet, som tycker att regeringen hittills släpat benen efter sig i Europafrågan. Med hänsyn till att det tog mer än tre år för regeringen att bestämma sig för att Europaanpassa S-märkningen av elektriskt material så kan man kanske förstå denna oro. När EG nu ökat tempot i integrationen efter sitt framgångsrika toppmöte duger inte längre den svenska senfärdigheten. Det faktum att ordet parallellitet togs bort i kommunikén efter Bangemann-mötet borde föranleda oss här i Sverige att införa det i våra ansträngningar i stället.

Svensk EG-politik måste vila på en realistisk grund. I denna ingår insikten om att EG-staterna nu prioriterar arbetet på att fullborda den inre marknaden. Det är förståeligt. Deras möjligheter att anpassa sitt arbete till utanförståendes önskemål är därför naturligen begränsade. Desto viktigare blir vår egen förmåga att själva eller i samverkan med andra sköta kontakterna med EG. Att säkerställa Sverige en plats i det framväxande Europasamarbetet är av avgörande betydelse för Sveriges utveckling som välfärdsnation.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i tillämpliga delar samt till de moderata reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 4 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Sveriges önskan att etablera ett ännu närmare samarbete med Västeuropa har inte sin udd riktad mot Östeuropa. Låt detta bli sagt från början. Den riktar inte någon udd mot andra länder eller kontinenter heller. Den är uteslutande riktad mot den självtillräcklighet och isolationism som är de främsta hoten mot utveckling och fredlig samexistens mellan folk och individer.

Harmoniseringen av nationell lagstiftning i Västeuropa och skapandet av frihandelsområden handlar konkret om att jämka samman tusentals vardagliga regler och bestämmelser för varuhandel, arbetsmiljö, tjänsteexport, kapitalrörelser osv. Men drivkraften att göra detta är varken något mer eller mindre än att skapa fred och försoning. Den som vet något om Europas krigiska historia vet att det samförstånd och det samarbete som nu existerar mellan Västeuropas ledande nationer är unikt i historiens ljus. Vi tar det i dag som en självklarhet att Frankrike och Tyskland, Storbritannien och Spanien lever i fred, och att siktet är inställt på en långtgående ekonomisk och politisk sammansmältning. Men historien lär oss att motsatsen varit det normala.

Fred är en förutsättning för varaktig utveckling till medborgarnas fromma. Men för att insiken härom skall hållas vid liv krävs en uthållig politisk beslutsamhet, som siktar till att skapa mer likvärdiga villkor för medborgarna och förståelse för skilda traditioner och kulturer. Integrationssträvandena i Västeuropa under efterkrigstiden har haft detta syfte – och lyckats väl. Det är mot den bakgrunden självklart att vårt land skall delta i denna integration.

Det ekonomiska samarbetet mellan länderna i västra och centrala Europa under efterkrigstiden kom så småningom att dela upp länderna i två frihandelsblock, EG och EFTA. Med de frihandelsavtal som EG ingick med vart och ett av EFTA:s länder i början av 1970-talet kom emellertid en i huvudsak fri marknad för varor mellan alla i handelsblocken ingående länder ändå att skapas. Den svenska regeringen och riksdagen hade under 1960-talet mera långtgående ambitioner än frihandelsavtal. Avtalet har emellertid visat sig fungera väl och varit till stor nytta för vårt land.

Det föreligger emellertid en risk att de båda handelsblocken återigen glider isär när nu EG bestämt sig för att gå vidare med integrationssträvandena. Med stor beslutsamhet inriktas arbetet på att till utgången av 1992 ha skapat en inre marknad med fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och människor.

Det är väl osäkert om detta helt kommer att lyckas. Men oavsett om målet nås redan 1992 eller något senare, förändrar det ingenting för Sveriges vidkommande. Vi måste göra allt för att inte hamna på efterkälken. EG:s avsikt är visserligen inte att bygga upp nya murar runt gemenskapen, men avvecklingen av handelshinder inom EG kan indirekt leda till en diskriminerande behandling av länderna utanför. De relativa skillnader som blir följden jämfört med i dag kan bli ett konkurrenshinder för svensk industri. Målet för svensk politik visavi EG bör därför inte sättas lägre än att vårt land skall bli en del av de fyra friheter som skall etableras inom EG.

De argument för fri rörlighet för varor och människor som har bärighet mellan EG-länderna har det också mellan EG och Sverige. Detta kräver anpassning av våra lagar, regler och bestämmelser. Denna anpassning framställs ofta som uppoffring och påfrestning. Och det kan väl hända att den kan bli en påfrestning – åtminstone på nationell självtillräcklighet och prestige – men säkert också nu och då på helt legitima nationella intressen. Vi skall inte överge vårt sätt att reglera och skydda bara för ändringens och anpassningens skull. På varje område, där det blir erforderligt, får vi anledning att pröva och ompröva våra svenska bestämmelser och söka hävda det sätt att reglera och skydda som överensstämmer med våra intressen.

Men anpassningen har också en annan sida – en positiv sida. Mänsklig samlevnad behöver ett regelsystem – till skydd för friheter och till gagn för rättvisan. Detta kräver sin serviceapparat och föder sin byråkrati. Vi kan diskutera hur mycket och på vilket sätt. Men ingen blir automatiskt lyckligare för att servicen, kontrollen och byråkratin är olika från land till land. Det är tvärtom en klar fördel för medborgarna i Sverige om regelsystemet för friheter och skyldigheter samordnas. Det är bra för näringslivet i vårt land om byråkratin minskar för varor som skall salubjudas i andra länder. Det är bra för de svenska konsumenterna, om de kan jämföra t. ex. villkoren mellan svenska och utländska försäkringsbolag. Det är bra för svenska studenter,

om de utan större krångel kan studera vid EG-ländernas universitet och högskolor osv.

Vi har härvidlag goda erfarenheter av det nordiska samarbetet. Vi samarbetar här nära och intimt med länder som valt olika säkerhetspolitiska lösningar. Detta samarbete är en styrka när vi nu går vidare med integrationen i Västeuropa och kan därvidlag tjäna som förebild.

Anpassning handlar här inte om att vara till lags eller underordna sig en överhet. Det handlar om att tillvarata svenska medborgares intressen. Det är till fördel för Sverige att vara en del av ett integrerat Västeuropa. Det är en fördel för oss om vi kan medverka till att de friheter som skall etableras inom EG också kommer att omfatta svenska medborgare och företag. Vi ger en oriktig beskrivning av vad det handlar om, om vi talar om anpassning som något uteslutande problematiskt och som en uppoffring. Därur skall komma något gott – det är avsikten. Om vi låter bli att anpassa svenskt regelsystem skadar vi svenska intressen – inte motsatsen.

Denna syn på saken går numera igen hos de flesta partier och organisationer i vårt land. Den socialdemokratiska regeringen har i propositionen deklarerat att den önskar bredda och fördjupa samarbetet på alla samhällsområden, så långt detta är förenligt med neutralitetspolitiken. Inget område undantas, ingen uppgörelse anses på förhand vara alltför långtgående.

Detta är en klok inställning. Den överensstämmer med den attityd folkpartiet förordar i våra relationer med EG. Den har också gjort det möjligt att nå fram till en bred enighet i utrikesutskottet.

Det var, herr talman, ingalunda på förhand givet, att de fyra stora partierna i riksdagen skulle kunna ena sig om ett gemensamt förhållningssätt gentemot den fortsatta integrationen i Västeuropa. Men det har lyckats. Det är utomordentligt glädjande. Det beror självfallet på att vi gör en likartad analys av vad som är förenligt med svenska intressen, men det beror också på en gemensam vilja att jämka och kompromissa i stället för att vantolka och polemisera där nyanskillnader ändå föreligger.

En viktig förklaring till att enighet nåtts är att perspektivet begränsats till vad som faktiskt nu är aktuellt. Det är i fråga om vad som skall hända i relationerna mellan Sverige och EG fram till den tid då den inre marknaden skall vara etablerad som det nu är angeläget att ha en gemensam uppfattning om. Drömmar och förhoppningar, farhågor och risker där bortom skjuter vi på framtiden.

Enigheten i utrikesutskottet är som sagt ytterligt glädjande. Den skapar nämligen stabilitet för dem som har att praktiskt sköta kontakterna med EG, och det skapar klarhet om Sveriges förhållningssätt oavsett vad som händer i valet i höst. Nu vet vår omvärld att det också i denna del av våra utrikesaffärer finns en bred politisk uppställning.

Det nuvarande frihandelsavtalet med EG gäller varor. Vi har däremot ännu ingen fri handel för tjänster mellan Sverige och EG-staterna. Det är viktigt att vi når fram till en fri handel också för tjänstesektorn. Det är den del av näringslivet som expanderar starkast. Tjänster av olika slag är allt oftare en integrerad del av varor som exporteras. Konsulting är en växande näring, liksom bank- och försäkringssektorerna. Här måste Sverige hänga med för att hålla uppe exporten och erövra nya kunder, men också för att på

jämbördiga villkor garantera konsumenterna i vårt land tillgång till utbudet av tjänster inom EG.

Fria marknader för varor och tjänster ställer förr eller senare krav också på fri rörlighet för kapital- och betalningsströmmar. Det är sannolikt omöjligt att etablera den fria tjänstehandeln och samtidigt behålla valutaregleringen.

I denna bedömning har socialdemokraterna och vi inte kommit till samma slutsatser. Under den socialdemokratiska regeringens tid har det emellertid tagits klara steg mot en liberalisering av valutaregleringen. Jag tror att socialdemokraterna innerst inne inser att valutaregleringens dagar är räknade. Jag skulle därför vilja uppmana regeringen att nu ta steget fullt ut. Det blir i längden omöjligt att säga sig eftersträva fri handel för varor och tjänster och samtidigt motverka kapitalets rörlighet.

Det finns alltså en viss dubbelhet här i socialdemokraternas attityd. Den visar sig också beträffande synen på etablering av företag. Å ena sidan välkomnar man utländska företag i Sverige, precis som svenska företag tillåts etablera sig i utlandet. Å andra sidan tillsätts utredningar i syfte att särskilt pröva vilka regler vi behöver för att kontrollera de utländska företagens verksamhet i vårt land. Om avsikten med dessa utredningar är att utforma andra regler för företagsetablering i Sverige än i resten av EFTA- och i EG-området, motverkar regeringen det uttalade syftet med harmonisering och integration.

Jag vill gärna tro att det i båda dessa avseenden handlar om en viss kvardröjande skepsis till integrationssträvandena, som med tiden förflyktigas. Jag vill därför inte göra stor sak av dessa meningsskiljaktigheter. Anne Wibble, Hadar Cars och Sven Salén kommer för folkpartiets vidkommande att återkomma till dessa frågor.

Av riksdagspartierna är det endast Vpk som har en helt avvikande syn på behovet av fortsatt integration med Västeuropa. Vpk:s inställning baseras på en blandning av ideologiskt främlingskap till demokratierna i Västeuropa och exploatering av den trångsynta nationalism, som alltid har sin marknad. De svenska kommunisterna skiljer sig här ofördelaktigt från sina motsvarigheter i t. ex. Italien. Kommunisterna i EG-länderna har satsat på att aktivt söka påverka sammansmältningens processen. De svenska kommunisterna däremot synes glömma bort internationalismen och välja lokalsamhällets isolering. Att ett kommunistiskt parti känner ideologiskt avstånd till de västeuropeiska demokratierna och deras marknadsekonomier går att förstå. Skrämselpropagandan för det utländska, för harmoniseringens risker, för frihandel och nationalstatens urholkning är svårare att fördrå.

Till de klart glädjande inslagen i den svenska EG-debatten hör däremot fackföreningsrörelsens ställningstaganden. Inte bara TCO och SACO/SR intar en klart positiv hållning utan också LO. LO har med hela tyngden i sin organisation – och i frågor som denna är den betydande – ställt sig positiv till Gemensamma marknaden. Det är i och för sig begripligt, för det skulle ligga bortom det möjliga att klara sysselsättningen, reallönerna och välfärden, om vi bleve diskriminerade på de västeuropeiska marknader dit hälften av vår export går. Det är ändå värt att tacksamt notera att fackföreningsrörelsen på detta klara sätt tar sin del av ansvaret.

Vad anpassningen till EG närmare bestämt kan handla om kunde man läsa

i Byggnadsarbetaren ett par nummer tillbaka. Där behandlas bl. a. frågan om grävmaskinernas slangbrottsventiler. Det är en typisk EG-fråga, sägs det i artikeln. En grävmaskin utan slangbrottsventiler är mindre säker. Olja kan rinna ut ur hydrauliken, varvid risken för olyckor är uppenbar. I Sverige måste grävmaskinerna vara försedda med slangbrottsventiler. I andra länder är det inte obligatoriskt. Hur skall det bli på just denna punkt i framtiden? Sverige har rätt att hålla högre krav inom t. ex. arbetsmiljön även om övriga bestämmelser samordnas, så länge inte särbestämmelserna uppfattas som eller utgör handelshinder. Men det är naturligtvis önskvärt att förmå andra länder att höja ambitionsnivån. Tyvärr är det bara i Sverige vi engagerar oss fackligt för standardiseringen av entreprenadmaskiner, säger Nils Ericsson, arbetsmiljöombudsman inom Byggnads, i artikeln. Riskerar då arbetsmiljön att bli sämre i Sverige, om vi närmar oss EG, blir reporterns fråga. "Knappast", tror Nils Ericsson. "Jag har inte sett några sådana tecken. Fast vi kan vänta oss en match med Europa", lägger han till. Hur mycket "match" som behövs kan jag inte bedöma, men jag tycker det är rätt inställning Nils Ericsson visar prov på.

De som av det ena eller andra skälet ställer sig avvisande till närmare samordning med regelsystemen inom EG blandar ofta ihop orsak och verkan på några viktiga områden. Våra möjligheter att påverka länder med, enligt vår mening, för låga ambitioner när det t. ex. gäller skyddet för miljön eller den sociala omsorgen blir naturligtvis inte bättre om vi skulle bygga upp murar för varu- och tjänstehandeln. Det förhåller sig naturligtvis precis tvärtom. Om vi missar fördelarna med den inre marknaden skulle det kosta det svenska folkhushållet mellan 50 och 70 miljarder kronor, enligt docent Carl B Hamiltons beräkningar. Det skulle inte göra det lättare att lösa bristerna inom t. ex. miljövården och sjukvården. Därtill – och det måste understrykas – är det ingalunda så att Sverige är bäst på allt eller i alla stycken har de högst ställda ambitionerna. Vi får tvärtom räkna med att anstränga oss åtskilligt för att klara de mål och utfästelser, som de mest framsynta bland EG-staterna satt upp för t. ex. miljö- och socialpolitiken.

Vi kan göra olika bedömningar av svårigheterna att hitta goda lösningar inom alla de områden där anpassning och harmonisering förestår. Alla som vill slå vakt om en öppen ekonomi kommer ändå till samma slutsats: det finns inget alternativ. Marknaderna i Västeuropa är inte möjliga att ersätta med andra. Sverige är därtill en del av den västeuropeiska kulturkretsen.

Skulle vi misslyckas och bli utsatta för direkt eller indirekt diskriminering, kommer de stora företagen i Sverige att lösa det på sitt eget sätt. För dem finns alternativet att successivt förlägga alltmer av verksamheten inom EG.

Annorlunda förhåller det sig med de mindre företagen. De har sällan möjlighet till alternativ lokalisering. Men också de mindre företagen blir alltmer beroende av exportmarknaderna i Västeuropa.

De stora företagen i basnäringarna och många små företag är i Sverige lokaliserade till mindre orter. Försämrade möjligheter att sälja på Västeuropa skulle därför slå hårt mot sysselsättningen på just dessa orter. Att bedriva en framgångsrik regionalpolitik skulle alltså också försvåras av ett fjärmande från EG.

Det finns mot den här bakgrunden till slut endast en restriktion i vårt

närmande till EG: Vi får inte företa oss något som skulle kunna kasta en skugga över vår beslutsamhet att hävda neutralitetspolitiken. Vår alliansfrihet och vår avsikt att hålla oss utanför konflikter i vår omvärld har under lång tid varit till nytta för Sverige. Mer än så: Den medverkar till avspänning i vår del av Europa. Inte bara vi utan alla borde därför vara angelägna om att vi värnar om denna politik. Många av våra vänner inom EG är lika införstådda med detta samband som vi själva är. Det är emellertid en viktig uppgift för svensk politik och diplomati att oförtrutet fortsätta sprida insikt om detta samband.

Det låter sig inte fixeras hur långt ett institutionaliserat samarbete med andra länder kan gå och samtidigt vara förenligt med en trovärdig neutralitetspolitik. Det får prövas från tid till annan. En gång ansågs det äventyrligt för Sverige att gå med i FN.

Vi bestämmer själva innehållet i vår neutralitetspolitik. Men vad vi finner vara förenligt med den neutralitetspolitiken avgörs av hur stater och militärallianser i vår omvärld agerar och reagerar. En fortsatt avspänning i Europa och förbättrade relationer mellan supermakterna gör det självfallet lättare att förena vår neutralitetspolitik med en långtgående integration med Västeuropa. Vi har därför anledning att se med tillfredsställelse inte bara på de pågående nedrustningsförhandlingarna mellan USA och Sovjet utan också på de diskussioner som pågår mellan EG och statshandelsländerna i Östeuropa om närmare samarbete. Sverige bör se som sin uppgift att i alla riktningar och efter måttet av sin förmåga främja den fria handeln och de öppna gränserna.

Utrikesutskottet konstaterar mot denna bakgrund att medlemskap i EG för svensk del inte är ett mål för de förhandlingar som nu förestår. Det är så mycket lättare att konstatera som inte heller EG lär vilja ha några nya medlemsansökningar på en tid. Vi gör emellertid klokt i att lugnt och avspänt analysera frågan vad för slags institutionaliserat samarbete som i framtiden kan komma att vara möjligt att förena med ett oförändrat hävdande av neutralitetspolitiken.

För dagen är det emellertid viktigast att koncentrera krafterna på hur svenska synpunkter och intressen skall föras fram på alla de över 300 områden som nu är föremål för integration och sammanjämkning inom EG. Vi skulle sannolikt ha kunnat vara bättre rustade för det. Jag skulle vilja fråga statsrådet, om hon anser att Sverige nu organisatoriskt och personellt står tillräckligt väl förberett att föra samtal och diskussioner på vitbokens alla områden.

Jag har, herr talman, från officiella företrädare för EG-länder mött frågan vad det är som gör oss så ängsliga. EG är faktiskt för frihandel och ekonomisk integration också med stater utanför EG, försäkrar man.

Anledningen är naturligtvis, att vi inte kommer att sitta med vid bordet när ändrade regelsystem beslutas. Ändå blir vi beroende av besluten. Vi måste därför på ett tidigt stadium vara med i de förberedande samtalen. Målet måste vara att vi är införstådda med de regler som kommer att konstituera den inre marknaden redan innan de formellt läggs fast. Det är därför det är så viktigt att Sverige är närvarande vid varje seminarium och konferens, i varje sammanträdesrum och korridor i Bryssel och andra europeiska huvudstäder,

där sakfrågorna avhandlas och vi ges möjlighet att närvara.

Kan statsrådet försäkra oss om att det också är regeringens ambition?

Herr talman! Jag vill yrka bifall till folkpartiets reservationer samt övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande är ett mycket bra dokument när det gäller våra relationer till EG och den västeuropeiska integrationen. Detta betänkande föreslår striktare riktlinjer än propositionen gör – parade med öppenhet inför den process som nu pågår inom EG.

Det är också viktigt att det i utrikesutskottets betänkande slås fast att det inte får komma i fråga att vi ger upp viktiga välfärdsområden eller miljömål, som vi har varit ense om, men också att det slås fast att det från svensk sida liksom från nordisk sida och från EFTA-länderna måste vara ett givande och ett tagande.

De säkerhetspolitiska förhållandena i Norden är mycket betydelsefulla, inte bara för oss själva utan för hela Europa. Jag vill understryka vad Ingemar Eliasson nyss sade, att vår hållning respekteras i Europa i övrigt och att den säkerhetspolitiska lösningen mellan de nordiska länderna ger stabilitet åt hela Europa, inte endast åt vår egen region. Detta är oerhört viktigt i sammanhanget. Det är mot denna bakgrund och mot bakgrund av den neutralitetspolitik som på detta sätt har lagts fast för vårt eget land som vi i centern inte vill medverka till medlemskap i EG. Men samtidigt är det lika viktigt att fastslå att vi inte vill vara med om att bygga några murar. På samma gång som vi vill att Sverige skall medverka på ett mycket effektivt sätt i den västeuropeiska integrationsprocessen måste det också pågå en process som inkluderar Europa som helhet. EG-integrationen får absolut inte leda till isolationism, utan det måste vidtas åtgärder som har med hela Europa att göra.

Jag vill inte underlåta att påpeka vad som tidigare har sagts i debatten, nämligen att den process som nu pågår i Europa – sedd i ljuset av andra världskriget – också är en fredsbevarande process. Det är en mycket viktig sådan, och vi skall vara glada över att den pågår. Länder som för bara några årtionden sedan låg i fejd med varandra i ett förödande krig som kostade miljontals människors livet är nu på väg att suddas ut sina gränser. Detta är en mycket viktig del av den process som pågår.

När jag nu fortsätter mitt anförande vill jag börja med att ta upp frågan från ett nordiskt perspektiv. Norden är en mycket viktig del när det gäller handeln med EG. Redan i dag är de nordiska länderna en större handelspartner för EG-länderna än t. ex. Japan. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet måste nu gemensamt utnyttja sin ställning för att driva på i frågor i den pågående integrationsprocessen som är väsentliga för de nordiska medborgarna. Det finns exempelvis frågor som rör arbetsmiljön. Vi får inte spara någon möda när det gäller att få till stånd goda arbetsmiljöer inte bara i vårt land utan i hela Europa. Vi får inte göra avkall på de krav som vi ställer här i vårt land. Det är mycket viktigt. Detsamma gäller miljö och naturvård i övrigt, när vi medverkar i att söka harmonisera våra lagar. Vi kan nödgas gå med på en minimistandard, men vi måste också bevara möjligheten att själva ställa större krav.

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

*Sverige och den väst-
europeiska integra-
tionen*

Detsamma gäller den sociala grundtryggheten eller den sociala dimensionen, som det kallas i EG-sammanhang. Det kan vara fråga om t. ex. grundtrygghet och jämställdhet mellan män och kvinnor, som också är en mycket viktig del när det gäller det ekonomiska framåtskridandet. Flyktingfrågorna är också ett angeläget område. Vi kan inte medverka till en flyktingpolitik som är mindre mänsklig än den vi har. Tvärtom bör vi utveckla vår egen.

Detta är några exempel där jag menar att vi tillsammans i Norden eller endast i Sverige – när vi medverkar i den så nödvändiga integrationen mellan EG och Sverige – måste söka bevara det som vi har uppnått mellan länderna eller de höga krav som vi själva ställer i Sverige.

Men det räcker inte med detta. Norden måste också delta i samarbetet med europeiska länder som ligger utanför EG-området. Vi har från centerns sida föreslagit inrättandet av en internationell luftvårdsfond, som är en absolut nödvändig förutsättning för att Europa över huvud taget skall kunna få bättre luft. Jag tänker på den miljöförstöring som pågår i många av öststaterna. Det gäller också andra frågor som har med miljöforskning och bättre miljöbevakning att göra, där det är nödvändigt att gå utanför de västeuropeiska gränserna för att tillståndet i vårt eget land liksom i Europa som helhet skall bli bättre.

Herr talman! Ett närmande till Västeuropa, som utskottet föreslår, bidrar med all säkerhet till både avspänning, ömsesidig förståelse och utveckling av en europeisk kultur, men det kan absolut inte ske genom att man tar avstånd från de nationella kulturerna, utan även där är det ett givande och ett tagande och ett berikande av människornas livsvillkor. Det gäller också vid ett sådant närmande att onödigt krångel avskaffas och att en samordning av forskning och utvecklingsarbete kommer till stånd.

Det är mycket glädjande att man har kommit så långt när det gäller detta samarbete, inom t. ex. Eureka, ESPRIT, RACE och BRITE, för att använda dessa internationella uttryck för pågående arbete inom en lång rad områden.

Jag vill understryka vad Ingemar Eliasson sade, nämligen att det är viktigt att Sverige finns med också i detta arbete och kan lämna väsentliga bidrag. Vi har ingen anledning att vara blygsamma på områden där Sverige ligger långt framme, utan vi måste bidra med allt det kunnande som finns i vårt land samtidigt som vi kan få åtskilligt tillbaka.

I det fortsatta arbetet har jag nämnt Norden och det nordiska samarbetet som en mycket viktig utgångspunkt i förhandlingarna. Jag delar utrikeshandelsministerns uppfattning att EFTA-förhandlingarna måste stå i första ledet. Jag vill understryka, för att inga missförstånd skall uppstå, att vi från centerpartiets sida inte alls vill medverka till att Norden skall uppfattas som ett block inom EFTA. Tvärtom är det mycket viktigt att de i EFTA ingående länderna uppfattas vart och ett som likvärdiga parter.

Det är ändå högst väsentligt att konstatera att det finns områden som ett par av EFTA-länderna absolut inte har något intresse av utan som är genuint nordiska, och sådana frågor måste utan tvivel drivas nordiskt. Jag är också helt övertygad om att de nordiska länderna med sitt långvariga samarbete, som har nått mycket långt på många områden, har åtskilligt att ge till

EFTA-samarbetet. Detta måste tas till vara.

Grethe Lundblad och jag hade för några veckor sedan glädjen att delta i Nordiska rådets presidiums besök vid EFTA och även EG-kommissionen. Vi upplevde en del bekymmer, eftersom regeringen lägger så stor vikt – helt riktigt – vid EFTA-förhandlingarna. Det framgick nämligen med all önskvärd tydlighet att EFTA har alldeles för små resurser att sätta emot i förhandlingarna med tusentals människor i Bryssel.

Jag skulle gärna redan nu vilja ställa en fråga till utrikeshandelsminister Gradin: Hur skall de här frågorna lösas? Jag känner till problemen och skall inte ta upp detaljerna i riksdagen, men på något sätt måste de nordiska länderna finna en lösning för att ge EFTA tillräckliga resurser, om vi skall kunna lita på denna väg till framgång i integrationsarbetet med EG. Det är en mycket väsentlig fråga, och det brådskar verkligen med resurserna för EFTA.

Faktum är att det skulle behövas mer personal och mera pengar redan i morgon. I Nordiska rådets presidium gjorde vi vid besöket i Bryssel den erfarenheten att arbetet där går fram med mycket stor hastighet, och därför är det en mycket väsentlig fråga hur resursproblemen inom EFTA löses.

Ett område som vi från Sveriges sida har ett alldeles speciellt intresse att hävda, utöver dem jag redan har nämnt, gäller konsumenternas ställning. I Sverige och i Norden i övrigt har konsumenternas ställning stärkts, även om det kunde göras mer. Det är viktigt att dessa frågor också ges stor uppmärksamhet i det fortsatta samarbetet. Jag har redan nämnt arbetsmiljön, och vidare är frågorna om sysselsättning och regionalpolitik mycket väsentliga. Sedermera kommer Per-Ola Eriksson, Karl Erik Olsson och Birgitta Hambræus att ta upp detta.

Det kan redan nu konstateras att sysselsättningsfrågorna är mycket viktiga. Jag tror att vi i Norden har en hel del att lära ut på detta område, liksom på många andra områden, till EG i det fortsatta arbetet.

Under resan till Bryssel gavs ett glädjande besked. Det sägs ofta att ungdomen är framtiden, och då gäller det också att ungdomar får de allra bästa förutsättningarna för sina studier och för sitt forskningsarbete. Som kommissionens ordförande Jacques Delors uttryckte det, är det inte meningen att nordiska studenter skall behöva fara över Atlanten för att kunna studera utomlands. Han sade faktiskt i ett tal som han höll till oss att han var mycket positivt inställd till att Norden och övriga EFTA-länder skulle få medverka i Erasmus- och COMETT-programmen. Vi uppfattade det som ett uttryckligt löfte, och jag skulle vilja fråga utrikeshandelsministern, vad hon har erfarit under den senaste tiden.

Om man går tillbaka i historien finner man att det är med Europa som Sverige har haft de akademiska kontakterna och studentutbytet, och det vore mycket sorgligt om de unga i framtiden skulle tvingas fara över Atlanten för att få erfarenheter av studier i ett annat land än Sverige. Det är mycket viktigt att Erasmus-projektet också får omfatta de nordiska länderna.

Därmed har jag absolut inte sagt att våra studenter inte skall fortsätta att resa över Atlanten – de behöver studera både i Amerika och i olika länder i Europa.

Jag skulle också vilja ta upp några av de avvikande meningar som har

framkommit från centerpartiets sida. Vi anser inte att Sverige skall delta i ett samarbete inom EMS. Varken Danmark eller England har funnit anledning att ansluta sig. Folkpartiet och centern har till finansutskottets yttrande till betänkandet anfört en avvikande mening, innebärande att en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet för närvarande inte är aktuell.

Det gäller också frågor som har med kapitalrörelserna att göra. Här har vi en uppfattning som avviker från utskottsmajoritetens. Vi menar att fria kapitalrörelser är en mycket väsentlig del av den fortsatta europeiska integrationen. Det skulle underlätta framför allt tjänsteexporten. Det är tjänsteexporten som blir den allt större andelen av vår export. Vi binder faktiskt ris åt vår egen rygg om vi fortsätter att agera efter regeringens modell. Vi har även fått erfara inom Nordiska rådet att det inte har varit möjligt att få till stånd fria kapitalrörelser.

Jag skulle också vilja vända mig till utrikeshandelsministern med anledning av den parlamentariska delegation som vi från centern har föreslagit. Jag tycker att det är litet svårbegripligt att man kan tillsätta en delegation med representanter för löntagarna och näringslivet utan att parlamentariker ingår. Jag litar fullt och helt på våra parlamentariska företrädare i EFTA. Men jag tror att det också skulle vara av stort värde att i olika delar förankra arbetet hos de olika partierna genom en delegation som ständigt håller riksdagen informerad och som kan ge sin syn på hur det fortsatta integrationsarbetet skall bedrivas.

Jag skulle till sist också vilja ställa frågan: Hur sker samordningen mellan det nordiska ministerrådet och dem som förhandlar med EG genom EFTA? Det är viktigt att de här gör sitt yttersta för att ligga steget före. Jag nöjer mig alltså inte med att de skall ligga parallellt, de skall ligga steget före, för att vi inte skall komma på efterkälken i det integrationsarbete som syftar till förverkligande av de fyra friheterna varor, tjänster, individer och kapital.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan, med undantag för den del som omfattas av reservation 4, till vilken jag också yrkar bifall.

Anf. 6 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Den proposition och det betänkande om EG som vi behandlar i dag är mycket märkliga aktstycken. Här finns inga konkreta förslag som riksdagen kan ta ställning till, ingenting läggs fram som vi kan besluta om. Propositionen är suddig och ytlig, och betänkandet har inte gjort saken bättre. Margaretha af Ugglas framförde från moderata samlingspartiet att hon tyckte att utskottsbetänkandet var så bra och precist. Det är litet svårt att se var den precisionen finns någonstans. Men ur hennes och moderaternas synpunkt är det naturligtvis bra. Detta betänkande är ett stort steg framåt för högerkrafterna i Sverige. Jag betraktar det som en kapitulation för övriga partier, särskilt från socialdemokraternas sida naturligtvis. Jag tycker att det borde vara en varning för er att moderaterna tidigare och nu även här i kammaren ställer upp och är så glada över de skrivningar man har fått i detta betänkande.

Det talas om riktlinjer. Det är vad vi har att hålla oss till. Det vi skall tala

om i dag är riktlinjer, inget konkret. Som det så träffande sägs i avslutningen av den del av utskottsbetänkandet som vi ställde oss bakom innan vi gick in med vår reservation: "Dessa riktlinjer går väsentligen ut på att regeringen avser att försöka bredda och fördjupa samarbetet på alla samhällsområden så långt detta är förenligt med neutralitetspolitiken. Inget område undantas på förhand, ingen uppgörelse anses på förhand vara alltför långtgående."

Detta är ett ganska talande citat från utskottsbetänkandet. Här finns alltså alla möjligheter att gå hur långt som helst på alla områden. Alliansfriheten och neutraliteten behöver vi inte diskutera. Detta har avfärdats från regeringens sida och från utskottsmajoritetens sida med att vi inte skall ha något medlemskap. Då behöver vi alltså inte diskutera den frågan ytterligare. Det har i detta sammanhang inte gjorts någon som helst analys, det har inte förts någon som helst diskussion, varken i propositionen eller i betänkandet, om vad dessa riktlinjer, denna harmonisering och anpassning kommer att få för verkningar för Sveriges alliansfrihet, vilken skall syfta till neutralitet vid konflikter. Varför? Varför har man inte tagit upp den diskussionen? Jag anser att det är ett bedrägeri mot svenska folket. Det är ett falskt aktstycke som läggs fram, när man inte törs gå in och diskutera dessa för vårt land så avgörande frågor.

Det är inte intressant att diskutera medlemskapet i det här sammanhanget. Det som är intressant är att diskutera vad det vi nu håller på att göra får för verkningar. Det är där ni har svikit. Ni har använt argumentet att medlemskap inte är aktuellt till att föra diskussionen om alliansfrihet och självständighet under mattan. Mitt parti anklagar regeringen och de övriga partierna för att inte ha följt upp denna diskussion. Ni lurar svenska folket genom att inte ta upp dessa väsentliga frågor.

Det är symtomatiskt, som vi redan har sagt i vår reservation, att försvarsutskottet, som naturligtvis är skyldigt att bevaka de svenska intressena i sammanhanget, inte har ansett det nödvändigt att gå in med något yttrande till utrikesutskottet vid behandlingen av denna fråga. Det är typiskt. Det är också typiskt att de fyra övriga partierna i utrikesutskottet har kommit överens om att inte diskutera alliansfriheten och neutraliteten, utan avfärdar detta med att medlemskap inte är aktuellt.

Man kan fråga sig hur harmonisering, anpassning och de långtgående riktlinjerna påverkar trovärdigheten i Sveriges alliansfria politik. Jag skall försöka att mycket kort ta upp ett par områden som kan vara av intresse i sammanhanget.

Det har sagts många vackra ord om forskning. Det står väldigt lite, som på alla andra områden naturligtvis, både i propositionen och betänkandet, om forskning. Det talas litet om studentutbyte, att det är viktigt att vi kommer med i forskningsprojekt osv., men hur ligger det till med forskningen? Vilket samhällsområde får mest pengar till forskning? Vilket samhällsområde tar i anspråk de skarpaste hjärnorna, de högst utbildade teknikerna, ingenjörerna och innovatörerna? Det vet ni, eller hur? Det vet Anita Gradin, det vet regeringen. Det vet Stig Alemyr, det vet Ingemar Eliasson, det vet Margaretha af Ugglas och Karin Söder. Är det den medicinska forskningen, kanske? Är det forskningen på det sociala området? Är det miljöforskningen, forskningen på transportområdet eller andra viktiga samhällsområden?

Nej, det är det inte. Det är den militära forskningen. I andra sammanhang här i kammaren och i den offentliga debatten ställer ni nu nämnda och andra företrädare för era partier ofta upp och talar om den militära forskningen. När vi har nedrustningsdebatt går ni upp i talarstolen och talar om hur mycket forskningspengar som ödslas på detta område, men nu är ni tysta. Vad är det för forskning som man kan tänka sig pågå inom EG och som vi skall dras in i? Vi vet var forskningsfronterna går. Inom högteknologin, datan, elektroniken, där ligger den militära forskningen alltid främst i forskningsfronterna. Det är dit pengarna går.

Vi har till och från debatterat Eureka-projektet, och det sägs att det skall vara ett civilt forskningsprojekt och att det inte skall ha någon militär anknytning. Där är vi redan med och med en anslutning till EG kommer vi att delta ännu mer. Då kan det vara intressant att än en gång, jag har gjort det tidigare, påminna om att när Eureka etablerades sade den dåvarande franske försvarsministern, president Mitterrands försvarsminister, att man självfallet skulle använda detta också för den militära forskningen, och så är det. För att återvända till huvudrubriken för vad jag tänkte säga i detta avsnitt så ökar inte detta precis trovärdigheten för den svenska alliansfriheten eller för den svenska självständigheten, speciellt om man tänker på var forskningsfronterna går.

Självfallet talas det mycket om industrin, om samarbetsprojekt, etableringar av svensk industri inom EG, och naturligtvis hoppas man att harmoniseringsarbetet skall medföra att annan industri skall etableras i Sverige. Även här gäller det naturligtvis högteknologi. Även här är ju den militära sektorn, försvarssektorn, oerhört intressant. Vi har ju haft en lång debatt om krigsmaterielexporten under de senaste månaderna i vårt land. Vi har redan ett stort projekt i samarbete med EG, Sveriges största industriprojekt hittills, militärflygplanet JAS. Det är Sveriges största industriprojekt hittills, och det är inte ett civilt projekt utan ett militärt.

Denna fråga har debatterats många gånger, och man har diskuterat hur JAS-projektet påverkar trovärdigheten för vår alliansfrihet. Hur blir det i fortsättningen med krigsmaterielindustrin? Observera att jag inte talar om vapenindustrin, det är en dålig benämning. Det är inte alltid vapen som är avgörande när det gäller militära operationer eller säkerhetspolitik, utan det är hur mycket materiel man kan ta fram för att bl. a. bära upp vapnen. Hur blir det med ett sådant samarbete? Hur skall det kunna hållas en självständig linje för svensk försvarsmaterielindustri – och där inkluderar jag Volvo och Saab och många andra – om man får en långtgående integrering och harmonisering i Europa? Det är en fråga som också bör besvaras.

Ett tredje område utöver forskning och industri när det gäller trovärdigheten är ekonomin. Jörn Svensson kommer senare att beröra detta närmare. Var hamnar vi i det långtgående ekonomiska samarbete som kommer att etableras, och hur kommer det att påverka vår förmåga?

Jag skulle vilja citera ett uttalande som har följt med under många år i försvarsutredningar, försvarsutskottsbetänkanden och annat. I prop. 1981/82:102 sade man så här: "Anskaffning av för försvaret väsentlig materiel får inte ske så att Sverige kommer i en beroendeställning till andra länder av sådan art att det kan utnyttjas för påtryckningar eller så att vi i en

krissituation står utan viktig materiel." Hur tror ni att detta stämmer med vad ni själva har sagt tidigare i dag och med vad vi kan förutse av de riktlinjer som nu debatteras?

Jag vill också påminna om att EG:s utrikes- och försvarsministrar som alla känner till har återupptagit sina samtal när det gäller den europeiska försvarsalliansen utanför NATO. Man vill återuppliva efterkrigsårens samarbete på detta område. Det talar också ganska mycket emot att vi skulle bli trovärdigare om vi nu går in i EG-samarbetet. Jag talar inte om medlemskap, observera det. Då är det litet patetiskt när man hör folkpartiets representant Ingemar Eliasson stiga upp och säga beträffande harmoniseringen att inte en skugga får falla över vår trovärdighet. Det är bedrövligt! Det är klart att det kommer att falla en skugga över vår trovärdighet, och det är inte någon tunn skugga utan en slagskugga.

Det har också sagts mycket om den svenska neutralitetens stabiliserande inverkan och andra vackra ord som vi har hört många gånger förr. Vad blir det värt mot bakgrund av de enkla exempel jag här har försökt belysa? Det diskuteras inte.

Slutligen något om sårbarheten och därmed regionalpolitiken i Sverige. Det sägs i utskottsbetänkandet, förebådat också i propositionen, att regionalpolitiken i Sverige inte kommer att påverkas nämnvärt och att den kan föras som förut. Det sägs t. o. m. att det kan vara ganska bra för regionalpolitiken om vi får komma med i EG. Detta har mycket med Sveriges uthållighet att göra, dvs. med vårt underhåll av olika varor – mat, kläder, industrivaror och annat – i händelse av en kris- eller krigssituation. Utskottets majoritet konstaterar att man inte ser någon motsättning mellan svensk regionalpolitik och ett närmande till EG. Det är mycket märkligt! Senast under denna vecka kunde vi i tidningarna läsa om hur orolig man var i Västtyskland över att Nordtyskland utarmades på Sydtysklands bekostnad. Och tidigare i vinter har vi hört andra debatter inom EG som handlat om att de norra områdena av Frankrike, t. ex. Bretagne, känner hotet av centraliseringen in mot mitten av Europa. Detsamma gäller Skottland och i stort sett hela Sydeuropa. Men utskottet ser inte någon motsättning mellan svensk regionalpolitik och ett närmande till EG. Hur skall det vara möjligt att motverka dessa mycket starka centraliseringstendenser, om vi avhänder oss möjligheterna att kämpa emot det lilla vi ändå kan göra om vi har en något så när självständig ställning? Om vi harmoniserar, vad kan vi då göra?

Herr talman! Det är motiverat att avsluta detta anförande med att ställa en fråga till Anita Gradin och till företrädare för övriga partier, en fråga som ni inte har velat diskutera men som ni bör svara på i dag. Vilka verkningar och vilken förändring för Sveriges alliansfrihet får harmoniseringen? Hur påverkar den trovärdigheten för den svenska alliansfria politiken? Det måste ni redovisa nu, i dag, och inte bara krypa undan och säga att det inte är aktuellt med något medlemskap.

Anf. 7 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Inläggen i debatten har i rätt hög grad varit påverkade av regeringsdeklarationen. I mitt anförande kommer jag inte att upprepa vad som sagts i denna, utan jag ansluter mig till vad som där sägs om Sverige och

samarbetet med den västeuropeiska gemenskapen.

Jag kan hålla ett ganska kort anförande, bl. a. av det skälet att på de områden där reservationer föreligger kommer mina kolleger i de olika fackutskotten att göra inlägg och ta upp diskussionen om valutafrågorna, etableringsfrågorna osv.

Herr talman! I går reste jag i Rhenlandet. Europarådets vårsession pågår just nu i Strasbourg. Jag reste längs Rhens västra strand och upplevde alla de gamla forten från Maginotlinjen, vilka fortfarande ligger kvar där som dystra minnen från en tid som har gått. De ligger också där på något sätt som ett löfte om att den tiden aldrig mer skall komma tillbaka. Det västeuropeiska integrationsarbete som pågår är i sig en av de verkligt stora historiska händelserna i modern tid. I det samarbetet finns nämligen en garanti för att Europa inte mer skall behöva uppleva de fasansfulla tragedier som genom århundraden har präglat vår världsdel.

Det betänkande från utrikesutskottet som riksdagen nu skall ta ställning till är skrivet i en betydande enighet. Det finns anledning för oss alla att tycka att det är värdefullt. Den eller kanske de olika regeringar som under många år framöver kommer att förhandla med Gemensamma marknaden behöver ha en samlad riksdag bakom sig.

Det har inte varit särskilt meningfullt att försöka få med vpk i detta arbete. Vpk har från början bestämt sig för att inte ställa upp. Det var ett i många avseenden mycket märkligt anförande som Oswald Söderqvist höll här. Han sade själv bl. a. att de dokument som ligger till grund för denna debatt är mycket märkliga: Det är högerkrafterna som nu har segrat och som för in Sverige i en mycket försämrad situation. Jag skulle vilja fråga Oswald Söderqvist om det är högerkrafterna i Sovjetunionen och Ungern som får dessa stater att begära ett intimt samarbete med Gemensamma marknaden. Jag träffade Ungerns utrikesminister i förrgår kväll i Strasbourg. Han förhandlar med Europarådet för att öka samarbetet mellan Europarådets medlemsstater och den ungerska folkrepubliken. De ställer samma önskemål till Gemensamma marknaden om att få öka de kontakter och ett ökat samarbete.

I det svenska kommunistpartiet ställer man sig av någon mycket underlig anledning utanför detta. Vad är det ni är ute efter? Är det så att ni genom att avstå från fördelarna med samarbete med andra länder vill skapa arbetslöshet, försämma samhällsekonomin och åstadkomma otrygghet i det svenska samhället? Är det detta ni är ute efter?

Oswald Söderqvist säger att det bara är riktlinjer och ingenting att ta på. Det skall bara vara riktlinjer. Genom åren kommer riksdagen sedan att få många förslag från regeringen inom sakområden där vi efter förhandlingar skall fatta beslut i riksdagen. Det är nödvändigt att anvisa riktlinjer i botten för förhandlingarna så att regeringen på detta sätt vet att den i stort sett har en enhällig riksdag bakom sig, och så återkommer vi.

Det är viktigt, utrikeshandelsministern, att vi har dessa kontakter mellan riksdagen och regeringen även på ett tidigt stadium. Detta har vi skrivit i utrikesutskottets betänkande. Vi har också sagt att man får försöka finna lösningar för hur dessa former skall se ut. Vi har redan en rad existerande riksdagsinstitutioner, utrikesnämnden, utskotten, EFTA-delegationen, som

kan ha dessa kontakter. Om inte det är tillräckligt får man hitta nya former. Det är mycket viktigt att vi fortsättningsvis har ett så gott samarbete som möjligt mellan regeringen, vilken färg den än kommer att ha, och parlamentet. Det är viktigt att vi i riksdagen kan följa utvecklingen på ett tidigt stadium och delta i diskussionerna och på det sättet underlätta vårt samarbete med Västeuropa.

Detta arbete är naturligtvis inte problemfritt. Vi har i Sverige funnit många lösningar som är mycket bra. I dessa frågor skulle vi mycket ogärna vilja ändra oss i förhandlingar med andra länder. Vårt mål är att så långt det är möjligt försöka slå vakt om det vi har vunnit. Det kan naturligtvis också bli tillfällen när vi måste betala för fördelar. Det finns fördelar och nackdelar med allt internationellt samarbete. Det gäller inte bara Gemensamma marknaden. Det gäller också samarbetet inom Norden, med GATT-staterna och med tredje världen.

När vi nu diskuterar en ökad integration med Västeuropa, innebär det inte att vi därmed säger att vi skall minska vårt samarbete med länderna i övriga världen. Västeuropa är ju en del av den stora världen. Vi är beroende av hela världen. Vi skall självfallet också öka våra kontakter med Östeuropa så långt det är möjligt. Vi skall öka kontakterna med länderna utanför Europa. Vi bygger också upp ett allt bättre samarbete med den tredje världens fattiga länder. Detta vida internationella samarbete är utmärkande för svensk utrikespolitik. Samarbetet med Gemensamma marknaden är en del av det stora vida samarbetet.

Det kommer att bli segdragna förhandlingar. Ingen vet heller om Gemensamma marknaden har nått sin inre marknad om ett par år. Målet är 1992. När vi träffar parlamentariker i EG-parlamentet eller i andra sammanhang säger de att det kanske tar längre tid. Vi hade ett möte med ett utskott här i huset för drygt ett halvår sedan. Det sades då att det kan ta mycket längre tid. Det finns väldigt svåra interna problem inom gemenskapen, som måste lösas. Man kommer dock i sinom tid att lösa dessa. Det är då av vikt att Sverige är med och ger och tar för att fortsätta att i samverkan med Västeuropa bygga ut vår standard.

Det talas om regionalpolitik. Vi gör det i vårt betänkande. Det står i propositionen, och det har också sagts ifrån talarstolen. Det finns svåra regionalpolitiska problem i Sverige, men problemen är mycket större inom gemenskapen. Det är rätt som Oswald Söderqvist säger. De regionalpolitiska problemen i Frankrike, Italien, Storbritannien och Västtyskland är betydande. Det förs en debatt om hur bl. a. Nordtyskland och Skottland utarmas. Oswald Söderqvist gjorde ett riktigt referat. Man är medveten om att man måste försöka hitta lösningar. Det är stora skillnader mellan förhållandena i Portugal och delar av Spanien och dem som råder i de mest utvecklade delarna av Västtyskland och Frankrike.

Det är således en stor utmaning för vår tids politiker att inte utarma några delar av den världsdel vi lever i. Det är ett svenskt problem, och det är ett internationellt problem. Vi måste hjälpas åt i samverkan. Vi har gjort bedömningen att om vi skulle minska samarbetet eller om vi inte skulle ha ett bra samarbete med Västeuropa på alla områden, skulle det öka riskerna för regionalpolitisk obalans i vårt land.

Det har uttalats förhågor för att sysselsättningen skulle försvagas i Sverige. Det är kanske det område i samhället där vi har lyckats bäst. Vi är bäst i hela världen på att ha full sysselsättning. I Västeuropa och andra delar av världen är man intresserad av att få veta vilka lösningar vi har. Vi har mycket att lära dem. Det är inte så att vi skall importera arbetskraft från Västeuropa, utan snarare så att vi kan exportera kunskap om hur man löser sysselsättningsproblemet. I det sammanhanget kommer ett givande och tagande att vara av allra största betydelse. Det är självklart att ingen ledamot i Sveriges riksdag kommer att medverka till lösningar som skulle innebära att vi får arbetslöshet i Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets betänkande på samtliga punkter. Mina kolleger återkommer sedan till olika sakområden.

För mig som har arbetat internationellt under så lång tid, bl. a. i Europarådet, är de steg vi nu tar steg på vägen mot ett vidgat internationellt samarbete. Det är ett samarbete i Europa, men också utanför Europa. Med utgångspunkt i den förstärkta ekonomi vi kan få genom det västeuropeiska samarbetet skall vi tillsammans med de andra länderna bygga upp förutsättningar för en bättre värld.

Anf. 8 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Ja, Oswald Söderqvist, vi är glada över betänkandet. Det lägger en gemensam grund för det svenska närmandet till EG. Därmed – och detta menar jag är mycket väsentlig – är det dock inte sagt att allt är gott och väl. Riktlinjerna måste omsättas i praktisk handling. Frågorna måste här gå till regeringen. Hur är beredskapen? Hur är viljan? Ingår begreppet medborgarnas Europa också i regeringens ambitioner?

Utskottets skrivningar är mycket precisa i centrala frågeställningar. De är kanske för fåordiga, men det kan vara värdefullt i utrikespolitiska sammanhang. Alliansfriheten är alls icke bortglömd, Oswald Söderqvist.

Är vpk verkligen emot svenskt studentutbyte inom EG:s stora utbildningsprogram? Är vpk emot att svenska ungdomar skall få en chans att delta i dessa program? Är vpk emot Erasmus och COMETT?

Anf. 9 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist har här kastat sin skugga över EG-debatten och sagt några saker som är värda att kommentera och bemöta.

För det första säger han att vi inte vill diskutera säkerhetspolitiken, för att omedelbart därefter polemisera mot något som jag har sagt just om säkerhetspolitiken.

Låt mig upprepa att vår mening är att Sverige inte får företa sig något som kan kasta en skugga över vårt lands beslutsamhet att också i framtiden värna om neutralitetspolitiken och alliansfriheten. Det är de fyra stora partierna i Sveriges riksdag som är garanten för detta – inte vpk.

För det andra säger Oswald Söderqvist att Sverige – om jag förstod honom rätt – inte har någon nytta att dra av ett närmare samarbete med EG. Vi för på något egendomligt sätt svenska folket bakom ljuset, menar han. Men de som resonerar på det viset är svaret skyldiga på ett antal punkter. På vilket sätt skulle vi kunna utföra ett effektivare arbete för en internationell

miljövård? På vilket sätt skulle vi kunna få mer resurser för att angripa brister i den svenska socialpolitiken och sjukvården, om vi avstode från de fördelar som ett närmare samarbete med EG ger oss? Det handlar inte om växelpengar utan om mångmiljardbelopp i skillnad mellan att få del av samarbetet resp. att bli diskriminerad i förhållande till EG.

För det tredje berör Oswald Söderqvist frågan om regionalpolitiken. Jag vet inte om Oswald Söderqvist hade tillfälle att höra chefen för Stora Kopparberg i TV:s program Pejling, där han gav exemplet om en investering i en stor pappersmaskin. Det finns två alternativa orter i Sverige att placera den på under förutsättning av ett nära och varaktigt samarbete med EG. Annars skulle den placeras inom EG-området. Det var ett mycket konkret exempel på vad det handlar om. Om vi skall kunna hålla liv i många små orter i Sverige dit stora företag är lokaliserade – men där också många mindre företag bär upp sysselsättningen – förutsätter detta ett nära och varaktigt samarbete med Västeuropa. Marknaderna där måste också i fortsättningen stå öppna för dessa företag. Att inta den avvisande hållning som vpk gör, är faktiskt ett exempel på en konservativ inställning i dess sämsta mening.

Anf. 10 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag tillåter mig först att säga att det är mycket glädjande att vi i dag har så många ungdomar som lyssnar på denna debatt från läktaren. Det är faktiskt deras framtid som vi nu diskuterar.

Jag vill upprepa den fråga som Margaretha af Ugglas ställde till Oswald Söderqvist om just ungdomarnas möjligheter att delta i studentutbyte med europeiska universitet. Ungdomar som reser om somrarna och känner till de allra flesta av de europeiska länderna finner det nog märkligt om inte vi vuxna har känsla för ett sådant samarbete.

Jag vill vidare, Oswald Söderqvist, framhålla att det inte råder något tvivel om att centerpartiet står fast vid den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken. Detta påpekade jag också i mitt huvudanförande. Alla andra påstående är gripna ur luften. Självfallet skall vi inom ramen för denna alliansfrihet och neutralitetspolitik bygga upp detta land så bra som möjligt. Andra länder har respekt för vår neutralitetspolitik, varför det inte finns några risker för ett sämre utbyte med dem på grund därav. Inom EG förs exempelvis en avancerad regionalpolitik. Problemen är oerhört stora, större än våra, även om dessa är svåra nog. Vid Nordiska rådets presidiums besök hos EG-kommissionen fick vi klart för oss att man satsade pengar för att komma till rätta med dessa problem. Man gjorde också jämförelser med Marshallplanen.

Centerpartiets självklara uppfattning är att Sverige inte kan träffa en överenskommelse som innebär att vi inte har kvar rätten att göra nationella insatser för att bibehålla en hög sysselsättning. Ungdomar skall kunna få arbete på sina hemorter, bygder skall kunna hållas levande, även om det måste ske strukturomvandlingar osv. Sådana saker skall vi själva bestämma över, men det hindrar inte att vi samtidigt kan delta i ett regionalt samarbete med det övriga Europa.

Låt mig till sist säga att en integration innebär att de små företagen, som möjliggör en aktiv regionalpolitik, vinner de stora fördelarna. Storföretagen

etablerar sig samt köper och säljer på marknaderna. De möjligheterna föreligger inte för de mindre och medelstora företagen, vilka sysselsätter en så stor del av svenska folket.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att ingen av dem som har replikerat på vad jag sade i mitt anförande har svarat på frågan, hur den här harmoniseringen och integrationen kommer att påverka vår alliansfrihet och neutralitetspolitik. Ni har sagt att Sverige skall slå vakt om neutralitetspolitiken, men ni har inte talat om på vilket sätt den kommer att påverkas. Förmodligen kommer jag inte heller att få något svar på den frågan.

Vi debatterar i dag ett betänkande och en proposition om anslutning till EG, Stig Alemyr. Det hade varit mycket bra om vi haft att diskutera en proposition och ett betänkande om en vidgad handel med östländerna och tredje världen. Då hade vi också kunnat få en mycket bättre och vidare diskussion. Men nu förs tyvärr bara en debatt om EG i Västeuropa.

Det är litet fult av Stig Alemyr att säga att kommunisterna i Sverige vill befrämja arbetslöshet. Aldrig i vår historia har vi gått in för någonting sådant. Men i likhet med arbetsutskottet i dess yttrande är vi litet oroliga över vad som kan komma att hända. Oroväckande tankegångar har framförts i yttrandet, men dessa har inte behandlats på ett genomgripande sätt i utrikesutskottet.

Självklart vill vi i vpk att Sverige skall ha internationellt samarbete. Det behövs ett utbyte på utbildningsområdet m. m. Det skulle aldrig falla oss in att försöka hindra svenska ungdomar att studera i andra länder i Europa. Men jag ställde frågor om forskningen, och dessa har ni inte besvarat. Ni har inte alls berört det jag påpekade om den militära forskningens mycket stora roll i allt slags forskning. Då handlar det inte om ungdomar och studentutbyte utan om helt andra och mycket viktigare saker.

Jag förstår att Margaretha af Ugglas är glad, och jag behöver egentligen inte upprepa det. Till Ingemar Eliasson vill jag säga att svenskarna inte är dumma. De inser att vissa problem inte diskuteras här. Ni skall inte tro att de inte förstår varför ni inte vill diskutera de problem som jag har berört här.

När det gäller regionalpolitiken – och där inkluderar jag centern i mitt svar till Ingemar Eliasson – vet vi av erfarenhet att det finns centra och att det finns periferier. Och det finns inget exempel i forskning eller i uppföljning av industristrukturer eller nationella strukturer eller annat som har påvisat något annat än att centrum alltid drar till sig investeringar, arbetskraft, forskning osv. och att ytterområdena blir utsatta. Det är där vi kommer att hamna. Sedan hjälper det inte om Stora Kopparberg vill investera i någon pappersmaskin någonstans; det är bra om man gör det, men det kommer inte att lösa de stora problemen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation, vilket innebär avslag på utskottets hemställan och därmed också på propositionen.

Anf. 12 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Jag skall svara Oswald Söderqvist på ett par punkter. Först och främst har denna dags sammanträde börjat med en regeringsdeklaration

som inte bara talar om EG utan också talar om handelssamarbete med andra länder. Det finns mycket väl ett underlag i dagens debatt för att diskutera samarbete med andra länder utanför EG.

Frågan om forskningen är ju väldigt intressant. Skall vi avstå från att delta i forsknings-samarbete bara därför att viss forskning någon gång kan leda till att en militär kunskap ökar? Det är ju så överallt, i vår medicinska forskning och i annan – ja, nämn över huvud taget något forskningsfält där man inte kan nå resultat som på något sätt kan användas i det militära! Vi har aldrig tidigare sagt att vi avstår från att delta i forsknings-samarbete av det skälet. Något direkt militärt forsknings-samarbete kommer vi inte att gå in i, men vi kan aldrig undvika att resultat av ökad kunskap också kan användas för utveckling av vapen.

Sedan säger Oswald Söderqvist att det var fult av mig att angripa vpk. Det är inte ett dugg fulare av mig än det är av er att vräka ur er en lång rad anklagelser för att vi andra säljer neutraliteten, för att vi är på väg in i ett samarbete som kommer att få allvarliga negativa följder för Sveriges folk. Vad ni har glömt att göra är att dra konsekvenserna av vad som händer, om ni skulle vinna de här omröstningarna och ställa oss utanför ett vidgat europeiskt samarbete. Det måste, som världen ser ut, leda till allvarliga bakslag för vår egen ekonomi med de risker för sysselsättningen och regionalpolitiken som det kan föra med sig.

Herr talman! Av diskussionen i dag har jag lärt mig en sak ytterligare; kanske borde jag ha sagt det i mitt inledande anförande, men jag säger det nu i stället. Det finns troligen ett behov av att bättre än vi har lyckats hittills förklara den svenska neutralitetspolitiken, både för visst hemmabruk och för en del utanför vårt lands gränser. Det här protokollet läses nämligen mycket noga i Bryssel, och det är klart att när Oswald Söderqvist nu talar om, att vi är på väg att överge neutralitetspolitiken, kan det finnas en och annan som tror det. Inte minst med tanke på de parlamentariska kontakter jag har pläderat för tidigare är det därför av betydelse att vi ger oss ut och förklarar vår neutralitetspolitik och envetet berättar att vi icke överger någon del av denna.

Anf. 13 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist kommer ju från den vackra studentstaden Uppsala. Det är faktiskt så, att en mycket central fråga i hela problemkomplexet beträffande Sveriges närmande till Europa gäller om svensk ungdom skall få delta i det framtidens Europa som håller på att växa fram, om svensk ungdom skall få delta i Erasmus och COMETT. Då räcker det nog inte med att Oswald Söderqvist säger att han inte skall hindra svensk ungdom att åka ner till Europa, och det tror jag inte heller att han lyckas med. Det krävs betydligt mycket mera för att vi skall få delta i de här stora, viktiga programmen. Vi är inte där ännu. Oswald Söderqvist säger ju nej till utrikesutskottets förslag, ni vill ju inte vara med.

Jag tror att vpk så småningom måste ändra sin inställning i den här frågan. Ni kommer att bli alltför isolerade.

Anf. 14 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist säger till oss: "Ni säger att ni skall värna neutralitetspolitiken, men ni säger inte hur den påverkas." Mitt svar är: Inte alls! Vi håller öppet för vad för slags institutionaliserat samarbete som neutralitetspolitiken kan tillåta och samordnas med, och det kan förändras över tiden beroende på läget i vår omvärld. Men alliansfriheten, som syftar till neutralitet i konflikter i vår omvärld, rubbas inte. Den skall ligga fast.

Oswald Söderqvist gör ett stort nummer av att riktlinjerna för våra fortsatta relationer till EG inte är tillräckligt tydliga. Då kunde man ju vänta sig att det blir annat när man granskar vpk:s egna riktlinjer. Vad är de egentligen? De är ett nejsägande från början till slut. Vad är alternativet?

Nu säger Oswald Söderqvist att man visst vill ha samarbete. Hur då? På vilket sätt? Med vilka? Till vilket pris? Det finns inte en tillstymmelse till några sådana riktlinjer. Det är ett enda opportunistiskt harvande i olika läger för att försöka kamma hem litet poäng här och litet där. Det hänger inte ihop.

Vad är svaret t. ex. när det gäller regionalpolitiken? På vilket sätt skulle Sverige bättre kunna klara sina regionalpolitiska bekymmer, om vi inte fick del av marknaderna i Västeuropa? På vilket sätt skulle vi bättre kunna klara bristerna i vår social- och sjukvård, om vi gick miste om inkomster till folkhushållet, beroende på diskriminering i Västeuropa, osv.? Oswald Söderqvist har inga svar på dessa frågor.

Jag antar att det här är min sista replik till Oswald Söderqvist på ett tag. Jag måste säga att han framför hemska uppfattningar i en lång rad frågor, men jag vill också säga att det kommer att bli bra mycket tråkigare i Sveriges riksdag när han slutar.

Anf. 15 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist talar här om vad harmoniseringen kommer att innebära för svensk säkerhetspolitik. Men vi är faktiskt med. Regeringen är den aktiva parten i detta integrationsarbete och vet naturligtvis hela tiden var gränsen kommer att gå för bibehållande av den säkerhetspolitik som vi är ense om. Jag vill än en gång understryka att en parlamentarisk delegation i det sammanhanget skulle vara ett väldigt viktigt instrument för att också få parlamentarisk insyn i detta arbete. Även om jag inte är särskilt orolig för hur det skulle gå med säkerhetspolitiken för framtiden – den ligger fast – skulle det i alla fall vara en trygghet att ha den här informationskanalen i detta harmoniseringsarbete.

När det gäller forskningen måste vi – precis som tidigare talare har sagt – på en lång rad områden delta i det internationella forskningsarbetet för att vi inte skall komma på efterkälken. Som jag sade i mitt tidigare anförande har vi också en del att komma med. Men vi skall vara mycket vaksamma och noggranna när det gäller sådant som har med militär forskning att göra. Den vaksamheten måste hela tiden utvecklas.

Herr talman! Till sist skulle jag vilja säga att Nordiska rådets utredning om våra relationer till bl. a. EG också innefattar relationerna till Comecon och andra internationella organisationer. Det är alltså en parlamentarisk utredning, som på nordisk basis har att utreda våra internationella relationer. Jag skulle vilja fråga Oswald Söderqvist, om han anser att Nordiska rådets arbete

när det gäller att öka det internationella samarbetet också är ett hot emot Norden eller emot de säkerhetspolitiska lösningar som de nordiska länderna har bestämt sig för och som utgör en stabiliserande faktor i Norden. Det är faktiskt väldigt viktigt att få reda på detta av Oswald Söderqvist. Det finns i varje fall en partifrånande till honom från Norge i den här utredningen, och han har hittills inte opponerat sig. Jag tycker att det är lika viktigt som när det gäller integrationsarbetet i förhållande till EG att vi får veta var vpk står i sådana sammanhang.

Anf. 16 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det är ganska intressant att konstatera att vi nu har fått en liten diskussion om alliansfriheten. Det är således bra att den diskussionen inte bara sopas undan med några rader i utskottsbetänkandet.

Som jag hela tiden har sagt handlar det om trovärdigheten i fråga om vår alliansfrihet. Jag konstaterar ännu en gång att ingen av mina meddebattörer här på någon punkt konkret har svarat på min första fråga: Kommer en harmonisering att påverka vår alliansfrihet eller inte? Det går bra att gå upp här och försäkra att så inte blir fallet, som t. ex. Ingemar Eliasson gjorde. Alliansfriheten rubbas inte, sade han. Men hur kan det förklaras, mot bakgrund av de exempel som jag här har anfört?

Vidare har jag tagit upp frågan om forskningen. Jag tycker nämligen att forskningen är ett mycket viktigt område. Vi vet ju att den är mycket viktig just när det gäller säkerhetspolitik, försvarspolitik, krigsmaterielproduktion etc. Detta har ingenting att göra med talet om att svenska studenter inte skulle få studera på annat håll i Europa. Det viktiga är ju att vi vet vad vi gör och att vi tar upp en diskussion när vi går in i ett sådant här samarbete. Men så har ju hittills inte varit fallet. Det är först under den senaste halvtimmen här i dag, när alla har ansett det vara lämpligt att hoppa på mig, som det har börjat talas litet grand om dessa saker. Förut var ni knäpptysta. Ni har inte sagt ett enda dugg om dessa saker, vilket visar att jag har rätt och att ni har ömma tår, att ni har försökt smyga er undan i detta sammanhang – som jag sade i mitt första anförande. Ni har inte förklarat för svenska folket vad detta betyder. Så ligger det hela till. En debatt i dessa frågor kommer vi inte undan.

Jag kan gärna hålla med Stig Alemyr om att man måste återkomma till dessa saker. Men det hade varit bra om det hade blivit en debatt i detta sammanhang. Det hade också varit bra om försvarsutskottet hade presenterat erfarenheterna från olika försvarsutredningar och från de diskussioner som vi har haft och sedan också anlagt aspekter på detta. Men det ville ni inte, för det var för obekvämt och besvärligt. Det är enbart därför att jag dragit i gång den här debatten som frågan över huvud taget har kommit upp i dag.

Slutligen något om regionalpolitiken. Det finns ingenting i historien, Ingemar Eliasson, när det gäller periferierna i något som helst ekonomiskt system som visar att centralisering, stora uppgörelser mellan stora företag och omfattande strukturer har varit gynnsamma. Det blir en utarmning när det gäller periferierna och en koncentration till centrum. Det är därför som det förs en debatt ute i Europa, Karin Söder! Varför för man en diskussion om dessa saker i Storbritannien och Nordtyskland? Varför är man inom västtyska LO oroad osv.? Svaret är att man ser att ingenting har hjälpt, trots

att det finns en regionalpolitik och trots att man talar mycket om sådana här saker.

Nordtyskland, som ligger ungefär 75 mil söder om dessa trakter, drabbas i detta sammanhang. Hur skall då inte Norrbotten drabbas? Det är, som sagt, bra att vi har fått i gång den här diskussionen, som jag tror kommer att fortsätta.

Anf. 17 STIG ALFMYR (s) replik:

Herr talman! Alla utskott fick tillfälle att yttra sig till utrikesutskottet. Tolv utskott bestämde sig för att göra det. Försvarsutskottet avstod. Men det var ingen som helst påverkan från utrikesutskottet för att få försvarsutskottet att avstå från att yttra sig, så ett sådant resonemang är helt gripet ur luften.

Till sist vänder jag mig till Ingemar Eliasson. Han sade att det blir tråkigare i Sveriges riksdag när Oswald Söderqvist lämnar riksdagen. Jag tror inte det. Om vpk blir kvar i riksdagen, kommer säkert andra lustigkurrar att framöver upprepa samma galenskaper.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 18 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det har varit intressant att ta del av de synpunkter på regeringens riktlinjer när det gäller Sverige och den västeuropeiska integrationen som kammarens ledamöter har framfört. Förvisso finns det enskilda punkter där åsikterna inte helt sammanfaller. Men det bestående intrycket av den här debattomgången är att det finns en mycket bred parlamentarisk uppslutning. Det är en styrka för vårt fortsatta arbete och för vår trovärdighet, som också Ingemar Eliasson strök under.

Nu gäller det att i praktisk handling omsätta vad som sägs om de här riktlinjerna. Det gäller att höja beredskapen på hemmaplan och att föra ut våra tankar internationellt, som också utskottets ordförande slog fast. Ytterst handlar det om att vara med om att skapa ett i verklig mening dynamiskt europeiskt ekonomiskt samarbete, som vi har föresatt oss.

Vi i regeringen har på olika sätt manifesterat vår avsikt att intensifiera Europafrågorna. Vi släpar minsann inte benen efter oss i det här jobbet, Margaretha af Ugglas! Självfallet blir Europapropositionen och riksdagens beslut naturliga utgångspunkter för det här arbetet. Vi tar ytterligare steg. Jag har redan berört de åtgärder som regeringen har vidtagit för att stärka organisationen och effektivisera arbetet med Europafrågorna inom regeringskansliet.

Som ett ytterligare led i det här arbetet har ett tjugotal arbetsgrupper bildats för att kartlägga läget på de olika sakområden som berörs. Statsministern inleder i dagarna, som jag tidigare sade, en resa till flera europeiska huvudstäder. Det ger oss tillfälle att föra ut vårt budskap. I olika internationella samarbetsorgan skall vi självfallet intensifiera arbetet. Närmast tar vi sikte på EFTA:s ministermöte i Tammerfors, där vi får tillfälle till ytterligare kontakter med EG på ministernivå. Självfallet arbetar vi tillsammans utifrån de riktlinjer som Nordiska rådet nu har lagt fast.

Men samtidigt tror jag att vi måste komma ihåg att det inte räcker att riksdag och regering engageras. En förutsättning för att vi skall lyckas är ju att alla goda krafter mobiliseras. Både fackföreningsrörelsen och industrin har sedan länge etablerade kontakter med systerorganisationer i andra europeiska länder. Det är viktigt att de kanalerna utnyttjas.

För allt detta fordras en bättre samordning på hemmaplan. Rådet för Europafrågor, där olika samhällsintressen är företrädna, blir naturligtvis ett viktigt instrument. På samma sätt har vi tänkt oss att knyta intresseorganisationer till de här olika grupperna. Tillsammans får vi alltså möjligheter att förbättra informationen om Europafrågorna.

Jag tycker att Oswald Söderqvist slår snett när han säger att det handlar om Sverige och EG. Detta handlar ju om Sverige och den västeuropeiska integrationen, där EG spelar *en* roll men där också EFTA skall vara ett viktigt instrument. Det är nödvändigt, precis som Karin Söder slog fast, att vi ser till att EFTA har ordentliga resurser. På det området är Sverige mycket aktivt när det gäller att driva på och att övertyga våra kolleger om att EFTA måste få ordentligt på fötterna, att EFTA måste få resurser för att kunna vara en bra part i de diskussioner som förs mellan EFTA och EG.

Få – om ens några politiska – frågor har så många dimensioner och berör så många grundläggande värden som just de frågor som vi i dag diskuterar. Det är ju det som är skälet till att regeringen haft bestämda utgångspunkter när vi har jobbat med Europafrågorna.

Till att börja med måste vi, som så många här har sagt, se de ekonomiska realiteterna. En internationalisering av de svenska företagen har pågått i åtskilliga decennier. En växande del av deras försäljningar och investeringar sker utomlands och där finns också en stor del av deras sysselsättning. Regeringens strävan att verka för en vidareutveckling av den västeuropeiska marknaden gäller samtliga 18 EFTA- och EG-länder. Låt mig säga, herr talman, att ordet "parallellitet" aldrig har funnits i något EG-EFTA-dokument. Detta är alltså ingenting som har fallit bort vid Bangemann-mötet. Det är emellertid många som levt i föreställningen att detta ord varit inskrivet i något EG-EFTA-dokument. Däremot finns det i EFTA:s egna dokument.

Vi vet också – och det är den andra utgångspunkten för regeringen – att det inte finns något automatiskt samband mellan ekonomisk utveckling och människors välfärd. I delar av Västeuropa förekommer massarbetslöshet och rikedom sida vid sida. Så vill vi, precis som Karin Söder sade, inte ha det, utan vi vill slå vakt om våra möjligheter att också i framtiden föra en ekonomisk politik genom vilken vi bekämpar balansproblemen utan att det sker till priset av hög arbetslöshet, försämrad trygghet och ökade orättvisor i människors levnadsvillkor. Jag delar åsikten att vad vi här kan göra är att "exportera" eller bjuda på kunskaper om full sysselsättning och socialpolitik.

Den tredje utgångspunkten är omsorgen om vår utrikes- och säkerhetspolitik. Vi undviker, Oswald Söderqvist, absolut ingen diskussion på det området, vilket också framgått av vad tidigare talare sagt. Vår Europapolitik utformas så att trovärdigheten i vår neutralitetspolitik bibehålls. Som vi ser det har neutralitetspolitiken bidragit till att vi haft en enastående lång period utan väpnade konflikter med andra länder. Vi anser att vi på det här sättet

väsentligt bidrar till att stabilisera den nordiska säkerhetspolitiska situationen, och vår neutralitetspolitik är därför en positiv faktor även i det vidare europeiska perspektivet.

Herr talman! Detta är de tre utgångspunkter eller de tre dimensioner som regeringen haft när vi utformat riktlinjerna för Europapolitiken.

Anf. 19 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Låt mig först få instämna i vad utrikeshandelsministern sade om att Europafrågan är en fråga för hela svenska samhället och att det är viktigt att hela svenska samhället engageras i det arbete som nu förestår. Varje politisk fråga och varje samhällsområde måste nu faktiskt få en Europadimension. Ansvaret härför bär vi alla. Men regeringen har trots allt ett särskilt ansvar för att föra ut riktlinjer och ambitioner i praktisk handling. Låt mig därför upprepa min fråga: Ingår begreppet – jag säger *begreppet* – "medborgarnas Europa" också i regeringens ambitioner? Och vilka är de konkreta planerna när det gäller fortsatta initiativ för att försöka få med Sverige och EFTA i Erasmus- och COMETT-programmen? Jag är medveten om att det förekommit positiva uttalanden, inte minst det av Jacques Delors som Karin Söder nämnde. Men vi vet också att positiva uttalanden är en sak men att det verkligt praktiska, att vi är med, är någonting annat. Härvidlag krävs det förberedelser också i Sverige.

Jag skall också ställa frågan: Vilka är planerna för vad som skall hända efter Tammerfors? Jag ställer den frågan mera som en uppmaning. Jag vet att många funderar på att det gäller att ha en strategi också för fortsättningen efter Tammerfors, så att momentumet inte förloras. Hur det än är med parallelliteten i dokumenten trodde jag att det var en ambition hos EFTA att försöka uppnå parallellitet. Är det inte så anser jag att det åtminstone måste vara en ambition från svensk sida att försöka uppnå parallellitet. Låt oss då försöka att föra detta vidare till det övriga EFTA, så att det blir en ambition att uppnå parallellitet.

Anf. 20 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att utrikeshandelsministern i sitt inlägg nu kommenterade utrikesutskottets betänkande. Jag saknade det i den handelspolitiska deklARATIONEN. Jag hoppas att hon och regeringen i övrigt riktigt förstår värdet av det betänkandet. Jag vill gärna säga till statsrådet att jag har överraskats av den positiva och mycket konstruktiva diskussion som vi fört i utskottet om EG-frågan. Som jag sade tidigare var det på förhand inte alldeles givet att vi skulle finna varandra på så många punkter som vi här har gjort. Nu har propositionen och motionerna jämförts som underlag för utrikesutskottets betänkande, och jag hoppas och förutsätter att det är självklart att betänkandet nu ligger framme på alla bord vid vilka man diskuterar olika sakfrågor när det gäller harmoniseringen med EG. Det är med det dokumentet i portföljen och inte bara med propositionen som jag förutsätter att statsministern och andra statsråd nu reser till EG.

På två punkter har vi emellertid inte helt identiska uppfattningar. Det gäller etableringsvillkoren för företag och valutaregleringen. Dessa frågor kommer säkerligen att bli föremål för diskussioner senare i dag, men jag

tycker ändå att det är angeläget att få veta Anita Gradins attityder i dessa båda frågor. Tror statsrådet att det i längden blir möjligt att eftersträva likartade villkor när det gäller etableringen och en fri marknad för tjänstesektorn och samtidigt hålla fast vid särregler för etableringen och vid valutaregleringen? Blir det inte, Anita Gradin, en aning schizofrent att resa ut och diskutera dessa frågor med EG och samtidigt hålla på t. ex. den svenska valutaregleringen? Jag tror att alla i riksdagen är intresserade av att få veta regeringens aktuella attityder i dessa båda frågor.

Den tredje punkt som jag vill ta upp gäller den nu och då diskuterade frågan om en EG-delegation i Stockholm. Jag läser i EG-information för Sverige om invigningen av EG-delegationen i Oslo. Där sägs det att det inte finns några aktuella planer på en delegation i Stockholm men att det i en nära framtid kommer att upprättas EG-delegationer i Wien, Peking, San Francisco och Mexico. Är det verkligen så, statsrådet, att man inte har för avsikt att etablera en delegation också i Stockholm?

Anf. 21 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra från statsrådet att det satts i gång så många arbetsgrupper för att bevaka de svenska intressena i integrationsarbetet. Vad man möjligen kan beklaga är att arbetsgrupperna inte har kommit till stånd tidigare.

Detsamma gäller på området för Nordiska ministerrådet. Arbetet med att förbereda just den nordiska biten har kommit i gång litet sent. Dessa saker hänger ju väldigt nära samman med varandra – vad som händer här i Norden och vad som händer inom Europa. Det är ingen tvekan om detta.

Jag delar statsrådets uppfattning att det behövs information. På alla möjliga håll måste man få veta vad det hela innebär, för jag tror att mycket av den oro som kan konstateras i stor utsträckning beror på okunnighet. Det är viktigt att människor får klart för sig vad det här gäller. Då kan man också komma med motfrågor som fordrar ytterligare belysning. Det skall vi inte bortse från.

Vad som något förvånar mig – jag var inne på detta tidigare – är att rådet för Europafrågor innefattar personer med intressen på det fackliga området, på industriområdet och på näringslivsområdet. Jag fasthåller vid frågan om det inte skulle vara av intresse att det även fanns en parlamentarisk delegation, som fick delta i det här arbetet och på det sättet kunde medverka till en lösning samt fick sådan information att partierna hela tiden kände sig vara informerade om vad som passerar.

När det gäller detta med EFTA:s resurser tycker jag det är bra att statsrådet sade att man från svensk sida jobbar på, och jag är glad över detta. Men hur skall man göra om något av EFTA-länderna framhärdar? Finns det någon sorts nationell lösning, så att man kan medverka till att det blir ett bättre sakernas tillstånd?

Jag vill gärna säga att ingen skugga skall falla på dem som i dag arbetar inom EFTA. De gör ett utomordentligt arbete, men tiden är så långt framskriden som den är. Detta är det faktiska förhållandet – man kan inte kräva mer av vederbörande.

Till sist vill jag framhålla att det är viktigt att de miljöpolitiska aspekterna,

som vi nått enighet om här i Norden, kommer till mycket klart uttryck i det fortsatta arbetet. Det skulle vara en stor förlust om det gick bakåt på det området. Något sådant kan vi absolut inte acceptera.

Anf. 22 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill först än en gång säga att vi är självfallet från vårt partis sida måna om det internationella samarbetet. Vi är måna om det nordiska samarbetet – vi har alltid varit med och stött de framstötter som gjorts härvidlag.

Frågan är: Vad kommer att hända med Sverige, med svenska viktiga politiska områden, med viktiga samhällsområden, när vi nu är beredda att gå in i så långtgående harmoniseringar som det är fråga om?

Då måste jag tyvärr säga till Anita Gradin att debatten om harmoniseringen – icke-medlemskapet – kommer att påverka trovärdigheten i vår alliansfrihet och vår neutralitetspolitik har man undvikit att gå in på. Saken har inte tagits upp i större omfattning i propositionen – den har inte tagits upp till diskussion, inte utvecklats, under riksdagsbehandlingen. Detta beklagar jag, för jag tror det är viktigt att så sker. Det hade varit bra om den debatten satts i gång redan nu, för den kommer vi inte undan längre fram. Det är därför jag i dag sökt driva denna debatt, något som tydligen retat upp många – dock icke Anita Gradin.

Anita Gradin sade till mig under det öppna utskottsförhøret i ärendet, när jag ställde den fråga som jag upprepat här i dag, att vår neutralitet bestämmer vi själva. Ja visst, men för att vi själva skall kunna bestämma neutraliteten måste det också finnas ett underlag. Vad som gör mig och mitt parti oroliga är att det underlaget urholkas genom dessa harmoniseringar. Jag har nämnt några exempel; jag skall inte upprepa dem. Det finns många andra exempel, som jag inte hunnit ta upp. Det här är viktigt, och denna debatt och denna analys saknar vi i propositionen och i utskottsbetänkandet. Det är därför jag har drivit frågan.

Självfallet är den svenska neutralitetspolitiken, den alliansfria politiken, viktig både för Europa och för stabiliteten i Norden. Jag säger det för att något återvända till de frågor som ställdes till mig från centerns sida. Detta är självklart – jag har jobbat med de här frågorna under alla mina år i riksdagen och har alltid stött den här politiken och ansett den vara riktig. Men nu ser man ett hot mot detta, och det är därför vi är oroliga och väcker frågan.

Anf. 23 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Får jag först säga beträffande Erasmus och COMETT att här finns en EG-EFTA-arbetsgrupp som diskuterar utbildning. Där trycker vi på. Vi har fått information som säger att det nu sker en öppning när det gäller COMETT. Däremot ser förslagen mindre hoppfulla ut i fråga om Erasmus. Men vi skall självfallet fortsätta att driva på beträffande utbildning, för vi är mycket väl medvetna om hur väsentligt detta är för medborgarnas Europa. Det finns självfallet med i vårt synsätt. Vi går också vidare med dessa tankegångar genom att stödja rörlighet för människor. Det skall ju inte bara handla om att varor och kapital kan röra sig fritt, utan även vi människor skall ha denna möjlighet.

Självfallet är det också en ambition för Sverige som EFTA-land att driva parallellitetskravet så långt detta är möjligt.

Efter mötet i Tammerfors är det från halvårsskiftet Österrike som övertar ordförandeskapet i EFTA. Vid en sammankomst nyligen med min österrikiske motpart fick jag helt klart för mig att man har en god beredskap för att fortsätta med de olika frågor kring vilka det sker ett samarbete mellan EFTA-länderna och EG-länderna.

Vad beträffar frågan om en EG-delegation i Stockholm har jag inför kammaren flera gånger redovisat att Sverige har talat om för EG och kommissionen att vi skulle välkomna en delegation i Stockholm. Vi ser det som positivt att på det sättet få representation och även få möjligheter att här i landet föra en dialog. Jag kan försäkra kammaren att detta blir *en* av de frågor som statsministern kommer att behandla vid sitt besök i Bryssel.

När det gäller Karin Söder vill jag återkomma till hur samordningen sker i Norden. Därvidlag är det ju så att Nordiska ministerrådet i vintras uppdrog åt alla de nordiska ämbetsmannakommittéerna att gå igenom EG:s arbete med den inre marknaden och se hur detta förhåller sig till det nordiska samarbetet. Det blir ju fråga om att undersöka vad Norden kan bidra med och hur man kan dra nytta av detta – precis som Karin Söder sade – i vårt Europaarbete. Denna verksamhet pågår för fullt, och avsikten är att man skall ge en första lägesrapport vid de nordiska samarbetsministrarnas möte med presidiet senare i maj.

Så till frågan om information. Alla är medvetna om hur väsentligt det är med information om Europafrågorna. Regeringen ger löpande information om sitt förhållande till det västeuropeiska integrationsarbetet. Regeringen publicerar årligen en redovisning om Sveriges relationer till EG och till EG-EFTA-arbetet. Denna redovisning delas ut till samtliga riksdagsledamöter. Sveriges EG-delegation i Bryssel redovisar också årligen vad som har skett inom EG. Även den redovisningen delges riksdagen. Vidare ges ett antal skrifter ut i serien UD informerar, där bl. a. Sveriges samarbete med EG tas upp. I raden av informationskällor skall jag också nämna att ytterligare dokument nu ges i form av propositionen och betänkandet.

Regeringen kommer självfallet att verka för en fortsatt omfattande informationsverksamhet. Jag har ju också redan nämnt att det sker nära kontakter mellan departement och riksdagens utrikesutskott. Om utskottet önskar att regeringen med jämna mellanrum, efter möten eller liknande, kommer till utskottet och ger information, kommer regeringen naturligtvis så snart utskottet kallar.

Riksdagens EFTA-delegation har, i varje fall hittills, varit den plattform eller den kontaktyta som regeringen haft speciella kontakter med. Regeringen har också möjlighet att ge utrikenämnden information. Om man skall förändra EFTA-delegationen, ligger detta arbete inte inom regeringens ansvarsområde, utan detta ankommer på riksdagen. Regeringen är självfallet beredd att i fortsättningen ge information även i detta sammanhang.

Låt mig, herr talman, slutligen påminna Ingemar Eliasson om att det sedan ett par år pågår en liberalisering, vilket utskottet har noterat, av den svenska valutaregleringen. Refinansieringskravet vid direktinvesteringar utomlands har avskaffats, och möjligheterna att förvärva utländska aktier har ökat med

syftet att på sikt avskaffa alla restriktioner. På samma sätt har en liberalisering av fastighetsförvärv utomlands, enligt samma kriterier som gäller för direktinvesteringarna, också inletts.

Jag skulle vilja hävda, herr talman, att liberaliseringsarbetet när det gäller kapitalrörelser kommer att fortsätta med siktet inställt på att Sverige så långt som möjligt skall kunna delta i det västeuropeiska samarbetet. Men på många av dessa områden har EG ännu inte bestämt sig. Därför är det svårt för den svenska regeringen och för andra EFTA-länder att i det här läget konkretisera sig.

Anf. 24 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för de preciseringar som utrikeshandeln ministern just har gjort, att regeringens ambition i likhet med utskottets också inkluderar medborgarnas i Europa och att vår strävan inte enbart rör lika villkor för företagen utan också för svenska medborgare. Jag är medveten om att utsikterna ser ljusare ut när det gäller vår möjlighet att komma med i COMETT-programmet. Men trots allt är kanske Erasmus-programmet väsentligast. Jag måste då fråga om regeringen har gett klara signaler om att Sverige naturligtvis är berett att medverka också i finansieringen, om Sverige kommer med i dessa program. Jag frågade tidigare om regeringen har bestämt sig när det gäller ett svenskt deltagande i SCIENCE-programmet. Det vore värdefullt att få ett besked. Jag tror att vi måste arbeta med Erasmus-frågan i alla fora där det är möjligt, och vi måste framföra våra synpunkter på vad det betyder för svenska ungdomar, för svenskt kultursamhälle och för svensk framtid i vid mening. Jag menar att detta är en ytterligt väsentlig fråga. I detta sammanhang har vi möjligheter att försöka förbereda oss själva. Där har regeringen en uppgift vid sidan av arbetet inom EFTA och ute i Europa. Det är mycket väsentligt att de svenska universiteten och de svenska högskolorna på hemmaplan förbereder sig.

Anf. 25 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är medveten om den liberalisering som har skett när det gäller valutaregleringen och som statsrådet nu refererade till, vilket jag noterar med stor tillfredsställelse. Jag refererade också till detta i mitt anförande. Frågan är vad som blir fortsättningen. Statsrådet ser det nu som sannolikt att liberaliseringen kommer att fortsätta, men vad slutmålet är försvann någonstans i dunklet och i dimman. Tror statsrådet att det är möjligt att etablera den fria marknaden också för tjänster, som sägs vara ett mål, utan att man också parallellt har fria strömmar för kapitalet? Jag tror att detta är mycket osannolikt. Det vore klargörande om Anita Gradin ville förtydliga sin och regeringens inställning på den punkten.

Detsamma gäller frågan om etableringsregler för företagen. Om företag som är internationellt verksamma i många länder skall kunna ha sin bas i Sverige måste också det omvända kunna gälla. Därför kan vi, såvitt jag förstår, inte sätta upp nationella särregler för etablering i Sverige, vilka vi inte tycker är rimliga att andra länder har. En ömsesidighet också i detta sammanhang borde vara det enda rimliga, om vi menar allvar med harmoniseringen med EG.

Jag vill till sist, herr talman, upprepa min tillfredsställelse över att de fyra stora partierna i riksdagen har kommit fram till så sammanfallande synpunkter när det gäller våra framtida relationer till EG. Jag tror att den här dagen härvidlag kanske är mer betydelsefull än vad vi just nu inser. Vi har därmed också ett gemensamt ansvar för att informera en bred allmänhet. Men regeringen har självfallet huvudansvaret för att de intentioner som vi här uttrycker också kan förverkligas.

Anf. 26 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det var roligt att höra att också statsrådet hade inhämtat positiva erfarenheter när det gäller COMETT-programmet. Men jag håller med om det som Margaretha af Ugglas sade om att Erasmus-programmet är minst lika viktigt. Låt oss hoppas att de som sitter i kommissionen lyckas övertyga även andra om betydelsen av att Norden och EFTA-länderna får medverka i detta.

Norden kan bidra med mycket i detta arbete. Därför är det mycket väsentligt att regeringen påskyndar detta arbete. Utrikeshandelsministern är ju inte direkt ansvarig för detta, men verksamheterna är så sammanflätade att jag tror att både utrikeshandelsministern och samarbetsministern måste ha en nära samverkan för att det här skall fungera. Norden har oerhört mycket att ge, men vi får framför allt inte, som jag sade tidigare, komma på efterkälken.

Jag är inte lika nöjd med informationen och rapporteringen. Årliga rapporter är naturligtvis mycket viktiga dokument, men med tanke på den snabbhet som utvecklingen nu har är det angeläget med en fortlöpande information till väsentliga grupper mellan dessa rapporter. Utan att på något sätt vilja träda i utrikesutskottets ordförandes ställe vill jag säga att det förslag om kontinuerliga rapporter till utrikesutskottet som statsrådet framförde är ett mycket positivt initiativ. Jag hoppas att utskottets ordförande instämmer i detta. Sådana rapporter skulle ge en parlamentarisk insyn i det fortgående arbetet och bereda möjlighet för de politiska partierna att ställa frågor.

När det till sist gäller kapitalrörelserna är jag ganska tveksam till hur långt man egentligen tänker gå. Jag och mina kamrater i Nordiska rådet har mycket dåliga erfarenheter av regeringarnas gensvar på liberaliseringar i kapitalrörelserna som en majoritet i Nordiska rådet har uttalat sig för. Det finns en majoritet för att få till stånd fria kapitalrörelser, men ännu har ingenting hänt i Norden på detta område. Jag vill än en gång säga att det, med tanke på den betydelse som tjänsteexporten kommer att få i framtiden, är oerhört viktigt att vi får till stånd en reell liberalisering av kapitalrörelserna gentemot EG. I annat fall kommer vi att få svårigheter med den ekonomiska utvecklingen i Norden, framför allt i Sverige.

Anf. 27 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Min avsikt i den inledande delen av debatten har varit att försöka lyfta fram frågorna om alliansfriheten och neutraliteten, som jag fortfarande anser har blivit avsiktligt undanskymda både av regeringen i propositionen och av utrikesutskottet i betänkandet. Jag tycker att den här

debatten har varit ett fall framåt i detta avseende, även om det inte har getts några klara svar på den inledande och grundläggande fråga som jag ställde. Vi är skyldiga att redovisa harmoniseringens inverkan också på denna viktiga punkt. Hur skall vi bevara trovärdigheten i vår alliansfria politik och vår neutralitet vilken, som så många har sagt, är en stabiliserande faktor – och det instämmer jag i –, om vi på alla möjliga områden, t. o. m. på så viktiga som militärindustriellt samarbete, forskning osv., går in i detta nära samarbete med Västeuropa? Att jag ställer denna fråga har ingenting att göra med fientlighet mot internationellt samarbete, men jag menar att det är en hederssak för svenska politiker och svenska regeringar att ta upp och höra denna diskussion.

Jag har hittills inte fått ett klart svar från någon av deltagarna i debatten. Det är tydligt att vi fortsättningsvis måste driva denna debatt från vårt partis sida, eftersom andra inte vill göra det utan snarast förfaller till floskler, tal om lustigkurrar och annat, som jag ber att få återkomma till.

Anf. 28 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! När det gäller SCIENCE, som ju är ett stimulansprogram för rörlighet bland forskare, är Sverige inställt på att delta, och vi tar upp förhandlingar om detta i syfte att kunna vara med fr. o. m. den 1 januari 1989. Vi har gett klara signaler när det gäller både COMETT och Erasmus från svensk sida. Som så många av kammarens ledamöter anser också vi att detta är mycket viktiga inslag i Europasamarbetet, och vi hoppas att vi skall vara framgångsrika i dessa sammanhang.

Självfallet skall vi förbereda oss i Sverige, och det är därför som vi har tillsatt de arbetsgrupper som ansvarar för att man jobbar med utbildning, arbetsmiljö, trafik- och transportfrågor osv. i linje med de 300 direktiven, så att vi vet vad det handlar om, vilka konsekvenser det får och hur vi skall bedriva arbetet från svensk sida.

För att knyta an till Karin Söders tankar om Norden vill jag säga att Norden faktiskt är det område där vi är allra mest integrerade med vår omvärld. Ett mångårigt arbete har utförts, som givit oss erfarenheter att bygga på, och vi har lärt oss att samarbeta.

Jag skulle beträffande många områden av Europasamarbetet vilja knyta an till vad Jacques Delors sade när han var här på ett seminarium: Detta är ett fascinerande äventyr, och vi vet inte hur det slutar. EG:s ordförande kan alltså inte ge konkreta svar på alla frågor om vart det bär hän och vad slutmålet är. Detta gör det också mycket svårt för den svenska regeringen att svara på var slutmålet ligger. Vi vet att vi deltar i en process, och det gäller för oss att hålla jämna steg med denna, så att inte Sverige och andra EFTA-länder på något sätt blir diskriminerade.

Bakgrunden till att regeringen ville lägga fram denna proposition för riksdagen var att vi skulle få färdriktningen klar för oss och därmed kunna göra den här resan gemensamt. Sedan får vi undan för undan ta tag i frågorna och återkomma med konkreta förslag när sådana blir aktuella.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 29 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! 1962 gick dåvarande högerpartiet till val på parollen "Ja till Europa!" Det var ett kommunalval, och utfallet blev för vår del inte särskilt bra. Men det vittnar om att strävan att delta i det europeiska ekonomiska samarbetet har en lång tradition i mitt parti.

Bland de mer tveksamma brukar det heta att Europa inte är liktydigt med EG. Det är förvisso sant. Men det är inte konstigt att omvärlden sätter ett sådant likhetstecken, när 90 % av befolkningen i det demokratiska Europa tillhör länder inom den gemensamma marknaden.

Trots att Sverige ställt sig utanför, har intresset för EG här hemma vuxit betydligt under senare tid, vilket inte minst dagens debatt vittnar om. Orsaken är naturligtvis den snabba utvecklingen mot en fri inre marknad, fastlagd i den enhetsakt som trädde i kraft för mindre än ett år sedan.

Erfarenheten lär oss att nedrivning av gränshinder direkt medför en välståndshöjning, särskilt i små länder med stort utlandsberoende som Sverige. Det är självfallet av betydande intresse för oss att komma så nära som möjligt en marknad omfattande 320 miljoner människor.

Någon tvingande nödvändighet är det dock inte. Visst kan vi avskärma oss. Likt Albanien kan vi ställa oss vid sidan av. Men förlusten blir i så fall stor i form av både kulturell isolering och minskad välfärd.

För oss moderater är närmaste möjliga anknytning till EG fortsatt ett ytterst angeläget mål. Till vår glädje konstaterar vi att andra grupper i landet som tidigare ställt sig avvisande börjar tänka om. Låt mig som enda exempel peka på Lantbrukarnas riksförbund, LRF. Denna omsvängning till en mer positiv inställning kan spåras också i utrikesutskottets betänkanden, som innehåller betydelsefulla nyanseringar även i förhållande till regeringens ståndpunkt från slutet av förra året.

Jag skall här i dag fortsättningsvis uppehålla mig vid finansiella frågor i det europeiska samarbetet. Avgränsningen faller sig naturlig. Handeln med varor mellan Sverige och EG-länderna bereder inga större problem sedan frihandelsavtalet trätt i full kraft. Den snabba utvecklingen på de finansiella marknaderna, som bl. a. innefattar en högst påtaglig internationalisering – för att inte säga globalisering – ställer däremot krav på omedelbart omtänkande även i vårt land. Det är betecknande att de tyngsta reservatio- nerna i utrikesutskottets betänkande med moderata undertecknare handlar om hithörande ting. De härrör från finansutskottets behandling av ärendet.

Utvecklingen mot fria kapitalrörelser mellan industriländerna går sedan några år tillbaka mycket snabbt, delvis oberoende av vad som sker inom EG. Vissa EG-länder har således redan avskaffat all valutareglering. I Sverige har denna process avsatt vissa spår, men avregleringen har varit långsam och halvhjärtad. Från socialdemokratiskt håll har det också klargjorts att man vill göra halt vid vad som kallas valutaregleringens kärna, dvs. portföljinveste- ringar och bankdepositioner.

Ändå finns det en medvetenhet om att det ekonomiska samarbetet i Europa måste verka pådrivande även på avregleringen av den svenska valutapolitiken. Finansutskottets majoritet uttryckte detta i sitt betänkande med anledning av finansplanen tidigare i år på följande sätt:

"Det fortsatta liberaliseringsarbetet bör drivas med sikte på att så långt

möjligt delta i det västeuropeiska samarbetet för liberalisering av kapitalrörelser. Det innebär att om ökade obalanser på nytt skulle uppstå får inte en uppbromsning ske i liberaliseringsprocessen. I stället bör andra åtgärder sättas in."

Detta ligger i linje med det intervjuuttalande som finansministern gjorde i Dagens Industri i slutet av förra året och som på ett fördelaktigt sätt skiljer sig från den mer återhållsamma officiella inställningen:

"När det gäller fria kapitalrörelser, har vi ännu inte sett vad EG kommer fram till. Vi har nu stegvis avvecklat vår valutareglering. Det som är kvar av den, det som vi kallar kärnan, dvs handel med kronpapper, får vi väl pröva den dag det europeiska valutasystemet integreras till den grad att alla former av kapitalrörelser blir fria. Jag ser inte att det heller skulle omöjliggöra den politik som vi vill bedriva."

Den realistiska inställning som både utskottsmajoriteten och finansministern har gett uttryck åt i dessa citerade uttalanden ger anledning att hoppas att den skarpa gränsdragning som fortfarande formellt görs kan komma att mjukas upp. De borgerliga partierna är ju överens om att valutaregleringen omedelbart bör avskaffas och det i ett enda slag. Den frågan kommer att diskuteras här i riksdagen med anledning av en annan proposition. Men jag vill ändå begagna tillfället att fråga finansutskottets ordförande om vi inte kan få se på vaktslåendet om valutaregleringens hårda kärna på samma sätt som vi förstått att vi borde uppfatta fasthållandet vid diskontot, nämligen som en uppehållande manöver i avvaktan på att verkligheten och de borgerliga kraven blivit alltför svåra att stå emot?

Ett viktigt inslag i upprättandet av en europeisk gemenskap är samarbetet på det monetära området. Här har vi moderater i många år drivit kravet på en svensk anknötning till EMS. Ett sådant steg skulle uppfylla det löfte som avgavs när vi i slutet av 1970-talet såg oss nödsakade att lämna valutaormen. Vi moderater var länge ensamma om vår ståndpunkt. Men nu ansluter sig allt flera, senast TCO:s ekonomer. Även på detta område går utvecklingen snabbt vidare utan att Sveriges ställningstagande avvaktas. Under våren framförda förslag om en gemensam centralbank och en enhetlig EG-valuta kan förefalla utopiska, men de diskuteras på fullt allvar och kan ligga närmare ett förverkligande än vad vi anser oss ha anledning att tro här uppe i Europas norra periferi.

Med modern teknik går utbytet över gränserna av finansiella tjänster mycket smidigare och snabbare än transporter av varor i internationell handel. De lokala hinder som politiker tidigare satt upp försvinner nu i rask takt. Sverige har dröjande följt efter i vad gäller etablering av banker och öppnande av rätt att sälja försäkringar. Men regeringen tvekar att bekänna sig till principen om full reciprocitet och hänvisar till pågående utredningar. Problemet är bara att så snabbt som förändringen sker kommer utredningsbetänkandena aldrig att hinna tryckas, innan de blir förbisprungna av verkligheten. Det hände med försäkringsverksamhetskommitténs förslag, och det kommer likaledes att ske med kreditmarknadskommitténs ställningstagande, som skulle ha varit klart om några månader i flera år nu.

Sverige har mycket effektiva banker och välkonsoliderade försäkringsbolag, som – om de ges möjlighet – skulle kunna erövra nya marknader och

därmed både skapa nya jobb och tillföra vårt land viktiga valutainkomster. Vi moderater kan inte se något skäl att vidmakthålla nuvarande geografiska begränsningar för rätten att driva och äga finansiella företag.

Det största hindret för Sveriges närmande till EG är vårt hårda skatte-tryck. Harmonisering är en viktig uppgift i det pågående inhemska utredningsarbetet på skatteområdet. Men det räcker inte. Våra skattesatser måste också föras ned i närheten av vad som gäller i andra länder. Det är särskilt angeläget på kapitalbeskattningens område, just därför att kapital är så lätttröligt över gränserna. I detta sammanhang är det naturligtvis alldeles bakvänt att vi skärper beskattningen av värdepapperstransaktioner samtidigt som utvecklingen ute i Europa går i motsatt riktning. Jag har med stort intresse noterat finansministerns uttalande i går om att skatten på aktiehandeln kan behöva slopas för utlåningar. Men då kräver logiken att den s. k. valpskatten stoppas också.

Arbetskraft är visserligen en mer trögrörlig produktionsfaktor än kapital, men det gör det desto mer angeläget att undanröja hindren för personliga gränsöverskridanden i Europa. Från den synpunkten är det viktigt att sänka även beskattningen av arbetsinkomster, eftersom det annars är risk att ingen vill komma hit.

Fru talman! EG är ett av de viktigaste projekt vi svenska politiker har att hantera de närmaste åren. Det står inte i motsatsförhållande till det nordiska samarbetet – tvärtom kan det visa sig att den närmaste vägen till Norden går över Europa. Två nyheter i dagens tidningar pekar i den riktningen. Jag tänker på Norges beslut att stoppa Skandias köp av Vesta och Tele-X-projektets slutliga sammanbrott. Vi skall inte heller överdriva EFTA:s roll, vare sig som ekonomisk samarbetsform eller som kontaktkanal till EG. Denna organisation kan aldrig bli något annat än ett väntrum till ett mera långtgående ekonomiskt samarbete i Europa. Därför blir de bilaterala kontakterna mellan Sverige å ena sidan samt EG och skilda medlemsländer å den andra så viktiga. Det finns ingen ironisk biton när jag önskar statsminister Ingvar Carlsson lycka till på hans missionsresa till Europas huvudstäder. Övriga partier och politiker som eftersträvar nära relationer till EG bör på samma sätt odla kontakter med våra motsvarigheter i andra europeiska länder.

Carl Bildt avslutade sitt anförande i den särskilda riksdagsdebatten om EG i höstas på följande sätt:

”Europasamarbetet är en av de stora framtidsutmaningarna. – – – Vi har att välja mellan att i en eller annan form vara en del av ett allt djupare västeuropeiskt samarbete, eller att bli ett stagnerande randområde i ett tilltagande halvkolonialt förhållande till det expanderande centralområdet.”

Det lät både vackert och klokt, och jag kan bara instämma, liksom jag instämmer i yrkandet om bifall till de reservationer som moderata ledamöter av utrikesutskottet har ställt sig bakom.

Anf. 30 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! De frågor som finansutskottet yttrat sig över, i bilaga till utrikesutskottets betänkande, handlar om ekonomisk-politiskt samarbete, kapitalrörelser, valutasamarbete och finansiella tjänster. Med ett viktigt

undantag tycker jag att utrikesutskottets slutsatser av behandlingen av propositionen och motionerna på dessa områden är bra.

För den ekonomiska utvecklingen i Sverige – och därmed för alla medborgares levnadsstandard – är det, som också har sagts tidigare i dag, av avgörande betydelse att ett nära samarbete mellan Sverige och EG kan fortsätta och vidareutvecklas. Nyckelorden i detta sammanhang är "icke diskriminering". Svenska företag och svenska medborgare måste komma i åtnjutande av likabehandling. Annars hamnar våra företag i ett sämre läge, och vi blir som individer ställda utanför kulturella och ekonomiska gemenskaper.

Många har tidigare talat varmt om frihandel med varor. Utan den liberalisering som sedan andra världskriget skett med handeln med varor skulle välståndet i Sverige – och i andra länder – vara avsevärt mindre. Dessa fördelar har vi uppnått genom ett aktivt arbete i internationella sammanhang och konkreta ställningstaganden i vår egen handelspolitik. Tekopolitiken är ett svårbegripligt undantag i den frihandelsvänliga svenska politiken.

"Reciprocitet" eller "ömsesidighet" har varit och är förutsättningen för framgång i detta arbete. Detsamma gäller de återstående friheterna, dvs. förutom handel med varor också handel med tjänster, samt kapitalrörelser och fri rörlighet för människor. Om vi vill undvika att hamna utanför, måste vi också vara öppna för att andra skall kunna komma in i Sverige.

I fråga om det ekonomiska samarbetet finns det inga motsättningar. I själva verket kan man konstatera att Sverige har ett starkt egenintresse, även på kort sikt, av att detta fungerar så bra som möjligt, inte minst i dagens situation när stora obalanser finns mellan t. ex. USA, Västeuropa och Japan. Om dessa obalanser skall kunna rättas till utan allvarliga störningar med svåra återverkningar på Sverige, är ett närmare ekonomiskt samarbete nödvändigt.

På ett område haltar regeringens och utskottets ställningstagande betänkligt. Det gäller valutaregleringen. Majoriteten i utrikesutskottet har liksom majoriteten i finansutskottet inte förstätt – eller kanske inte velat förstå – att den svenska valutaregleringen utgör ett allvarligt hinder för svensk medverkan i den fria rörlighet för kapital som EG uttalat sig för. Finansutskottets majoritet vill behålla den s. k. kärnan i valutaregleringen. Kortsiktiga kapitalrörelser skall vara reglerade, och utlänningar skall t. ex. inte få köpa svenska kronobligationer. Utrikesutskottets majoritet har också gått på den linjen.

Detta ställningstagande strider mot utvecklingen inom EG. Där är de flesta länder i full färd med att avveckla sina valutaregleringar.

Statsrådet Gradin sade till Ingemar Eliasson att EG inte har bestämt sig på alla områden för målet. Det är riktigt, men det gäller inte valutaregleringarna. Där är målet mycket tydligt – att de regleringarna skall bort. Men så tydligen icke i Sverige, enligt socialdemokraterna.

Det är dessutom ganska dumt även från kortsiktigt egoistiska svenska utgångspunkter att hålla fast vid valutaregleringen, eftersom den medför högre räntenivå i Sverige än som skulle behöva råda, hindrar företagen från att placera kapital där det ger högst avkastning och i slutändan höjer kapitalkostnaderna i Sverige. Folkpartiet, moderaterna och centern anser

därför på goda grunder att valutaregleringen skall avskaffas.

Nu har det i och för sig i praktiken inte haft så stor betydelse vad riksdagens socialistiska majoritet har sagt i denna fråga. Verkligheten har gått sin egen väg. Och verkligheten går helt klart i liberaliserande riktning. För en optimist finns det också i utskottsmajoritetens yttrande ett tecken som tyder på en viss öppning. Där står nämligen att även om det skulle uppstå ökade obalanser i den svenska ekonomin – vilket tyvärr den nuvarande utvecklingen med regeringens bristande ekonomiska politik tyder på – så skall man inte försöka rätta till detta genom att dra åt valutaregleringen igen. Då skall andra åtgärder sättas in – försiktigtvis säger man inte vilka. Det är mycket klokt av utskottsmajoriteten att i yttrandet ha med denna öppning, och det hade varit ännu klokare att göra som de borgerliga reservanterna vill, nämligen avveckla hela regleringen. Om utskottet menar allvar med denna formulering, som Lars Tobisson också citerade, kan man fråga sig varför regleringen alls skall vara kvar. Om man inte skall använda den. Arne Gadd, därför att man börjar förstå att den inte hjälper, varför skall den då vara kvar?

Finansutskottet har också yttrat sig över handeln med finansiella tjänster. Detta är ett av de snabbast växande områdena i den internationella handeln, och det vore utomordentligt beklagligt om svenska finansiella företag inte kunde delta på lika villkor. Även här kommer kravet på ömsesidighet att bli allt starkare. Finansutskottets majoritet hänvisar i sin skrivning bara till pågående utredningar och säger att det får avgöras senare hur det blir med den handeln. Utrikesutskottet är något tydligare i sitt ställningstagande för ett så långt gående samarbete som möjligt. Frågan har också berörts i näringsutskottets yttrande, och det är en oerhört viktig fråga för svenska banker, svenska försäkringsbolag och många andra företag. Tyvärr är tongångarna i en del av det pågående utredningsarbetet illavarslande, för de går i fel riktning. Jag tänker t. ex. på de begränsningar i ägandet av banker som kreditmarknadskommittén enligt sin ordförande tänker föreslå. Det skulle var intressant att höra Arne Gadd förklara hur sådana ägarbegränsningar skulle kunna underlätta för svenska banker att delta på den expansiva internationella marknaden för banktjänster.

En närallgande fråga, fru talman, gäller handeln med värdepapper. Där förhåller det sig så, att utvecklingen inom EG går mot lägre transaktionsskatter och lägre kostnader för att genomföra affärer. I Sverige går emellertid den socialdemokratiska politiken i motsatt riktning. Man utvidgar omsättningskatten på aktier till fondkommissionärens egenhandel, och man inför en omsättningskatt på penningmarknaden. Detta är dumt av många skäl, inte minst därför att vi har ett alldeles tillräckligt högt skattetryck ändå. Men särskilt dumt är det i relation till utvecklingen inom EG. Dessutom är man ju även inom socialdemokratin medveten om att dessa skatter måste sänkas och troligen tas bort när samarbetet med EG har kommit längre. Tycker Arne Gadd att det är klok politik att, just när man diskuterar värdet av samarbete med EG, införa en sådan skatt som EG håller på att avveckla?

Jag hoppas att Arne Gadd i sitt anförande vill besvara dessa frågor, som har framförts tidigare i debatten men som där ännu inte har besvarats.

Anf. 31 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Självständighet, självbestämmanderätt, demokrati – det är laddade ord för det stora flertalet svenskar. De är laddade därför att det har kostat så mycken hård strid att förverkliga och försvara deras innehåll. Därför får detta innehåll inte lättvindigt bytas ut mot tomma fraser som integration och harmonisering – fraser som ingen vill rent ut säga vad de egentligen betyder.

Den demokratiska processen och diskussionen är en folklig angelägenhet. Den har som en förutsättning att folkopinionen får veta vad saken handlar om. Hanteringen av EG-frågan i Sverige är lika litet som på 60-talet någon demokratisk process i denna mening. Människorna har inte fått veta vad som döljer sig bakom fraserna. Defår inte veta vad regeringen egentligen avser med Sverige. De får inte veta på vilka områden vår självständighet skall ges upp. De får inte veta vilka EG-regler som skall ersätta våra egna lagar. De får inte veta vilka områden av vår politik som vi skall underordna makter där ute, som vi inte kontrollerar.

Regeringens proposition är redan den ett svävande dokument. Det går inte att läsa ut vad regeringen egentligen vill. Man säger att det inte skall finnas något som på förhand är givet – det är den ungefärliga inriktningen. Men det måste det ju finnas, om människorna skall kunna förhålla sig till detta, om de skall kunna rösta i höstens val och veta vad de egentligen röstar på när det gäller Sveriges framtid. Och under tiden som propositionen behandlas går de interna kontakterna med EG vidare, utan att vi får veta vad de avses resultera i.

Och än värre i dessa stycken är utrikesutskottets betänkande i saken. Det är ett slags enighetens snömos. Partier och intressen som egentligen inte har samma åsikter skall posera som eniga. Och det som de är eniga kring är något allmänt positivt, substanslöst och obestämt. Det är, tycker jag, inte någon värdig hållning gentemot den demokratiska opinionen i landet att driva saken så. Det måste ges besked till folket, så att vi får klart för oss på vilka grunder vi kan diskutera. Vad syftar man till? Hur långt vill man gå när det gäller att ge upp vårt självbestämmande? Vilka lagar skall anpassas till EG? Hur mycket av regionalpolitiken skall ges upp? Vilka miljöbestämmelser skall man tumma på och vilka vill man slå vakt om? Hur mycket av valutapolitiken skall bestämmas i Bryssel? Vi vill nu äntligen få en klar redogörelse för dessa frågor. Vi kan inte låta en regering och dess förhandlare resa till Bryssel med fullmakten att ingenting egentligen är givet på förhand, att vi inte alls vet vad som skall komma ut av detta och att vi inte har någon vilja.

Vi vill ha svar från moderater och folkpartister, som ju i verkligheten vill gå längre än de andra partierna, fast de för dagen också har lyckats gömma sig bakom enighetens snömos. Vi vill ha svar från centerpartisterna, som trots att de tänker olika mot de andra i många frågor ändå i utrikesutskottet skrivit in sig i den eniga skaran. Vill ni ge upp det norrländska jordbruket? Vill ni låta EG:s livsmedelspolitiska eller trafikpolitiska normer och syftsmål bli gällande också i Sverige. Man kan ju tro det, när man ser i vilket sällskap ni uppträder. Ni säger ju ingenting om dessa viktiga ting i betänkandet eller i

någon reservation. Jag vet att era väljare inte vill ha det på det sättet, men vad vill ni som parti?

Vi vill också har svar från socialdemokraterna, som även de är mycket obestämda och inte ger några riktigt vettiga besked om var de egentligen står.

Anne Wibble tog t. ex. upp beskattningspolitiken med det uppenbara syftet att plädера för en hållning där Sverige skall anpassa sin kapitalbeskattning till nivåer och principer som gäller i helt andra länder. Vad skall vi slå vakt om där? Hur mycket av vår självständiga rätt att beskatta oss själva och beskatta kapital skall vi ha kvar, när förhandlingsomgångarna med EG en gång ger resultat? Det skulle vi vilja ha reda på, och det tycker jag också att folkopinionen i Sverige har rätt att få reda på. Om ni vill ge upp saker och ting, så säg det, så att vi har någonting att förhålla oss till. Kom inte med denna obestämda hållning, där man anar att ni är beredda till vad som helst men där ni inte kan säga vad.

Det räcker inte med att besvara dessa grundläggande frågor om Sveriges självbestämmanderätt och frihet, om våra medborgerliga rättigheters innehåll och värde. Det finns naturligtvis också andra viktiga sidor av EG-problematiken och Sveriges förhållande till Gemenskapen.

Det måste också föras en mer principiell diskussion om vad ekonomisk integration är, vad ekonomiska regioner betyder och vad handels- och marknadsförhållanden i vår tid består av.

Det finns nämligen få områden där ytliga och schablonartade föreställningar simmar omkring i debatten så ohämmat som just här. Vi måste inom svensk arbetarrörelse återuppliva den diskussion som fanns på den tiden då rörelsen själv fostrade nationalekonomer med kritisk förmåga, analytisk skärpa och vetenskapligt djup – till skillnad från de ekonomiska akrobater och hållningslösa sykofanter som i dag basunerar ut sina banaliteter från docentkatedrar och bankdiskar. Om en ekonom som Gunnar Myrdal alltjämt hade levat, skulle han ha fört en sådan här kritisk diskussion på samma sätt som han gjorde när vi diskuterade frihandelsavtalet på 60-talet. Nu får vi dess värre föra den själva, för han är inte längre ibland oss.

Låt oss då börja med den borgerliga propagandans grundläggande myter i EG-frågan.

En sådan myt är att stora regioner och stora marknader alltid ger större fördelar än små länder och små marknader. Det är ett något märkligt påstående, eftersom erfarenheten är den rakt motsatta. Det är i vissa små, högt industrialiserade länder man finner den mest kvalificerade arbetskraften, den bästa konkurrensförmågan och samtidigt den mest socialt inriktade ekonomin och den minsta arbetslösheten – och för den delen också den stabilaste demokratin.

Å andra sidan är det i EG-länderna, inte minst i de stora EG-länderna, som man finner grova sociala orättvisor, en massarbetslöshet, som blivit större allteftersom integration och harmonisering fortskridit, och en politik mot invandrare som är en veritabel skamfläck för civilisationen. Detta förtjänar att sägas inför allt prat om "medborgarnas Europa" och andra liknande fraser.

Vi måste också diskutera varför den här storleksmyten inte är sann. Det har bl. a. . . menar jag, att göra med att produkter och tjänster inte längre i det

högre industriella utvecklingsstadiet på samma sätt som tidigare är beroende av långa serier och standardisering. I stället ökar differentieringen och variationen, de skräddarsydda lösningarna, differentiering och förfining i utförandet, kvalitativa egenskaper hos varor och tjänster snarare än kvantiteter i uniformt utförande. Det är bl. a. orsaken till att små industriellt avancerade länder med höga löner står sig så bra som de faktiskt gör.

En annan myt som simmar omkring i de EG-frälstas föreställningsvärld är att geografiskt näraliggande länder alltid måste höra ihop och integreras ekonomiskt. Det går också på tvärs med många av de vägar som internationaliseringen av ekonomin har tagit. Vi har därför i Sverige större anledning att på sikt expandera utbytet utanför västra Europa än inom denna region.

En tredje myt är att Sverige skulle utestängas eller få svåra konkurrensnackdelar, om vi inte accepterade en långtgående integration med EG. För sådana påståenden finns det varken teoretiskt eller empiriskt stöd. De är lösa skrämshot.

Det är uppenbart att integrationsprocessen – som för övrigt inte alls är så långtgående som EG själv orerar om – inte har påverkat svensk export negativt. Man kan nu föra en diskussion om hur stor betydelse tullnivåer har mellan industriländer – de verkar ju inte betyda så mycket. Tullnivåerna betyder mindre för de industriella länderna än om de riktas mot de råvaruproducerande u-länderna.

Ingen hävdar att Sverige, såsom läget är nu, i princip skulle ställa sig utanför eller avskärma sig gentemot någon region i världen, t. ex. avskärma sig mot Västeuropa. Det är självklart att vi skall ha ett förnuftigt och öppet förhållande till EG-länderna, ungefär på den nivå och i de former som vi har nu. Självständiga nationer, som har respekt för varandra, försöker skapa ett så fritt utbyte som möjligt, utan att skada väsentliga nationella intressen.

Det är inte den fria handeln och det fria utbytet som vi från vpk vänder oss emot. Tvärtom finns det många områden där detta utbyte skulle kunna expanderas betydligt – inte minst på kulturens och vetenskapens områden. Det skulle ha stor betydelse som stimulerande faktor för Sverige. Men framför allt handlar det om den vidare processen. Ger vi oss in i den processen och inte sätter gränser blir det inte ett ekonomiskt samarbete, utan i praktiken en politisk anpassning. Det är denna politiska anpassning, dess omfång och planerna för hur den skall fortskrida, som vi från vpk vill ha besked om. Vi vill även veta var de övriga partierna står.

Vi behöver som sagt ett förnuftigt och öppet förhållande till EG-länderna. Men detta förhållande behöver vi i samma mån även med en större krets av länder, särskilt eftersom det är i de övriga länderna, snarare än inom EG, som vi kan vänta en snabbare ekonomisk expansion i framtiden.

Vi behöver den stimulans som vetenskapligt och teknologiskt utbyte kan ge. Men det skall vara ett fritt utbyte mellan självständiga forskare och specialister, inte en hundenhet till de officiella projekt som EG:s ekonomiska maktetablissemang finner för gott att syssla med. Sverige vinner i längden mer på att utveckla sina speciella lösningar, anpassade efter våra behov och förhållanden och bestämda av andra sociala mål och värderingar, än att rätta sig efter de stora europeiska företagsmonopolens och statsapparaternas mål och värderingar.

Inte heller finns det anledning för Sverige att låta sig tvingas till mer offentlig upphandling i EG-länderna. Tvärtom är det en styrka att vi själva kan försörja vår offentiga sektor och låta den vara en bas för utvecklingen av den inhemska industri- och servicenäringen. Nationellt sett är det också en styrka att den offentliga sektorn inte är så importberoende som den nu är, och därför kan utvecklas utan att behöva störas av de bytesbalansproblem som från tid till annan uppstår i det internationella ekonomiska utbytet. Varför skall vi börja ge upp sådana fördelar? Det tjänar inte någon annan, och det tjänar definitivt inte oss själva. Det tjänar inte folkets levnadsförhållanden och levnadsstandard. Varför skulle vi reducera vår egen möjlighet att demokratiskt och självständigt besluta om hur denna viktiga del av vårt samhällsliv skall utformas?

Över huvud taget är det för mig höljt i dunkel vad det är de mest långtgående EG-entusiasterna i Sverige känner sig så enormt attraherade av i EG-länderna. Jag har haft privilegiet att kunna tillgodogöra mig studier i detta land. Utan fransk, tysk och italiensk kultur skulle det naturligtvis vara bra torftigt här i Sverige. Jag är för den skull inte beredd att säga att de samhälleliga processerna i dessa länder är väldigt gynnsamma och positiva. Jag förstår inte den förtjusning för och attraktion av EG-länderna som en del tycks känna. Beror det på att kvinnorna i EG-länderna, i större utsträckning än i Sverige, är hemma och pysslar om sina män i stället för att arbeta och vara självständiga människor? Är det detta som attraherar och anses vara framstegsvänligt och dynamiskt? Eller är det EG-ländernas sätt att behandla sina invandrare som man finner så eftersträvansvärt? Är det EG:s centrala organ med sin byråkratiska maktkoncentration och sitt parlament, som bara är en diskussionsklubb, som man så gärna vill efterlikna? Eller är det det massiva polisväldet mot fackföreningarna, mot spanska lantarbetare och brittiska gruvarbetare, som lockar? Jag tror faktiskt på allvar att de ekonomiskt mäktiga i Sverige och deras åsiktsfränder i statsbyråkratin helt enkelt ser chansen i denna harmoniseringsprocess att skapa ett mera reaktionärt samhälle, ett samhälle där våra nationella demokratiska institutioner kan reduceras. Därför vill man harmonisera.

Mot sådana visioner måste man sätta en progressiv och demokratisk framtidsvision. Sverige som nation har ingen anledning att binda sig hårt till något block i världen. Framtiden – både vår framtid och världens – ligger i att ha allsidiga och fria relationer med ett stort urval nationer – inte en inskränkt regionalism, utan en verklig internationalism. Relationer mellan länder skall inte bygga på utpressning, och man skall inte söka tvinga in andra i sitt eget system. Relationerna skall bygga på likaberättigande, respekt för andras demokratiska rättigheter och på omsorgen om den nationella demokratin i det egna landet. En EG-harmonisering av det politiska slag som vi nu riskerar att få är ett sätt att inskränka den svenska demokratin och folkets självbestämmanderätt. Svensk arbetarrörelse borde gå in för att öka demokratin och folkens självbestämmanderätt. Vårt samarbete med andra borde utgå från respekten för deras folkliga demokrati och självbestämmanderätt, inte på eftergifter för de multinationella oligopolens och monopolens intressen att vidga sin makt över folkens liv och framtid – så som de i dag försöker att göra.

Anf. 32 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 33 ARNE GADD (s):

Fru talman! Fullt medlemskap i EG är under nuvarande förhållanden inte tänkbart, eftersom svensk utrikespolitik inte tillåter det. Däremot är det ytterst önskvärt för Sverige med ett nära samarbete med EG. Svenskt näringsliv är mera inriktat på en internationell marknad än flertalet andra länders. Många av våra stora företag har en dominerande del av sin försäljning utomlands.

Den engelska tidskriften *The Economist* analyserade de svenska multinationella företagen i höstas. Tidskriften konstaterade att:

Alfa Laval har 85 % av sin försäljning utomlands,

ASEA hade före fusionen med Brown Boveri 70 % av sin försäljning utomlands,

Electrolux har 80 % av sin försäljning utomlands,

Eriesson har 80 % av sin försäljning utomlands,

SAAB-SCANIA har 66 % av sin försäljning utomlands,

SKF har 95 % av sin försäljning utomlands och

Volvo har 80 % av sin försäljning utomlands.

Självfallet bör Sverige göra sitt för att upprätthålla och vidareutveckla goda relationer med EG och dess medlemsländer, eller som regeringen uttrycker det i proposition 1987/88:66: "— att Sverige har ett starkt intresse av att medverka i ett brett västeuropeiskt samarbete."

Inför den process under många år framöver som Sverige nu med en bred majoritet i riksdagen är beredd att påbörja är det väsentligt att framhålla att det faktiskt inte bara är Sverige som har nytta av ett gott samarbete med EG. EG har faktiskt också intresse av att ett gott samarbete med vårt land vidmakthålls och utvecklas på de villkor som den svenska neutralitetspolitiken nödvändiggör. Denna neutralitetspolitik har Sverige fört under nästan 180 år, och det har gjort det möjligt att norra Europa på ett helt annat sätt än andra delar av Europa upplevt politiskt och militärt lugn under långa perioder. Vi vet, fru talman, att detta har uppfattats och att det uppskattas av ansvariga inom EG.

Som handelspartner är Sverige mer betydelsefullt för EG än vad som brukar framgå av debatten här i Sverige. Dagens debatt i riksdagen utgör egentligen inget undantag därvidlag.

Som medlem i EFTA har Sverige ett gott utgångsläge vid de kommande förhandlingarna. EFTA-länderna tillsammans är EG:s viktigaste handelspartner, och EFTA-länderna är en större exportmarknad för EG än vad USA är.

Sverige ensamt är, närmast efter USA och Schweiz, EG:s tredje viktigaste handelspartner och utgör en nästan dubbelt så stor exportmarknad för EG som Japan.

Vi har ett gott utgångsläge att nå villkor som är till gagn för Sverige vid de kommande förhandlingarna.

Riksdagen beslutade våren 1986 att avveckla de delar av valutaregleringen som inte är av central betydelse för penning- och valutaregleringarna. Det första steget i liberaliseringsprocessen togs sommaren 1986, då kravet på att direkta investeringar skall refinansieras utomlands avskaffades. Hösten 1987 beslutades att svenskar skulle få ökade möjligheter att förvärva utländska aktier. Vidare har restriktionerna avseende fastighetsinvesteringar avvecklats.

Finansutskottet har vid flera tillfällen sedan 1986 behandlat motionsyrkanden om att avveckla valutaregleringen. Senast den 2 mars 1988 avslog riksdagen på finansutskottets hemställan sådana motionsyrkanden med hänvisning till att den av 1986 års riksdag utstakade vägen för en liberalisering av valutaregleringen skall fullföljas. Det innebär att vissa transaktioner undantas från avvecklingen, nämligen sådana som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutveckling.

Att riksdagen nu plötsligt, så kort tid efter den 2 mars 1988, skulle inta en annan attityd än den den redan intagit är en uppfattning som inför kommande förhandlingar med EG ter sig oroande oskuldsfull och inte tyder på någon starkare uppfattning om vad som är taktiskt klokt vid inledandet av förhandlingar över huvud taget. Regeringens politik och riksdagens redan fattade beslut är en bättre utgångspunkt inför förhandlingarna med EG än den reservation 4 om avveckling av valutaregleringen ger uttryck för.

Fru talman! Reservation 4 till utrikesutskottets betänkande 24 bör avslås av riksdagen.

Den svenska kronan är nu knuten till ett vägt genomsnitt av omvärldens valutor, de valutor som ingår i den s. k. valutakorgen. Denna valutapolitik har varit till gagn för vårt land. Det finns därför ingen anledning att förändra grunden för vårt lands valutapolitik nu. Av finansutskottets yttrande nr 4 till utrikesutskottet framgår att ansvariga myndigheter och politiska instanser aktivt tar del av det organiserade informationsutbyte som finns mellan centralbankerna i EMS-länderna. Detta, liksom Sveriges deltagande i arbetet i den s. k. G 10-gruppen – de tio mest industrialiserade länderna – liksom deltagandet i det löpande arbetet inom Baselbanken Bank of International Settlements, är uttryck för Sveriges intresse att aktivt göra sitt i det internationella valutasamarbetet. Men det är ju inte alls samma sak som att försäkra för Sverige!

Fru talman! Varför skulle vi ensidigt anpassa oss till det som ännu inte ens alla EG-länder har anpassat sig till? Den moderata reservationen 5 till utrikesutskottets betänkande bör avslås av riksdagen.

Med detta yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet 24 i alla dess delar. Vi skall alltså närma oss EG så långt detta är möjligt utifrån våra utrikespolitiska förutsättningar. Vi skall självfallet göra det på ett sådant sätt att vår sysselsättningspolitik bibehålls och fullföljandet av folkhemsbygget förblir möjligt, helst förbättrat.

Anf. 34 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansutskottets ordförande Arne Gadd höll – som väntat, måste jag bekänna – fast vid den officiella linjen, att avregleringen av valutapolitiken skall göra halt vid vad som kallas den hårda kärnan.

Jag ställde redan i mitt anförande en fråga till Arne Gadd: Är det inte lika bra att klargöra att det här vaktsläendet är av samma karaktär som det som Arne Gadd och finansutskottets socialdemokrater nu har ägnat sig åt i flera år beträffande diskontots framtid? Vi har från moderat håll, senare med stöd av de andra borgerliga partierna, hävdad att diskontot kan avskaffas, det tjänar inget vettigt syfte. Arne Gadd medverkade till att detta yrkande avslogs så sent som för någon dryg månad sedan. Men för bara en vecka sedan kom ett enhälligt riksbanksfullmäktige till slutsatsen att begära att diskontot skulle avvecklas. Jag tror att det är mycket som påminner om argumentationen i fråga om valutaregleringen i exemplet diskontot.

Jag måste ändå fråga finansutskottets ordförande vad som menas med den formulering som nu två gånger i vår har skrivits in i utskottets utlåtanden, nämligen att det fortsatta liberaliseringsarbetet bör bedrivas med sikte på att så långt möjligt delta i det västeuropeiska samarbetet för liberalisering av kapitalrörelser. Detta innebär att om ökade obalanser på nytt skulle uppstå, får inte en uppbromsning ske i liberaliseringsprocessen. Men om jag förstod Arne Gadd rätt, var liberaliseringsprocessen avslutad i och med att man nu har släppt loss svenskars rätt att köpa utländska aktier liksom att förvärva fastigheter. Då finns det ju ingenting kvar nu, utan nästa steg är att gå på portföljinvesteringarna. I uttalandet sägs att någon uppbromsning av liberaliseringsprocessen inte får ske – vad menar egentligen Arne Gadd med det uttalandet, om han inte i själva verket håller öppet för en fortsättning?

Jag påminner också om vad finansministern sade i den av mig återgivna intervjun i Dagens Industri. Han säger där att kärnan i valutaregleringen får prövas den dag det europeiska valutasystemet integreras till den grad att alla former av kapitalrörelser blir fria. Men på den punkten har vi redan besked: vi vet att EG *kommer att* avveckla alla former av valutareglering. Därmed ligger i finansministerns uttalande att vi nu måste börja pröva även den hårda kärnan i valutaregleringen. Arne Gadd slår ifrån sig och säger att det vore otaktiskt av oss inför de förhandlingar vi skall föra. Men vi kan väl inte sitta och förhandla om i vilken utsträckning vi ensamma kan behålla en valutareglering som övriga stater i EG har beslutat sig för att avveckla – det borde väl även Arne Gadd förstå?

Anf. 35 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Arne Gadd började sitt anförande med att beskriva hur ett antal stora företag har stor försäljning på utlandet. Det är alldeles riktigt, men man skulle önska att han också hade sagt att de har en stor produktion utomlands. I en del fall har denna produktion förlagts till andra länder av hänsyn till hinder för handelsutbyte och tjänsteutbyte, och kanske kapitalrörelser och även rörlighet för människor. Stora företag kan agera på det viset, men småföretag har svårare att göra det. Det är ett skäl som jag gärna vill understryka, inte minst gentemot Jörn Svensson, till att det är viktigt för de svenska företagen att vi får det samarbete som de fyra stora partierna är överens om.

I fråga om valutaregleringen sade Arne Gadd att den väg som har stakats ut skall fullföljas. Han vill uppenbarligen inte ändra sig på någon punkt. Han anser att det skulle vara olämpligt. Jag föredrar att sätta min tillit till

verkligheten, som jag tror kommer att tvinga Arne Gadd att ändra sig.

Den här typen av diskussion blir lätt ganska abstrakt. Jag tog därför upp några exempel i mitt anförande. Arne Gadd berörde inte dem, men jag återkommer, eftersom han har flera minuters debattid kvar.

Jag kan nämna frågan om handeln med värdepapper, som är en viktig del av de finansiella tjänsterna. Tycker Arne Gadd och den socialdemokratiska majoriteten verkligen att det är en klok politik att nu, när vi diskuterar ett utvidgat samarbete med EG, införa och utveckla sådana skatter som man inom EG håller på att avveckla? Är det en klok politik att införa en skatt som vi vet att vi måste ta bort om några år?

I en debattartikel i Dagens Nyheter i dag säger finansministern att man kanske för utlåningar måste ta bort skatten i fråga om värdepappershandel. Det tyder på en viss insikt. Jag önskar att Arne Gadd kunde ge uttryck för åtminstone denna milda grad av insikt om skadorna av skatten.

Jag vill fråga: Är det socialdemokratins mening att det skall vara en högre skatt när svenskar bedriver denna handel än när utlåningar bedriver handeln – på samma marknad, i Sverige? Det är motsatsen till icke-diskriminerande, som var ett viktigt inslag i utrikeshandelsministerens deklaration här i morse.

Anf. 36 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Den här diskussionen visar vädan av att börja med att skriva sig samman i en utrikespolitisk deklaration i utrikesutskottet – som kännetecknas just av obestämdhet och allmänt snömos, som jag tillät mig kalla det. Sedan, när ni börjar röra er med konkreta frågor, kryper det fram att ni inte alls är eniga. Ni har inte någon riktig gemensam nämnare, utan det visar sig skiljaktigheter på punkt efter punkt.

Det är därför jag menar att det är oerhört viktigt för den demokratiska diskussionen i landet att alla partier talar om hur långt de är beredda att gå – om de är beredda att öka Sveriges rent politiska beroende gentemot EG eller om de vill hålla en viss distans med ett relativt fritt varuutbyte på ungefär nuvarande nivå. Det kan man göra när man går till konkreta detaljer och kräver handfasta och konkreta besked – och inte bara håller sig till allmänna fraser.

Jag vill ställa tre viktiga frågor bara för exemplens skull till de övriga partierna.

För det första: Vi har här i Sverige just nu en mycket stark ansamling av pengar i samhällets toppskikt. Av ekonomisk – politiska och fördelningspolitiska skäl behöver de pengarna beskattas. Om vi kan harmonisera oss med EG, hur långt är ni då beredda att avskaffa denna rätt för oss att själva bestämma över kapitalbeskattningen? Hur mycket skall vi harmonisera oss med EG och ge upp den rättigheten? Vad vill ni i olika partier?

För det andra: Vi vet att det i Sverige finns en stark opinion för och medvetenhet om att vi måste reducera speciellt den tunga bilismen och föra över tunga transporter till järnväg och sjöfart, av mycket viktiga miljöpolitiska skäl, därför att den tunga bilismen är en mycket svår miljöstörande faktor. I EG för man rakt motsatt politik. Där prioriterar man den tunga bilismen. Vad skall vi anpassa oss till? Hur långt är ni beredda att gå? Vad skall vi ge

upp av den självständiga svenska trafik- och miljöpolitiken? Kan vi inte äntligen få ett svar på dessa frågor?

För det tredje: Vi har i dag i Sverige ett handelsberoende på ungefär 50 % gentemot EG-länderna. Det är ett högt beroende. Också vi i vpk inser att den siffran kommer att fortsätta att vara hög. Det är helt naturligt. Men vi vill ställa några frågor: Skall den bli ännu högre? Skall beroendet drivas mot 60–70 %? Och vilka blir de politiska konsekvenserna av en sådan bindning och ett sådant beroende? Hur vill ni ha det därvidlag?

Får jag be de ärade övriga partierna att tala om hur de förhåller sig till sådana här konkreta praktiska frågor. Det är det enda som åskådliggör för människorna vad det verkligen handlar om och vad politiska partier vill och inte vill.

Anf. 37 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Hela syftet med regeringens proposition Sverige och den västeuropeiska integrationen är ju att visa upp att vi faktiskt vill göra det bästa möjliga för att nalkas EG så långt det går, och att det är neutralitetspolitiken som sätter våra absoluta gränser. Kring den tanken har man i utrikesutskottet lyckats bygga upp en mycket fin bred enighet.

Om sedan regeringen, som ändå har ansvaret för utrikespolitiken, skall förhandla med EG, kan vi här i riksdagen naturligtvis ställa villkor: Ni får inte göra så, inte så osv. Jag tycker då att det är slöseri att skicka ned delegater till EG och kosta på dem biljetter. Så kan vi nämligen inte förhandla.

När Lars Tobisson, sin vana trogen, försöker misstänkliggöra socialdemokratin när det gäller liberaliseringen av valutaregleringen vill jag bara säga, som en tillämpning av vad jag nyss sade: Nu skall regeringen sätta sig ned och förhandla. Vad händer om vi ger regeringen order att släppa alla våra valutaregleringar och sedan frågar: Vad får vi då av EG? Om vi följer Lars Tobissons rekommendation kommer det gamla klassiska tyska uttrycket, som präntades av Hansan – die dummen Schweden – att ha fått en ny illustration.

Anf. 38 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jörn Svensson säger sig skåda vädan av att de övriga partierna skriver sig samman i utskottet och att det sedan i debatten framträder skiljaktigheter. Låt mig bara upplysa om att vi håller på att diskutera ett par viktiga punkter där det föreligger skiljaktigheter, dokumenterade i form av reservationer, t. ex. beträffande valutaregleringen. Det är därför som vi finner det angeläget inom finansutskottet, som sysslar med dessa ärenden, att föra den debatten.

Arne Gadd brukar aldrig vara särskilt mångordig i sina repliker. Jag uppfattar hans engagemang som ganska halvljunt. Jag vill fråga Arne Gadd om han ser positivt på ett svenskt deltagande i den europeiska gemenskapen eller om det är något nödvändigt ont – vilket skulle innebära att han har en uppfattning som litet grand påminner den trångsynta nationalism som kommer till uttryck i Jörn Svenssons anförande.

Arne Gadd sade att vi skall närma oss EG så länge det går och att neutraliteten sätter bestämda gränser. Jag måste då få fråga honom: På vad

sätt föreskriver neutralitetspolitiken att Sverige skall ha en valutareglering av den form som Arne Gadd slår vakt om, att gränsen skall gå just vid vad som kallas den hårda kärnan? På vad sätt föreligger tvingande samband mellan neutralitet och ställningstagandet att Sverige inte skall tillåta gränsöverskridanden vad gäller bankdepositioner och portföljinvesteringar?

Arne Gadd vill också göra detta till en fråga om förhandlingstaktik. På något sätt skulle det vara otaktiskt att före förhandlingarna -- förhandlingar är ett ganska anspråksfullt ord, och jag är inte säker på att det direkt har använts ännu, utan det är mera fråga om konsulterande samtal -- fatta beslut om att t. ex. ge klartecken för en fortsatt avreglering av valutapolitiken. Jag kan inte förstå på vad sätt det skulle försvåra vår position. Det skulle ju visa en möjlighet för oss att komma närmare en samsyn, som kunde ge anledning till motsvarande uppträdande från den andra sidan.

Arne Gadd tycks däremot mena att det på något sätt underlättar våra ansträngningar att närma oss Europa, om vi redan från början föreskriver att det är omöjligt att genomföra den avreglering av valutapolitiken som ett samarbete inom EG förutsätter. Det kan inte vara rätt tänkt. Arne Gadd. Tänk efter en gång till, så får vi höra hur det går ihop! Det gäller också sambandet mellan valutareglering och neutralitetspolitik.

Anf. 39 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Ordföranden i finansutskottet var ganska kortfattad i sin replik. Jag hade kanske inte heller någon förhoppning om att han här i en kammardebatt skulle ge uttryck för någon annan uppfattning än den han har meddelat ett par gånger tidigare i fråga om valutaregleringen, beskattningen av t. ex. finansiella tjänster m. m. Jag hoppas att verkligheten kommer att få större betydelse än de anföranden som Arne Gadd har hållit här i kammaren.

Fru talman! Jag vill återknyta till vad jag nämnde i början, nämligen folkpartiets tillfredsställelse över den breda enighet som har uppnåtts vid utrikesutskottets behandling av frågan om samarbetet mellan Sverige och EG. Kammardebatter och liknande rör ju ofta, med viss nödvändighet, de frågor där motsättningar föreligger, därför att det då finns olika uppfattningar att utbyta åsikter om. Jag tror ändå att det kommer att visa sig att enigheten i det allra största antalet frågor är av mycket större betydelse. I de sakfrågor som behandlas i detta betänkande är enigheten också betydligt större än oenigheten.

Det skulle vara tillfredsställande om Arne Gadd också noterade detta i sin sista replik. Jag tror att det kommer att visa sig vara till stor fördel för Sverige, för medborgarnas levnadsstandard och för vår förmåga att på bästa sätt lösa olika ekonomiska problem -- miljömässiga, sociala och andra problem av olika slag -- genom de steg som nu har tagits i fråga om utvecklingen av samarbete, dvs. den process som har inletts med samarbetet mellan Sverige och den europeiska gemenskapen.

Anf. 40 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag måste än en gång konstatera hur svårt det är att få fram några konkreta ståndpunkter från de andra partierna. Det är t. ex. ingen som vill svara på frågan: Om Sveriges handelsberoende beträffande EG-länderna

stiger upp till 60–70 %. vad betyder det politiskt, för våra möjligheter att föra en egen, alliansfri utrikes- och säkerhetspolitik, för våra möjligheter att hävda vår demokratiska självbestämmanderätt? Detta är oerhört centrala ting, men de göms bakom en dimridå av allmän, skenbar enighet.

Jag skulle i min sista replik vilja vända mig till Arne Gadd. Han och jag är vid det här laget överens om att denna breda enighet i utrikesutskottet är ganska skenbar. Det måste trots allt, nästan med naturnödvändighet, föreligga rätt väsentliga skillnader mellan å ena sidan ett socialdemokratiskt partis attityd till viktiga delar av förhållandet till EG och å andra sidan framför allt moderaternas och folkpartiets attityd.

Uppenbarligen är moderater och folkpartister mera beredda att tänka sig en politisk anpassning av svensk miljölagstiftning och att gå långt när det gäller en trafikpolitisk anpassning. Det är också ganska tydligt att socialdemokratin måste ha en annan syn på arbetsmarknadspolitik, t. ex. på massförekomst av svart arbetskraft, än vad jag kan tänka mig att kretsar längre till höger i landet har.

När man talar om människors fria rörelser över gränserna, som det så vackert heter, kan man fråga sig vilka här i riksdagen som är beredda att ge upp den planmässiga och socialt ändå ganska vettiga invandrarpolitiken i Sverige. Den bygger just på att ohämmade folk rörelser, som vi socialt inte kan ta hand om eller bemästra, inte får ske över gränserna. Resultatet av att ett land tillåter en sådan politik, en sådan s. k. fri rörelse, kan i själva verket bli att ett underproletariat uppstår som inte kan försörjas socialt. Detta är fallet på den västeuropeiska kontinenten.

Det döljer sig alltså betydande skillnader här, och vpk kommer att försöka att i den konkreta fortsatta diskussionen tvinga fram de andra partierna på plan för att visa inför svenska folket vari skillnaderna verkligen består. Det är den enda rimliga utgångspunkten för en demokratisk debatt om Sveriges förhållande till andra länder.

Anf. 41 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara konstatera att det för Lars Tobisson inte alls är självklart att ett ekonomiskt beroende av en grupp länder, som exempelvis ofta nog är utrikespolitiskt eniga i en doktrin som inte vi delar, kan ställa till problem. Där skiljer vissa delar av moderata samlingspartiet sig från övriga riksdagen.

Som svar på Jörn Svenssons fråga till mig vill jag ytterligare en gång framhålla det som jag sade redan i mitt inledningsanförande, nämligen att vi skall närma oss EG så långt detta är möjligt utifrån våra utrikespolitiska förutsättningar. Självfallet skall vi göra det på ett sådant sätt att vår sysselsättningspolitik kan bibehållas och att fullföljandet av folkhemsbygget förblir möjligt och helst förbättras.

Fru talman! Trots Anne Wibbles attityd i inledningsanförandet är mitt bestående intryck av utrikesutskottets mödor när det gäller regeringens proposition att den goda viljan att närma sig EG har en bred uppbackning i Sveriges riksdag. Det bör vara en styrka för en regering som skall förhandla med EG att veta det, Lars Tobisson, både att vi vill men också att vi vet var gränserna går.

Jag yrkar än en gång bifall till utrikesutskottets hemställan i alla delar.

Anf. 42 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Bristen på manuskript och mängden av lappar representerar möjligen det faktum att dagens talarordning är något svår att förstå. Jag utgår från att min placering på talarlistan betyder att jag bör tala om näringspolitik. Jag kommer inte att göra bara det.

Jag vill som utgångspunkt ta Jörn Svenssons inlägg, som var en häftig kritik mot utrikesutskottets betänkande. Han betecknade det som snömos. Det gjorde han med utgångspunkt i en påstådd brist på pregnans i skrivningarna. Jag skulle vilja hävda precis motsatsen. De fyra partier som står bakom skrivningarna har med stor pregnans och stor noggrannhet häri formulerat den situation som i dag råder i politiskt hänseende såvitt gäller, som det står, Sverige och den västeuropeiska integrationen.

Jag tar upp denna fråga först, därför att jag ser det som särskilt angeläget att göra det sedan jag lyssnat på Arne Gadd, som har givit sig till att här i talarstolen ge uttryck för en helt annan hållning i denna fråga än den som utrikesutskottets betänkande innehåller, särskilt i utrikespolitiskt hänseende. Det är allvarligt. Det är allvarligt när någon som är utskottsordförande i vår riksdag, och som företräder regeringspartiet, tolkar betänkandet på ett sätt som inte motsvarar dess innehåll. Det är dessutom särskilt allvarligt – det är kanske skälet till att jag finner anledning att ta upp denna fråga först – eftersom det i Anita Gradins utrikeshandelsdeklaration finns en tolkning av neutralitetens betydelse som inte stämmer med utrikesutskottets betänkande. Jag vill därför kraftigt understryka det som både Margaretha af Ugglas och Ingemar Eliasson sade, att det är riksdagen som formulerar politiken. Riksdagen har nu gjort det i ett mycket pregnant dokument. Det är en fullständigt självklar plikt för dem som företräder vårt land att informera sig om innehållet i detta betänkande och handla därefter.

Låt mig sedan, innan jag hamnar i de näringsfrågor som jag borde tala om, få nämna något litet om behovet av information. Det är ett nyckelord i den debatt som har förekommit. Jag tror att vi skall kunna konstatera att de principer som styr EG:s uppträdande i EFTA-kontakterna, av vilka den ena kom till uttryck i Bangemanndeklarationen – alltså den deklaration som utfärdades gemensamt efter det möte som kallats för Bangemannmötet – innebär att EG prioriterar ansträngningen att åstadkomma sin egen inre marknad framför ansträngningen att göra upp om EFTA:s anslutning till den pågående harmoniseringen inom EG. Det betyder alltså att EG ser det som sin främsta uppgift att klara sina egna problem. Det som därefter kan bli lösningar för EFTA:s anpassning till EG får andra prioritet.

Detta ställer stora krav på de nationer inom EG som vill verka för den harmonisering som utrikesutskottet nu givit uttryck för i sitt betänkande. Det ställer stora krav vad avser att på ett tidigt stadium säkra information om vad som pågår inom EG-kommissionen och inom EG-organen när det gäller att genomarbета den inre marknadens mål. Framför allt ställer det kanske stora krav då det gäller att informera svensk allmänhet, svenskt näringsliv och svenska opinionsbildare om innebörden av det pågående arbetet inom EG, så att en anpassning tidigt kan börja här. På det området är lagstiftningen ett av de främsta medlen för att genomföra den anpassning som kommer att bli nödvändig i takt med den ökade integrationen mellan Europas nationer.

Därvidlag har vi moderater i vår motion i anledning av propositionen i detta ärende pekat på de starka behov som finns av en tvåvägsinformationskanal då det gäller lagstiftningsarbetet. Den ena vägen är att det svenska lagstiftningsarbetet i så stor utsträckning som möjligt hela tiden skall anpassas till utvecklingen inom EG. Den andra vägen är att det i Sverige skall finnas rik tillgång till information om EG:s planering för lagstiftningen, som i många hänseenden kommer att påverka harmoniseringen, eftersom lagstiftningen i så stor utsträckning styr näringslivets verksamhet.

Lagutskottet har i sitt yttrande till utrikesutskottet ställt upp på denna hållning, men har inte fullt ut velat gå moderaterna till mötes. Mitt inlägg här skall endast uppfattas som ett inlägg, där jag markerar den stora vikten av att lagstiftningsinformationen blir riklig och tvåvägsriktad.

Jag vill emellertid särskilt i ett hänseende vända mig något åt höger och tala direkt till Anita Gradin. I den juridiska mekanism som fungerar inom EG spelar rättskipningen, tvistelösningen, en stor roll. EG har inom sig etablerat organ för att klara det. Kommissionen utför i många avseenden tvistelösningsarbete, därefter tar Europadomstolen över. Svagheten med EFTA-organisationen är att den inte har något överstatligt organ och inget organ tillgängligt för att etablera tvistelösning vare sig mellan EFTA-länderna eller i händelse av en närmare integration i EG mellan EG-nationerna och medlemsnationerna i EFTA. Det är alltså angeläget att mycket snart börja tänka efter ordentligt hur det här problemet skall lösas i framtiden. Hur skall EFTA-nationerna kunna göra en tvistelösningmekanism, en rättskipningsmekanism, som kan fungera i EFTA-länderna då det gäller att tillämpa de harmoniserade regler som är målet för all vår ansträngning härefter, tillgänglig för EG-nationerna? Jag tror det är viktigt att regeringen omgående påbörjar studier och framlägger förslag om lösningar av detta i och för sig mycket svåra problem.

Till sist, fru talman, kommer jag till det som jag borde tala om, nämligen den avvikande mening som finns anmäld till näringsutskottets yttrande till utrikesutskottet och som i sin tur har föranlett en reservation från moderat håll till utrikesutskottets betänkande, nämligen frågan om kontrollen av utländska företagsförvärv i Sverige. Jag skall senare, i det som jag tror har avsetts vara en mer allmän handelspolitisk debatt, nämligen den som avser näringsutskottets betänkande nr 28, återkomma till begreppet ömsesidighet i internationell handel.

Hela det förtroende som är nödvändigt nationer emellan för en framgångsrik internationell handel vilar på att nationerna förmår att visa varandra ett ömsesidigt förtroende. Man kan vidga begreppet inom vissa politikområden till att kalla det för politisk solidaritet nationer emellan. Vi har i Sverige en kontrollagstiftning som är ett utomordentligt markerande av att socialdemokratien saknar denna känsla för ömsesidighet i ansträngningarna att åstadkomma en frihandel, en harmonisering och en integration till Europa. Den svenska kontrollagstiftningen har fått ett innehåll som riksdagen har beslutat. I den sägs att de utländska företagsförvärv som önskas genomföras i Sverige skall godkännas i den mån de inte är i strid med starka svenska intressen. Men den socialdemokratiska regeringen har hittills visat långtgående exempel på att man använder denna lagstiftning för att avkräva

utfländska investerare politiska medgivanden. Det finns väl dokumenterade och öppna exempel på att industridepartementet framställt krav på åtaganden utöver dem som investerarna är skyldiga att göra. Det är inte bara förnedrande att på det sättet kunna registrera att regeringen sätter sig över den av riksdagen givna lagstiftningen. Det är dessutom utomordentligt beklagligt att den socialdemokratiska regeringen, det socialdemokratiska partiet, på det här viset demonstrerar sin brist på känsla för den nödvändiga ömsesidigheten i den internationella handeln och dess politik.

Anf. 43 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Nic Grönvall har ännu en gång under sin tillvaro i kammaren lyckats uppträda som gossen Ruda, och det tycker jag alltid är stimulerande. Det är för övrigt en roll som passar honom.

Vad han har lyckats med är att inte minst hjälpa mig i mina anspråkslösa strävanden att försöka få fram de verkliga skiljaktigheter och ståndpunkter som finns bakom de mera allmänt hållna harmoniseringsdeklarationerna. Nu är det ju litet av en kullerbytta att först betona hur eniga utrikesutskottets ledamöter är när de skriver under betänkandet och sedan låta det krypa fram att det finns stora skillnader, t. ex. när man säger att Arne Gadd och socialdemokratin vill kontrollera företagsamheten och utsätta den för förnedrande krav när den kommer utifrån. Man saknar t. o. m. känsla för ömsesidighet inom detta parti. Då kan man fråga sig hur de två borgerliga partierna som är mest EG-entusiastiska kan skriva sig samman i utrikesutskottet med ett parti som enligt dem saknar denna elementära känsla för ömsesidighet.

Nåja, skämt åsido. Detta visar att det finns verkliga skillnader och att det finns verkliga problem som olika politiska krafter i landet faktiskt förhåller sig olika till. Då är det rimligare och ärligare att diskutera dessa problem. Detta är inte sagt som en förebråelse mot Nic Grönvall utan bara med utgångspunkt i vad som framgick av det han sade.

Anf. 44 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jörn Svenssons förmåga att ta till sig tal är god, men den här gången slög den slint. Vad jag sade var att den socialdemokratiske ordföranden i finansutskottet inte hade läst utrikesutskottets betänkande och därför inte rätt kunde redovisa dess innehåll. Jag sade att det åligger honom såsom en framstående företrädare för den svenska riksdagen att tillämpa just formuleringarna i utrikesutskottets betänkande när det gäller att uttyda svensk politik såvitt gäller västeuropeisk integration. Ingen annan formulering gäller längre. Detta var vad jag sade. Att det sedan kallas för att uppträda som gossen Ruda, det tar jag upp som smicker.

Anf. 45 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Det var också avsett som smicker. Nic Grönvalls uttalanden och hans dispyter med socialdemokratin bekräftar bara precis vad jag hela tiden har framhållit. Nu har brottet i den stora enigheten mellan de fyra partierna gått ända därefter att en företrädare för moderata samlingspartiet beskyller finansutskottets ordförande för att inte ens ha läst utrikesutskottets betänkande!

Anf. 46 HADAR CARS (fp):

Fru talman! När man följer den svenska debatten om EG kan man ibland få ett intryck av att det är de ekonomiska frågorna som helt dominerar och att en eventuell anslutning till EG främst är en fråga för näringslivet. Visst är det väsentligt för det svenska näringslivet – och då inkluderar jag också den fackliga rörelsen – att få ett nära samarbete med den gemensamma marknad som upprättats inom EG. Men i första hand är Europafrågan en fråga för individen, för varje enskild svensk.

Vad det i grunden handlar om är varje svensk medborgares rätt att på samma villkor och med samma förutsättningar som danskar, tyskar, spanjorer, holländare, engelsmän, italienare och andra medverka i en fortgående omvandling av nationernas Europa till ett europeiskt hemland, ett hemland utan inre gränser, där var och en utan pass, visum eller andra liknande handlingar kan röra sig totalt fritt, där man har rätt att bosätta sig utan att söka och beviljas uppehållstillstånd, där man har rätt att studera, dvs. fritt få söka sig till det universitet eller den högskola man vill och komma in där på basis av sina studiemeriter, oberoende av i vilket gymnasium man fått dessa studiemeriter. Man får då pröva sitt betyg på ett likvärdigt sätt med andra studenter som söker sig till samma universitet eller högskola. Man skall ha rätt att forska var man vill i Europa och delta i det mycket omfattande samarbete på forskningens område som bedrivs inom Västeuropa och där mycket stora resurser för närvarande satsas för att Västeuropa på centrala områden skall kunna konkurrera på samma nivå som Förenta Staterna, Japan och andra länder.

Man skall ha rätt att praktisera och att söka praktiktjänst vid företag var som helst i Europa – ett svenskt, franskt, tyskt eller engelskt företag – och kunna få en sådan tjänst på sina meriter. I dag är det mycket svårt för svenskar att få tjänstgöra ens som praktikant under kortare tid på ett svenskt företag inom EG.

Man skall ha rätt att söka och få arbete utan att behöva ha arbetstillstånd. De examina och de betyg man har från sin yrkesutbildning skall kunna jämföras med motsvarande betyg från andra länder. Man skall utan att diskrimineras kunna få det arbete man är berättigad till på basis av sina kunskaper och kvalifikationer, oberoende av vilken nation i Europa man räkar tillhöra.

Man skall ha rätt att sätta upp en praktik, om man är läkare, tandläkare eller annan fri yrkesutövare, oberoende av i vilket land man vill verka.

Man skall ha rätt att starta tillverkning, driva ett serviceföretag eller en industri.

Man skall ha rätt att köpa hus eller sommarhus var man vill inom hela detta Europa, och man skall ha rätt att bosätta sig där som pensionär utan att behöva ha problem med att få sin pension sig tillsänd och utan att riskera en minskning av de pensioner man skulle ha rätt till om man var bosatt i sitt eget land.

Allt detta utan att särbehandlas i förhållande till invånarna i det land i Europa där man verkar – det är vad det i grunden handlar om. Det handlar om individen och hans eller hennes möjligheter att få ett hemland i hela Europa. Man skall ha samma lön som de som redan bor i det land där man

bosatt sig, man skall ha rätt till samma sjukvård, samma pension. Allt detta håller på att skapas i Europa. Skall Sverige vara med eller skall vi stå utanför? Det är vad Europafragan handlar om på djupet.

Man skall ha rätt att ta med sig sina pengar, sitt sparkapital, sin pensionsförsäkring. Man skall ha rätt att köpa försäkringar. Om man t. ex. tycker att en försäkring från ett engelskt företag skulle passa en bättre än vad Skandia, Trygg-Hansa eller Folksam kan prestera, då skall man ha rätt att teckna en sådan också.

Man skall ha rätt att köpa obligationer och aktier och självfallet också rätt att köpa sin bostad.

Samma rätt att vara med och utse fackliga och andra gemensamma förtroendemän är också, som jag ser det, ett viktigt mål för detta arbete.

Fru talman! Jag är mot denna bakgrund mycket positiv till den ambitionsnivå, det mål för Sveriges Europapolitik som finns uttalat i det utskottsbetänkande vi nu behandlar. Där står klart utsagt att vad vi i Sverige vill uppnå med våra förhandlingar är att samma fördelar och åtaganden skall gälla för medborgare i Sverige som i EG:s medlemsländer. Målet är satt och klart uttalat. Också för oss svenskar, för våra barn och barnbarn, skall Europa vara vårt gemensamma hemland, ett hemland rikt på kultur, rikt på mångfald, en plats för fritt idéutbyte, för skapande och mänsklig växt, kapabelt att på god demokratisk grund – Europas viktigaste bidrag till världen – ta vara på och utveckla människors resurser och garantera en god livsmiljö åt alla, ett Europa med öppenhet gentemot och i nära samarbete med sin omvärld.

Fru talman! Ingemar Eliasson underströk att Sveriges önskan att etablera ett närmare samarbete med Västeuropa inte hade sin udd riktad mot Östeuropa eller för den delen mot några andra länder eller kontinenter. Jag delar helt den uppfattningen. Jag gör det så mycket mera som jag är övertygad om att samarbetet inom EG inte heller har någon udd riktad mot Östeuropa. Det förhåller sig precis tvärtom, fru talman!

I klar motsats till de svenska kommunisterna ser jag med stor förtröstan och inte så små förhoppningar på utvecklingen av ett allt närmare och mer omfattande samarbete mellan länderna i Östeuropa och länderna i Västeuropa, med Östeuropas samarbetsorganisation SEV och med den europeiska gemenskapen. Bakgrunden till dessa mina förhoppningar är inte minst de senaste årens utveckling i Sovjet och den inriktning som präglar generalsekreterare Gorbatjovs på reformer inriktade strävanden.

Sovjet är visserligen en stark militärmakt, en supermakt, en makt med förmåga att krossa länder och kanske kontinenter. Men den ekonomiska basen för denna supermakt är svag, och det sammanhänger med många faktorer. Det har historiska skäl, det hänger samman med den stora andel av produktionen som går till rustningar, men främst, fru talman, beror det på detta ekonomiska system, på den socialistiska centralismens och informationsmonopolets krav. De undergräver skaparkraft, initiativkraft och förmåga hos många i Sovjetsamhället.

Jämför, fru talman, den explosion i tillgång till information som bl. a. datatekniken givit medborgarna i Västeuropa liksom i Förenta Staterna och Japan, i delar av Latinamerika och i Ostasien. Överallt där finns det mängder

med ungdomar som sitter och knäpper på sina dataapparater, får in och kan förmedla information. De har därigenom tillgång till kunskaper som ingen generation före dem har haft.

Det finns ännu inte någon motsvarande utveckling i Östeuropa. Där är man alltså för orolig för att en sådan frihet skulle kunna bryta informationsmonopolet. Medborgarna där har t. o. m. alltså svårigheter att få tillgång till en stencilapparat. Men det intressanta och hoppningivande, fru talman, är att ledningen i Sovjetunionen uppenbarligen insett nödvändigheten av att få fart på landets ekonomi och att medlet är reformer och ökad öppenhet inom Sovjetunionen och avspänning och samarbete i Europa.

Sovjet och övriga Östeuropa behöver av nödvändighet utveckla sitt ekonomiska samarbete med någon ekonomiskt högtutvecklad del av världen, och samarbete med EG måste historiskt, politiskt och geografiskt framstå som det i särklass mest näraliggande. Preludierna till en sådan samarbetsouvertyg har redan spelats upp. Kontakterna mellan EG och SEV har fördjupats och sker på allt högre nivå, och det finns anledning att tro att ett avtal kommer att slutas kanske redan nästa år mellan SEV och EG. Det kan sedan i sin tur följas av bilaterala avtal mellan de olika länderna i Östeuropa och den europeiska gemenskapen. Jag är övertygad om att sådana avtal kommer att få mycket stor betydelse, inte bara för det ekonomiska utbytet utan också för de mänskliga relationerna och för förståelsen och freden i Europa.

Varken SEV-länderna eller EG har i det här sammanhanget anmält behov av några neutrala medlare. Sverige är inte i det sammanhanget en nation som påskyndar eller underlättar en sådan utveckling. Vi är inte kallade. Samarbetet sker mellan parterna.

När man kommer så långt som till avtal kommer man – på samma sätt som i andra liknande sammanhang – att i första hand prioritera sitt ömsesidiga samarbete. Man kommer att träffa överenskommelser som underlättar ekonomiskt och annat utbyte mellan SEV-länderna och den europeiska gemenskapen och inte att i första hand tänka på de länder som inte ingår i vare sig den ena eller andra gruppen.

Betydelsen av detta för Sverige är ändå på kort sikt att också vi förhoppningsvis får vara med på ett hörn – via vårt frihandelsavtal med den europeiska gemenskapen och genom den metod som vi nu prövar, att i efterhand anpassa oss till de bestämmelser som EG inför och de avtal som EG träffar. Men det finns en uppenbar risk, fru talman, att vi ställs asido i de avgörande förhandlingarna och besluten. I varje fall spelar vi inte den pådrivande roll som vore önskvärd för ett land som är så beroende av fred, stabila relationer och vetenskapligt utbyte i Europa som Sverige är, när det gäller en utveckling som också i hög grad berör vår säkerhet.

Fru talman! Också i förhållande till vår övriga omvärld är det av stort värde att vi gradvis kan stärka vårt samarbete med den europeiska gemenskapen. Visst är det t. ex. för u-länderna intressant och värdefullt att veta hur Sverige ställer sig i olika frågor, i t. ex. de nu allt viktigare GATT-förhandlingarna. Men det är möjligt, t. o. m. troligt, att det för u-länder framstår som ännu mer betydelsefullt att veta hur länder som Belgien och Danmark ställer sig – de länderna har ju möjlighet att påverka hur EG i slutomgången skall ställa sig

till u-ländernas önskemål. Det är naturligt och givet att EG:s ställningstagande i de frågor som det här gäller i GATT-förhandlingarna är oerhört mycket viktigare för u-länderna än det ställningstagande som Sverige kan göra.

Också av detta skäl, men naturligtvis i första hand för vår egen skull, är det väsentligt att vi inte ger upp strävandena utan fortsätter att med kraft fullfölja ansträngningarna att ge Sverige ett inflytande inom den europeiska gemenskapen som svarar mot vårt redan stora och snabbt växande beroende av Europa. I dag, fru talman, råder ingen god balans i de avseendena.

Fru talman! Våra förhandlingar med EG och våra förhandlingsförberedelser kommer att ske på olika plån och i olika kombinationer. Vi kommer att diskutera med EG bilateralt, och vi kommer att göra det efter samråd och i samråd med den nordiska kretsen och inte minst tillsammans med samtliga våra partner i EFTA. Jag vill gärna säga att jag välkomnar de arbetsgrupper och det sekretariat med Olof Allgårdh som chef som regeringen inrättat liksom det råd som regeringen tillsatt för diskussioner med näringslivet och de fackliga organisationerna.

Jag delar den uppfattning som bl. a. Karin Söder har givit uttryck för, att också riksdagen måste ges ökade förutsättningar att nära följa och anförda synpunkter på Sveriges förhandlingsarbete med den europeiska gemenskapen. Utrikesnämnden och utrikes- och näringsutskotten har här sina givna och viktiga uppgifter.

I utskottsutlåtandet understryks också den roll EFTA:s parlamentarikerdelegation kan spela på det här området. Som ledamot av den delegationen vill jag framhålla att regeringen enligt min uppfattning redan visat god vilja till information och samråd med EFTA-delegationen. Jag tolkar också det som Anita Gradin här nyss sade som en klar märkning från hennes sida av att hon vill ytterligare utveckla detta samråd.

Fru talman! I utrikeshandelsdeklarationen berörs också många andra områden än våra relationer till det västeuropeiska samarbetet. En väsentlig uppgift för Sverige är att verka för ett starkare GATT och ökad respekt för GATT-reglerna. Det bör, som jag ser det, innebära att vi bl. a. medverkar till att söka stärka GATT:s roll som skiljedomare i handelspolitiska dispyter mellan anslutna stater. Det måste innebära att vi uttalar vår vilja att låta sådana tvister avgöras genom förhandlingar i GATT och att vi är beredda att rätta oss efter resultaten av de beslut som GATT fattar. Vi måste, fru talman, inom GATT verka för en friare handel också med avseende på livsmedel och tekoprodukter.

I sin handelspolitiska diskussion varnar utrikeshandelsministern för de tendenser som kan märkas till minskad respekt för de etablerade spelreglerna för den internationella handeln liksom för konsekvenserna av obalanserna i handeln mellan USA, EG och Japan. Jag delar uppfattningen att dessa tendenser är oroande. De ger oss, som också Anita Gradin framhåller, anledning att stärka EFTA och vidareutveckla samarbetet med EG. Vi bör till varje pris undvika att hamna i kläm mellan handelsblocken i möjliga handelskonflikter.

Jag har redan nämnt att livsmedels- och tekofrågor bör spela en stor roll i GATT-förhandlingarna. Ett krav är att man i första hand bör försöka få stopp för handel med livsmedelsöverskott till dämpade priser. Sådan handel

bedrivs av EG och även av ett land som Sverige. Effekten blir att länder som har naturliga förutsättningar att producera rikligt med bra livsmedel inte kan få avsättning för produkterna till rimliga priser. Detta drabbar exempelvis Förenta Staterna, vilket för det landets del kanske har mindre betydelse, men det drabbar också – och det är, som jag ser det, av stor betydelse – ett land som Argentina. Detta land, som har ett stort betalningsunderskott, skulle ha goda förutsättningar att på kort tid få bort underskotten, om dess konkurrenskraftiga varor kunde säljas på en marknad som fungerade på samma sätt som den gör för industrivaror.

Det här gäller också, fru talman, tekobranschen. I u-länder får denna bransch som första bransch förutsättningar till internationell konkurrenskraft. Men de starka, industrialiserade länderna har framtingat särskilda restriktioner i vad gäller u-ländernas möjligheter att sälja sina produkter. Det har man gjort genom det s. k. multifiberavtalet. Det innebär att de fattiga länderna under utveckling frivilligt – som det står – skall tvingas begränsa sin export av tekovaror till de rika länderna. Sverige har aktivt medverkat till detta och fortsätter uppenbarligen att göra det. Jag tycker, fru talman, att det är en mycket mörk fläck i den svenska handelspolitiken. Det är också en ur alla synpunkter oklok politik. En fri handel med tekoprodukter skulle nämligen innebära att de svenska konsumenterna fick köpa varorna till lägre pris. En familj bestående av man, hustru och två barn skulle kunna göra en besparing på 1 500 kr. om året genom en fri handel med tekoprodukter. Det är ganska mycket pengar för en sådan familj.

Att släppa handeln med tekoprodukter fri innebär inte heller att man skadar den svenska tekoindustrin. Den industrin konkurrerar i mycket liten utsträckning med de produkter som u-länderna kan tillverka och sälja. De som möjligen skulle lida skada eller få svårare konkurrensförhållanden vore de industrier i Spanien, Italien, Irland och i någon mån Finland som har nytta av de svenska skyddsbestämmelserna. Dessa utestänger den ännu bättre och billigare importen från de länder som i första hand skulle ha stor nytta av ökade exportinkomster genom att sälja till Sverige.

Fru talman! Jag vill understryka att vi i Sverige har en tekoindustri som vi har rätt att vara stolta över. Den gör betydelsefulla insatser och svarar för en stor del av svensk export. Den präglas av skickliga företagsledare, skickliga marknadsförare och designer samt många kvalificerade yrkesarbetare med stort kunnande. Den har nått goda resultat, trots den förda tekopolitiken. Tekopolitiken som den nu ser ut, med alla förhandlingar som förts och nya avtal som träffats, förblir en ful fläck i våra internationella handelsrelationer. Inte minst förblir den en mycket negativ faktor i våra relationer med utvecklingsländerna. Jag kan här hänvisa till de mycket genomträngande och grundliga utredningar som Carl B. Hamilton har utfört.

Låt mig vidare, fru talman, erinra utrikeshandelsministern, som inte kan följa debatten i dess helhet, vilket jag har stor förståelse för, om att hon vid konferensen i UNCTAD förra året uttalade att det var värdefullt att beräkna kostnaderna för de handelspolitiska skyddsåtgärderna. Därmed kunde man få en bild av vad det faktiskt kostar att införa olika typer av handelshinder, t. ex. tullar. Det kostar pengar inte bara för de länder som därmed förhindras att sälja sina varor till exempelvis Sverige, utan det får också följder för de

länder som inför bestämmelserna. Jag nämnde tidigare att en svensk familj kan förlora upp till 1 500 kr. om året på grund av de svenska restriktionerna i fråga om import av tekoprodukter. Anita Gradin tyckte att det var utmärkt om kostnaderna för handelshindren kunde beräknas genom en undersökning. Folkpartiet har tagit fasta på det uttalandet och sagt att vi i Sverige bör kostnadsberäkna verkningarna av våra handelshinder. Men på den punkten, fru talman, har inte den socialdemokratiska partigruppen velat gå oss till mötes. Jag beklagar detta liksom jag beklagar att socialdemokraterna därmed inte bara sviker oss och vad vi tycker är viktigt utan också sviker sin egen utrikeshandelsminister i det som hon i internationella sammanhang har framfört som önskvärt och lämpligt.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till de reservationer som har avgetts av folkpartiet.

Anf. 47 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Hadar Cars är Europaidealist, vilket jag respekterar honom för. Handlade det bara om de ting han talade om i början av sitt anförande, dvs. att göra förhållandena mellan medborgare i olika länder litet friare och mänskligare, skulle säkert ingen invända mot det. Men Hadar Cars må också förstå att man inte utan att förfalla till naivitet kan bortse från de maktpolitiska komplikationer som EG-länderna representerar och som vi naturligtvis måste ta hänsyn till, när vi i det neutrala Sverige bestämmer vår framtida position och vårt samarbete med EG.

EG handlar framför allt inte om individer. De är många gånger likgiltiga i EG-länderna. De 15 miljoner arbetslösa människorna är det i stort sett ingen som bryr sig om. De nedtrampade invandrarna bryr man sig inte heller om. Det är en social skamfläck som därvidlag vidläder EG-länderna.

EG-länderna för också en maktpolitik för vars påtryckningar vi skall akta oss. Det är Frankrike, det stora EG-landet, som levererar raketer och missiler till kriget i Irak att användas mot iranierna och mot civilpersoner i Teheran. Det är NATO-vapen från EG-länderna som det självständiga Angolas armé möter, när man försöker värja sitt lands oberoende mot de sydafrikanska legoknektarna. Det är de stora EG-länderna som framför allt förhindrar en effektiv bojkott mot Sydafrika, därför att de i hemlighet eller öppet samarbetar med eller understöder apartheidregimen. När USA sänder sin bombflotta att bomba Libyens huvudstad helt oprovoceerat, då är det EG-länder som står till tjänst med flygfält och bensinpåfyllnad. Och när det skall skickas missiler till Khomeiny för att han skall kunna svara på Iraks bombardemang är det också ett EG-land som står till tjänst som mellanstation.

Jag har bara med dessa detaljer velat antyda att den maktpolitiska situationen nog är något mera cynisk, dvs. något mera rätt verklighetsbetsnad, än vad Hadar Cars i sin i och för sig beundransvärda idealism tycks vilja inse.

Anf. 48 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Det är uppenbart var i Jörn Svenssons idévärld de onda krafterna har sin hemort. Jag tror att det också är uppenbart för alla i

kammaren hur konservativa och efter sin tid de svenska kommunisterna är i Europafrågan liksom i så många andra avseenden.

Anf. 49 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Nej, Hadar Cars, de onda krafterna finns inte bara inom EG eller i USA. Vi svenska kommunister vet mycket väl att det finns onda krafter, som vi många gånger har haft anledning att bekämpa och kritisera, också i Östeuropa. De manifesterar sig idag i Polen, i nedtryckandet av den fackliga opinionen där. Det är inte det saken gäller.

Men vi diskuterar ju inte att vi gentemot de östeuropeiska länderna skall inträda i någon sådan grad av politisk och ekonomisk-politisk harmonisering som vi idag talar om i förhållande till västmakterna. Det är därför jag tar fram de här maktpolitiska komplikationerna, det är därför jag pekar på den trista och tragiska roll som de i många avseenden högt civiliserade västländerna har kommit att spela i världens maktspel och vilka krafter de där understöder och representerar. Jag vill bara hävda inför Hadar Cars att det för ett neutralt land som Sverige, som är fredssträvande, ändå innebär en stor komplikation att binda upp sig t. ex. i lagstiftning på olika ekonomisk-politiska områden med en grupp länder som företräder denna tradition och, om vi så får säga, kolonialistiska maktpolitik.

Det är inte vi vpk-are som är efter vår tid, utan de är efter sin tid som tror att en regionalisering av handeln är den väg som man skall gå, när det i verkligheten är den vidare internationaliseringen, som icke låter sig bindas upp vid enstaka grupper av länder, som är den verkliga framtiden. Det är det fria och jämlika utbytet mellan alla nationer och en ny ekonomisk världsordning, ett nytt ekonomiskt förhållande mellan världens olika delar, som är framtiden. Regionalismen, kolonialismen och protektionismen, sådan som EG företräder den gentemot den övriga delen av världen, representerar det föråldrade.

Anf. 50 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Om jag var beredd att diskutera på samma nivå som Jörn Svensson, skulle jag kunna hänvisa till den sovjetiska ockupationen av Afghanistan. Jag kunde också redogöra för den roll som den europeiska gemenskapen och Västeuropa spelar för handelsutbytet i världen; det är nämligen den ländergrupp som har den i särklass mest omfattande handeln med fattiga länder. Jag skulle kunna redogöra för betydelsen av den europeiska gemenskapens samarbete med Loméstaterna, alltså de fattiga länderna i Afrika, delar av Asien och Latinamerika. Men jag nöjer mig med att konstatera att mitt perspektiv, som utgår från en stor och stark tilltro till demokratis sprängkraft och till viljan hos demokratiska människor att förändra samhället i allt bättre riktning, inte delas av Jörn Svensson. Vi skiljer oss alltså i centrala avseenden åt.

Fru talman! Efter detta är det väl inte mycket mera för mig att tillägga.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 51 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Det finns måhända en del som tror att decentralistisk politik, som centern står för, är isolationistisk politik. Jag vill inleda detta anförande med att i så fall befria vederbörande från den villfarelsen.

En decentraliserad demokrati innebär att beslut skall fattas av dem det berör och på så låg nivå som möjligt:

- Familjen bör besluta om barnomsorgen.
- Kommunen skall bestämma om fördelningen mellan ålderdomshem och annan åldringsvård.
- Nationen skall besluta om skatten på inkomster och konsumtion, om miljöavgifter och normer för miljöpolitiken, om näringspolitikens inriktning och utrikeshandels former.

För att bevara en nationell beslutanderätt krävs också nationell självständighet. Detta förutsätter en bestämning av vår nations förhållande till omvärlden – vi måste bedriva en egen utrikespolitik. Karin Söder har tidigare i debatten berört detta.

Världen växer i dag ihop. Ökad kunskap, forskning och utveckling, förbättrade kommunikationer och ökad handel men även förvärrade internationella miljöproblem ökar vårt internationella beroende. Inom miljöområdet märker vi hur det internationella arbetet börjar ta fart, och det är nödvändigt. På dessa och flera områden måste beslut fattas som angår inte endast Sverige utan även Norden, Västeuropa, Europa och hela världen.

Sverige är ju en del av Europa; såvitt jag vet har det alltid tillhört Europa. Av en del inlägg i debatten om Sveriges integration i Europa får jag det intrycket att debattörerna tycks tro att Sverige inte i dag tillhör Europa, utan att vi nu skall ansöka om inträdesbiljett. Vad det handlar om är bara att Sverige på olika områden skall förbättra sitt samarbete med den övriga delen av Europa. Vi tillhör den europeiska kulturen sedan tidigare.

I grunden har centerpartiet en positiv syn på EG-samarbetet, men vi får inte avhända oss beslutanderätten över viktiga politiska områden. Ett medlemskap i EG är t. ex. oförenligt med vår neutralitetspolitik, en del av var självständigt beslutade utrikespolitik osv.

Sverige är som bekant ett litet land med en högt specialiserad produktion och med ett mycket starkt import- och exportberoende på flera varuområden. En öppen internationell handel är ett avgörande villkor för ett land med dessa förutsättningar.

Ett stort antal människor i vårt land är sysselsatta i företag med huvudsaklig avsättning av produkter utanför landets gränser. Främst handlar det om Europa och länder inom såväl EFTA- som EG-området. För dessa, liksom för de industriföretag som behöver importera komponenter för sin tillverkning, spelar utformningen av vår Europapolitik och handel en viktig roll.

En öppen och fri handel är bara ett av flera medel för att uppnå ett fungerande samhälle. Frihandel får alltså inte vara ett mål i sig. Då frihandeln kommer i konflikt med andra mål blir det nödvändigt med modifieringar. Debatten om frihandel får inte gälla ytterligheterna: total protektionism eller total frihandel.

I EG-kommissionens handlingsplan, den s. k. vitboken, kommer man nu att ställa nya krav på vårt land. Men det får inte innebära att vi villkorslöst går in i ett fördjupat samarbete med EG.

Jag vill säga detta, därför att det i debatten ibland hörs övertoner om Sveriges hållning till EG och svenskt deltagande i Västeuropas ekonomiska liv. Det är här i riksdagen som ramarna och villkoren skall slås fast: detta får inte överlätas till några enstaka personer eller industriföreträdare.

Sverige skall självfallet pröva de olika förslag till harmonisering av lagar och förordningar som ett fördjupat EG-samarbete kräver. Men – och det är viktigt att säga – den prövningen får inte innebära att vi ger avkall på viktiga miljö-, hälso- eller regionalpolitiska ambitioner.

Lord Cockfield från EG-kommissionen uttalade i fjol i en intervju i *Veckans Affärer*, med adress till Sverige: "Till slut måste ni bestämma er för om miljö- och hälsokraven har överhöghet över de ekonomiska och industriella kraven." Yttrandet fälldes som ett svar på frågan om Sverige måste göra avkall på sådana krav för att få nytta av integrations- och harmoniseringsprocessen inom EG.

Vi i centern är för vår del beredda att ge beskedet till lorden och andra här hemma i Sverige som har liknande uppfattning att vi inte vill göra avkall på viktiga miljökrav enbart för att vinna kortsiktiga ekonomiska fördelar.

Det är fel att – som en del gör – sätta upp ett motsatsförhållande mellan dels viktiga miljökrav, dels angeläget industriellt och ekonomiskt samarbete. Ekonomi och ekologi ställs tyvärr ofta mot varandra. Men för en stat som Sverige måste det vara självklart att betona att ekonomi och miljö kan och måste förenas. Jag skall ta några exempel.

Värdet av svensk skogsexport uppgår till drygt 50 miljarder kronor årligen. Om vi av kortsiktiga ekonomiska skäl skulle tillåta en fortsatt miljöförstöring genom försurande utsläpp, vore det till skada för miljön. Det skulle också långsiktigt skada svensk ekonomi. När vi driver miljöfrågorna gör vi det således inte enbart för att åstadkomma ren luft och bra vatten och för att bevara en levande natur, utan vi gör det också utifrån ett ekonomiskt perspektiv.

Fru talman! Den dominerande debatten om Sverige och EG har handlat om det svenska näringslivets framtida förutsättningar att hävda sig i Västeuropa, och det är ganska naturligt.

Förverkligandet av den inre marknaden innebär klart bättre möjligheter för industriföretagen inom EG att förstärka sin konkurrenskraft. Därför finns det skäl för att även vi här i vårt land analyserar den svenska industrins möjligheter med utgångspunkt i utvecklingen inom EG.

Särskilt viktigt är det att analysera de små och medelstora företagens situation. Dessa företag saknar normalt möjlighet att arbeta sig in på utlandsmarknaden genom etablering av dotterbolag. De har också små förutsättningar att i olika länder anpassa sin produktion till gällande bestämmelser. De små och medelstora företagen är i större utsträckning än storföretagen beroende av de överenskommelser som Sverige kan, och måste, träffa med EG. Därför är det viktigt, fru talman, att vi får en analys av småföretagens situation i ett mer integrerat Västeuropa.

Samtidigt som jag med tillfredsställelse kan konstatera att man i utrikesut-

skottet har nått stor enighet om inriktningen av det fortsatta EG-samarbetet kan övertoner noteras i den allmänna debatten. Det har också märkts i debatten här i dag.

Från näringslivshåll målas ibland ett fullständigt medlemskap upp som en förutsättning för fortsatt framgång för svensk industri. Det är värt att påpeka att svenska företag – såsom Volvo, Saab, Electrolux, Ericsson m. fl. har skaffat sig framskjutna internationella ställningar utan medlemskap på senare tid inom ramen för frihandelsavtalet. Det torde vara svårt att peka på något land av Sveriges storlek inom EG som har en motsvarande industriell utveckling. Det gäller de senaste åren och fram till nu – och alltså utan svenskt medlemskap. Det torde vara möjligt också i framtiden.

Under det senaste året har internationaliseringen av svenskt näringsliv ökat högst markant. Det kommer stegvis att förändra villkoren för den svenska industrin, för svensk sysselsättning och för de många anställda inom svensk industri.

Flera av de svenska industriföretagen har förvärvat företag, helt eller delvis, i andra länder. Den verksamheten har varit ganska omfattande, men inte alltid så uppmärksammas här hemma i Sverige. Fusionen mellan Asea och Brown Boveri är en av de mest uppmärksammade affärerna.

Utomlands har de svenska företagsförvärven skapat stor uppmärksamhet och de har döpts till "en ny vikinginvasion".

Utöver fusionen mellan Asea och Brown Boveri kan nämnas t.ex. Sandviks förvärv av företag i Danmark och England, Volvos förvärv av Leyland Bus i England och SCA:s förvärv av Peaudouce i Frankrike.

Beroendet av industriintressen i andra delar av Europa kan självfallet komma att påverka svensk industri och vitala svenska intressen.

Ökad internationalisering av den svenska industrin kan visserligen ge tillgång till nya marknader, men kanske till priset av ökad sårbarhet för vissa regioner. Nya maktgrupper, nya maktsfärer kan komma att utöva påverkan på svensk industris utveckling. Det kan i sin tur också ge negativa konsekvenser för redan utsatta regioner i vårt land. I näringsutskottets yttrande över regeringens EG-proposition har detta berörts.

Den internationella makt- och ägarkoncentrationen har också en motsvarighet på nationell nivå. Under den gångna vintern har ju företag köpt varandra som aldrig förr här hemma i Sverige. Det kan inte sägas vara ett uttryck för en demokratisering av näringslivet. Ett fåtal personer blir allt rikare och mäktigare. Finansmannen Erik Pensers senaste affär med statliga PK-banken illustrerar på nytt den socialdemokratiska regeringens beredvilighet att medverka i denna maktkoncentration. Jag tycker att detta är viktigt, och jag har velat säga det här därför att de som med största iver vill öka internationaliseringen inom svenskt näringsliv inte alltid beaktar medaljens baksida. Det fackliga arbetet inom de internationella företagen kan också försvåras, och det är allvarligt ur inflytandesynpunkt.

Ju större den internationella ekonomiska integrationen blir, desto viktigare blir det enligt min mening att skapa gynnsammare villkor för de små och medelstora företagen i vårt land och för vår nationella politik. Småföretagen måste främjas i förhållande till de stora företagen. Ett nätverk av småföretag behövs över hela landet.

Likaså behöver Sverige föra en aktiv regionalpolitik för att inte koncentrationen i samhälle och näringsliv skall öka till följd av integrationsprocessen.

Den svenska utgångspunkten måste vara att avkall inte skall göras på rätten att göra insatser för regional balans genom infrastrukturella satsningar, stöd till företagsetablering och utveckling samt reducering av ogynnsamma avståndskostnader eller genom att slå vakt om det norrländska jordbruket – en fråga som har diskuterats tidigare i denna debatt. De nordiska länderna har en samstämmig, principiell uppfattning om att sådana insatser är nödvändiga och att de inte skall uppfattas som konkurrensnedvidande. En nordisk samverkan på detta plan är därför naturlig.

Avslutningsvis, fru talman! Att satsa på utbildning som en investering för framtiden är centerpartiets linje. Att vara i främsta ledet innebär att man måste satsa hårt på forskning, teknisk utveckling och kvalificerad utbildning – inte minst inom viktiga och intressanta framtidsområden.

Kompetensutvecklingen skall gälla hela Sverige. För att Sverige inte skall bli ett andrahandsland måste vi satsa mer än andra på kunskap och kompetens, som gör det attraktivt för företag att verka här. Att döma av statsrådet Gradins deklaration tidigare i dag förstår jag att hon har exakt samma uppfattning.

På forskningsområdet måste Sverige prioritera områden där Sverige ligger väl framme i fråga om kunskaper och kapacitet för industriell utveckling. Sådana områden är bl. a. data, elektronik, telekommunikation, miljöteknik, hushållning och teknik för förnyelsebar energi.

Utgångspunkten för Sveriges agerande måste vara att vi, också inom landet, för en sådan politik att vi förblir intressanta och en viktig partner för EG. Det gäller att ta vara på fördelen med att vara ett litet land med högt tekniskt kunnande, bra utbildning och en mångsidig produktion i ett vitt förgrenat näringsliv.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation som centern har under-tecknat.

Anf. 52 LENNART PETERSSON (s):

Fru talman! I den här EG-debatten har Hadar Cars haft ett långt inlägg om den svenska tekopolitiken. Han gjorde en attack mot den politiken, men han sjöng också en lovsång över svensk tekoindustri och dess anställda. Hadar Cars påminde mig om general Kulneff i Fänrik Ståls sägner: "Han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ." Den här lovsången till den svenska tekoindustrin glädjer naturligtvis mig som gammal boråsare. Men vi kan trots allt konstatera att Hadar Cars är ute i ärenden som inte är positiva för svensk tekoindustri.

För att återföra debatten till mer centrala EG-frågor och till frågan om en harmonisering när det gäller tekopolitiken kan man, Hadar Cars, konstatera att Sverige inte för en mer protektionistisk tekopolitik än EG. Det är i själva verket tvärtom. Vår målsättning är successiva avregleringar. Vi har kommit en bit på väg, och vi har kommit längre än EG. Därför är, som jag ser det, ett ensidigt skäll på Sverige i denna fråga inte motiverat.

En annan sak som det är intressant att diskutera är den svenska EG-debattens profil. Även på den punkten hade Hadar Cars ett intressant

inlägg. Han hade fått det intrycket att de ekonomiska frågorna ständigt står i förgrunden och tar i anspråk en alldeles för stor del av debatten. Enligt Hadar Cars var individens EG det viktigaste, dvs., att man inom EG:s ram skulle frigöra individen – jag förmodar att han avsåg även de svenska individerna. Det där kan man naturligtvis diskutera; men jag tror att jag ändå måste återföra Hadar Cars till den krassa verkligheten. När EG nu accelererar sin integration är det i mångt och mycket fråga om att ge upp nationellt självbestämmande och i stället erhålla ekonomiska fördelar och ekonomisk trygghet i en otrygg värld. I vissa fall är det naturligtvis så – och blir det i allt fler fall – att många nationella problem inte låter sig lösas nationellt utan kräver internationella lösningar. I det läget blir naturligtvis EG intressant. Men i många fall måste vi, som andra talare har framhållit i våra diskussioner med EG framöver väga fördelar mot nackdelar – vi måste ge en del för att få någonting annat. Detta med att studera, forska och resa i Europa är inte någonting kontroversiellt – det kan vi alla ställa upp på. Däremot bestämmer EG dagordningen i dessa frågor.

Harmoniseringssträvandena på det ekonomisk-politiska området i vid mening har en stor bredd och stor betydelse också för frågor om vår livskvalitet, miljö osv. Det kan påverka oss negativt, beroende på vilka målsättningar man har inom EG på dessa områden. Det vet vi ännu inte, och det är det som är problemet. Basen för kritiken mot utrikesutskottets betänkande har också varit att utskottet är för vagt i sina diskussioner om hur långt vi kan gå på olika områden. Men så måste det med nödvändighet vara. Vi vet inte vad EG står för när det gäller arbetsmarknadspolitik, vi vet inte vad EG står för när det gäller miljöpolitik, och vi vet inte vad EG står för i förhållande till oss när det gäller fria kapitalrörelser. Att man inom EG själv är inställd på fria kapitalrörelser är en sak, men vi vet inte vilka krav i fråga om motprestationer man har på de länder som inte avser att bli medlemmar.

Många gånger är det dessutom så att EG styrs av politiska krafter som inte motsvarar den politiska majoriteten i Sverige. Det befrämjar naturligtvis inte den känsla av samhörighet mellan europeiska stater, inkl. Sverige, som Hadar Cars i sitt engagerade inlägg ville frammana. Han sade att nu går vi ut och skapar ett europeiskt hemland. Det kan vara en långsiktig vision, men vad den svenska medborgaren i allmänhet i dagsläget är intresserad av är nog mera att göra Sverige – ett bra land – bättre. Man vill stärka det egna inflytandet över de näraliggande problemen. De stolta visionerna om ett europeiskt hemland är inte de visioner som svensken i allmänhet i första hand har när det gäller Sveriges EG-politik.

Jag tänkte sedan ta upp en del av det som Nic Grönvall berörde i sitt anförande. Han frågade bl. a.: Hur klarar vi det nära samarbete mellan Sverige och EG som regeringen sagt sig vilja ha? Sverige tillhör EFTA, och i våra förhandlingar och diskussioner med EG arbetar vi i stor utsträckning genom EFTA. EFTA har i motsats till EG inte några övernationella drag. EFTA kan därför kanske inte tillmötesgå EG:s krav när det gäller att pröva åtgärder som EFTA-staterna avser att vidta och som eventuellt kan anses stå i strid mot den överenskommelse som har träffats mellan EG och EFTA-staterna. Det kan gälla överenskommelsen om industrisubventioner, det kan gälla svenska beslut om att stoppa miljöskadliga varor av viss typ, osv. Den

traditionella uppläggnings i sådana här sammanhang är att den starke visar sin makt genom att vidta motåtgärder. Det är naturligtvis ett sätt att lösa en fråga, men så vill vi inte se det från svensk sida. I Sverige är vi därför naturligtvis starkt intresserade av att det skall finnas spelregler på detta område så att det inte blir den starkes tolkning – i detta fall EG:s – som gäller, utan vad som krävs är en nationell lagtolkning.

Dessa tvistelösningar är därför viktiga – det har Nic Grönvall rätt i. I det avseendet har vi inte kommit särskilt långt. Han pekar på att man inom EG har kommissionen och i sista hand Europadomstolen.

Vissa steg har emellertid tagits. Nic Grönvall. EFTA har inom sig bildat en juridisk grupp, inom vilken medlemsstaterna i EFTA diskuterar dessa frågor. Den problematiken finns alltså med på dagordningen, och jag tror liksom Nic Grönvall att det är viktigt att EFTA-staterna tar sig an denna fråga. Vi bör här avvakta ytterligare någon tid.

En annan fråga som Nic Grönvall tog upp och som jag fäste mig vid knöt an till moderaternas avvikande mening i näringsutskottets yttrande och reservationen i utrikesutskottets betänkande i fråga om utländska förvärv av svenska företag. I detta fall har inte enbart moderaterna utan även folkpartisterna reserverat sig. Däremot kan vi notera att centerpartisterna inte ställer upp på kravet att upphäva kontrollen av de utländska förvärven av svenska företag. Jag tror att det är viktigt att även i ett nära samarbete med EG ha möjligheten att pröva utländska förvärv av svenska företag. Det är ingen mänsklig rättighet att utlänningar skall få köpa svenska företag hur som helst. Vi har en mycket liberal tillämpning av lagstiftningen på detta område – det ligger också i riksdagsbeslutet – men vi har en kontrollmöjlighet, om vi skulle vilja säga nej vid något tillfälle.

Vi socialdemokrater tycker inte som moderaterna och folkpartisterna att det är fel att i dessa sammanhang bevaka svenska löntagares och över huvud taget svenska medborgares intressen. Såvitt jag vet har regeringen hittills aldrig sagt nej. Däremot har man varit intresserad av att veta vad de här utländska företagen har för planer i vissa fall. Jag ser inte något ont i detta – det måste vara en fördel.

Jag kan tänka mig att lagstiftningen kommer till användning om det verkligen skulle bli fråga om fortsatta förvärv eller företagsaffärer av typ Asea Brown Boveri. I det fallet rörde det sig om Sveriges näst största industriföretag. Jag tror det är viktigt för Sveriges nationella självbestämmanderätt att de största företagen i varje fall i viss utsträckning förblir i svensk ägo. Jag kan inte tänka mig att det är av något intresse för EG att pressa Sverige hårt på den punkten.

Man har här hänvisat till vilka uppköp svenska företag gör utomlands. Det gäller då att konstatera att i varje fall hittills har inte något svenskt företag köpt upp ett utländskt företag som varit det näst största i det land som det varit fråga om. Man får alltså här skilja företag av olika dimensioner från varandra – man får fördjupa frågeställningen, Nic Grönvall.

I övrigt, fru talman, vill jag gratulera utrikesutskottet till att man kunnat krympa näringsutskottets 17 avvikande meningar till två reservationer och två särskilda yttranden. Vi inom näringsutskottet gläder oss i och för sig åt att en av de två reservationerna innebär just att man inte ansluter sig till

moderata samlingspartiets och folkpartiets linje när det gäller kontrollagstiftningen rörande utländska förvärv. Det är alltså inte så som Ingemar Eliasson anförde. Han kanske skämdes litet över sin argumentering, för han kallade inte saken vid dess rätta namn, alltså kontrollagstiftningen rörande utländska företagsförvärv, utan han sade att det skulle vara lika etableringsvillkor för företag. Ingen motsätter sig, Ingemar Eliasson, att ett utländskt företag etablerar sig i Sverige. Men när det gäller uppköp vill vi i varje fall ha en viss kontroll på utlänningarna även framöver.

Jag tror det är riktigt att göra som utrikesutskottets ledamöter har gjort, när de har försökt skriva samman sig så mycket som möjligt. Det gäller att i det här läget i största möjliga utsträckning ta fasta på vad som förenar i den svenska riksdagen. Därigenom har ju skrivningarna med nödvändighet blivit litet luddiga. Vi kan väl alla utan att framföra kritik konstatera att luddigheten i viss utsträckning ökat genom de här samskrivningsförsöken. Trots allt är det ändå en principiell bas som man nu står på, oavsett vilken regering det gäller. Sveriges riksdag har lagt fast en bas för förhandlingarna mellan Sverige och EG. Efter hand blir det aktuellt att precisera var gränserna går. Därvidlag kommer naturligtvis skiljelinjer att uppträda i ökad utsträckning också mellan de partier som i dagens läge har skrivit sig samman. Men det är *en* sak. När det gäller den grundläggande principiella inriktningen är det lovtvårt att vi har en markering av enigheten mellan de fyra största partierna i Sveriges riksdag.

Jag skulle, fru talman, kunna ta upp ytterligare ett antal saker. Låt mig sluta med en liten markering kring EFTA:s roll i detta sammanhang.

Vi har hört några företrädare för Nordiska rådet plädera starkt för nordiska förhandlingslösningar i förhållande till EG. Jag kan ha respekt för det. Vi har ju en alldeles särskild samhörighet oss emellan här i Norden. Men å andra sidan skall vi ha klart för oss att för att få tyngd i dessa diskussioner måste vi också försöka få med två andra länder inom EFTA, nämligen Österrike och Schweiz. Då står vi ännu starkare, även om vi i och för sig är relativt små.

EFTA är ju sedan länge inriktat på den västeuropeiska integrationen. Man har sagt att 90 % av EFTA:s arbete i en eller annan form rör EG-frågorna, samarbetet med EG. Vi skall också komma ihåg att det grundläggande utvecklingsdokumentet när det gäller relationerna mellan Sverige och övriga EFTA-stater samt EG utformades vid ett utrikesministermöte om EG och EFTA. Jag syftar på den s. k. Luxemburgöverenskommelsen, som ingicks 1984 eller 1985. Där finns en bas.

EFTA har alltså en politisk bas genom det dokument som Luxemburgöverenskommelsen utgör, och det är oerhört värdefullt att ta fasta på denna när man skall resonera med EG. Där har nämligen EG-staterna och EFTA-staterna skrivit sig samman på många olika punkter rörande färdriktning och ambitioner. Att bryta upp den basen, den förhandlingsuppläggningsen, vore inte riktigt – det vore helt enkelt en dålig förhandlingspolitik. På ett senare stadium kan det komma in både nordiska och bilaterala kompletteringar, men det är en annan sak.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet om Sverige och den västeuropeiska integrationen.

Anf. 53 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag har den allra största respekt för de svenska tekoföretag som i hård konkurrens har lyckats förvandla sig också till framgångsrika exportföretag. Den respekten gäller företagsledning och anställda. Den gäller inte minst eftersom de har kunnat klara det här trots den förda tekopolitiken, trots den krisstämpel som denna politik fäst vid svensk teko, trots att denna krisstämpel har gjort det svårt att rekrytera ungdomar till arbete i svensk tekoindustri, trots allt vad det har inneburit för att sätta ned modet och go-lusten hos dessa företag. Det är verkligen en fin prestation som företagen har gjort. Det ligger ingen motsättning i vad jag tidigare har anfört och vad jag nu säger.

Jag tycker, fru talman, att det är ett klart och alldeles utmärkt ställningstagande som utrikesutskottet har gjort. Jag hoppas att Lennart Pettersson vill läsa betänkandet en gång till, och jag är övertygad om att han då kommer till samma uppfattning som jag.

Etableringskontrollen är naturligtvis ett problem. Det avgörande är att samma bestämmelser måste gälla långsiktigt i dessa avseenden för EG-företag i Sverige som för svenska företag inom EG. Jag är övertygad om att vi bör påskynda utvecklingen i en sådan riktning.

När det gäller samordningen inom EG anser jag att det finns många fördelar att vinna. Låt oss ta miljöfrågorna! Det är självfallet att tryggheten ökar för oss alla så att vi får en bra miljöpolitik, om man kan samla sig kring gemensamma beslut i EG. Då kan inget land gå sin egen väg och fortsätta att till allas skada släppa ut betydande mängder föroreningar. Det ligger en styrka, fru talman, i det förhållandet att beslut inom EG kan fattas av en majoritet, så att det inte är den som vill gå långsammast fram som alltid får bestämma takten. Även det är för oss en styrka.

Slutligen, fru talman, är det riktigt att näringslivet betyder oerhört mycket, och det gör det överallt. Inte minst vi själva fäster stor vikt vid den roll som näringslivet skall spela för att ge styrka och kraft åt ekonomin och för att utveckla förhållandena för våra medmänniskor i landet. Men, fru talman, detta är också målet och syftet med EG:s politik. Det är i slutomgången individens bästa som är syftet med den politik som förs i en demokrati som Sverige och i de demokratier som kännetecknar den Europeiska gemenskapen. Det är individens välgång och rätt att utvecklas till en självständig människa efter sina unika förutsättningar som är syftet med arbetet.

Anf. 54 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag vill först ta upp Lennart Petterssons resonemang om EFTA:s roll och hissa några varningsflaggor. Först och främst är Luxemburg-deklarationen från 1984 just bara en deklARATION. Den formulerades innan man i toppledningen för EG vid statsöverhuvudenas möte i Venedig kom överens om att åstadkomma den inre marknaden. De krav som ställdes på EG-nationerna när det gällde att nå detta mål var inte kända vid Luxemburg-deklarationens tillkomst. Det är alltså en mycket viktig faktor. Den kommer till uttryck i att Bangemann-deklarationen på den här punkten är svagare.

Jag håller med Lennart Pettersson om att EFTA skall vara ett av de främsta medlen för Sveriges politik gentemot EG, och detta har vi knäsat.

Men vi skall inte uppgå de andra medlen. De olikheter nationerna emellan som också präglar EFTA-gruppen är en faktor av betydelse.

Det väsentligaste skälet för mig att begära replik var emellertid Lennart Petterssons utläggning om kontrollagstiftningen. Den utläggningen visade just den brist på ömsesidighet som faktiskt och beklagligtvis karakteriserar den socialdemokratiska politiken i dessa hänseenden. För att Jörn Svensson inte skall komma tillbaka till kammaren skall jag säga att vi har skrivit en reservation med anledning av detta, så detta är en allmänt erkänd tvistefråga och inte ett tecken på att den samskrivning som skett inte håller.

Den socialdemokratiska hållningen är den som Lennart Pettersson ger uttryck för, dvs. att det är bäst för den politiska makten att kontrollera vem som äger svenska företag. I denna hållning ligger ett slags supranationell hållning i vad avser synpunkten på den egna nationen och en väldig brist på generositet i förhållandet till våra partner inom handeln och i politiskt samarbete. Det är mystiskt och obegripligt att socialdemokratin har kommit att inta denna hållning. Partiet har ju eljest försökt ge sken av att vara ett parti med stark känsla för internationell solidaritet, för internationella rörelser och för ömsesidighet. Men i detta sammanhang avslöjar sig socialdemokratin, vilket är beklagligt och egendomligt.

Anf. 55 LENNART PETERSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga något om EFTA:s roll. EFTA är den viktigaste inkörsporten till EG. Detta kommer vi inte ifrån. EG har sagt, att om man skall fara runt och diskutera med alla sex EFTA-stater, kommer det att ta så mycket tid att man helt enkelt inte orkar med det, om man samtidigt skall sköta integrationsarbetet inom de tolv staterna, vilket är nog så besvärligt med tanke på de ekonomiska och andra klyftor som finns mellan de stater som nu konstituerar EG.

Låt oss emellertid se vad EFTA kan åstadkomma. Tids nog kan det bli aktuellt att pröva de andra alternativen. Men denna väg är inkörd, och den bör enligt vår uppfattning fullföljas.

Beträffande kontroll av kapital och kontroll av företagsförvärv vill jag säga att EG i bästa fall, i en politisk vänstervision, kan bli ett instrument för att skapa en politisk och medborgerlig kontroll över det ekonomiska livets giganter, som växer sig allt större internationellt. Därför är inte den här typen av kontrollagstiftning, oavsett om den ligger på EG-nivå eller på svensk nivå, ett sätt att befästa en politisk makt, utan den är ett sätt att via parlamentariska beslut ta hänsyn till vad folk tycker och tänker när det gäller företagsförvärv och ekonomiska dispositioner som de har mycket ringa inflytande över. Denna lagstiftning är helt enkelt ett demokratiskt hjälpmedel.

Över huvud taget skulle det vara till fördel för en vettig diskussion i EG-frågan om moderaterna inte använde varje tillfälle för att med EG-argument propagera för den högervidna politik som i val efter val har förkastats av det svenska folket. Moderaterna har ett ansvar när de propagerar och står upp för EG, förhoppningsvis utifrån mer övergripande och inte snävt egoistiska synpunkter, att inte missbruka EG för sina syften. Det är en dålig politik, Nic Grönvall, att driva den linje som han här har drivit och som Lars Tobisson tidigare drev i sitt anförande.

Anf. 56 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Lennart Petterson och jag är helt överens om att vi skall utnyttja de vägar, de förhandlingsmöjligheter, som står till buds och göra det på bästa sätt. Jag delar Lennart Petterssons uppfattning att EFTA i detta sammanhang spelar en stor och viktig roll och att det vore mycket dumt att inte satsa på det kortet för att nå framgång i våra förhandlingar med den Europeiska gemenskapen.

Jag vill också gärna säga att jag tycker att europeisk socialdemokrati har spelat en mycket stor och viktig roll när det gäller att driva integrationsarbetet framåt på ett riktigt sätt i Europa. Socialdemokratin är ju det största partiet i Europaparlamentet. Och socialdemokratin har många gånger, liksom fackföreningsrörelsen, visat att den fäster allra största vikt vid att få en integration, i ordets bästa mening, till stånd. Därför kan jag inte finna någon anledning att polemisera om vem som är mer eller mindre internationalist i dag. Självfallet vill vi alla verka för våra politiska syften, och vi vill alla ta vara på möjligheterna till framgång när det gäller att främja de saker som vi önskar.

Men Europafrågan innebär mycket mer, är mycket viktigare och mycket större än frågan om man kan använda Europaidén för att stärka konservatismen eller socialismen eller, i värsta fall, kommunismen. Europaidén står framför allt för en vilja till integration i syfte att främja ett bättre liv för människorna i hela Europa.

Anf. 57 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Lennart Petterssons ton skärptes, och därför ansåg jag mig inte kunna undvika att replikera en gång till.

Den hållning som vi moderater intar i denna fråga, dvs. frågan om internationalisering – i första hand till Europa, i andra hand till de globala och multilaterala överenskommelserna om internationell samverkan – är inte en hållning som innebär egoism, Lennart Pettersson. Det måste väl vara alldeles uppenbart att Lennart Pettersson sänker sig till gatuslagsmålets nivå när han gör sådana påståenden. Det som vi säger är ju bara, precis som Hadar Cars framhöll, att det grundläggande är att vi har lika och rättvisa villkor länderna emellan, att inget land tilldelar sig själv större rätt än det andra landet, utan att man verkligen knäsatte en gång för alla att internationellt samarbete bygger på ömsesidighet. Det kan man inte ens med tillämpning av konstruerad logik kalla för egoism.

Till sist: Jag ifrågasätter på intet sätt EFTA:s roll och centrala ställning i förhandlingsarbetet. Men vi skall komma ihåg att vitbokens målsättning omfattar 350 ämnesområden, att EG hittills lyckats klara av ungefär 70–75 av dessa, att EFTA-organisationens resurser för närvarande går på högvarv för att klara EG–EFTA-samarbetet inom 15–20 områden och att slutliga och goda överenskommelser har kunnat träffas inom två områden. Det är uppenbart att om de EFTA-nationer som har ett starkt intresse av Europagemenskapen skall nå någonstans, måste de arbeta utöver EFTA:s ramar. Detta betyder på intet vis att man skall sätta EFTA i andra hand – det är tvärtom verkligen det främsta organet – men alldeles uppenbart måste vi också använda andra organ och vägar för att nå resultat.

Anf. 58 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Oavsett om det nu är fråga om ett gatuslagsmål eller ej började Nic Grönvall komma in på litet bättre spår när han preciserade sig beträffande förhandlingsuppläggnngen. Det betyder att vi ändå är någorlunda överens i dessa frågor.

Låt mig påpeka att det inte var jag som startade "gatuslagsmålet", utan det var i första hand Lars Tobisson, som förde ett långt resonemang om skattepolitiken och menade att EG står för en moderat skattepolitik samt att socialdemokraterna måste vidta vissa bestämda åtgärder för att vi skall kunna få de nära och omfattande förbindelser med EG som man har uttalat sig för.

Det är inte så. Det finns många vägar för att åstadkomma den västeuropeiska integrationen, och man kan på många olika nivåer fånga in det bästa av integrationens fördelar med bibehållande av viktigt nationellt självbestämmande. Just därför att det är så oklart dels hur långt EG kommer att nå i sina strävanden beträffande den interna marknaden, dels vilka villkor man från EG:s sida kommer att ställa i förhållande till EFTA-staterna skall man inte spela bort våra diskussions- och förhandlingsmöjligheter genom att säga att vi måste gå med på de eller de kraven. Det är helt enkelt dålig förhandlings-taktik, Nic Grönvall.

Till slut vill jag bara säga att det naturligtvis inte är så att EG propsar på förhandlingar med oss. EG har inget önskemål om att fånga in EFTA-staterna, utan det är vi som vill att den svenska exporten, de svenska företagen och i viss mån också de svenska medborgarna inte skall bli diskriminerade i förhållande till vad som gäller inom EG när man nu där går vidare i sitt samarbete. Det är alltså vårt eget intresse som gör att vi måste förhandla med EG. Det har i en del inlägg tidigare framskyttat, dock inte från Nic Grönvall utan kanske mera från den andra sidan, att EG skulle pressa oss till något som vi inte önskar. Så är alltså inte fallet.

Anf. 59 IVAR VIRGIN (m):

Fru talman! Ett i stort sett enigt jordbruksutskott har yttrat sig över regeringens proposition om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Det är endast vpk som för fram en avvikande mening om miljöpolitiken.

Vi moderater har i en rad sammanhang framfört vår uppfattning att Sverige bör söka nå en samverkan med den gemensamma marknaden som är nära, varaktig och allomfattande. Vi tror att detta är bra för Sverige och att det är bra för Europa. Jag kommer i fortsättningen att begränsa mig till att kommentera jordbrukspolitiken och miljöpolitiken.

Svenskt jordbruk har under 80-talet genomgått en snabb och smärtsam strukturuomvandling. Ett stort animalieöverskott har tagits ner, och vi har nu i stort sett nått balans mellan vår inhemska produktion och vår efterfrågan på det området. Vi dras fortfarande med betydande spannmålsöverskott, men vi har trots allt lyckats bättre när det gäller att anpassa produktionen till vårt inhemska behov än vad man gjort inom den gemensamma marknaden.

Vi kan också konstatera att svenskt jordbruk har ett skydd mot importen som är uppbyggt på samma sätt som inom den gemensamma marknaden. Allt talar för att svenskt jordbruk skulle klara sig mycket bra i en konkurrens med

jordbruket inom EG på lika villkor.

Det finns väl också skäl att tro att en integration av svenskt jordbruk med jordbruket inom EG där skulle upplevas som oproblematisk. Vi skulle sannolikt i framtiden tillföra EG obetydliga överskott som frestar EG:s finansieringssystem och skulle i stället positivt få bidra till att finansiera EG:s egna överskott. I ett visst läge skulle väl denna uppoffring kunna kompenseras av väsentliga fördelar på andra områden.

Detta skulle kunna anföras som ett argument i den debatt som ibland förs om att vi skulle vilja plocka russinen ur kakan. Man skulle inom EG säkerligen inte uppleva en integration av det svenska jordbruket på det sättet.

Det svenska övergripande målet för jordbrukspolitiken om en god försörjningsberedskap i krigs- och krissituationer skulle vi givetvis inte släppa.

Jag har med detta velat peka på att jordbruket i förhandlingar med den gemensamma marknaden bör betraktas som en värdefull tillgång.

Att svensk jordbrukspolitik bör i olika avseenden göras mer likartad med EG:s för att vi skall kunna bibehålla hög handlingsberedskap tycker jag är naturligt.

När det gäller fisket tycker jag att det är bra att påpeka att vi bör visa återhållsamhet i bilaterala åtaganden när det gäller att bevilja fiskerättigheter i svenska vatten. Denna fråga lär under morgondagens och den därpå följande dagens överläggningar komma att få prövas på ett kanske alltför handfast sätt, i varje fall att döma av uttalanden som har gjorts från olika håll – men de får väl ses som en del av förhandlingsspelet. I sådana förhandlingar är det inte minst viktigt att svenska fiskare blir kompenserade, om resultatet blir att deras villkor försämrats.

På miljöpolitikens område är ett nära samarbete med den gemensamma marknaden avgörande.

Miljöfrågorna blir mer och mer internationella. Våra egna åtgärder för att bekämpa luftföroreningar och vattenföroreningar får begränsad verkan om vi inte kan få länder i vår omgivning att vidta liknande åtgärder. Vår möjlighet att påverka ökar självfallet om vi kan åstadkomma ett mycket nära samarbete med den gemensamma marknaden.

EFTA:s och EG:s miljöministrar möttes i Nordwijk i Holland i oktober 1987 och diskuterade bl. a. luftburna föroreningar, klimatförändringar, kemiska miljörisker och marina föroreningar. Det finns anledning att se mycket positivt på möjligheterna att fördjupa detta miljösamarbete och ge det fastare former. Detta bör inte på något sätt utesluta att Sverige direkt med EG tar upp diskussioner och försöker påverka utvecklingen på miljöområdet inom organisationen. Det har ju tidigare berörts i debatten att EFTA är en bra väg att gå men att direkta kontakter är en absolut nödvändig komplettering, och detta gäller inte minst på det här området. Man kan tycka att processen inom miljöområdet är trög, att det händer få positiva saker på det här området. Men jag tror att miljöfrågorna får en successivt ökad tyngd inom organisationen. Och effekten av positiva miljöbeslut får ändå stor betydelse inom EG och även för vårt eget land. Jag tycker att Hadar Cars uttryckte det mycket väl.

I fråga om att medverka till en bättre miljö i öststaterna tror jag att vägen går över en bred västeuropeisk samverkan, kanske en Marschallplan på miljövårdens område. Om en sådan idé kopplas samman med förhandlingarna inom ESK kan det möjligen bli en del i en utveckling mot ökad frihet i Östeuropa och en lägre rustningsnivå. Det finns förutsättningar för förhandlingar av den typen inom ESK.

Herr talman! Något mycket positivt hade uppnåtts inom Europa om det här förverkligades.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 60 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jordbruket och livsmedelsindustrin är viktiga delar av det svenska näringslivet. Det får vi naturligtvis inte glömma bort i en diskussion som rör ett svenskt samarbete med övriga Europa.

I centerpartiets partimotion framhålls att samarbetet på det här området bör inriktas på att uppnå en ökad frihandel. Men det får inte kombineras med åtgärder som kan inverka negativt på den regionala balansen och livsmedelsproduktionen i olika delar av vårt land. Eftersom jordbruket har stor betydelse regionalpolitiskt och för sysselsättningen i de här områdena, är det en mycket viktig aspekt i diskussionen. Detta är också viktigt för den miljö som vi vill vidmakthålla och för landskapsbilden. Där är ett svenskt jordbruk av den omfattning som vi har i dag en nödvändighet.

Jordbruket och livsmedelsindustrin är också mycket viktiga sett ur beredskapssynpunkt. Den åkerareal som vi har i dag är i stort sett vad som krävs för att klara en försörjning av det svenska folket i olika delar av Sverige vid en avspärrning. Detta måste också tas med i bedömningen.

Problemen med de stora överskotten och priscrigen inom den internationella livsmedelshandeln tillhör de mest svårlösta frågorna i den Uruguayrunda som för närvarande pågår inom GATT. Resultaten där kommer att påverka möjligheterna att vidta åtgärder inom det västeuropeiska samarbetet. EG har stora problem med såväl överskott som kostnader för dessa överskott. Att man i år har försökt lägga ett lock på överskottskostnaderna hindrar inte att man fortfarande räknar med en årlig produktionsökning på 3-4 %. Det bör påpekas att Sverige och de svenska jordbrukarna tagit ett betydligt större ansvar för överskottsproduktionen än vad man gjort inom EG. Animalieöverskotten är i stort sett borta. Spannmålsöverskotten har vi kvar, men där ligger ett arbete framför oss som jordbruket och staten gemensamt har tagit på sig. Det finns för närvarande anledning att avvakta utvecklingen inom såväl GATT som EG innan några ytterligare åtgärder vidtas.

Jag vill understryka värdet av att utrikesutskottet har instämt i jordbruksutskottets yttrande, som i stort sett var enigt, enligt vad vi har hört tidigare. Att man har gjort det på det här området innebär att kraven i den motion som centerpartiet har lagt fram kunde tillgodoses. Men jag får samtidigt uttala den förhoppningen att riksdagen inte, med anledning av den prisproposition som regeringen har lagt fram, kommer att fatta beslut som vänder upp och

ner på den nya situationen inom det svenska jordbruket. I den propositionen föreslås nämligen att man skall ta bort tvåprissystemet på mjölk, en av de åtgärder som har använts för att få ner produktionen till en nivå som överensstämmer med den nivå som konsumtionen har. En sådan åtgärd skulle kunna få besvärande konsekvenser för det svenska jordbruket och den svenske jordbrukaren. Ur regionalpolitisk synpunkt skulle det slå hårdast mot de delar av landet som har störst nytta av att det svenska jordbruket fungerar bra, nämligen glesbygderna och Norrland.

I jordbruksutskottets yttrande framhålls även att frågor om livsmedelskvalitet och jordbrukets effekter på miljön är föremål för stor uppmärksamhet i den svenska debatten. Vi behandlar ju i riksdagen för närvarande propositioner på det här området. Jordbruksutskottet betonar att reformarbetet på dessa områden inte får förhindras eller fördröjas till följd av en sådan harmonisering med EG:s regler som avses i propositionen. Jag vill också för kammaren understryka att jordbruksutskottet utgår ifrån att integrationsarbetets effekter för den svenska produktionens konkurrenskraft beaktas.

Att på olika sätt främja en positiv miljöpolitisk utveckling i hela Västeuropa måste givetvis vara den första utgångspunkten i våra relationer med EG på det här området. Samtidigt föreligger det en risk för att den europeiska integrationen kan skapa svårigheter för en mer långtgående nationell miljöpolitik. De frågorna har vi från centerpartiet tagit upp i vår motion, där vi har sagt att det för Sverige måste vara en självklarhet att inte gå med på några restriktioner för våra möjligheter att ställa mer långtgående miljökrav än vad som kan vara accepterat i andra länder, även om dessa krav skulle kunna verka hämmande på det fria varuflödet. Som svar på detta säger jordbruksutskottet i sitt yttrande: "Utskottet utgår också från att en harmonisering på detta område inte får utgöra hinder mot en fortsatt hög ambitionsnivå i vårt eget miljövårdsarbete."

Jag tycker det är viktigt att detta ligger till grund för diskussionen och det arbete som skall utföras. Men vi får samtidigt komma ihåg att det internationella miljöarbetet inte får stanna vid ett resonemang med EG, utan det måste ske en diskussion även med övriga Europa och övriga världen. Luftföroreningarna kommer ju i stor utsträckning till Sverige inte från EG utan från Östeuropa. Det är oerhört viktigt att kunna ha en diskussion och få till stånd förbättringar också här. Koldioxidproblemet och ozonproblemet berör hela vår värld, och då har det betydelse vad som sker i olika delar av världen.

Jag vill än en gång med tillfredsställelse konstatera att vi i utskottsarbetet uppnått enighet om att en harmonisering internationellt med EG inte får utgöra hinder mot en fortsatt hög ambitionsnivå för vårt eget miljövårdsarbete. Samma attityd gäller även i fråga om arbetsmiljön. Enligt Luxemburgdeklarationen är miljön ett lämpligt samarbetsområde för EFTA och EG. Genom konsultationsförfarandet kan Sverige ges en möjlighet att påverka EG i många miljöfrågor. Ett sådant arbete är svårt men angeläget.

Den internationella miljövårdsfond som riksdagen på centerinitiativ har beslutat om att verka för – regeringen har dock inte handlagt ärendet så snabbt och effektivt som vi hade hoppats på – kommer förmodligen snart upp till ny behandling i kammaren. Det är en mycket angelägen fråga som kan

visa vilka möjligheter och vilket intresse det finns i Europa och ute i världen för att gå oss till mötes på det här området.

Detta är några exempel i raden av åtgärder som är absolut nödvändiga. Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, förutom bifall till den reservation där centerpartiet medverkar.

Anf. 61 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tänker i mitt anförande speciellt ta upp det nordiska samarbetets betydelse för arbetet med den västeuropeiska integrationen i svenska politiska organ samt därefter knyta några kommentarer till frågan hur svensk jordbrukspolitik och miljöpolitik kan komma att påverkas av integrationssträvandena.

Det var mycket glädjande att utrikeshandelsministern i sin deklaration speciellt underströk att det i våra parlament i Norden så väl förankrade nordiska samarbetet har stor betydelse i det kommande integrationsarbetet, och att det på flera områden kan tjäna som förebild. Det känns nästan som ett bifall till den motion som några socialdemokratiska ledamöter av Nordiska rådet har väckt i anslutning till propositionen – därför att vi tyckte att man kanske underskattade möjligheterna att utnyttja de erfarenheter och kunskaper som en del nordiska samarbetslösningar har gett oss. Statsrådet sade: "En utveckling av det nordiska samarbetet är nödvändig för att det fortsättningsvis skall kunna bidra positivt till den västeuropeiska integrationen. Detta höjer kraven på samarbetet inom Norden samtidigt som dess betydelse ökar." Jag vill gärna för statsrådet intyga att vi socialdemokrater i Nordiska rådet gärna skall anta den utmaningen – och medverka till detta.

Jag tycker också att det var helt andra tongångar än den nattsvarta negativism som herr Tobisson gav uttryck för i sitt anförande här i dag när han sade att närmaste vägen till Norden går över Europa. Man undrar verkligen vilka kartor och färdbeskrivningar Lars Tobisson håller sig med. I ett tal vid den senaste sessionen med Nordiska rådet sade Carl Bildt bl. a. att vi bör söka anknyta de framgångar som vi har uppnått här i Norden till det framväxande samarbetet, medan vi på andra områden, där man i Västeuropa har kommit längre, bör överföra det västeuropeiska arbetets framsteg också till Norden i dess helhet. Detta arbete måste förankras i Nordiska rådet, i den parlamentariska församlingen, ansåg Carl Bildt. Jag hoppas att det inte är fler i den svenska riksdagen än Lars Tobisson som har så stora skygglappar för nordiskt samarbete att de enbart uppmärksammar de mörka skuggorna av brister i nordiskt samarbete men inte ser de ljusa sidorna, som just i Europasamarbetet kan bli av stort värde.

Vid det besök hos EG-kommissionen som Nordiska rådets presidium gjorde under april månad framhöll såväl EG-kommissionens ordförande som flera ledamöter av kommissionen att man ville lära av det nordiska arbetsmarknadssamarbetet, miljösamarbetet och samarbetet när det gäller hälsovård och socialpolitik. Med hänsyn till de stora uppgifter internt som EG står inför när det gäller att få med de nya medlemsländerna i olika ekonomiska samarbetsarrangemang, kan man tänka sig att andra samarbetsmål måste få högre prioritet. Den europeiska vitbokens deklarerationer om arbetsmiljö, om en social dimension i samarbetet och om gemensamma

miljövårdsinsatser torde inte vara de första som kan komma att förverkligas. Därför tror jag i likhet med Karin Söder att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet måste utnyttja sin ställning och driva på just i miljövårdssammanhang, t. ex. när det gäller arbetsmiljökrav och arbetets sociala villkor.

Ett av de första numren av tidningen EG-information för Sverige ger vid närmare studium klarhet om att EG:s nya bilavgasbestämmelser inte är så stränga som t. ex. Sveriges och att de skall gälla först från 1992. Norden och Sverige har här en näraliggande uppgift – att medverka till harmonisering på mera nordiska villkor.

Det finns alltså mycket att ta vara på i det nordiska samarbetet när det gäller den västeuropeiska integrationen.

Herr talman! Vid det kommande samarbetet på jordbrukspolitikens område bör Sverige verka för att komma till rätta med den hårda protektionism och brist på smidighet som präglar handeln med jordbruksråvaror. Såväl inom EG som i Sverige önskar man en anpassad liberalisering som går i samma takt. Med hänsyn till trovärdigheten i vår neutralitetspolitik bör dock både livsmedelsberedskap och regional balans vara nödvändiga inslag i ett eventuellt kommande samarbetsavtal på livsmedelspolitikens område.

Även om vi vill slå vakt om utveckling av livsmedelskvaliteten och om strävandena att göra jordbruket mer miljövänligt bör det finnas goda möjligheter till samarbete, speciellt som både EG och Sverige måste ta itu med vissa överskottsproblem, vilka delvis orsakas av produktionsmetoder som utsätter miljön för påfrestningar. Naturliga förutsättningar och kunskaper när det gäller växt och produktion måste ändå vara vägledande för jordbrukspolitiken i Europa.

I sitt yttrande är jordbruksutskottet inte emot en gemensam reglering av fiskeripolitiken genom EFTA-EG-förhandlingar. Men utskottet varnar för att det finns många bränningar och skär att klara när det gäller samarbete kring fiske och fiskevatten.

I fråga om miljöpolitiken har man i jordbruksutskottets yttrande varit mycket positiv till det nya samarbete som har startat på EFTA-EG-området. Det är vår förhoppning att det skall leda till att vi kan få gemensamma bestämmelser över hela Europa. Jag vill dock gärna personligen säga att den positiva syn som kommer fram i utskottets betänkande har förmörkats något av rapporten från det ministermöte som ägde rum för ett par dagar sedan mellan EFTA:s och EG:s miljöministrar och experter. Enligt rapporten kom man där inte särskilt långt. Därför skulle jag vilja vädja till statsrådet att försöka ge EFTA-organen en bättre uppsättning av experter och arbetskraft på miljöområdet. Det är oerhört viktigt att miljöfrågorna, som ju är vad vi kallar tvärssektoriella, får påverka alla villkor och bestämmelser när det gäller handeln i Europa. Jag har en känsla av att vi på många områden inom miljöpolitiken skulle kunna nå mycket långt. Men det krävs i dagsläget en stor insats av arbetskraft och experter för att detta samarbete skall bli litet mer aktivt än för närvarande.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Anf. 62 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Låt mig börja med vad man skulle kunna kalla för litet positiv förstärkning. Jag vill gärna ge en elege till statsrådet Gradin, som hela dagen har följt den här debatten. Jag tycker att det känns mycket bra att statsrådet Gradin engagerar sig så i detta ärende att hon vill följa debatten till dess slut.

Herr talman! När EG:s och EFTA:s ministrar i den s. k. Luxemburgdeklarationen lade fast ett långsiktigt mål för både EG:s och EFTA:s övergripande Europautveckling – det som brukar kallas European Economic Space – skedde det mot bakgrund av EG:s redan då manifesterade vilja att till början av 90-talet skapa den inre marknaden inom EG.

I dokumentet från Luxemburg uttrycks den tanken att för att nå målet EES skulle EFTA-staternas förhandlingar med EG ske parallellt med EG:s inre förhandlingar och beslutsprocesser om den inre marknaden. Redan då lades grunderna för den uppläggning av förhandlingarna som nu gäller och som bekräftas i det betänkande vi nu diskuterar.

För det första: Sverige skall söka sin närhet till EG i första hand genom EFTA, men bilaterala förhandlingar på vissa områden utesluts inte. Tanken bakom detta är naturligtvis att EFTA-staterna tillsammans, om de så att säga kan hålla varandra i händerna, representerar en större styrka gentemot EG än om varje land förhandlar för sig. Detta förutsätter dock en betydande samordning och enighet inom EFTA.

För det andra: EFTA skall uppnå parallellitet i sina överenskommelser med EG – parallellitet med EG:s inre arbete på att skapa den inre marknaden.

Herr talman! Även om vi alla – utom vpk – tror på den här uppläggningsen och är beredda att arbeta för den, så får vi inte bortse från att den inrymmer både problem och vissa svagheter.

Det första problemet har redan berörts tidigare i debatten – det är det s. k. Bangemann-mötet. Innebörden av detta är att parallelliteten inte prioriteras av EG, utan inom EG prioriteras dess eget arbete på att nå den inre marknaden.

I bästa fall kan detta innebära endast tidsmässiga förskjutningar i förhandlingsarbetet men i sämsta fall att de av EG uppnådda inre lösningarna i praktiken inte blir förhandlingsbara gentemot EFTA utan att EFTA måste acceptera det som EG har nått fram till.

En viktig fråga är: Hur skall vi inom EFTA hantera ett sådant perspektiv? Något bra svar på den frågan finns inte, men jag tycker att frågan bör – om jag får uttrycka mig så – hänga i luften. Naturligtvis måste vi alla, inte minst regeringen, ta oss en ordentligt funderare på detta problem.

Det andra problemet är att EFTA som förhandlingsorganisation – det har berörts tidigare i debatten; bl. a. av Karin Söder – alls inte är dimensionerat för en sådan kraftinsats som nu förestår. Jag tror att Nic Grönvall nämnde hur enormt många områden det nu på kort tid skall förhandlas om fram till 1992. Helt klart är att EFTA måste förstärkas förhandlingsmässigt, expertmässigt och på många andra sätt för att denna kraftinsats skall kunna klaras av. Från svensk sida måste alltså kraftiga framstötter göras för att förstärka EFTA.

Detta är alls inte okomplicerat. Även om vi vet att det finns inre

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

*Sverige och den väst-
europeiska integra-
tionen*

spänningar inom EG, måste vi inse att det finns spänningar också inom EFTA.

Erfarenheterna från arbetet med att skapa ett EFTA-kontor i Bryssel, en fråga som drevs inte minst från svensk sida, pekar på att EFTA-staterna ser, om jag uttrycker mig försiktigt, något olika på resursprioriteringar.

Herr talman! Jag har velat beröra några av de problem som finns med den förhandlingsuppläggning som vi har valt. Jag tror inte att man skall bortse från de problemen, men jag är naturligtvis angelägen om att vi alla sluter upp kring ett kraftfullt arbete för att skapa en slagkraftig EFTA-förhandling gentemot EG.

Herr talman! Låt mig också säga några ord om neutralitetspolitiken. Även om kunskaperna om de särskilda säkerhetspolitiska lösningar som valts i Norden och kunskaperna om att dessa lösningar samlade utgör ett kraftfullt bidrag till stabilitet och fred i Europa är goda hos många av de ledande politikerna i EG, och även om man nere i EG har all respekt för våra lösningar, så måste vi vara medvetna om att kunskapen om och förståelsen för innebörden i de nordiska säkerhetspolitiska lösningarna och kunskapen om svensk neutralitetspolitik på en del håll är ytlig och ibland saknas. Vi märkte detta inte minst vid EFTA-parlamentarikernas första möte med Europaparlamentets Rex-kommitté tidigare i år.

Varifrån dessa felaktiga föreställningar om svensk utrikes- och säkerhetspolitik, kommer skall jag låta vara osagt, men helt klart är att alla vi som möter och samtalar med EG:s politiker på alla nivåer och i olika roller har en skyldighet att söka bidra med information.

Neutralitetspolitiken är inte en rituell-besvärjelse, men det finns hos en del inom EG föreställningar om att vi använder oss av neutralitetspolitiken för att tillskansa oss fördelar.

Neutralitetspolitiken är ett medel, inte ett mål. Den är ett medel för att Sverige skall kunna överleva som en självständig och fri nation, men neutralitetspolitiken fungerar inte i ett lufttomt rum. Den fungerar i en politisk, militärpolitisk och geografisk miljö, som den är beroende av och som den själv påverkar.

Neutralitetspolitiken måste alltså vara rationell, pragmatisk och realistisk – inte idealistisk, ödesbestämd eller helig.

Herr talman! Hittills har inte någon närmare analys gjorts av det faktum att flertalet EFTA-stater för en neutral utrikespolitik, låt vara i olika politiska miljöer och med olika formella förtecken.

Inom EFTA:s parlamentarikergrupp har vi informellt och inofficiellt börjat föra en diskussion om vilka fördelar och möjligheter de olika neutralitetspolitiska lösningarna inom EFTA kan ge för det vidare Europasamarbetet och hur dessa uppfattas och bör uppfattas inom EG. Denna diskussion är viktig och måste föras vidare. Häri kan kanske ligga en nyckel till lösning av EFTA:s och EG:s roller, till samarbete och integrering i en djupare förståelse på båda sidor för att dessa roller är en förutsättning för ett framgångsrikt och fredligt Europa.

Anf. 63 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Den enighet i EG-frågan som vi arbetat oss fram till i utrikesutskottet är en enighet bakom den svenska neutralitetspolitiken. Den enighet jag talar om kan man ta del av på s. 14–22 i utrikesutskottets betänkande. Där har bara vpk en annan uppfattning. Inget av de fyra stora partierna vill nu kasta oss in i en politisk strid om vår utrikespolitiska huvudlinje. Det är bra. Det har sagts flera gånger här i dagens debatt att den enighet vi nu demonstrerar stärker våra möjligheter att hävda de svenska intressena i de många olika EG-förhandlingar som förestår.

Moderaterna demonstrerar sin Europa-eufori men avstår från att gå sin egen väg. Kanske utövar den gamla hederliga patriotismen fortfarande ett visst inflytande över de moderna högermännen. Deras avslagsyrkande på propositionen har dragits tillbaka. Vi har blivit överens om att ansökan om svenskt EG-medlemskap inte står på dagordningen under de närmaste åren.

EG är för övrigt inte intresserat av några nya medlemmar före 1992. Jag tror därför att vi kan se dagens enighet om Sveriges EG-strategi som ett uppskov på några år i medlemskapsdebatten snarare än som en slutpunkt för den.

Vad vi nu närmast har framför oss är en mängd förändringar, främst på det ekonomiska planet, som kommer att göra vår svenska vardag mer europeisk. Utskottets samskrivning är politisk klokskap och samtidigt sakligt mycket väl motiverad.

Eftersom det är vår neutralitetspolitik som är det avgörande hindret för ett svenskt EG-medlemskap finns det skäl att närmare studera och analysera vilket innehåll vi vill ge denna neutralitetspolitik inför 90-talet.

Sedan nya gränser för den svenska neutralitetspolitiken drogs upp av Östen Undén i början av 50-talet har inte särskilt mycken möda ägnats åt att fördjupa och finjustera det svenska neutralitetsbegreppet. Neutralitetspolitiken har rituellt målats med grova penseldrag: Sverige står utanför militära och politiska allianser. Neutralitetspolitikens innehåll bestämmer vi själva. Den stöds av en säkerhetspolitik där en aktiv utrikespolitik och ett starkt totalförsvar är huvudinstrument. Neutralitetspolitiken skall vara trovärdig i den berörda omvärldens ögon.

Vi har lätt för att glömma att denna efterkrigsneutralitet skapades i ett debattklimat där många helst hade sett att Sverige "tagit sitt ansvar för den fria världens försvar" och anslutit sig till Atlantpakten. Det fanns utöver traditionell ryss-skräck ett element av dåligt samvete bakom dessa åsikter. Det neutrala Sverige var inte särskilt populärt bland segermakterna.

Neutralitetspolitiken har varit mycket framgångsrik. Den har inte bara gjort Norden till en av de stabilaste regionerna i världen där militär lågspänning råder. Den har dessutom tillåtit Sverige att agera mycket aktivt på den utrikespolitiska arenan, inte minst i frågor där supermakterna varit direkt inblandade.

Neutralitetspolitiken, som vi själva utformat den, har inte tvingat oss till tystnad – ett exempel på den varianten är Finland –, utan den har tvärtom varit ett argument för att ta ställning och tydligt markera vår uppfattning. Det har gällt Vietnam, Tjeckoslovakien, Nicaragua och Afghanistan. Sverige har tydligare än de flesta andra småstater hävdat folkrättens principer och slagit

vakt om de små staternas rätt till oberoende. Det har varit en politik i eget intresse och därmed på sikt ökat vår neutralitetspolitikens trovärdighet. Denna aktiva bevakning av de små staternas rättigheter enligt folkrätten har ofta kritiserats även här i landet – främst då vi riktat kritiken västerut. Det senaste exemplet är att moderaterna i en motion till årets riksdag skriver att Sverige hamnat på fel sida i Nicaraguakonflikten.

När vi försöker definiera vår svenska neutralitetspolitik på ett mer precist sätt bör vi undvika att dra alltför snäva gränser. En rigid och principsnärjd neutralitetspolitik kan lätt vältras över ända. Neutralitetspolitiken måste vara både principfast och flexibel för att vara politiskt motståndskraftig inför de förändringar som ständigt sker runt omkring oss.

Det är i vårt eget intresse att neutralitetspolitiken inte stänger oss ute från olika former av internationellt samarbete. När sådant samarbete sker i Norden, i FN:s regi eller när det omfattar både den västliga och den östliga militäralliansens stater möter vi i regel inga problem. Inte heller när det gäller gruppbildningar av neutrala och alliansfria stater. Det är först när det gäller samarbete i frågor av utrikespolitisk eller säkerhetspolitisk natur med en grupp stater som tillhör den ena sidan i öst–väst-konflikten som vår neutralitetspolitiska trovärdighet verkligen kan komma i fara. Då blir det nödvändigt att markera en tydlig gräns för vad svensk neutralitetspolitik innebär.

Den gränsen drogs i början av 70-talet när vi klart sade ifrån att svenskt medlemskap i EG inte var förenligt med de då aktuella planerna på ett närmare utrikespolitiskt samarbete inom EG. Inte heller alla former av ekonomisk samordning ansågs då förenliga med bevarad neutralitetspolitisk trovärdighet.

Denna klara gränsdragning har dock inte hindrat vårt största borgerliga parti från att ta med medlemskap i EG i sitt framtidsprogram, detta trots att EG-staternas utrikespolitiska samarbete på senare år blivit alltmer systematiskt och traktatsbundet. Jag tänker då främst på EPS. Moderaternas målmedvetna strävan att dra in Sverige i denna utrikes- och säkerhetspolitiska samordning är ett permanent hot mot vår traditionella neutralitetspolitik. Det går tyvärr inte att lita på moderaterna när det gäller vakthållningen kring neutralitetspolitiken.

Dagens utskottsutlåtande är en framgång för vår traditionella neutralitetspolitik bl. a. därför att moderaterna har tvingats flytta fram sina ambitioner om svenskt EG-medlemskap till någon obestämd tidpunkt under 1990-talet. Men det finns gott om moderater som mumlar att "år 2000 är Sverige medlem i EG".

Inte minst starka krafter inom Industriförbundet – Peter Wallenberg torde räknas dit – har ju tydligt markerat att de snarast vill se Sverige som EG-medlem. När det gäller dessa herrar rör det sig naturligtvis inte om något annat än snöda ekonomiska kalkyler, ofta av ganska kortsiktig natur. Några utrikespolitiska analytiker är inte våra finansmän och industriledare, även om de tillbringar mycket av sin tid utomlands. Man kommer osökt att tänka på några rader i den gamle realpolitikern J K Paasikivis dagböcker:

"Ekonomens eller affärsmannens yrke lämpar sig inte alls som skola för statstjänst eller för politiker. Det gör bara människan dum. Min tid som

bankman var ingen god skola för mig för min bana i det allmännas tjänst. Jag har varit tvungen att glömma det mesta emedan det endast hade varit till hinder för mig." Jag ser att Sven H Salén är uppsatt efter mig på talarlistan. Jag hoppas att han inte blir alltför nedtryckt av detta Paasikivicitat. Det finns säkert undantag från Paasikivis regel.

Behovet av att klarare precisera vad vi menar med vår neutralitetspolitik och riskerna med att vara diffus i våra resonemang illustreras just nu av vad som sker i Österrike. "Evig neutralitet" var ju det pris Österrike 1955 fick betala för att de sovjetiska trupperna skulle dras tillbaka från de östliga delarna av landet. Det nya Österrikes utrikespolitiska huvudlinje skrevs in i statsfördraget med de fyra ockupationsmakterna. Detta stred då mot uppfattningar som dominerade bland de borgerliga partierna.

Österrikes neutralitet bygger alltså politiskt i huvudsak på det socialdemokratiska partiet och folkrättsligt på ett avtal med andra världskrigets segrarmakter. De politiska restriktioner som statsfördraget ålägger österrikarna har självfallet försvagats under de 33 år som gått sedan det undertecknades. Även Sovjets möjligheter att utöva politiskt tryck på Österrike har försvagats.

Det stora borgerliga partiet, ÖVP, känner sig därför friare än tidigare att agera efter eget huvud i fråga om medlemskap i EG. Partiets ordförande Mock är nu utrikesminister i en koalition med socialdemokraterna och har från den positionen ordnat så att Österrike har fått konsultativ status i EPS. Det skedde förra veckan, för övrigt samtidigt med att NATO-landet Norge fick samma möjligheter till utrikespolitiska konsultationer med EG.

Österrike har alltså börjat EG-integrationen i den politiska ändan, i förhoppning om att det därmed senare skall bli lättare att lösa de ekonomiska anpassningsproblemen.

Jag var i Wien förra veckan och samtalade med flera österrikiska politiker, som var ytterst betänksamma inför den entusiasm för EG-medlemskap som nu dominerar det stora borgerliga partiet, ÖVP. De beklagade att man i Österrike inte tidigare brytt sig om att klargöra vad neutralitetspolitiken kräver, utan att man förlitat sig på den trygghet Bruno Kreisky inneburit i denna sak.

Inte heller i de ekonomiska frågorna har någon medveten EG-linje skapats. Därför går exempelvis den multinationella Philipskoncernen ut med hotet att sluta investera i Österrike till dess medlemskapsfrågan ordnats upp. Att stora delar av Österrikes näringsliv kontrolleras från Västtyskland – bl. a. försäkringsbranschen – gör inte frågan lättare att hantera. Österrikes schilling är redan knuten till D-marken.

Ännu är det naturligtvis inte avgjort vad som kommer att ske med Österrikes neutralitet, men risken är uppenbar att den växlas bort för en del marknadspolitiska fördelar. Parlamentet och regeringen i Wien tycks få svårt att fullt kontrollera den ekonomiska och politiska framtiden.

Mot bakgrund av detta varnande exempel förefaller den svenska EG-strategin politiskt stabil och ekonomiskt väl genomtänkt. Men allt är ju relativt. Dagens svenska enighet bygger på att moderaterna inte nu aktualiserar sitt krav på EG-medlemskap och att Arbetsgivareföreningen, Industriförbundet och alla deras avläggare och medlöpare bestämt sig för att

tills vidare acceptera den EG-strategi som i grunden är socialdemokraternas och centerns.

De närmaste åren måste därför utnyttjas till att stärka argumentationen för vår neutralitetspolitik. Vi bör klarare än hittills för oss själva definiera vart vi syftar med vår svenska neutralitetspolitik. Vi bör redovisa vilka fördelar och friheter den ger oss utrikespolitiskt och i andra avseenden. Vi skall också analysera de restriktioner och nackdelar neutralitetspolitiken kan innebära. Vi får naturligtvis se upp så att sådana preciseringar inte begränsar den flexibilitet som gör neutralitetspolitiken anpassningsbar i nya lägen. Inte heller skall syftet vara att inför framtiden försöka sätta en marknadspolitisk prislapp på vår neutralitet. Det är ju just från det hållet den största faran hotar: frestelsen att växla bort delar av eller hela neutralitetspolitiken mot ekonomiska fördelar, som – om vi samtidigt avhänder oss politiska styrinstrument – kan visa sig vara av mycket kortsiktigt och flyktigt värde.

För mycket lång tid framåt kommer starka ekonomiska och politiska intressen, organiserade på nationalstatens grund, att dominera den europeiska integrationsprocessen. Vi skall vara med, men vi får aldrig i något slags Europa-eufori glömma att i varje ögonblick slå vakt om våra egna nationella intressen. Samarbete skall innebära ett givande och ett tagande till gemensam fördel – inte de stora och starkas dominans och de smås underkastelse och marginalisering.

I det sammanhanget gäller det inte minst andra värden än de rent ekonomiska. Det är exempelvis vår oavvisliga plikt inför framtiden att slå vakt om svensk och nordisk kultur, hur öppna våra gränser än blir ut mot Europa.

Avslutningsvis vill jag knyta an till arbetarrörelsens internationella traditioner. Socialdemokratin är en internationell rörelse. Organisatorisk sker samarbetet mellan partierna inom den Socialistiska internationalen, som nu har inflytelserika medlemspartier i alla världsdelar. De fackliga organisationerna är alla anslutna till sina internationaler, ofta med biståndsprogram till kolleger i utvecklingsländerna. EG-samarbetet har lett till ett brett och aktivt samarbete mellan de socialdemokratiska partierna och mellan de fackliga organisationerna i de tolv staterna.

I det sammanhanget finns det behov av att aktivera den svenska arbetarrörelsens många organisationer. Våra partivänner och fackliga kamrater inom EG väkomnar gärna svenskar i sin krets, och de stänger oss inte ute även om Sverige avstår från EG-medlemskap.

Det är samtidigt viktigt att vi svenska riksdagsmän anstränger oss för att utveckla kontakterna med våra kolleger i Europaparlamentet och i de större EG-ländernas parlament. Att träffas på partigruppbasis – för vår del socialdemokrater emellan – är en mycket effektiv kanal för att förmedla information och föra uppriktiga diskussioner.

Vi socialdemokrater kommer att göra vårt yttersta för att bland våra partivänner inom EG sprida kunskaper och förståelse för Sveriges EG-politik. Vi vet att vi behöver deras aktiva stöd för att den skall bli framgångsrik. Jag hoppas att andra partier här i riksdagen utnyttjar sina europeiska partikontakter på liknande sätt – även om de kanske möter något mindre förståelse för svenska lösningar än vad vi socialdemokrater gör.

Samarbetet med EG, liksom annat internationellt samarbete, syftar för vår del till att bygga en fredligare och mer jämlik värld. Det är målsättningar som svensk arbetarrörelse helhjärtat sluter upp bakom.

Anf. 64 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! När utrikesutskottet efter ett mycket gediget och långvarigt arbete har kommit fram till ett bland de fyra demokratiska partierna enhälligt betänkande och detta betänkande bl. a. – vilket har omvittnats hela dagen – tar fasta på och skriver in ett antal formuleringar om den svenska neutralitetspolitiken och om vår utrikespolitik som alla de fyra demokratiska partierna står bakom, då är det oerhört viktigt, både för den debatt som vi för inom landet och – inte minst viktigt – den debatt vi för gentemot omvärlden och de förhandlingar som förestår, att vi kan hålla denna enighet samlad.

Därför tyckte jag det var litet tråkigt att höra Sture Ericsons inlägg. Han började med att säga att vi nu har nått en betydande enighet inom utrikesutskottet, men sedan hoppade han på moderaterna och ifrågasatte om vi verkligen står bakom detta och inte menar någonting annat i stället. Det var ett trist inlägg, när det är så oerhört väsentligt att vi kan samlas om vår utrikespolitik, inte minst med tanke på de förhandlingar med EG vi kommer att ha i framtiden.

Anf. 65 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det var ett mycket intressant inlägg vi fick höra från Sture Ericson. Att det rörde vid ömma tår och spända strängar kan vi förstå av den replik han fick från moderat håll.

Det hade varit bra, anser jag, om socialdemokraterna i utrikesutskottet mera tydligt hade tagit upp den analys och den diskussion som Sture Ericson nu har berört i sitt korta anförande. Då hade vi fått ett mycket bättre utskottsbetänkande, som kunde ha vidgat diskussionen och gett ett bättre underlag för de viktiga beslut som skall fattas.

Det här visar, tycker jag, liksom tidigare inlägg under dagen från företrädare för olika fackutskott, att det är mycket som är oklart och att den tillkämpade – jag skulle nästan vilja säga krystade – enigheten i utrikesutskottet långt ifrån har en sådan reell grund som man har velat göra gällande. Det är bra om vi kan vidga debatten på det sätt som har skett under eftermiddagen och få i gång en sakdiskussion om vad denna harmonisering och integration egentligen betyder för den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken. Låt oss diskutera detta nu och inte bara avfärda det med att Sverige inte skall ha medlemskap, vilket har framförts åtskilliga gånger i förmiddags.

Anf. 66 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Björn Körlof tyckte att jag hoppade på moderaterna. Jag har bara konstaterat att det råder enighet om vad vi skall göra under de närmaste åren. Samtidigt har jag konstaterat att moderaterna programmässigt har slagit fast att medlemskap i EG är målsättningen. Moderaternas första talesman i talarstolen i dag var mycket noga med att understryka att utskottet konstaterat att svenskt medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med

EG som *nu* förestår. Kravet ligger emellertid hela tiden latent hos moderaterna, och det var detta jag lyfte fram i mitt inlägg. Jag tycker det är någonting som vi skall diskutera öppet. På den punkten har faktiskt Oswald Söderqvist rätt.

Den "tillsvidareenighet" vi har är värdefull, men vi vet att det hela tiden finns andra krafter i rörelse. Det är därför som jag appellerar för en diskussion kring neutralitetsbegreppet, för att vara beredd på de framstötter som kommer.

Anf. 67 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! I de debatter som har föregått det betänkande som vi nu behandlar har företrädare för socialdemokratin på ett mycket kategoriskt sätt uteslutit t. o. m. en framtida prövning av om ett svenskt medlemskap går att förena med vår neutrala utrikespolitiska hållning. Det bör noteras att utrikesutskottets enhälliga betänkande inte återger sådana formuleringar. Det innebär alltså att det på ömse sidor i utrikesutskottet har varit litet av ett givande och tagande, och den linje som utrikesutskottet enhälligt står bakom tycker jag Sture Ericson och jag gemensamt skall ta ansvar för att upprätthålla både inåt och utåt under de år då förhandlingarna med EG är så viktiga.

Anf. 68 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson sade i sitt första inlägg att den enighet som vi har uppnått har uppnåtts därför att vi har koncentrerat oss på vad som nu är aktuellt. Drömmar och förhoppningar har vi skjutit på framtiden – det var den formulering han använde.

Jag lyssnade mycket noggrant på Björn Körlof, och han sade att det här med neutraliteten är inte heligt. Jag brukar inte använda sådana religiösa termer när jag diskuterar neutralitetspolitiken, men om det är någonting som är heligt i svensk utrikespolitik så är det nog i alla fall neutraliteten. Därför är det värdefullt att också i den här debatten markera att vi är eniga på kort sikt om vad vi skall göra under de närmaste åren. Men därmed skall inte vår diskussion om den svenska neutralitetspolitiken inför 90-talet upphöra. Den skall vi föra vidare, i synnerhet som det största borgerliga partiet i sitt program har skrivit in att Sverige skall in i EG.

Andre vice talmannen anmälde att Björn Körlof anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 69 SVEN H SALÉN (fp):

Herr talman! Jag får börja med att tacka Sture Ericson för att han i en bisats bidrog till att skapa en förväntningsnivå runt mitt anförande som gör min uppgift lättare. Hur man skall förbereda sig för offentliga värv kan man ha olika åsikter om. Jag har naturligtvis ingen åsikt i mitt eget fall, men jag kan inte underlåta att utnyttja detta oförmodade tillfälle att säga att jag tror det är bra i politiska beslutsförsamlingar av många slag, inte minst den här, att olika sorters bakgrunder och erfarenheter finns företrädda.

Herr talman! Våren drar på nytt i triumf genom landet. Isarna släpper och

markerna grönskar. Som vårens härolder drar flyttfåglarna fram över våra huvuden i sin obetvingliga och outgrundliga pendelflykt från ett hem till ett annat. Andarna vaknar och det är en lust att leva.

Om någon månad uppträder ännu ett av den ljusa årstidens tecken: som sentida vagnar drar tiotusentals svenska ungdomar ut i världen. De utnyttjar studieuppehåll och semesterledighet till att vidga sina vyer, knyta kontakter och roa sig. I år beräknas mer än 60 000 svenska ungdomar under 26 år lösa Interrail-kort. Det ger dem möjlighet att till låg kostnad resa runt i Europa. I Sverige köps det förhållandevis flera sådana kort än i något annat land. Svensk ungdom röstar med fötterna – för Europa!

Ett röstande av annan art förestår nu i kammaren i anledning av regeringens proposition om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Utgångspunkten är den ökade takten i EG-ländernas arbete på att skapa den inre marknaden. Sverige berörs i hög grad av vad som sker. I själva verket visar propositionen hur väl Sverige redan harmoniserats med EG. Dokumentet skulle pryda sin plats bland EG:s serie trycksaker. Det är rikt på tekniska enskildheter, men hänvisar samtidigt högstämt till den europeiska värdegemenskapen och vår vilja till ett brett och djupt samarbete. Läsaren lämnas i förhoppningsfull ovisshet om vilket resultat kampen mellan idealen och de tekniska svårigheterna skall kunna ge.

Propositionen gör en respektgivande och oumbärlig inventering av de olika områden där integrationsarbetet påverkar Sverige och föreslår eller antyder strategier för svenskt vidkommande. Möjligheter och risker vägs, angelägenhetsgraderingar utförs. Operationen ger ett saldo i integrationens favör, även efter det att latent minusposter beaktats. Det står en lätt doft av gaullism runt propositionen. Det Europa som hägrar är Fäderneslandens Europa.

Med propositionen som grund har nu utgångspunkterna för Sveriges deltagande i det fortsatta integrationsarbetet precisrats under utskottsarbetet. Det är av utomordentligt stort värde att de kan beslutas i bred politisk enighet.

Den nya fas i Sveriges hantering av Europafrågorna som inleds med riksdagens beslut i dag kommer att betyda arbete på bred front i en stor mängd sakfrågor. Det är ett arbete som måste bedrivas i högt tempo. Jag vill ta tillfället i akt att fästa blicken på två områden där detta arbetes resultat kommer att få särdeles stor betydelse.

Att skapa den inre marknaden innebär att undanröja återstående hinder för fria rörelser av människor, varor, tjänster och kapital. Det är alltså en process som i högsta grad påverkar näringslivet och företagens arbetsvillkor. Detta är kanske den verkan av EG-integrationen som på sistone fått mest uppmärksamhet.

Att företagen i avbidan på den politiska utvecklingen inrättat sig efter den nya verklighet som växer fram i Europa är naturligt. Under det första kvartalet i år har antalet svenska företagsförvärv i EG ökat dramatiskt. Många av våra stora industrikoncerner är sedan länge verksamma i EG-länder. Europeiseringen av vår industri har redan kommit ett gott stycke på väg. I första hand gäller detta de större företagen. Naturligt nog: med nära och länge bestående kontakter med sina exportmarknader och med tillräckli-

ga kapitalresurser har de varit i stånd att vidta lämpliga mått och steg.

För de mindre och medelstora företagen ter sig saken annorlunda: Dessa företag är utomordentligt beroende av ett gott resultat av de nu förestående diskussionerna med EG.

Ungefär hälften av vår export går i dag till EG. Av den totala svenska exporten kommer en dryg fjärdedel direkt från de små och medelstora företagen. Dessutom är de i betydande omfattning underleverantörer till de exporterande storföretagen.

Det sämsta utfallet för de mindre företagens del av de svenska diskussionerna med EG skulle kunna tecknas så här: En otillräcklig nivå på den svenska integrationen i EG föranleder i ökande grad de stora exportföretagen att lägga sin produktion i EG. Detta innebär att marknaden för svenska underleveranser minskar. Av samma skäl ersätts den inte av leveranser till EG-företag. Den offentliga upphandlingen i EG-området blir alltmer svårtillgänglig för små liksom stora svenska företag. De mindre företagens direktexport försvåras efter hand.

Många av de små och medelstora företagen har ett tillräckligt beting med att fullgöra de ålägganden som ges av svenska myndigheter. Att övervinna de hinder som skulle kunna resas av en alltmer utbyggd europeisk byråkrati, om inte Sveriges deltagande i den inre marknaden säkras, kan bli dem en övermäktig uppgift.

Ställda inför sådana problem har de mindre företagen svårt att finna lösningar. Ofta saknar de pengar och människor som en europeisk etablering kräver. Det kan därför sägas, att om det är angeläget för svensk industri som helhet att finna den rätta samverkan med EG, så är det för många av de mindre företagen närmast ett livsvillkor.

De mindre och medelstora företagen svarar för nära en fjärdedel av industrins investeringar och sysselsätter 1,2 miljoner människor. De har stor regionalpolitisk betydelse. Därför är det väsentligt att vårt framtida förhållande till EG ger dem bästa möjliga förutsättningar.

Det är också av vikt att både myndigheter och organisationer i det fortsatta arbetet på fördjupade relationer med EG tar hänsyn till de mindre företagens situation och väger in deras synpunkter. Omvänt bör ansträngningar kontinuerligt göras för att se till att upplysning om EG-utvecklingen når de små och medelstora företagen. Det är självfallet lättare för stora företag med omfattande utlandskontakter och tillgång till experthjälp att ha uppsikt över vad som sker. Den europeiska beredskapen kan behöva höjas bland de mer än 300 000 småföretagen.

Ett annat område, där propositionen och utskottsbetänkandet efter hand kan behöva kompletteras och förtydligas, är tjänstehandeln. Här är t. ex. kommissionens vitbok klar och eftertrycklig. Jag tillåter mig, herr talman, att citera:

”Enligt Kommissionens uppfattning är det ingen överdrift att betrakta åvägbringandet av en gemensam marknad för tjänster som en av de viktigaste förutsättningarna för en återgång till ekonomiskt välstånd. Handeln med tjänster är lika viktig för en ekonomi som handeln med varor. Mångfalden av de verksamheter som kan betecknas som 'tjänster' och det förhållandet att de, som tillhandahåller tjänsterna synes omedvetna om sitt

gemensamma intresse på detta område är två skäl till att deras roll och betydelse så länge har underskattats. Ett annat skäl är att tidigare många tjänster tillhandahölls direkt av industrin, medan man nu i högre grad skapar specialistföretag eller åtminstone särskilda enheter för tjänsteproduktion.”

— — —

”Framstegen när det gäller friheten att tillhandahålla tjänster över de inre gränserna har varit mycket långsammare än de framsteg, som åstadkommits rörande fria varuströmmar. Detta är särskilt beklagligt eftersom under senare år specialisering och snabb utveckling av nya slag av tjänster har gjort mycket för att visa potentialen för tillväxt sysselsättningskapande i tjänstesektorn som helhet.”

– Så långt kommissionen.

I propositionen ägnas ett visst utrymme åt de s. k. traditionella tjänsterna: transporter, banktjänster och – i mindre omfattning – försäkringar. Jag tror inte det är en orättvis sammanfattning att säga att dessa områden synes vara under ovanligt intensiv utredning, vilket försvårar konkreta ställningstaganden. Om andra typer av tjänster sägs nästan inget. Informations- och databehandling, konsulttjänster, databaserad marknadsföring och distribution, TV- och radiokommunikation är exempel på nya, snabbt växande tjänsteområden. Sverige har med hög utbildningsnivå och avancerad företagsutveckling förutsättningar att hävda sig på tjänstehandelsområdet. De synpunkter på vikten av fri handel även på dessa fält, som kommissionen givit uttryck för, borde vara vägledande för svensk del.

En avveckling av valutaregleringen är enligt folkpartiets uppfattning nödvändig för en sådan utveckling. En annan avgörande förutsättning för en fri tjänstehandel är den fria rörligheten för människor. Propositionens utgångspunkter är positiva, men mycket återstår att göra. Fri etableringsrätt samt jämförbarhet hos yrkeskvalifikationer och utbildningsmeriter är några av de frågor som framställs för vidare begrundan. Denna frihet är den viktigaste för att åstadkomma Medborgarnas Europa – den frihet, som låter oss inom hela den europeiska gemenskapens ram söka vår framtid där vi tror oss bäst finna den.

Skall vi nå därhän krävs också en annan sak, som livligt understrukits i dagens debatt. Inom EG pågår ett omfattande program för student- och praktikantutbyte, som skall bidra till att skapa jämförbara examina och ge deltagarna europeiska kontakter och ett europeiskt tänkesätt. Det är av utomordentlig vikt att svenska studenter snarast får möjligheter att delta i program som Erasmus och COMETT. Ingen möda får sparas för att omgående vidga möjligheterna till tankeutbyte med morgondagens européer. Sverige får inte hamna på EFTA-kälken!

Herr talman! Mina synpunkter på några EG-frågor, liksom mycket annat som sägs och skrivs i ämnet, kan leda till slutsatsen att Europa huvudsakligen är en kameral angelägenhet. Så är det naturligtvis inte. Men häri avtecknar sig den snillrika egenarten i det europeiska gemenskapsarbetet. Det tar sin utgångspunkt i höga ideal: fred, demokrati, välstånd och kultur. Men i stället för att låta dessa ideal smattras som fanor över framryckande arméer låter man dem mera stillsamt finna fäste i det ekonomiska vardagsarbetets tungvända men bördiga mylla. Efter seklers krig samsades Frankrike och

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

Sverige och den väst-europeiska integrationen

Tyskland runt frågan om stålverkens kapacitetsutnyttjande. Och så fortsätter det europeiska byggnadsverket på samma sätt som korallens: omärkligt långsamt och monumentalt. I detta perspektiv blir också en förnuftig ordning av växtskyddskontrollen eller en kompromiss om axeltrycket på lastbilar ett bidrag till säkerhet och utveckling i Europa.

Våra 60 000 ungdomar skall snart pröva den fria europeiska rörlighetens välsignelser, åtminstone en tid. De söker knappast Fäderneslandens Europa av noggranna intresseavvägningar och omsorgsfull köpslagan. Men i bästa fall ges de möjlighet att upptäcka Europa som fädernesland. Man kan hoppas att de i framtiden på samma sätt som flyttfåglarna skall känna friheten att vara hemma i alla delar av vår kontinent. Europa är *La patrie de la memoire*, minnets fädernesland. Men likaväl som Europa är ramen kring vårt förflutna så är det i dag uttrycket för vår gemensamma framtid. Herr talman! Europas sak är vår!

Anf. 70 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag skall börja med att citera Gustav Vasa i hans sista tal, som det återges i Uppsala domkyrka: "De svenske äro snare till att samtycka, sene till att utrannsaka."

Jag hoppas att Gustav Vasa inte får rätt när det gäller Sverige och EG utan att vi verkligen utrannsakar vad vi är på väg att göra innan vi samtycker. För att det skall bli möjligt måste vi utreda alternativ och få information på ett tidigt stadium.

Herr talman! Vem påverkar Sveriges EG-politik?

Centern begärde i partimotionen U5 att regeringen skulle tillsätta en parlamentarisk delegation, som nära skulle kunna följa arbetet med de europeiska integrationsfrågorna. Med anledning av denna motion nämner utskottet EFTA-delegationen och säger: "Utskottet förutsätter att regeringen genom partiföreträdarna i denna delegation eller på annat sätt håller riksdagspartierna fortlöpande och regelbundet informerade om utvecklingen av kontakterna med EG."

Karin Söder och utskottets ordförande Stig Almyr har tidigare i debatten betonat vikten av detta. Anita Gradin har svarat genom att visa på den informationsverksamhet som bedrivs nu. Men det gäller att få information på ett så tidigt stadium att olika alternativ fortfarande är öppna. Nuvarande praxis räcker inte. Det räcker inte heller med fler föredrag i utrikesutskottet.

Ett råd för Europafrågor har inrättats, och utskottet anför att detta kommer att bidra till informationsverksamheten. Detta råd består av statsministern, cheferna för utrikes-, utrikeshandels-, finans- och industridepartementen samt av följande medlemmar:

Förbundsordförande Leif Blomberg, universitetskansler Gunnar Brodin, riksbankschef Bengt Dennis, dr. Pehr Gyllenhammar, bankdirektör Tom Hedelius, direktör Antonia Ax:son Johnson, direktör Leif Lewin, LO:s andre ordförande Rune Molin, direktör Curt Nicolin, TCO:s ordförande Björn Rosengren, direktör Karl-Erik Sahlberg, direktör Peter Wallenberg och disponent Karl Erik Önnesjö.

Alla frågor som rör Sveriges förhållande till det västeuropeiska integrationssamarbetet skall kunna tas upp till diskussion i rådet. Rådets överlägg-

ningar skall vara förtroliga och inte binda någon part. Det kommer inte att föras några protokoll. Det blir alltså bara information till och samråd med en liten krets.

Får jag fråga Anita Gradin: Vore det inte ett rimligt krav att riksdagspartierna får lika tidig och ingående information som detta råd och får delta i rådet? Karin Söder ställde frågan tidigare i debatten men fick inget svar.

Det är viktigt att väsentliga frågeställningar inte hemlighålls därför att man befärad att människor skulle opponera sig om de visste. Hemlighetsmakeri tål sällan offentlighetens ljus.

Herr talman! Håller vi på att ge upp vårt självbestämmande?

Det är alltså EG:s inre marknad och vitboken som Sverige skall anpassa sig till.

1992 kommer vissa frågor i EG att avgöras med kvalificerad majoritet och inte längre kräva samstämmighet. Det betyder att EG-länderna accepterar överstatliga beslut inom vissa områden och alltså ger upp en del av sin självbestämmanderätt.

En s. k. inre marknad håller på att bildas. Varor, kapital, tjänster och människor skall kunna röra sig fritt i EG utan att hindras av de nationella gränserna.

En vitbok med 222 paragrafer har upprättats. Kraven i denna vitbok skall gälla för EG, och riksdagen ger nu regeringen stöd för att driva förhandlingar med EG för att Sverige skall anpassa sig till kraven så mycket som behövs för att inte diskrimineras i förhållande till EG:s medlemmar, så länge det inte hotar vår neutralitetspolitik.

I § 219 i de avslutande paragraferna i vitboken dras följande slutsatser, som jag här har översatt: "Europa står vid ett vägskäl. Antingen går vi framåt, resolut och målmedvetet, eller också blir vi medelmåttor. Vi kan antingen besluta oss för att fullborda den ekonomiska integrationen i Europa eller nöja oss med att låta Europa utvecklas enbart till ett frihandelsområde, därför att vi inte har den politiska viljan att ta itu med de enorma problem som integrationen medför."

I § 220 talas det om att blir det enbart ett frihandelsområde skulle vi "misslyckas med att mobilisera Europas oerhörda ekonomiska resurser till maximal nytta".

Jag har letat i vitboken efter vad som är den grundläggande motiveringen för att EG-länderna skall underkasta sig dessa "enorma problem". Det är tydligen näringslivets önskan att uppnå storskalefördelar och att slippa olika bestämmelser i olika länder, som driver på. Detta anses nödvändigt för framsteg, välbästand och minskad arbetslöshet, enligt bl. a. §§ 15 och 60. Det är en tunn motivering, och jag tycker inte att man övertygande har visat varför vitbokens krav är det enda eller bästa sättet att nå dessa mål.

I § 127 talas om vikten av större frihet för kapitalet för att öka den ekonomiska utvecklingen i gemenskapen genom att "främja en optimal allokering av europeiska sparmedel".

I § 21 inser man att regionalpolitiken får svårigheter när möjligheten ökar för kapitalet att placeras "utan hinder inom områden med de största ekonomiska fördelarna". Därför skall strukturfonderna användas kreativt och utökas.

Hur kommer vår regionalpolitik att utvecklas i EG-samarbetet? Vi kan knappast få del av strukturfonderna. Kommer vi att kunna ge lokaliseringsstöd av regionalpolitiska skäl? Vad händer med skatteutjämningsbidragen? Får vi några nya Bergslagspaket om det skulle behövas i framtiden?

Enligt Brundtlandrapporten till FN om en hållbar utveckling hotas mänskligheten av ekologiska och sociala katastrofer. Ja, i många länder är hotet redan en bister verklighet. All mänsklig verksamhet bör ställas om till uthålliga och bärkraftiga metoder – "a sustainable development". Här är det inte fråga om ett minimum av miljöskydd utan en omläggning av näringslivet så att det tjänar människan på ett ekologiskt och socialt riktigt sätt. Människans och naturens hälsa är det primära, och näringslivet skall anpassas till dessa höga mål. Och, konstateras i Brundtlandrapporten, detta kommer att innebära en större aktivitet och därmed ökad ekonomisk tillväxt. Som Per-Ola Eriksson har sagt tidigare i debatten är det ingen motsättning mellan ekologi och ekonomi. Men vitboken har en annan syn.

Den väsentliga uppgiften för att nå den inre marknaden tycks vara att avskaffa tekniska handelshinder. Dessa skall till varje pris undvikas. Som sådana räknas också speciella bestämmelser som de olika länderna kan ha för säkerheten, för att skydda hälsan, miljön och konsumenternas intressen, enligt § 13. Får man inte skydda sitt näringsliv när det är mer ambitiöst än andras på dessa områden?

I § 58 preciserar vitboken kraven till att "om en produkt är lägligen tillverkad och försåld i ett medlemsland så finns det inget skäl till att den inte skall kunna säljas fritt i hela Gemenskapen".

Kommer det att vara möjligt för oss att stoppa importen av varor som tillverkas på ett sätt som inte godkänns i Sverige? Det blir uppenbarligen inte möjligt – i § 77 förbjuds det explicit.

Är det därför som det har varit omöjligt för centern att få igenom ett förbud mot import av t. ex. bestrålade livsmedel och livsmedel som tillverkats med hormoner i fodret, med mänskliga tillväxthormoner i fläsket eller på andra sätt som Sverige förbjudit?

Är det därför regeringen inte fullföljer riksdagens beställning om märkning av kosmetika så att man kan se om djurförsök använts för att testa dem eller inte? Trots att socialstyrelsen utarbetade ett förslag till märkningsmetoder finns inte förslaget med i regeringens proposition om djurskyddslag.

I § 73 sägs det att länderna inte får anta bestämmelser som inte är *väsentliga* när det gäller bl. a. skydd för arbetares och konsumenters hälsa.

Kommer vi att gå med på att ligga så lågt som möjligt i miljökraven eller arbeta i Brundtlandrapportens anda?

Används begreppet "tekniska handelshinder" för att hindra folkvalda församlingar att ställa också långtgående miljövänliga och sociala krav på näringslivet?

Herr talman! Jag skall säga några ord om företag och demokrati.

Företagen ser sin huvuduppgift i att producera det som kan säljas och att tjäna pengar. Vad händer när samhället underordnar sig företagens krav?

Företagen kan och vill inte ta ett helhetsansvar utan brukar hänföra detta till folkets förtroendevalda representanter, dvs. till politikerna. Som det nu är kan riksdagen sätta ramar för näringslivet. Kommer vi att kunna göra det

också i framtiden? Eller blir vi skyldiga att lyda EG och acceptera försämringar för att öka välståndet, som näringslivet definierar det?

Västtyskland har sedan länge haft förbud mot tillsatser i t. ex. öl och korv. Där måste man nu släppa in billigare importerade varor med lägre kvalitetskrav. Den miljögaranti som Danmark gick in i EG med håller nu på att ifrågasättas.

I § 80 tar man upp frågan om klyvbart material och omnämner ett förslag att "ensure --- the unity of the internal nuclear market", dvs. att "säkerställa --- en enhetlig atommarknad". Kommer vi i fortsättningen att kunna säga nej till import av kärnkraftsavfall för slutlig förvaring i Sverige? Kommer IAEA-chefen Hans Blix att få sin önskan uppfylld att göra Sverige till Europas atomstation? Kommer rent av vårt beslut om avveckling av kärnkraften att räknas som ett handelshinder? Och hur mycket måste vi satsa på kärnkraftsforskning för att få vara med i det europeiska forskningsarbetet?

Herr talman! Storföretagen fungerar som påtryckningsfaktorer. Näringslivet vill att vi skall underordna oss EG:s bestämmelser. För dem spelar det ingen större roll om vi är medlemmar eller inte, bara vi harmoniserar oss så att våra företag får vara med i Gemenskapen. Är det i själva verket fråga om en anslutning till EG utan formellt medlemskap? Kommer vi genom ett litet beslut i taget att till sist vara helt lästa, enligt "dragkedjepincipen"? Frågan om medlemskap är inte nu aktuell, säger utskottet.

Industriförbundet har mycket målmedvetet arbetat för att Sverige skall närma sig EG så fullständigt som möjligt. I sitt EG-projekt har man engagerat bl. a. 23 skribenter inom de flesta samhällsområden, som t. ex. politik rörande energi, forskning, telekommunikationer, valutamarknaden, transporter, jordbruk, småföretag, skatter, arbetsmarknad, offentlig upphandling, immaterialrätt och konsumentfrågor.

I riksdagen ställer Industriförbundet upp med sekretariat och vägledning för Sällskapet Politik och Näringsliv. I detta sällskaps regi har man ordnat sammankomster som legat i Industriförbundets intresse, bl. a. i EG-frågan, samt en resa till EG-högkvarteret i Bryssel. Det är i hög grad Industriförbundet, dvs. storföretagen, som har "bestämt dagordningen" för hanteringen av EG-frågan i riksdag och massmedia. Den som definierar problemen bestämmer ofta lösningarna. Man får sällan svar på frågor som inte ställs.

Är det så att EG i hög grad styrs av påtryckargrupper från storföretagen? De har resurser och erfarenhet av att fatta stora och snabba beslut, utan att ta hänsyn till en demokratisk process. Är det de internationella storföretagens lobbygrupper som utformar EG-kommissionens forsknings-, handels- och teknikpolitik? Det skulle kunna förklara varför de känner sig så övertygade om att den är fördelaktig.

Herr talman! Sverige har fortfarande rätt att besluta i egna angelägenheter. Vi talar självständigt i FN och har stor möjlighet att påverka, trots vår ringa folkmängd. Sveriges folk har rätt att välja och avsätta dem som fattar beslut om lagar, skatter och bestämmelser. Betyder integrationen att vi uppger vår nationella bestämmanderätt på väsentliga punkter?

Hadar Cars verkar se fram emot den dag då Sverige inte längre existerar som nation. Europa skall vara vårt gemensamma hemland, säger han. För

folkpartiet och moderaterna tycks det vara rätten att gå in vid europeiska universitet som är ett av de viktigaste motiven för integrationen. Det är naturligtvis viktigt att våra ungdomar får röra sig fritt i världen, och att de har rätt att studera vid olika universitet i Europa. Man har talat som om vi skulle stängas ute från detta om vi inte harmoniserar de bestämmelser som reglerar näringslivets frihet.

Karin Söder redovisade tidigare i debatten att EG är öppen för att släppa in EFTA-ungdomar i t. ex. Erasmusprojektet, oberoende av vår anpassning till den inre marknaden. Anita Gradin redogjorde för en arbetsgrupps förhandlingar på området. Redan i dag studerar 6 000 norska studenter vid tyska universitet. Hör det fria studentutbytet över huvud taget ihop med avskaffandet av tekniska handelshinder? Det går kanske lika bra för våra ungdomar som för de norska att studera vid europeiska universitet om Sverige bara betalar avgifterna. Och det tycker jag att vi skall göra.

Som jag redan återgett manar vitboken sina medlemmar att inte rädas de "enorma problem" som integrationen kommer att medföra.

Ja, vi skall inte väja för svårigheter. Om det gäller att ändra vårt näringsliv så att det blir mer solidariskt med de fattiga, kan det innebära minskat välstånd för oss, men det tycker jag vi skall vara beredda att ta. Om det gäller mer genomtänkta miljökrav, bör vi inte heller tveka, och det bästa sättet att rädda miljön är självfallet om många länder kommer överens om en sådan skärpning.

Men om problemen däremot gäller att gå emot det vi anser vara rätt – då skall vi inte offra oss bara för att storföretagen vill det. Jag anser t. ex. inte att vi skall ge upp det vi har uppnått av ekologiskt och socialt ansvar därför att storföretagen vill det. Vi bör noggrant "utrannsaka", för att tala med Gustav Vasa, och ge allmänheten rikliga tillfällen att diskutera, innan vi binder oss för något som inskränker vår handlingsfrihet.

Jag har ställt många frågor här, närmast retoriska. De är kritiska och kanske misstänksamma i onödan. Min grundinställning är egentligen positiv. Jag tycker att det är spännande och inspirerande med ett närmare samarbete i Europa, med Norden samt Väst- och Östeuropa. Jag lyssnar på Bach och fylls med tacksamhet och glädje över att tillhöra denna världsdel. Jag ser fram emot att samarbeta med decentralistiska och gröna krafter i Europa. Men jag skäms också över att tillhöra ett Europa, som i kolonial stil fortsätter att förtrycka och förstöra kulturer, t. ex. genom att förgifta Söderhavet med radioaktivitet, och som skaffar sig ekonomiska fördelar på fattiga folks bekostnad.

Det är viktigt att vi vet vad vi gör och att vi utreder alternativ. I Danmark, som har erfarenhet av att vara EG-medlem, växer folkrörelsen mot EG. Vi bör självfallet ta del av deras erfarenheter.

Näringslivet är till för att förse oss med det vi vill ha, inte för att ge makt åt några få. I förhandlingarna med EG bör vi inte offra det väsentliga för det som är mindre viktigt.

Anf. 71 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Begreppet harmonisering ger associationer till ett bättre samhälle, något som många människor drömmer om i en allt hårdare värld.

Talet om "de fyra friheterna", som syftar på att människor, varor, tjänster och kapital skall röra sig fritt över gränserna, har samma vilseledande betydelse.

Men nu handlar det om något helt annat än harmonisk frihet för människor i allmänhet. Det handlar om EG och det handlar om de stora, ekonomiskt mäktigas dans i Västeuropa. Det är deras frihet det i första hand gäller. Det är industrimagnater som pressar ländernas regeringar och folk att påskynda den nyliberala processen.

EG-propagandan gör gällande att också allmänhetens frihet kommer att öka ju snabbare länder som Sverige ställer upp på anpassningen. Det heter att människorna fritt skall kunna flytta till andra länder för att t. ex. arbeta och studera. Kommer det att bli så? Nej, friheten kommer att vara lika skenbar som för de norrlänningar som tvingats flytta från sin hembygd för att ta ett jobb i de överexploaterade och överhettade storstadsregionerna i Sverige. Inte kommer väl friheten att öka för att de flyttar längre bort? Utslagningen och kampen om jobben är ännu värre inom EG än i Sverige. Klyftorna mellan utarmade regioner och s. k. kreativa centra växer i snabb takt. Däremot kan friheten vara verklig för de högutbildade och språkkunniga teknologer som är hårdvaluta för Västeuropas industrimagnater.

De största transnationella bolagen har bestämt sig för att tvinga in även de alliansfria nationerna i den politiska, ekonomiska och säkerhetspolitiska sfären. Men i propagandan heter det helt simpelt att företagen vill "satsa på Europa". Men det är en lögn – Europa är mycket mer än EG och affärer. EG:s informationsblad utropar nu "segervisst att när tillräckligt många företag satsat "hamnar politikerna under en våldsamt press för att träffa de beslut som krävs för att ta bort de sista handelshindren".

Herr talman! Det är just denna press som nu gör den socialdemokratiska regeringen nästan hysteriskt intresserad av EG-politiken. EG:s vitbok behandlas som vore den en politisk bibel. Men bibeln, innehållande mer än 320 punkter som rör människornas vardag in i detalj, har inte ens ansetts nödvändig att översätta till svenska språket. När jag genom riksdagens utredningstjänst frågade varför den inte översatts, när den nu anses så utomordentligt viktig, fick jag veta att den är för komplicerad för att kunna förstås av vem som helst. Varför smygs det med det dokument som enligt regeringen kommer att påverka vårt lands framtid så starkt? Jag skulle vilja veta vad Anita Gradin har för förklaring till att vi inte ens kan läsa EG:s vitbok på svenska språket.

Utvecklingen i Sverige skrämmer många. De mest radikala inom arbetarrörelsen och miljörörelsen, de som har en helhetssyn på politiken och som önskar sig en annan samhällsutveckling än den nyliberala, EG- och västorienterade, anser att demokratin är i fara. Allt beröm som den socialdemokratiska politiken får av företag och penningmatadorer, av affärstidningarnas tio-i-topp-listor osv., där särskilt Kjell-Olof Feldt fått en helgongloria, väcker däremot indignation i socialdemokraternas egna led. Med Anita Gradins ord är detta kanske "dynamiska" steg, men enbart med marknadskrafternas egen måttstock.

Regeringen vill inte diskutera Sveriges alliansfrihet i andra termer än med hänvisning till ett formellt EG-medlemskap. Det är samma taktik som

användes i debatten under 60- och 70-talet och som ledde till att bl. a. Gunnar Myrdal anklagade regeringen för ytlighet. Med regeringens nuvarande linje behövs det inget formellt medlemskap – integrationen kommer att fortlöpa som industriherrarna i Västeuropa önskar. Men naturligtvis hotas vårt oberoende som nation när övernationella organ skall diktera villkoren på område efter område.

Herr talman! Jag skall ta upp några konkreta punkter, som regeringen försökt tiga ihjäl, men som oroar många enskilda och organisationer i landet.

Låt mig först bara påminna om något som sades 1976. I en tid av eftertankens kranka blekhet och vid ett regeringsskifte var den socialdemokratiska ledningen mera benägen att tala klarspråk än i dag. I skriften "Vi kommer tillbaka", som för resten redigerades av Berit Rollén, säger Sören Mannheimer bl. a. följande om det han kallar "skyggglapparna" i den s-märkta utrikeshandelspolitiken: "Vi måste noggrannare analysera de bindningar och förpliktelser som följer av internationella engagemang typ EG-avtal och OECD-överenskommelser. Kan vi – måste vi skaffa oss större handlingsfrihet? Vilket pris är vi i så fall beredda att betala? Kan vi tänka oss en långsammare standardstegringstakt när det gäller möjligheterna att konsumera importerade varor, för att få mer resurser över för konsumtion av tjänster, dvs. sådant som skola, fritid, barnomsorg, åldrings- och sjukvård, miljö? Vilka metoder kan vi i så fall använda? Vi måste börja den diskussionen nu – så vi vet vad vi vill när vi kommer tillbaka."

Herr talman! Socialdemokraterna kom tillbaka, men Sören Mannheimers dåvarande uppfattning ledde tyvärr inte till en lika insiktsfull fortsättning. Medan den politiska högern bidat sin EG-tid har vi inom vpk varit ganska ensamma om den linje för nationellt oberoende som Mannheimer lanserade för tolv år sedan. Den luddighet som präglar regeringens EG-proposition motsvaras tyvärr av desto större handlingskraft när det gäller följsamheten mot EG. Svensk lagstiftning och inhemska regleringar genomgår i praktiken redan de förändringar som beställts av företagen på den västeuropeiska arenan.

Det står redan klart att den s. k. frihandeln skall gå före viktiga välfärdsprinciper på bl. a. miljö- och arbetsmiljöområdena. Regeringen håller på att beskära arbetarskyddsstyrelsens (ASS) rätt att bestämma om arbetsmiljön. Bakom kulisserna började matchen mellan kommerskollegium och ASS redan för ett år sedan. Kommerskollegium började då uppträda som en överhöghet genom att anklaga arbetsmiljömyndigheten för att inte ta tillräcklig hänsyn till utrikeshandelsintressena. Detta gav en försmak av vart EG-entusiasterna syftar. Avsikten måste vara att bakvägen försvaga skyddet för människornas liv och hälsa. I en skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet om grävmaskinsföreskrifter – ett exempel – definierades "handels hinder" på följande sätt: "Redan det förhållandet att saken påtalats av tillverkare i andra länder utgör enligt kollegiets mening skäl att anse att kravet är ett tekniskt handelshinder." Men detta är ju en oerhörd godtycklighet för att inte säga cynism i synen på arbetsmiljöfrågorna! Jag vill fråga Anita Gradin om detta är ett tecken på frihet eller den dynamik som Anita Gradin talade om tidigare? Skall svenska arbetares liv bero på påtalanden från tillverkare i andra länder när anpassningen är fullt genomförd? Eller

tänker regeringen själv se till att den får chans att ta över arbetarskyddsstyrelsens befogenheter så som det antydde en tid i debatten förra året?

I EG-landet Danmark har myndigheternas självständighet körts över genom att EG inte tillåter en fullödig märkning av cancerframkallande kemiska ämnen. Är detta en linje som den svenska regeringen tänker acceptera? Kemikoncernernas utpressningshot mot Sverige är redan i dag ett faktum – jag vet det bl. a. genom mitt arbete i kemikommissionen under åren 1983–1985. Skall vi anpassa oss ytterligare till dessa krafter, Anita Gradin?

Vi måste hoppa på EG-tåget för att klara marknadskraven, har statssekreteraren på arbetsmarknadsdepartementet sagt. Han ingår i den snabbt utbyggda byråkrati som arbetar med "harmoniseringsfrågan". Hans ordval avslöjar att han inte har en aning om att arbetande människor i vårt land dagligen utsätts för hälsorisker i sin arbetsmiljö.

Säkerhetskraven för leksaker är ett annat exempel på problem som förvärras genom EG-politiken. Konsumentverket anser att man redan nu anpassat sig så långt det går till EG-standarden. De anställda i konsumentverket påminner samtidigt om att de inte tillhör det jetsset-gäng som har råd att delta som påtryckare i den utländska EG-byråkratin. Möjligheten att påverka skyddsföreskrifter har alltså sina uppenbara begränsningar. EG:s skyddsmärkning, det s. k. EC-märket, betraktas också av experter i Sverige som falsk varudeklaration, och när det gäller barnsäkerheten kan det vara direkt livshotande, säger de.

Den obligatoriska s-märkningen av eltekniska produkter har redan tagits bort genom ett riksdagsbeslut. Vpk har arbetat för att förhindra detta. På område efter område och bit efter bit fattas liknande beslut utan att det diskuterats i ett helhetssammanhang. Det är det dagens EG-debatt skulle vara till för, men regeringen har inte velat ställa upp på en sådan förrän anpassningen redan inletts. Lösryckt ur sitt sammanhang kan för den oinvidde bit-för-bit-strategin verka ganska oskyldig. I själva verket är det en djupt odemokratisk process som rullar vidare. De olika departementen har dammat av gamla moderatförslag i en nyliberal yra som livligt applåderas av kapitalet.

Låt mig ta ett sådant exempel, som inom kort kommer upp till behandling här i kammaren: ScanLink-konsortiet är en nordisk avläggare till industrimagnaternas rundabordsklubb i Västeuropa. Gyllenhammar och Nicolin är de mest framträdande i det nordiska herrsällskapet. I regeringens trafikpolitiska proposition sker en långtgående harmonisering med rundabordsindustriallisterna.

Infrastrukturen kommer att genomgå en enorm omvandling. Så arbetar kapitalet nu i allians med den svenska regeringen på en total samordning av landsvägstrafiken i hela Västeuropa. Transporterna och bilismen kommer att satellitstyras och göras datorberoende. Bilindustrins samarbete med elektronikindustrin är redan långtgående. Svenska skattebetalare tvingas, utan att de informerats om saken, att betala till ett projekt med exakt detta syfte. Med tanke på att ett lands kommunikationsnät ingår i planerna för totalförsvaret är det särskilt anmärkningsvärt att Sverige låter de största exportbolagen styra inriktningen mot en allt större ofrihet och privatisering. Lika allvarlig är risken att den nya superteknologin i makroformat öppnar vägen för en

privatiserad kontrollapparat som kan komma att behärska Västeuropas 350 miljoner människor. Ser då ingen i den socialdemokratiska regeringen eller riksdagsgruppen detta som en fara för demokratin?

Bit för bit, säger ScanLink-konsortiets ordförande Curt Nicolin, kommer ScanLink-projektet att genomföras i Sverige. På frågan om regeringens nej till ScanLink bara gäller tidsplanen för genomförandet svarade kommunikationsministern, enligt bandinspelningen, kort och gott: "Japp." En bekräftelse på denna hårresande öppenhet är det att Sven Hulterström nu med regeringens godkännande vill ändra lagstiftningen på beställning av konsortiet. De nordiska rundabordsindustrialisterna har erbjudit regeringarna sina tjänster i form av investeringsvilligt kapital till motorvägar och till Öresundsbron. Men hittills har lagstiftningen i Sverige förhindrat privata finansiärer att gå in med pengar i vägverket. Det är inte heller tillåtet att avgiftsbelägga en vägsträcka i Sverige i dag.

Men om inte opinionen snabbt blir tillräckligt stark kommer riksdagen att ändra lagen så, att den anpassas både till EG och till Gyllenhammar & Co:s planer. Regeringen har alltså, som tidningen Statsanställd informerat ganska ingående om, dammat av Ulf Adelsohns gamla idéer. Det är ingen tillfällighet – den f. d. moderatledaren har i likhet med sin efterträdare skrivit internationella högerprogram där man pläderar för såväl EG och Nato som en gemensam säkerhetspolitik. Högerharmoniseringen skall smygas på det svenska folket. Lagstiftningen skall ändras, men Sven Hulterström, den f. d. styrelseledamoten i Volvo, anser inte att han ens behöver bry sig om en lagrådsremiss i frågan. Detta är en politisk skandal som massmedia hittills saknat intresse för.

Frågan om en höjning av bensinskatten med 25 öre blev en stor massmedial och opinionsmässig framgång under ett par månaders tid – för motorbranschen, men självfallet också därför att frågan angick många människor här i landet. Vad säger bilisterna nu om att Sverige är på väg att införa rikemansautostrador med hjälp av Volvokapital och fattigmansvägar, som kanske inte kommer att få ett öre av den framtida kakan? Utvecklingen i USA är ett skrämmande exempel på hur det kan gå när vägsystemet delas upp i avgiftsbelagda vägar och statliga vägar, som aldrig underhålls. I dag har de fattigaste i Sverige ingen bil alls. I morgon kommer de ekonomiskt svagare bilägarna kanske att vara hänvisade till ett bilisternas eget lilla motoriserade klassamhälle.

Herr talman! Det är slående hur väl Svenska arbetsgivareföreningens och Industriförbundets "profetior" harmoniserar med regeringens strävanden. SAF-ekonomen Jan Herin uttryckte arbetsgivarnas syn på EG så här:

"Skall Sverige delta i EG-processen måste även vårt skattetryck bättre anpassas till omvärldens för att undvika allvarliga handelsnedvridningar. Detta är inte möjligt om vi inte skär ned de offentliga utgifterna. Ett tryck kommer att uppstå att privatisera delar av den offentliga tjänstesektorn – – .

För alla som värnar om ett fritt näringsliv innebär ett närmande till EG en positiv utveckling. Man får motiv och tryck utifrån att avreglera samt harmonisera lagar och förordningar som tenderar att försvåra marknadsekonomins funktionssätt." Så långt SAF-ekonomen Jan Herin.

Kanske trodde inte ens Svenska arbetsgivareföreningen att det skulle gå i en så rasande takt att sätta tryck på riksdag och regering. De borgerliga och regeringen är ju helt överens om de viktigaste tagen för att hjälpa de transnationella bolagen på traven.

Men borgerlighetens falska EG-internationalism innebär alldeles säkert att klyftorna mellan människor och regioner kommer att öka ytterligare. Under internationalismens täckmantel kommer kapitalägarna bara att vilja "leva i Europa" så länge utsugning av människor och naturtillgångar kan öka profiten. I förlängningen kommer vårt rykte som alliansfri och relativt välmående nation att skamfilas i samma takt som Sverige säljs ut. Solidariteten mellan människor kommer att sättas på allt hårdare prov.

Det behövs en folkrörelse för demokrati och oberoende och mot den utveckling som är på gång. Ett samarbete mellan de progressiva inom miljörörelsen och arbetarrörelsen har aldrig varit så angeläget som nu. Rundabordsherrarnas och EG-entusiasternas ödesdigra politik måste möta motstånd och kamp för en verklig internationalism, för en ekologiskt hållbar utveckling, såsom Brundtlandkommissionen har tecknat den, och för en ny ekonomisk världsordning, där de militära och handelspolitiska blocken helt saknar funktion.

Anf. 72 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet har i sitt yttrande till utrikesutskottet behandlat frågor om arbetsmarknadspolitiken i anslutning till propositionen om Sverige och den västeuropeiska integrationen.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att de arbetsmarknadspolitiska frågorna spelar en viktig roll i denna integrationsprocess. Det avgörande för människors möjligheter att fritt röra sig över nationsgränserna är att de kan söka och finna arbete i det nya landet.

De nordiska länderna har lång erfarenhet av sådan fri rörlighet av arbetskraften. Redan 1954 tillkom den fria nordiska arbetsmarknaden. Överenskommelsen har sedan reviderats under 1982. Den gemensamma nordiska marknaden ingår som en viktig del i det nordiska samarbetet. Till överenskommelsen har sedan fogats särskilda regler för hur arbetsförmedlingarna skall samarbeta för att kunna bistå både arbetssökande och arbetsgivare.

Utöver dessa bestämmelser har träffats avtal om samarbete inom den yrkesinriktade rehabiliteringen och arbetsmarknadsutbildningen. Via den allmänna nordiska konventionen om social trygghet regleras också frågor om ersättning vid arbetslöshet.

Den nordiska arbetsmarknaden – som innebär att alla nordiska medborgare fritt kan ta arbete och bosätta sig i annat nordiskt land utan arbetstillstånd – har byggts upp i flera steg: dels genom överenskommelser länderna emellan, dels genom avtal och dels genom sociala konventioner.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att just möjligheterna för människorna att fritt flytta och ta arbete i annat land haft avgörande betydelse för det goda samarbetet i Norden. En viktig aspekt vid en överenskommelse med EG är därför, enligt utskottet, att den inte får innebära inskränkningar i den fria nordiska arbetsmarknaden.

I Romfördraget anges den sysselsättningsmässiga målsättningen. Där sägs att varje medlemsstat skall föra en ekonomisk politik som säkerställer en *hög* sysselsättning.

Arbetsmarknadsutskottet vill framhålla – på samma sätt som regeringen gjort i sin proposition – att den svenska målsättningen för sysselsättningspolitiken är högre. Målet för vårt land är arbete åt alla, och det utgör grundstenen i den ekonomiska politiken.

Omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna i Sverige är betydligt större än i något annat västeuropeiskt land. Romfördraget har visserligen inga föreskrifter som lägger hinder i vägen för sådana åtgärder eller för särskilt riktade insatser. Men arbetslösheten i EG-länderna visar klart på skillnaden i ambitionsnivå när det gäller sysselsättningspolitiken.

I EG-länderna uppgår arbetslösheten till i genomsnitt 12 %, vilket motsvarar 16 miljoner arbetssökande utan arbete, mot Sveriges 1,6 % arbetslösa. Dessutom har Sverige en betydligt högre sysselsättningsgrad, dvs. fler människor av befolkningen i arbetsför ålder finns på arbetsmarknaden än i något av EG:s länder. Det beror främst på den höga sysselsättningsgraden bland svenska kvinnor på arbetsmarknaden.

EG-länderna står också inför problemet med ett beräknat överskott av arbetskraft på 20 miljoner människor under den närmaste tioårsperioden. Samtidigt med detta överskott uppstår ett ökat antal vakanser på områden där det krävs utbildning. Prognoserna för Sveriges del tyder i vissa avseenden på en utveckling i motsatt riktning, vilket skulle kunna underlätta integrationen med den europeiska arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutskottet vill dock i detta sammanhang betona de ambitioner vårt land har när det gäller den invandrade arbetskraften. Dessa människor skall inte behandlas på annat sätt än den inhemska arbetskraften. Risker finns annars att vi får s. k. A- och B-lag på arbetsmarknaden, vilket i sin tur skulle skapa stora sociala spänningar.

I regeringens proposition erinras om att Sverige för icke-nordiska medborgare har en reglerad invandring av arbetskraft. Ett antagande av EG:s regler för arbetskraftens fria rörlighet skulle medföra att vi inte längre kunde reglera invandringen.

En fri invandring skulle innebära svårigheter att fullfölja målen för arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska politiken. De som främst skulle drabbas av detta är de svagare grupperna på arbetsmarknaden. Det gäller äldre kvinnor, handikappade flyktingar och tidigare invandrade personer. Vidare skulle inte heller ambitionen att den invandrande arbetskraften skall tillförsäkras samma anställningsförhållanden och levnadsstandard som övrig arbetskraft kunna upprätthållas.

Jämställdheten mellan kvinnor och män är ett annat område av stort intresse för Sverige. Arbetsmarknadsutskottet framhåller i sitt yttrande att dessa frågor inte får minska i betydelse vid ett närmande till EG-länderna.

I vårt land har under lång tid insatser gjorts – inte minst på arbetsmarknadsområdet – för att jämställa kvinnor och män. Det gäller insatser för lika lön för likvärdigt arbete, yrkesutbildning, lika arbetsvillkor, undanröjande av hinder som drabbar kvinnor i sin yrkesutövning etc. På de flesta av dessa områden torde Sverige ha nått längre än man gjort inom EG-länderna.

Andra frågor som bör bli föremål för analyser i det pågående integrationsarbetet är arbetsrättsliga frågor och frågor som berör regionalpolitiken. Arbetsrättsliga frågor, exempelvis medbestämmandefrågor, har varit föremål för mycket liten diskussion inom EG. Ett närmande till EG får inte leda till att arbetstagarnas möjligheter att påverka sina arbetsvillkor minskar. Det är av stor betydelse för utvecklingen inom arbetslivet att de anställdas organisationer ges tillfälle att medverka i denna process.

Arbetsmarknadsutskottet framhåller avslutningsvis betydelsen av att intensifiera kontakterna med Europa. Det gäller departement, myndigheter, parterna på arbetsmarknaden m. fl. .

Det finns, som jag tidigare belyst, en rad frågor som berör arbetsmarknaden och som måste bli föremål för en djupare och mer omfattande analys i det fortsatta europeiska integrationsarbetet. Det gäller bl. a. arbetsrätten, jämställdhetsfrågorna, socialförsäkringarna, som anknyter till arbetsmarknaden, och arbetsmarknadspolitikerna för att nämna några av de viktigaste frågorna.

Herr talman! En del av dessa frågor är rent tekniska att lösa, medan andra har att göra med grundläggande värderingar på det sociala och arbetsmarknadspolitiska fältet. Sverige bör – som jag ser det – med sin bakgrund kunna verka för att den sociala dimensionen ges ökad tyngd i det västeuropeiska samarbetet.

Anf. 73 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! I den svenska debatten har vi mycket lätt för att diskutera de materiella och ekonomiska frågorna. Det är också oftast de som dominerar debatten kring EG, den europeiska gemenskapen. Men jag vill gärna här erinra om att EG-tanken egentligen är av en helt annan dimension.

Andra världskriget efterlämnade ett Europa i ruiner. Var det något som kunde förena européerna mitt i förlust av familjer och vänner, mitt i deras fattigdom, svält, epidemier och bitterhet, så var det en önskan: aldrig mera krig mellan de europeiska länderna. Två världskrig inom loppet av 30 år med sitt stormcentrum i Europa hade blivit för mycket.

Därför drogs åter Paneuropatanken fram ur glömskans mörker. Den fick t. o. m. större chanser att lyckas än någonsin förr, eftersom den tyska nationalismen nu hade brutits.

Det stod dock klart att Paneuropatanken inte lät sig genomföras i sin ursprungliga form. Ursprungligen hade t. ex. de italienska kristdemokraterna önskat ett verkligt Paneuropa, dvs. ett Europa som omfattade så många stater som möjligt och i alla fall de som byggde på kristna och demokratiska värderingar. Men nu delades Europa i väst och öst. Ned genom Europa reste sig järnridån, genom vilken Sovjetunionen skar bort de kommunistiskt kontrollerade områdena från Västeuropa.

Till följd av detta ställde de kristdemokratiska partierna i Västtyskland, Italien och Frankrike in sig på att bygga upp Europa väst om järnridån. Faddrarna för denna uppbyggnad var i stor utsträckning just kristdemokraterna. De viktiga namnen Schuman, Adenauer och de Gasperi erinrar om detta.

”Världsfreden kan inte bevaras utan skapande ansträngningar”. Med

dessa ord inledde utrikesminister Robert Schuman sin berömda deklaration från den 9 maj 1950, som betecknas som EG:s födelsedag. På den franska regeringens vägnar inbjöd han alla europeiska länder, som så ville, att göra produktion och konsumtion av kol och stål till en gemensam angelägenhet. Denna "Schumanplan", som hade inspirerats av Jean Monnet, ledde fram till upprättandet av den europeiska Kol- och stålunionen 1951. Frankrike, Västtyskland, Italien, Holland, Belgien och Luxemburg (de sex), gick med i gemenskapen.

Meningen med Kol- och stålunionen var, att eftersom rustningsindustrin helt och hållet var beroende av kol- och stålproduktionen, skulle gemenskapen kring denna produktion, enligt Schuman, göra varje krig mellan Frankrike och Tyskland otänkbart och materiellt sett omöjligt.

Utöver att trygga freden, menade Schuman, skulle en sådan gemenskap höja Europas levnadsstandard och därmed frigöra medel för en utveckling av den afrikanska kontinenten.

För första gången i historien uppgav de sex staterna därmed frivilligt en del av sin suveränitet, visserligen på avgränsade områden. Suveräniteten skulle överlämnas till en "hög myndighet", vars medlemmar hade valts av staterna, men som arbetade oavhängigt av dem och som uteslutande fattade beslut utifrån helhetens krav.

Herr talman! Det är enligt kds uppfattning av stor vikt att ha förhistorien och målsättningen för EG:s bildande klar för sig, när inriktningen på Sveriges framtida relationer till gemenskaperna skall debatteras och fastställas.

De europeiska integrationssträvandena bygger egentligen på samma utgångspunkter och har samma motiv som de nordiska ländernas strävan efter gemenskap, integration och samordning inom ramen för samarbetet i Nordiska rådet.

Sverige är en del av Europa; här finns våra historiska och kulturella rötter. Vårt samarbete i OECD, med EG och EFTA, har varit till stort gagn för vår ekonomi och levnadsstandard, samtidigt som det bidragit till att utveckla handeln och levnadsstandarden i Västeuropa som helhet. Detta breda samarbete befördrar samtidigt avspänning och fredlig samlevnad mellan de europeiska länderna. Samarbetet är nu så intensivt och givande att nya krig mellan de forna fienderna framstår som otänkbara.

Sveriges engagemang i det breda och självfallet mycket väsentliga västeuropeiska samarbetet har alltid varit naturligt. Den enda restriktionen är vår neutralitetspolitik, som i sig är ett väsentligt bidrag till fred och stabilitet i norra Europa. Sveriges neutralitetspolitik är inte förhandlingsbar. Sverige är neutralt i säkerhetspolitiskt hänseende – alliansfritt i fred med sikt på neutralitet i krig. Detta innebär inte att vi vill isolera oss. Vi är inte heller ideologiskt neutrala.

Herr talman! Detta breda västeuropeiska engagemang har visserligen drivits fram av våra ekonomiska intressen, men det speglar också en känsla av samhörighet som har flera andra dimensioner än de rent ekonomiska. Där finns en värdegemenskap som omfattar begrepp som demokrati, försvar för mänskliga rättigheter och det gemensamma kristna kulturarvet. Detta uttrycks även av växande turistströmmar, intensifierat studentutbyte, ökad migration och ett större kulturellt och vetenskapligt utbyte.

Arbetet för en ökad integration går nu vidare. EG har lagt fast ett mycket ambitiöst program för att utveckla sitt interna samarbete. Fysiska, tekniska och fiskala hinder skall avlägsnas helt och hållet. Målet är att skapa en fri rörlighet för varor och tjänster, människor och kapital. Detta kombineras med en ökad öppenhet emot EFTA-länderna.

Herr talman! Liksom de kristdemokrater som en gång bidrog till grundandet av de europeiska gemenskaperna, menar vi i kds att de icke-ekonomiska aspekterna måste betonas starkt. Dessa aspekter skymtar förbi i propositionen, men de måste enligt vår mening få en mer central plats i de svenska ambitionerna. Sverige har all anledning att sträva efter en fördjupad social och kulturell integration med Europa. Hittills har detta i långt större utsträckning skett med USA. Därifrån kommer de flesta kulturella impulserna, framför allt via TV och film. Till USA går det mesta studentutbytet etc. Det är i Europa vi har vår geografiska hemvist. Här har vi våra historiska och kulturella rötter.

Därför ser vi det som glädjande att utskottet i många avseenden lyckats med en samskrivning i synen på den europeiska integrationen. Den bild av EG som sprids i en del medier har uppenbart inte utskottets stöd. Jag citerar med tillfredsställelse följande formulering i utskottets betänkande: "Utskottet gör bedömningen att Sverige inte ens med ett mycket nära samarbete med EG kommer att behöva uppge centrala svenska värderingar eller den vidare europeiska och internationella inriktningen av vår utrikespolitik." Så långt utskottet.

Vi kristdemokrater stöder tanken på att skapa fasta strukturer för utbytet mellan svenska parlamentariker och EG-parlamentet. Detta skulle öka kunskapen om Sverige i EG, samtidigt som svenska parlamentariker skulle få ökade möjligheter att följa utvecklingen och debatten inom EG. Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att ta upp förhandlingar med EG om att ett system med observatörer från de svenska riksdagspartierna vid Europaparlamentets arbete inrättas.

Regeringen måste också snarast ta upp förhandlingar som syftar till att svenska studenter skall få delta i det omfattande studentutbytet inom EG.

Forskningsarbetet är viktigt. Flera av de största hoten mot mänskligheten måste mötas med ökad forskning. Det gäller inte minst kampen mot aids och cancer. Svensk industri är dessutom i ökad utsträckning beroende av kunskap och teknik för sin förnyelse och konkurrensförmåga. Detta gäller ingalunda bara de högteknologiska företagen. Vår industris framtida konkurrenskraft ligger i stor utsträckning på områden med kvalificerat ingenjörskunnande, som är beroende av ständigt teknologiskt framåtskridande och forskning. Vår industri kommer att möta en hårdnande konkurrens på Europamarknaden. Ökade forskningsinsatser blir en helt nödvändig komponent i försvaret av vår marknadsposition.

Inom EG satsas nu betydande resurser på forskning och utveckling inom ett antal högtintressanta teknikområden. Resultatet av denna forskning kommer att påverka industrins utveckling inte bara inom EG:s gränser utan i hela Europa. Det är utomordentligt viktigt att svenska forskare och svensk industri får delta i EG:s forsknings- och utvecklingsprogram. Detta sker redan i viss utsträckning, och EG öppnar nu sina industristrategiska program

för deltagande på projektnivå för svenska företag och institutioner. Skillnaden är att ett svenskt deltagande får finansieras helt av de deltagande företagen och institutionerna, om inte svenska statliga resurser ställs till förfogande. EG-företagen får normalt 50 % av kostnaderna täckta och forskningsinstitutionerna 100 %. De i propositionen aviserade bidragen behöver förstärkas för att ge svenska företag och institutioner en jämbördig ställning. Inom EG satsas ca 47 miljarder svenska kronor över budgeten på det nya ramprogrammet för forskning och utveckling under den kommande femårsperioden.

Kristdemokratiska samhällspartiet delar regeringens uppfattning att det inte är aktuellt för Sverige att ansöka om medlemskap. Vi har inte i Sverige fört en bred, saklig och folklig debatt i frågan. EG-relationerna har hittills mest utvecklats i regeringens egna deklamationer inför de årliga utrikes- och handelspolitiska debatterna och i utrikesdepartementets årliga utgåva av Utrikesfrågor utan att väcka nämnvärd debatt, förrän på senare tid.

Om integrationsprocessen i mitten av 1990-talet gått så långt som regeringen räknar med i propositionen, har Sverige ökad erfarenhet och kunskap om samarbetets för- och nackdelar, när den inre marknaden skall vara genomförd. Då kan dessa erfarenheter ligga till grund för en saklig debatt om Sveriges framtida relationer. Då bör den gällande anslutningsformen utvärderas, även utifrån neutralitetsaspekten och utvecklingen av det utrikespolitiska samarbetet inom EG. Men bör inte utesluta möjligheten att efter en sådan debatt lösa frågan om Sveriges anslutning med en folkomröstning i mitten av 1990-talet.

I propositionen framhålls att de skäl som i början av 1970-talet talade för en tullunion mellan Sverige och EG fortfarande gäller. Detta kan tolkas så, att regeringen förespråkar en tullunion. I propositionen förklaras endast att det nej Sverige fick till sin begäran om tullunion 1971–1972 fortfarande gäller.

Regeringen framhåller alltså att de skäl som talade för en tullunion fortfarande gäller och fått ökad tyngd, samtidigt som man är beredd att pröva också andra institutionella lösningar än medlemskap om detta visar sig möjligt. Det går emellertid inte, såvitt jag kan se, att spåra några sådana initiativ i propositionen. Vi kristdemokrater anser att regeringen bör pröva frågan om tullunion mellan EG- och EFTA-länder. Förutsättningen är att den svenska neutraliteten, t. ex. i en eventuell framtida handelskonflikt mellan EG och någon av supermakterna, inte äventyras.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motion U524.

Anf. 74 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! I anslutning till propositionen om Sverige och de europeiska gemenskaperna är vi några socialdemokrater som i en motion behandlar befarade integrationseffekter på Sveriges tobaks- och alkoholpolitik. Vi gör det i första hand utifrån ett folkhälsoperspektiv.

Den svenska riksdagen har av erfarenhet funnit att starka skäl talar för en – i internationell jämförelse – långtgående reglering av alkoholhanteringen. Även inställningen till tobaksbruket är klart restriktiv. Tveklöst kan också konstateras att politiken har nått framgångar när det gäller att dämpa både

alkoholkonsumtionen och tobaksbruket.

Därför känns det mycket angeläget att redan nu ta upp dessa frågor inför de kommande förhandlingarna med gemenskaperna så att de landvinningar som gjorts inte helt eller delvis spolieras.

Uppenbart är också att regeringen ser vissa problem på just området alkohol, eftersom den i propositionen under avsnittet skattefrågor skriver: "Det skulle exempelvis innebära behov av sänkningar av mervärdeskatten och flera punktskatter. En sådan anpassning till EG skulle självfallet få omfattande ekonomiska återverkningar och kunna strida t. ex. mot svensk alkoholpolitik. Utan en sådan anpassning torde det dock inte vara möjligt att helt avskaffa gränshindren mot EG vad gäller varor, tjänster etc."

Den sistnämnda formuleringen kan inge farhågor för framtiden. Det är ju också värt att uppmärksamma att alkoholpolitiken nämns som ett exempel; farhågorna gäller säkert på en rad andra områden, särskilt inom det sociala fältet.

Bland bilagorna till utrikesutskottets betänkande finns yttranden över propositionen från skatte-, lag- och socialutskotten där min motion U2 behandlas.

Skatteutskottet konstaterar två saker. Först sägs att inkomstbortfallet för statskassan på grund av anpassning till EG "skulle enligt en försiktig bedömning betyda ett bortfall av skatteinkomster för staten på flera tiotals miljarder kronor".

I sammanhanget kan tilläggas att enbart skatterna på tobak och alkohol i dag betyder ett tillskott till statskassan på ca 14,3 miljarder. Jag bortser då från samhällets kostnader för de skador som tobaks- och alkoholbruket medför.

Skatteutskottet konstaterar också att för punktskatter som tas ut av andra skäl än rent statsfinansiella skulle en anpassning till EG-standard innebära problem. Alkoholskatten är just en sådan skatt, och dess uppgift är att bidra till en dämpning av konsumtionen. Utskottet säger vidare att man inte kan bortse från den positiva inverkan på folkhälsan som tobaksskatten har genom att den dämpar konsumtionen.

Herr talman! Med tillfredsställelse kan jag konstatera att skatteutskottet slår fast att målet för ett svenskt deltagande i den europeiska integrationen måste vara att de sociala och hälsopolitiska strävanden som vägleder den svenska politiken på dessa områden inte försvagas.

Lagutskottet framhåller i sitt yttrande över motionen att utskottet nyligen hos regeringen begärt att spörsmålet om ett förbud för tobaksreklam efter mönster för vad som nu gäller för alkoholdrycker skall utredas.

Man säger vidare att det är angeläget att i Sverige gällande regler om marknadsföring av alkohol och tobak inte kringgås genom satellitsända program.

Utskottet instämmer också i motionens syfte att integrationsarbetet inte får leda till att Sverige hindras från att behålla eller införa regler som anses erforderliga för att uppnå målen för vårt lands alkohol- och tobakspolitik.

Socialutskottet konstaterar att EG-kommissionen nu lagt fram förslag om harmonisering av beskattningen av alkoholdrycker. Den föreslagna beskattningsnivån skiljer sig kraftigt från den svenska. Vidare framhåller utskottet

att EG-länderna medverkade vid tillkomsten av den WHO-rekommendation som Sverige antagit och som innebär att konsumtionen av alkohol skall sänkas med minst 25 % till år 2000.

I det arbetet är i Sverige priset – alltså beskattningen – det allra viktigaste instrumentet. Priset måste fortlöpande hållas högt och stiga minst i samma takt som inflationen. En sådan politik är i folkhälsans intresse.

Socialutskottet uttalar också att det förutsätter att integrationsarbetet inte bedrivs på ett sådant sätt att det försvårar en effektiv svensk alkoholpolitik.

Beträffande tobak kan konstateras att EG antagit ett program för att bl. a. bekämpa cancer. Konsumtionsbegränsning är givetvis den mest effektiva vägen, varvid användning av punktskatter är en bra metod.

Det kan också rent allmänt finnas skäl att konstatera att om man ser till folkhälsa och sociala förhållanden finns inte någon motsats mellan Sverige å ena sidan och EG å den andra när det gäller behovet av att minska alkohol- och tobaksbruk. Framför allt på alkoholområdet har Sverige nu kommit längst. Om man får sätta tilltro till de mest entusiastiska EG-förkämparna, leder ökad integration också till ökade möjligheter för Sverige att påverka förhållandena. På det alkoholpolitiska fältet behöver Europa Sverige!

Utrikesutskottet instämmer i sitt betänkande i vad skatte- och socialutskottet yttrat om att skattepolitiken beträffande alkohol och tobak inte bör försvagas genom ett samarbete med EG. Det är ett bra uttalande.

Motionens yrkande är emellertid vidare och gäller mer än just skattepolitiken. Dagens beslut om Sverige och EG är ju en allmän deklaration om färdriktningen som skall följas av förhandlingar, får man anta, under flera år. Resultaten av dessa förhandlingar kommer att underställas riksdagen, som då får tillfälle att behandla de olika sakfrågorna. Med hänsyn till de uttalanden som gjorts av de olika utskotten med anledning av motion U2 avser jag inte att föra fram något yrkande.

Herr talman! Allra sist vill jag framhålla att det i de olika organ och grupper som skall arbeta med frågor som sammanhänger med Sveriges integrationssträvanden när det gäller EG är av största betydelse att folkrörelserna i verkligt vid mening blir representerade. Ett vidgat europeiskt samarbete som enbart utgår från ekonomiska och handelspolitiska aspekter är enligt min mening otillfredsställande. För att sociala och kulturella frågor skall bli tillräckligt betydelsefulla fordras ett brett folkligt engagemang. Där har folkrörelserna sin givna plats, och Sverige kan ge ett fint bidrag till det övriga Europa.

Anf. 75 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att bemöta ett påstående i sak och ett personligt påhopp från Stig Alemyr, vilka jag tidigare inte kunde bemöta på grund av att jag i förmiddags inte hade någon mer replikrätt.

Sakfrågan gäller att jag naturligtvis inte, som Stig Alemyr sade, på något sätt har påstått att utrikesutskottet skulle ha påverkat försvarsutskottet till att inte göra något yttrande i denna fråga. Det har jag aldrig sagt, vilket är mycket lätt att kontrollera i kammarens protokoll. Jag sade däremot att det var synd att försvarsutskottet inte gjorde ett yttrande. Detta tycker jag att man har rätt att framföra. Men jag har inte sagt att utrikesutskottet har

påverkat detta. Detta påstående från Stig Alemyrs sida var alltså felaktigt.

När det gäller personliga angrepp anser jag att sådana inte hör hemma i dessa debatter. Jag tycker att man kan vara mycket hård i sakfrågor – jag är absolut ingen ängel i sådana sammanhang. Men jag har aldrig någonsin i denna kammare angripit folk på grund av deras karaktärsdrag, utscende eller annat. Jag anser att sådant är slag under bältet och att sådant inte skall användas i riksdagens debatter. Jag skulle kunna ha synpunkter på Stig Alemyr, dock inte påstå att han skulle vara någon lustigkurre, det skulle vara mig främmande. Jag avstår från sådana omdömen – de hör inte hemma i debatten. Det var mycket dåligt handlat av Stig Alemyr att stiga upp och säga något sådant, när jag inte hade någon replikrätt.

Anf. 76 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Det inlägg som jag gjorde tidigt i förmiddags var icke att betrakta som ett påhopp på Oswald Söderqvist. Om det har tolkats på det sättet ber jag att få ta tillbaka det yttrande som kunde tolkas som om jag tyckte att Oswald Söderqvist var en lustigkurre.

Anf. 77 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! Under morgonen har från denna talarstol sagts många vackra ord om hur viktigt det är inte minst för våra svenska ungdomar att rörelsefriheten inom Europa inte bara skall gälla varor, kapital och tjänster utan kanske framför allt människor. Men våra vackra deklamationer blir så lätt bara fina ord. Hur stor är egentligen rörelsefriheten för våra svenska ungdomar? Hur ser verkligheten ut? Låt mig konkretisera detta genom att berätta om två kvinnliga Göteborgsteknologer, Katarina och Eva.

Under drygt tio år har de följts åt. I tonåren blev de grannar, då Eva kom flyttande till Göteborg från Köpenhamn med sin danska familj. Flickorna har gått i högstadiet och gymnasiet tillsammans, och nu läser de på Chalmers. De har läst, skrattat, sportat och rest tillsammans och alltid känt att de hört ihop.

I somras tagluffade de tillsammans till Italien. De röstade med fötterna, som Sven Salén uttryckte det. I Italien träffade de två unga charmerande män, fransmannen François och engelsmannen Charles, bägge två nyblivna civilingenjörer. François inbjöd övriga tre till Paris. Plötsligt stod det klart för Katarina att likheterna mellan Eva, François och Charles, som vuxit upp och gått i skola i tre olika länder, var större än mellan Katarina och Eva, trots att de så länge läst och studerat tillsammans i Göteborg. Hur kunde det komma sig? Jo, genom sitt danska medborgarskap hade Eva ett EG-pass. Hon behövde inget visum för att resa till Frankrike: Katarina däremot, som hade svenskt pass, måste uppsöka franska ambassaden i Rom för att få visum. Det kostade pengar, tålmod och gav Katarina olustkänslor.

På Charles de Gaulle-flygplatsen fick Katarina stå i kön med amerikaner, araber och afrikaner, medan de andra tre lätt gick igenom EG-kön. För Katarina innebar det en timme extra i kö. Men värre var att hon i kön med amerikaner mindes hur hon i USA betraktats som europé. Men i Paris var hon däremot inte europé. Och Eva, som hon levtt så nära så länge, var i Paris så annorlunda och så accepterad tack vare sitt danska pass.

Bägge flickorna och Charles blev snabbt erbjudna jobb på det konsultkon-

tor där François hade sin dagliga gärning. Tänk att få praktik och lära sig franska för svenska teknologer. Men Katarina, trots att hon i Viola Claessons ögon var åtråvärd även i Paris, måste som svenska söka arbetstillstånd. Och det kunde hon inte få. Eva däremot, såsom dansk medborgare och därmed inbegripen i det danska medlemskapet EG, behövde inget arbetstillstånd. Även den engelske teknologen Charles fick jobb utan arbetstillstånd. Katarina ensam av dessa 24-åringar kunde inte få jobba i Paris, trots att hon var erbjuden arbete.

Ledsen och irriterad for hon hem till Göteborg och Chalmers. Nu måste hon verkligen anstränga sig för att komma till Frankrike och Compiègne för det sista Chalmersåret. I flera år har ju Chalmers samarbetat med flera tekniska högskolor i Europa, och detta måste väl ändå vara möjligt? Men som det just nu ser ut är det inte helt ljust för en svensk teknolog på Chalmers som om några år vill studera utomlands. I motsats till vad Birgitta Hambræus tror är det nämligen inte ens säkert att gamla samarbetsavtal mellan svenska universitet och europeiska universitet längre är självklara. Inom EG måste nämligen allt satsas på Erasmus-programmet.

I morse talades det åtskilligt om COMETT och Erasmus och om hur nödvändigt det är att Sverige får komma med i samarbetet om dessa program så fort som möjligt. Utrikeshandelsministern meddelade att det finns stora utsikter att Sverige kan komma med i COMETT, dvs. det internationella praktikantutbytet, men hon medgav att det ser mörkt ut just nu då det gäller Erasmus. Detta är synnerligen oroväckande för våra svenska ungdomar, då inom några få år var tionde EG-student skall kunna läsa ett år vid ett universitet i ett annat EG-land än sitt eget. För detta kommer att krävas tusentals platser för utbytesstudenter, och då hamnar onekligen Sverige i ett bekymmersamt läge.

Visst är det just nu omöjligt för en svensk student att ta del i Erasmus-aktiviteterna, men det kan tyvärr bli ännu värre. Svenska studenter kanske inte bara utestängs från Erasmus – gamla samarbetsavtal kommer kanske inte längre att gälla. Därför funderar faktiskt Katarina på att flytta till Köpenhamn och ansöka om danskt medborgarskap. Blev hon danska, stode ju EG-området öppet för henne. Dessutom skulle fortfarande hela Norden stå öppen för henne.

Till sist vill jag tacka Anita Gradin för att hon har suttit här i kammaren hela dagen. Tänk om hennes kolleger gjorde detsamma! Dessutom vill jag gratulera andre vice talmannen på födelsedagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (riktlinjer för Sveriges deltagande i det västeuropeiska samarbetet)

Först biträdades reservation 1 av Oswald Söderqvist – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U524 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 288 röster mot 17 för reservation 1 av Oswald Söderqvist.

Mom. 3 (fördjupade kontakter med EG-parlamentet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U524 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (tullunion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U524 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (utländska förvärv av svenska företag)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 111 för reservation 2 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Mom. 16 (internationell mediapolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (deltagande i det europeiska forsknings- och utvecklingsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U524 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (avveckling av valutaregleringen)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 146 för reservation 4 av Gunnel Jonäng m. fl.

Mom. 22 (svensk anknäytning till EMS)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (utbildnings- och ungdomsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U524 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Företogs till avgörande trafikutskottets betänkande 1987/88:17 (beträffande debatten i detta ärende, se prot. 110 och 111).

Punkt 1

Mom. 7 (nytt anslag för bidrag till isbrytning)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 51 för reservation 1 av Anna Wohlin-Andersson m. fl.

Mom. 8 (bemanningsfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 67 för reservation 2 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 12 (utredning om lotsningsbestämmelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (transporter av farligt gods)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (fartygstransporter mellan Sverige och Sovjetunionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Punkt 2 (fritidsbåtsregister)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 112 för reservation 7 av Rolf Clarkson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 3

Mom. 3 (offentliggörande av avtalet om färjetrafiken på Gotland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (Gotlandstrafikens huvudkontor)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 44 för reservation 9 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (taxesättningen i färjetrafiken på Gotland)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 45 för reservation 10 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 7 (anslag till Stöd till svenska rederier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

Anf. 78 ANDRE VICE TALMANNEN:

Vid en under gårdagen företagen revision av kammarens ärendeplan har det befunnits att arbetsbelastningen i riksmötets slutskede blir väsentligt större än tidigare beräknats. Särskilda åtgärder måste därför vidtas för att möjliggöra att riksdagsarbetet i enlighet med vad som tidigare förutsatts skall kunna avslutas fredagen den 10 juni.

Efter samråd med de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen har talmannen beslutat

1. att kammarens sammanträde måndagen den 30 maj blir ett *arbetsplenum* som tar sin början kl. 10.00 och inleds med frågestund och interpellations-svar.
2. att kammarens arbetsplenum fredagen den 3 juni fortsätts på kvällen efter sedvanligt middagsuppehåll samt
3. att voteringar vid kvällsplena anordnas onsdagen den 8 och torsdagen den 9 juni.

9 § Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1987/88:28 om utrikeshandel.

Utrikeshandel

Anf. 79 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag måste medge, inför denna rikligt besatta kammare, att jag har svårt för att samla mig till detta anförande, inte bara därför att jag har så stor publik – det är ju trevligt – utan även därför att den här debatten kommer efter en lång dags debatt om handelspolitiska frågor. Det känns ganska svårt att nu, efter Europadebatten, återkomma med synpunkter på handelspolitik i allmänhet. Jag vill i alla fall uttrycka glädje över att utrikeshandelsministrernas stora stöds-kara på tio man nu åter har reducerats till en mera hanterbar grupp på fyra.

Man kunde möjligen få lov att börja en sådan här debatt om internationella handelsfrågor med att lägga fram sin syn på den internationella marknadssituationen. Alldeles uppenbart finns i den omständigheter och förhållanden som innebär att det läggs ansvar på politiker, och i viss utsträckning avser jag att framföra kritik mot utrikeshandelsministern för bristande lyhördhet för marknadens villkor.

Jag tycker att man nu kan avläsa att det i vår värld finns ett antal mycket tydliga trender, som griper in i den politiska utvecklingen över hela världen. Det är sex trender som jag skulle vilja precisera, och jag har valt dem dels därför att de är viktiga, dels därför att jag anser att de har långtgående handelspolitisk betydelse.

*Meddelande om riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet
1987/88*

Utrikeshandel

Den första och kanske viktigaste trenden är naturligtvis de pågående nedrustningsförhandlingarna, som kan betyda ett första steg i en lång vandring mot en något ändrad världsbild. Skulle den vandringen komma i gång, så skulle ur denna tendens utveckla sig, förmodar jag, ett ganska väsentligt förändrat handelsmönster, dels därför att nationernas ekonomier skulle befrias från den stora börda som den högteknologiska vapenindustrin innebär, dels därför att den internationella vapenhandelns betydelse kanske skulle komma att minska.

En annan trend som är viktig att avläsa och understödja är den tendens som finns mot en utveckling av demokratin. Vi har sett runt om i världen att det demokratiska statskicket vinner allt större utbredning – och återvinner länder som under långa år varit fångna under diktaturer. Det blir de utvecklade demokratierna som har ansvar för att stödja dessa spröda demokratier. Det kan man göra inom det handelspolitiska mönstrets ram och med handelspolitiska medel.

Den tredje, fjärde och femte trenden som jag vill precisera är kanske egentligen samma trend, nämligen utvecklingen mot globala marknader, utvecklingen mot global information och utvecklingen mot globala kommunikationer. Detta gör att vi alltmer kommer att bo i "the village world", i världsbyn, i högre grad än i det hemlighetsfulla samfund som vi kallar för världssamfundet. Och detta har sin långtgående handelspolitiska betydelse. Dels finns samma marknadstendenser över hela världen, dels uppkommer samma efterfrågan i hela världen och dels – och kanske framför allt – utvecklas över hela världen samma krav på rättvisa, solidaritet och standard.

Den sista och sjätte trenden är kanske litet apart men representerar i alla fall ett av mina starka intresseområden, nämligen att studera effekten av vad jag brukar kalla den globala överlikviditeten. Vi har alltså i nästan alla rika västländer utvecklat sociala välfärdssystem som nödvändiggör ett omfattande sparande. Det har tagit sig uttryck i stora budgetunderskott under vissa tider i olika ekonomier. Just nu är det den amerikanska ekonomin som plågas av stora budgetunderskott, som i sin tur ger stor överlikviditet åt nationalkonomin. Vi har haft den tendensen i Sverige, där den nu är på väg bort. Den finns över huvud taget utvecklad i alla västländer. Dessutom har tillväxten avtagit i världskonomin, vilket innebär att investeringsviljan i näringslivet inte längre är lika hög, kanske framför allt beroende på att den globala räntenivån har stigit allteftersom de finansiella tjänsterna blivit efterfrågade. Och slutligen är det naturligtvis en följd av överlikviditeten att värdepappersmarknaderna förmår attrahera investeringspengar i mycket högre grad än industriella investeringar.

Dessa sex trender som finns i världsmarknaden ställer som sagt sina handelspolitiska krav. Det är vår skyldighet i en utvecklad nation och en utvecklad ekonomi att ta till oss dessa trender och forma vår politik för det samfundet. På vissa punkter menar jag att det i handelsdeklarationen fattas lyhördhet för denna situation på världsmarknaden. Jag skall återkomma till det.

Jag kanske skulle börja övergången från denna introduktion till avhandlingen, som det hette i studentuppsatserna, genom att först klara av det handelspolitiska betänkande som näringsutskottet har lämnat ifrån sig. Det

är ju ett betänkande som man skulle kunna hantera genom det numera klassiska uttalandet "the same procedure as last year", eftersom vi känner igen alla turerna.

Jag skall emellertid med direkt adress till Lennart Pettersson framföra en synpunkt på näringsutskottets socialdemokrater. Man läser så tydligt i det här betänkandet att dessa stackars människor lever i föreställningen att oppositionens motioner skall avstyrkas till varje pris. Här har vi ett praktexempel på den sortens hållning, som ju gräver diken i politiken. Det kan inte vara nödvändigt, Lennart Pettersson, att sitta i utskottet och kräva avslag på folkpartiets och moderaternas partimotioner, när de ligger så perfekt i linje med er egen politik att ni är nödsakade att säga att ni inte kan se någon skillnad mellan regeringspolitiken och oppositionens förslag i motionerna. Men ni har ju funnit det nödvändigt att avstyrka förslagen, och då blir jag tvungen att här yrka bifall till den reservation som bevakar folkpartiets och moderaternas motioner såvitt gäller stöd för den internationella frihandeln.

Jag vill passa på att i detta sammanhang och utan alltför djupa utläggningar också yrka bifall till reservationen 4 om u-landshandeln och reservation 9 om kostnader för handelspolitiska åtgärder.

Jag vill i den sistnämnda frågan vända mig till utrikeshandelsministern och säga att det i betänkandet hänvisas till att fru Gradiñ vid UNCTAD-konferensen har uttalat att det finns ett behov av utredning av dessa kostnader. Sedan gör Lennart Petterssons kamrater i näringsutskottet den turen för att orka med ett avslagsyrkande på motionerna, att de noterar att man inom pris- och kartellnämnden håller på och utreder och grubblar över detta. Egentligen är det inte en utredning vi behöver, utan vad vi behöver är något slags studium av hur man metodiskt skall angripa denna svåra problematik. Det är det som man borde ha svarat på, syns det mig, i stället för att referera till denna i och för sig säkerligen mycket viktiga utredning som pågår inom pris- och kartellnämnden. Jag vill hemställa att statsrådet kommenterar den här saken, gärna i en replik, och då utfäster att detta metodstudium kommer i gång, så att vi får lära oss hur vi skall räkna när det gäller att utröna vad handelspolitiska åtgärder kostar.

Så till handelsdeklarationen. Under förmiddagen i dag förekom en del semantiska antydningar riktade mot handelsdeklarationen för vad man skulle kunna kalla möjligheter till missförstånd. Jag var på den punkten rätt kritisk även mot Arne Gadd. Jag vill nu gärna avslöja vad det är för avsnitt i deklarationen som jag särskilt menar. På s. 5, tredje stycket, kommer det lilla försätliga ordet "således" till bruk. Ordet ges där en koppling till det som kan förefalla vara regeringens ståndpunkt i utrikespolitiska frågor i samband med handelspolitik och som i så fall i Europafrågan numera är fel. Jag vill veta om det är regeringens mening i allmänt handelspolitiskt hänseende som kommer till uttryck när man säger: "Vi önskar ett så nära och omfattande samarbete med EG på så många områden som möjligt med hänsyn tagen till vår neutralitetspolitik. Sverige kan således inte delta i -- --." Det görs alltså en direkt koppling mellan neutralitetspolitiken och deltagande i utrikespolitiskt samarbete. Det är ju i så fall en urvattning av det som vi så ofta deklarerar, nämligen vårt heta och engagerade stöd för utrikespolitiskt

samarbete, bl. a. på det handelspolitiska området.

Jag skulle kunna säga, även om jag sedan får att göra med någon av herrarna vid väggen, att en sådan här formuleringsmiss kan visa sig vara ganska fatal. Det vore därför värdefullt om utrikeshandelsministern ville medverka till att begreppet "således" kom bort och gärna utbyttes mot något annat ord.

Om jag så skulle övergå till mer ideologiskt betonade handelspolitiska synpunkter, så skulle jag vilja ta upp ett annat begrepp som jag talade om i förmiddags, nämligen ömsesidigheten. Jag tror att man alldeles omedelbart skall ta till sig kravet på ömsesidighet i handelspolitik och över huvud taget i allt utrikespolitiskt arbete. Man kan inte vänta sig framgång för sin egen politik, om man går in i den med en hållning som inte visar att man är beredd till ömsesidighet, dvs. att man är beredd till internationell solidaritet. Det kom ju till uttryck i det som vi talade om i förmiddags, att när bristen på ömsesidighet uppkommer, då uppkommer verkliga problem. Och vi vet ju att EG har knäsat tre principer för sitt arbete att åstadkomma harmonisering även med EFTA-nationerna, där man avstår från att redovisa sin ömsesidighet, till följd varav vi nu får problem. EG har ju klart markerat att dess ståndpunktstagande till EFTA-samarbetet bygger på EG:s autonomi. Alltså: De konstruktioner som görs, de görs på EG:s villkor.

Den attityden får inte Sverige visa i vårt internationella handelsumgänge. Jag menar att det litet grand kommer till uttryck i första stycket av deklarationen, där utrikeshandelsministern formulerar det så, att handelspolitiken tillsammans med utrikespolitiken skall bidra till att värna vår integritet och vårt självbestämmande. Ja, "bidra" accepterar jag naturligtvis, men den grundläggande betydelsen är ju att handelspolitiken skall bidra till att utveckla det internationella samarbetet.

Anledningen till att jag gör ett visst nummer av ömsesidighetsfrågan är att jag tycker att det finns andra drag i den socialdemokratiska utrikespolitiken och utrikeshandelspolitiken som vittnar just om brist på ömsesidighet.

Ett område – det har vi talat mycket om i dag – är valutapolitiken och penningpolitiken. Den svenska hållningen till valutafrågor och räntefrågor är ju sådan, att omvärlden måste uppfatta att Sverige förbehåller sig rätten till fortsatt devalveringspolitik. Jag vet att detta inte är utrikeshandelsministerns område, men det finns många sådana uttalanden som gör att man måste varna för att socialdemokratin brister i att demonstrera den nödvändiga ömsesidighet som är grundvalen för en framgångsrik handelspolitik.

Det finns möjligheter att ge andra exempel. Vi talade förut i dag om kontrollagstiftningen, och Lennart Pettersson gör sig verkligen till en engagerad försvarare av den litet storsvenska hållningen: Jodå, vi skall kontrollera ägarna. Den svenska lagstiftningen, som ger regler för medbestämmande inom arbetslivet, arbetslivets villkor, aktiebolagsförvaltning och aktiebolagsredovisning, duger inte. Är det en utlänning skall vi ha en kontrollfunktion till! – Det ligger en storsvensk brist på ömsesidighet i detta som oroar och som är illavarslande. Det är ett tecken som möjligen växer i den socialdemokratiska politiken och som därmed blir till en fara.

Med dessa kommentarer kring allmänna handelspolitiska synpunkter skall jag övergå till att tala om ett annat av mina favoritämnen, nämligen den

internationella skuldkrisen. Jag är glad över att utrikeshandelsministern återkommer till den om och om igen i olika sammanhang i den handelspolitiska deklarationen och markerar regeringens intresse för den, vilket i sin tur naturligtvis tyder på att regeringen fäster stort avseende vid dess betydelse. Om vi då går tillbaka till de sex trender som jag inledde med, ser man tydligt kopplingen till den spröda demokratiutvecklingen, behovet av tillväxt i världsekonomin osv.

Den internationella skuldkrisens lösning är faktiskt något av ett villkor för en framgångsrik utveckling av världens utrikeshandel. Mats Hellström markerade för tre år sedan i den utrikeshandelspolitiska deklarationen de klara initiativ i vilka han deltog till att medverka till en lösning av den internationella skuldkrisen. I dagens handelsdeklaration från statsrådet Gradin saknar jag klara initiativ till att delta i lösningen av detta problem. Jag är medveten om att Sverige har deltagit i långtgående studier och arbeten för att inom ramen för Parisklubben medverka i lösningen av en del av Afrikas skuldproblem. Jag är också medveten om att man ofta får höra att den del av skuldkrisen som så att säga är finansierad genom enskilda banker i allt väsentligt är ett amerikanskt problem. Men jag vill alltså ha bort intrycket av att detta inte är ett globalt problem genom att begära av regeringen att den skall ge tydliga tecken på beredskap och inte bara delta i lösningen utan faktiskt också ta initiativ till denna. Nu finns det nämligen möjligheter till detta, för i dag utvecklar det sig i världen en hel del tendenser när det gäller skuldkrisen som kan utnyttjas.

För bara något halvår sedan publicerade tidningen *The Economist* en stor och omfattande rapport som redovisade den intressanta möjligheten till Debt and Equity Swap, dvs. utbyte av skulder mot reala tillgångar i skuldlandet. Detta är en utveckling som enligt min mening behöver internationellt stöd från industrialiserade nationer och som därför verkligen borde bli föremål för svenska initiativ. Jag vill gärna höra om statsrådet har någonting att säga i den frågan.

Det finns också en tendens som framgår mycket tydligt av utvecklingen i Amerika. Där har bankerna nu gjort så stora avsättningar för sin skuldsättning att man t. o. m. varnar för att den är för stor. Det kan leda till att de skuldsatta nationerna alltför lätt börjar räkna bort sin betalningsplikt, eftersom bankerna har gjort så stora reservationer. Inom den amerikanska bankvärlden utvecklar man nu en plan som bygger på att Världsbanken, Valutafonden, internationella organ som FN, industrinationer och andra tillsammans skall utveckla ett bankinstitut som genom upphandling av utlandsskulder på den sekundära marknaden skall medverka till att de skuldsatta länderna ges lättnader. Jag skulle gärna ha sett att det i denna deklaration fanns en tydlig markering av de vägar som statsrådet vill anvisa för svenskt engagemang när det gäller en avveckling av skuldkrisen. Möjligheten finns ännu att vi kan få höra detta här i dag.

Till sist, fru statsråd: Inom handelspolitiken möter vi ett inte alldeles ovanligt men där mycket uttalat problem. Det gäller information. Handelspolitikens förhandlare är ju diplomater. Vi har väl antagligen den stora förmånen att kanske ha världens bästa diplomater. Jag känner åtminstone de bisittare till statsrådet som sitter här vid väggen, och jag vet att jag kan lita på

dem. Det finns emellertid ett kommunikationsproblem som är betydande, och det gäller avlänkningsen av dessa diplomaters arbete mot näringsliv och övriga politiker i vårt land, inte minst alla vi 349 som i vanliga fall skall vara här i kammaren.

Det behövs en förstärkning av informationsflödet från förhandlingsarbetet till oss grågossar här i kammaren och till "valparna" ute i näringslivet. Jag menar att det därför vore intressant att få diskutera förslaget om en förstärkning av kommerskollegium. Det verkar ju som om kommerskollegium går precis motsatt väg, att man drar åt svångremmen kring kommerskollegium och därmed verkligen försämrar möjligheterna till en levande kommunikation mellan diplomati, byråkrati, politik och näringsliv. Vi moderater har ju förut haft en rik aptit när det har gällt statens industriverk. Nu ser jag min chans att bli av med detta förhatliga organ genom att lägga ned hälften av det och skicka den andra hälften, nämligen utredningskapaciteten, till kommerskollegium. Därmed skulle vi i Sverige få någonting som kunde liknas vid MITI, det japanska institut som har burit en sådan viktig del av den japanska tillväxten.

Det vore intressant att få höra om utrikeshandelsministern är intresserad av att förstärka sin egen makt i det svenska samhället genom att utveckla kommerskollegium till en verkligt levande myndighet och ett vitalt organ, som kunde ge det som jag saknar, nämligen bättre information och bättre kontaktyta mellan näringsliv, politiker och byråkrati.

Anf. 80 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Av det rosa blad som nyss har utdelats kan jag förstå att det inte är nödvändigt att man talar i 20 minuter, även om man i förväg har anmält sig för det.

I den långa debatt som tidigare i dag har förts om den europeiska marknaden har Hadar Cars mycket utförligt tagit upp frågorna om utrikeshandeln i sin helhet. Det finns därför ingen anledning för mig att här upprepa våra ståndpunkter, utan jag nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till reservationerna 1, 4, 9 och 12 i näringsutskottets betänkande 28.

10 § Kammaran beslöt kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

12 § Utrikeshandel

(forts. näringsutskottets betänkande 28)

Anf. 81 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Regeringens proposition om EG, som vi debatterat tidigare i dag, och utrikeshandelsministerns deklARATION utgår från ett mycket brett

uropeiskt perspektiv. Men det är också av stor principiell vikt att ett svenskt deltagande i integrationen i Västeuropa inte försvårar våra möjligheter att utveckla förbindelserna med övriga OECD-länder, Östeuropa och u-länderna. Vi kan från Sveriges sida inte medverka till att resa nya murar mot omvärlden. Vi måste alltid eftersträva öppenhet.

För ett land som Sverige med en exportberoende ekonomi skulle en mer protektionistisk världshandel innebära svåra ekonomiska problem. Den inhemska marknaden är för liten för att kunna utgöra en sluten enhet.

På internationell nivå, dvs. i den pågående GATT-rundan, pågår nu olika förhandlingar och diskussioner med syfte att skapa en fri handel utan handelshinder. Det är i och för sig bra. Jag tror att det är riktigt att säga att en öppen och fri handel bara är ett av flera medel att uppnå ett väl fungerande samhälle. Frihandel kan inte vara ett mål i sig. Då den kommer i konflikt med andra mål blir det nödvändigt med modifieringar. Den frågan tog jag upp i den tidigare debatten i dag om Sverige och EG.

Det krävs enligt centerns uppfattning skydd mot extrem frihandel inom vissa områden. Det är också viktigt att påpeka att de olika internationella avtal som Sverige undertecknat som regel ger vissa möjligheter att göra undantag från frihandel, s. k. undantagsklausuler. Det gäller t. ex. svårigheter för vissa näringsgrenar och regioner, och det gäller även i samband med betalningssvårigheter. Undantag kan också tillåtas för att skydda nationella säkerhetsintressen, människors liv eller hälsa, djurs och växters existens. Allt detta är bra. Däremot saknas skyddsklausuler som tar andra miljömässiga och sociala hänsyn. Det kan t. ex. gälla möjlighet till åtgärder mot import av produkter som framställts genom barnarbeten eller underbetald arbetskraft. En central fråga bör därför vara att komplettera internationella handelsavtal med en social- och miljöklausul. Det är en fråga som centern aktualiserat många gånger tidigare.

Hittills har socialdemokraterna konsekvent avvisat förslaget om en socialklausul. I samband med den nu pågående GATT-rundan har man emellertid från USA:s sida aktualiserat frågan. I det läget har Sveriges förhandlare ställt sig positiva till USA-kravet om en socialklausul.

Mot den bakgrunden finner jag det anmärkningsvärt att socialdemokraterna här i riksdagen inte vill göra ett uttalande om en socialklausul, som vi från centerns och även vpk:s sida har föreslagit. Men man överlåter åt de svenska förhandlarna att ansluta sig till USA-krav när det förs fram inom ramen för GATT. Vore det inte ett bra stöd med ett uttalande från riksdagen i samband med att vi behandlar frågan om utrikeshandeln, Lennart Pettersson? Eller vill socialdemokraterna att det skall föras en politik i GATT-sammanhang och en annan här i riksdagen?

Ett första steg i arbetet med en socialklausul skulle kunna vara att låta en arbetsgrupp kartlägga den svenska importen av varor. Då kan det klargöras i vilken omfattning varorna producerats under från hälso- och miljösynpunkt oacceptabla förhållanden eller med utnyttjande av barn, slavarbete eller underbetald arbetskraft. En sådan kartläggning kan sedan ligga till grund för svenska handelspolitiska ställningstaganden i såväl bilaterala som internationella sammanhang.

Herr talman! Intresset för svensk utrikeshandel koncentreras nu nästan

helt till EG-området. Det har inte minst dagens debatt visat. Det är en följd av den pågående integrationsprocessen inom EG. U-ländernas situation i debatten om svensk utrikeshandel kommer i alldeles för stor utsträckning i skymundan. Visserligen är EG den mest betydande handelspartnern för vårt land, eftersom vi där avsätter ca 50 % av vår export, värdemässigt sett. Ändå anser jag att vi bör komma ihåg, åtminstone när vi behandlar detta betänkande om utrikeshandeln, att vår handel med andra länder också är viktig och därvid fästa större uppmärksamhet vid u-ländernas situation.

I alltför hög grad har u-länderna och deras situation kommit i skymundan av den Europadebatt som nu förs både i vårt land och i Västeuropa i övrigt. Det tycker jag är olyckligt. Sverige måste på olika sätt arbeta aktivt för u-ländernas situation och inte medverka till att vi reser nya murar mot dessa länder. Risken härför är påtaglig om vi enbart koncentrerar vårt arbete inom utrikeshandeln på EG och Västeuropa.

Det finns starka skäl att skapa en ökad opinion för att vi skall stödja u-länderna genom att underlätta deras export. U-länderna måste som bekant också exportera för att kunna köpa för deras utveckling nödvändiga varor men också för att klara de betungande lån som har blivit en svår börda för många av dem. I den deklaration som statsrådet Gradin tidigare i dag avgav sägs att regeringen skall söka konstruktiva lösningar på u-ländernas skuldproblem. Det är bra, men det får då, herr talman, inte bara bli en läpparnas bekännelse i en handelspolitisk deklaration, utan det måste också ta sig uttryck i konkreta åtgärder i olika internationella sammanhang.

Frihandelssystemet kan också leda till negativa effekter vad avser fördelningen av ekonomiska resurser mellan industri- och utvecklingsländer. Från centerns sida vill vi starkt betona att en öppen och fri handel inte får förstärka den obalans som i dag råder mellan industri- och utvecklingsländer i fråga om världshandeln.

U-ländernas sårbarhet och sämre konkurrensförmåga har inneburit svåra påfrestningar på många u-länders ekonomier. Det känner vi till. Raden av länder med ekonomiska problem är ganska lång. Därför anser vi att man från svensk sida i de pågående diskussionerna inom bl. a. GATT bör uppmärksamma u-ländernas situation på ett mer aktivt sätt. Jag hoppas att utrikeshandelsministrarnas deklaration i dag leder till sådana åtgärder.

Vi anser att en särskild arbetsgrupp bör få i uppdrag att kartlägga de olika tullarrangemang och andra handelshinder som i dag faktiskt försvårar u-ländernas industrialiseringsutveckling.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 5, 7 och 12 i näringsutskottets betänkande nr 28.

Anf. 82 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 6, 7, 8, 10 och 11. Jag skall därutöver tillåta mig bara en enda kommentar – handelspolitiken är ju ganska avbetad vid det här laget när dagen börjar lida mot sitt slut.

I utrikeshandelsdeklarationen och i den debatt som brukar dominera dessa frågor används en terminologi som är något missvisande. Jag tycker att det kan vara dags att erinra om att vi bör återvända till realiteternas värld. En del av vad Per-Ola Eriksson sagt ligger i linje med vad jag här menar.

Man använder en terminologi där man hela tiden talar om frihandel och friare handel, men man glömmer att göra de verkliga analyserna av hur det ser ut med denna s.k. friare handel. Det är ju ingalunda bara från myndigheternas sida som det kan visas bristande lyhördhet för marknaden. Också kapitalismen som system visar en alltmer bristande lyhördhet för marknaderna. Om vi någon gång skulle ta och uppmärksamma det oerhört mäktiga och omfattande nät av karteller, monopol, oligopol och konkurrensbegränsande åtgärder som bildar en oupplöslig del av det internationella handelssystemet och det internationella kapitalistiska systemet, skulle vi få en mera realistisk bild av varu- och tjänsteutbudets verkliga villkor. De stora internationella kartellerna och överenskommelserna är en starkt snedvridande faktor. Det finns i dag ingen marknadshushållning i den klassiska meningen.

Det är också så att vi inom landet har ett mycket omfattande sådant konkurrensbegränsningssystem. 1985 ingicks 149 nya konkurrensbegränsande avtal i Sverige, 1986 ytterligare 167 – och de har naturligtvis blivit fler sedan dess, vilket vi lär kunna se när statistiken så småningom kommer fram.

Vad jag menar här är bara att vi behöver helt nya analyser. Vi behöver komma bort från den teoretiska, kammarlärd villfarelsen att det är någon sorts liberal ekonomi vi lever i, både nationellt och i världshandelssammanhang. Vi behöver nya teorier, som utgår från verkligheten, och vi behöver också nya metoder för att bekämpa skadliga karteller, konkurrensbegränsningar, oligopol och monopol, framför allt sådana som också använder sin makt politiskt och med eller utan engagemang från olika statsmakter försöker vidmakthålla osunda och auktoritära maktförhållanden och osunda förhållanden mellan nationer.

Jag tror också vi måste erkänna att det i det internationella handelsutbytet framöver också måste finnas plats för sådana begränsningar av de fria marknadskrafterna som är ägnade att förstärka de svaga länderna, att hjälpa dem att utveckla sig till en större ekonomisk allsidighet. Den typen av skyddsåtgärder är ingenting som står i motsättning till en friare handel i framtiden. Tvärtom är det en nödvändig förutsättning för att i varje fall i någon mån kompensera den väldiga klyfta i utvecklingshänseende som finns mellan olika delar av världen.

Som sagt, vi behöver en mer realistisk bild och en mer realistisk analys av vad det är som egentligen pågår och vad som egentligen styr handeln, marknaderna och de kommersiella villkoren, för det är inte den fria marknaden och den fria konkurrensen. Tvärtom finns det en genom årtiondena alltmer påtaglig strävan att begränsa dessa fritt verkande marknadskrafter. Det kapitalistiska näringslivet är mycket angeläget om att reglera sig självt, och det ställer oss inför en helt ny situation när vi skall överväga våra strävanden och åtgärder.

Anf. 83 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag instämmer med dem som redan har sagt att mycket av det som vi skall debattera här i kväll känns avbetat genom den långa debatt som vi hade i EG-frågan tidigare i dag. Av det skälet skall jag försöka begränsa mig. Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets

betänkande 28 om utrikeshandeln och avslag på de tolv reservationer som finns med i detta betänkande.

Nic Grönvall höll en lång exposé, i första hand riktad till utrikeshandelsministern, i mindre utsträckning till utskottets företrädare. Han talade om trender. Jag vill säga, herr talman, att det är sällan jag har hört Nic Grönvall så trendig i ett anförande på senare tid. Inte mindre än sex trender var föremål för hans stora intresse, och diskussionen gick långt utöver utrikeshandelsfrågorna. Vi har noterat dessa trender, Nic Grönvall. Jag får väl bearbeta dem vidare på min kammare. Jag tänker inte kommentera detta särskilt mycket mer.

Nic Grönvall vädrade ett visst missnöje med att vi har avstyrkt några motioner som moderaterna hade väckt om frihandeln. Det var även en folkpartimotion som enligt hans uppfattning borde ha biträttats av utskottet, med motiveringen att det i motionerna förespråkades just det som den socialdemokratiska regeringen fullföljer på utrikeshandelsområdet. Därför borde de inte avslås, menade han. Men är inte den grundläggande frågeställningen, Nic Grönvall, att man egentligen inte borde ha väckt några motioner om man är överens med regeringen? Vi gjorde bara det enkla påpekandet att regeringen för en politik som i långa stycken, i alla fall i de här frågorna, synes överensstämma med vad motionerna syftar till, och därmed kunde de avslås. Därigenom följer vi bara vanlig riksdagsprocedur. "The same procedure as last year" var alltså väl befäst i riksdagens traditioner, och även med hänsyn till sakfrågorna.

I övrigt blev det en diskussion om att man borde tillsätta en särskild arbetsgrupp som skulle titta på vilka kostnader det innebär att vidta handelspolitiska åtgärder i protektionistisk riktning. Detta avstyrkte majoriteten i näringsutskottet; där hade vi även med oss centern, såvitt jag förstår. Den centrala diskussionspunkten här är ju tekopolitiken, och där kunde vi peka på att denna håller på att analyseras. Nic Grönvall ville nu att man skulle göra en metodutredning kring det hela, men jag föreställer mig att man inte gärna kan analysera tekopolitikens eventuella kostnader för konsumenten om man inte har utvecklat en metodmodell. Jag tror därför att reservanterna får känna sig relativt väl tillmötesgåagna.

I fråga om det andra stora protektionsområdet i Sverige, jordbruket, är vi litet finkänsliga. Vi vill inte i onödan fördjupa splittringen inom borgerligheten genom att kräva analyser av vad detta kostar, eftersom vi vet att oppositionen inte är särskilt enig på denna punkt. Därför var utskottsmajoriteten finkänslig nog att i sin skrivning inte närmare ta upp den propå som folkpartiet och även Nic Grönvall kom med, att jordbrukspolitikens extra kostnader för konsumenterna skulle analyseras. Vi får väl se – vi kanske närmar oss varandra, dock knappast i år.

Tanken på att göra kommerskollegium kraftfullare genom att slå ihop det med SIND, statens industriverk, var en argumentering som Nic Grönvall förde utan något stöd i motioner, såvitt jag förstod – i varje fall inte i detta betänkande. Nic Grönvall kanske tyckte att tanken var genial, att stärka informationen om handelspolitiken och samtidigt komma åt ett enligt hans mening förmodligen förhatligt ämbetsverk, eftersom det ju sysslar med industri- och näringspolitik. Jag vill bara säga: inget nytt under solen. För tio

år sedan hade vi den sitsen att kommerskollegium och de funktioner som SIND nu har var samlade i ett och samma verk, och det hette kommerskollegium. Vi tycker det är litet för tidigt att vända på kuttingen en gång till. Även om det varken finns yrkanden eller reservationer i betänkandet, tror jag inte att näringsutskottets majoritet har någon större känsla för den propån.

Jag måste berömma Gudrun Norberg för ett kort och kärnfullt anförande här i kväll. Det var en välgörande kontrast till Nic Grönvalls första inlägg.

Per-Ola Eriksson! När det gäller utrikeshandeln kör centern med dubbla budskap. Dels talar man om att Sverige skall visa en öppenhet mot världen; inga nya murar mot en fri handel skall sättas upp. Dels för man ett resonemang som går ut på att frihandel inte är något mål i sig. Det ligger mycket i den synpunkten. Dock är frihandeln i många sammanhang ett utomordentligt viktigt medel för att uppnå en hel del centrala värderingar i samhällspolitiken, nämligen ett ökat välstånd, effektivt resursutnyttjande osv.

Jag håller med både Per-Ola Eriksson och Jörn Svensson om att frihandelsdoktrinen inte kan tillämpas okritiskt, då den kan få negativa verkningar. Vi kan ändå vara överens så långt som att det i länder med utvecklade ekonomier, som länderna i Europa, varav Sverige är ett, inte finns något bättre system för handeln än just frihandel. Det är i alla fall det minst dåliga av olika tänkbara system.

Frihandeln laborerar med automatiska besluts- och spelregler, och det är en stor fördel, inte minst för små länder, om de i övrigt har ordning och reda i sin ekonomi. Risken är annars, om det inte finns några övergripande spelregler, att de starka länderna tar för sig med den starkes rätt. Det är inte någon bra lösning.

Även om vi inte skall vara okritiska mot frihandeln och frihandelsdoktrinen skall vi väl ändå erkänna att det är en av de bästa doktrinerna för ett litet, utvecklat land som Sverige.

Per-Ola Eriksson ville komplettera internationella handelsavtal med socialklausuler och menade att socialdemokratien inte har varit intresserad av det. Sådana regler skulle förbjuda orimliga arbetsmiljöer, barnarbete och liknande. Generellt sett är vi självfallet överens, dvs. om att den typen av produktionsförhållanden inte kan accepteras. Problemet är bara att omsätta principen i praktiken.

Socialdemokratien är inte ointresserad på detta område. Tvärtom var socialdemokraterna, som jag erinrar mig, mycket engagerade 1982–1983 i GATT-förhandlingarna i Genève, och drev verkligen på för att få upp frågan på GATT:s dagordning. Det visade sig emellertid där att de allvarligaste motståndarna var just u-länderna. Deras motiv för att gå emot denna typ av klausuler, även mycket elementära sådana, var att de var rädda för att klausulerna skulle utnyttjas i protektionistiskt syfte, för att hålla deras produkter utanför industristaternas marknader när inga andra spärregler hjälpte. Den socialdemokratiska regeringen har alltså prövat den vägen, men det är svårt att komma fram. Det var likadant med Uruguayrundan inom GATT. Det sägs nu att USA skulle vara intresserat av att föra in en socialklausul i internationella handelsavtal, och då tycker Per-Ola Eriksson att vi i utskottsbetänkandet borde ha uttryckt ett kraftfullt stöd för USA:s

förslag. Jag vill be Per-Ola Eriksson att tänka efter: Gör inte det faktum att just USA vill ha en socialklausul i handelsavtalen att det ringer en varningsklocka för Per-Ola Eriksson?

Vi vet att USA mycket snabbt, med den starkes rätt, tar till olika metoder för att hålla konkurrens utanför sin marknad. USA har ju ingen särskilt väl utvecklad social känsla i sina relationer till u-länderna – därom kan vi vara överens. Slutsatsen måste nog bli att USA inte gör detta för att stödja u-länderna, utan snarare för att stödja USA:s industri. Det borde leda till en viss försiktighet i fråga om att anamma en amerikansk position på detta område. Men i den mån man kommer fram till något som inte kan misstänkas vara protektionistiskt är det en självklarhet att vi bör ställa upp hundraprocentigt. Jag tror inte att utrikeshandelsministern har någon som helst invändning mot det.

Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna, och därmed kan jag avsluta detta inlägg.

Anf. 84 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Den starka närvaron på sakkunnigbanken har givit mig hopp om att utrikeshandelsministern skulle komma tillbaka till kammaren. Hon behöver sin vila, och jag vill gärna uttrycka min förståelse för att hon inte är här. Med all respekt för det hoppas jag att hon blir kry snart igen.

Jag begriper inte vad ni som sitter på sakkunnigbanken gör här, eftersom både ni och utrikeshandelsministern kan läsa innantill. Det är möjligt att ni är intresserade av att lyssna på mig, och det är jag glad över.

Jag vill vända mig till min vän Lennart Pettersson, som anstränger sig för att fylla Anita Gradins tomrum men som inte klarar det särskilt bra.

Först talar han om frihandelsdoktrinen, som om det vore något slags politiskt instrument. Ricardo formulerade en gång teorin om utrikeshandel och komparativa fördelar, och det är sannerligen något som Lennart Pettersson inte rör på. Nationer bedriver handel med varandra därför att det är till ömsesidig fördel. Då kan man inte diskutera med utgångspunkt i frågan om politiska ståndpunktstaganden. Det handlar i stället om att politiker medverkar till att underlätta frihandel och utrikeshandel genom att åstadkomma ett regelverk som kan stödja och utveckla denna handel.

Jag vill sedan gärna ta fasta på resonemanget kring jordbruksfrågorna. Det som pågår i Genève och som vi alla vill skall leda till en framgång, så att Punta del Este-deklarationens mål kan uppfyllas, är beroende av en framgång på jordbrukspolitikens område. Där finns en svårighet som borde uppmärksammas mycket mer här i parlamentet, nämligen motsättningen mellan å ena sidan jordbrukspolitikens EG-krav, där den svenska jordbruksnäringen och jordbrukspolitiken är på väg att ansluta sig till EG:s krav, medan å andra sidan våra åtaganden och förpliktelser inom GATT-rundan egentligen står i strid med den jordbrukspolitik som bedrivs.

Tyvärr får vi inte tillfälle att behandla dessa frågor ordentligt på djupet, så att parlamentet kan ta ställning till vilken prioritering som skall göras i förhållandet mellan å ena sidan EG:s jordbrukspolitik och å andra sidan de krav som GATT-avtalet ställer på vårt land som jordbruksproducent.

Jag vill också något kommentera frågan om socialklausulen. Anledningen

till att socialklausuler inte införs mer allmänt och inte är en enkel materia i de internationella handelsförhandlingarna är att u-länderna själva känner stor oro för att dessa klausuler skulle komma att användas i diskriminerande syfte i handeln. Det är ett mycket tungt vägande skäl för att sådana klausuler inte införs generellt. När Lennart Pettersson använder den frågan för att vädra sin misstänksamhet mot USA, tycker jag att tåget spårar ur, för att använda Nils Erik Wåags ordval.

USA har tagit oerhört mycket stryk under de år som gått, därigenom att dess hemmamarknad har stått öppen för internationell handel. USA:s hemmamarknad har, kan man säga, övertagit ett par miljoner arbetslösa från Europa och Japan, genom att USA har ställt sitt handelsöverskott till förfogande för sysselsättningen hos dessa handelspartners. Att åberopa USA:s handelspolitik som ogenerös och att misstänkliggöra denna politik med hjälp av socialklausulerna är orent spel.

Till sist några ord om den grundläggande politiska hanteringen av oppositionens motioner. Jag väntade mig inte att Lennart Pettersson skulle orka med att säga någonting annat. Men det hade varit fasligt hälsosamt om vi hade fått veta att majoriteten, eller minoriteten plus den socialistiske brodern, skulle kunna kosta på sig att honorera ett oppositionsparti med sitt gillande i de fall oppositionspartiets politik överensstämmer med den egna politiken, utan att referera till gamla hjulspår.

Anf. 85 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Lennart Pettersson inledde sitt anförande med att säga att man från socialdemokraternas sida inte hade berört jordbruket och motive-
rade det med att socialdemokraterna inte ville åstadkomma någon splittring mellan de icke-socialistiska partierna. Samtidigt sade han att moderater och socialdemokrater kanske skulle hitta varandra på den punkten. Det gör mig litet orolig. Jag tror inte att Lennart Pettersson är den mest skicklige på jordbrukspolitik. Jag tror inte heller att moderaternas talesman i den här debatten är det. Det oroar mig att socialdemokraterna och moderaterna, om de skulle hitta varandra, försöker påvisa att jordbruket åsamkar samhället mycket stora kostnader, som Lennart Pettersson antydde. Det är faktiskt inte på det sättet. Jordbruket i Sverige åsamkar faktiskt inte svenska staten och folkhushållet särskilt stora kostnader, utan det tillför folkhushållet betydande kapital. Däremot åtar sig de svenska jordbrukarna en hel del kostnader för att klara viss del av produktionen.

Sedan talade Lennart Pettersson om att vi från centern hade dubbla budskap. Jag förstod inte riktigt hans resonemang, för han sade att man måste se på konsekvenserna av frihandeln och vad den för med sig. Av det drar jag den slutsatsen att även Lennart Pettersson för fram dubbla budskap. Jag tycker att det finns skäl att analysera frihandelns konsekvenser litet mer djupgående än vad Lennart Pettersson försökte sig på.

Frågan om en socialklausul har många anhängare, även långt innanför de socialdemokratiska frontlinjerna. Lennart Pettersson sade att en sak är principen, en annan praktiken. Vi känner till att socialdemokraterna, med Lennart Pettersson i spetsen, brukar ha svårt för att kombinera principen och praktiken.

Sedan säger Lennart Pettersson att man inte har tagit upp den här frågan därför att USA har aktualiserat den från sina utgångspunkter. Men då vill jag fråga: Varför har de svenska förhandlingarna anslutit sig till USA:s krav? Det var den uppgift vi fick i det utrikeshandelsbetänkande som vi behandlade i december i fjol. Förhåller det sig så att de förhandlare som faktiskt förhandlar på regeringens uppdrag förhandlar för sig själva och att socialdemokraterna sedan för en annan politik här i riksdagen? Om USA har en sådan felaktig inställning, borde i så fall inte Lennart Pettersson ta regeringen och dess förhandlare i örat och försöka tala dem till rätta? Eller har Lennart Pettersson och socialdemokraterna här i riksdagen inte satt sig in i frågan om socialklausulen och dess betydelse eller konsekvenser. Jag tycker att det finns skäl att i denna debatt få klart för sig på vilket ben Lennart Pettersson och socialdemokraterna står. Det fick jag faktiskt inte genom Lennart Petterssons tidigare inlägg.

Anf. 86 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! När Nic Grönvall sade att tåget hade spåret ur för min del var jag tvungen att begära ordet. Jag är nämligen lokförarson. I motsats till Nic Grönvall kan jag köra lok och tåg. Därför tog jag naturligtvis illa vid mig.

Nic Grönvall förde ett konstigt resonemang om Ricardo och komparativa fördelar. Jag skall inte gå in på det i den här diskussionen. Han menade att frihandeln inte hade med politiska ståndpunktstaganden att göra. Men det är ett politiskt beslut man fattar om huruvida man skall ingå den här typen av avtal, om man skall öppna handel. Även om moderaternas drömsamhälle inte har några politiker i den positionen, fordras ändå ett politiskt beslut. Det finns andra alternativ som har prövats. Jag var ju så vänlig att jag höll med Nic Grönvall om att frihandeln långsiktigt är det säkraste systemet. Det är ett system som skänker maximal trygghet för ett litet, välutvecklat land som Sverige. Därmed inte sagt att – och där knyter jag an till vad centerpartiet, er oppositionsbroder, säger – frihandeln okritiskt skall tillämpas i alla sammanhang. Per-Ola Eriksson pekade på, och det kan jag också göra, nya uppväxande industrier i u-länder, som behöver skydd under ett övergångsskede.

Apropå USA och socialklausulen, Nic Grönvall, vill jag säga att den knuff som USA har givit världshandeln genom att inte ha ordning på sin ekonomi, har man inte givit för att man ville rikta välgörenhet mot utomstående nationer. Det har man gjort för att man inte har kommit till rätta med en vettig ekonomisk politik. Man var och är fortfarande svårt anfäktad av nyliberala ekonomiska teorier, som har visat sig dåligt hålla måttet. Därför har man, i sin oförmåga att klara detta, fört en diskussion om att gå ifrån GATT-systemets spelregler. Man skulle inskränka på frihandeln och på olika sätt sluta gräzonsavtal för att den vägen minska trycket mot det egna näringslivet. Så är det med den välgörenheten, Nic Grönvall. Jag anklagar inte USA för det. Jag kan bara konstatera att man inte har blåst upp importen för att man har velat hjälpa andra länder. Det har bara blivit så, för att man har misslyckats i sin ekonomiska politik. Självfallet har vi haft nytta av det, i Sverige liksom i andra länder, men det hindrar ju inte att vi ändå kan föra en diskussion om vart man i USA syftar primärt när man helt plötsligt är så pigg

på att diskutera socialklausulen.

Jag vill avsluta med att säga till Per-Ola Eriksson att det väl i och för sig är rimligt att våra förhandlare i GATT synar USA:s kort när det gäller socialklausulen. Jag vill bara skicka med en varning: Jag tror inte att den i första hand är till för att hjälpa u-länderna, utan det finns nog en klart protektionistisk bakgrund. Den typen av socialklausuler tycker jag inte att vi skall ha. Däremot tror jag att socialdemokraterna inkl. utrikeshandelsministern är beredda att diskutera andra typer av socialklausuler, förutsatt att vi får med oss u-länderna i denna politik. För det var u-länderna vi skulle hjälpa – det borde vi vara överens om, Per-Ola Eriksson.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

13 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1987/88:29 om tekoindustri och tekohandel (prop. 1987/88:100 delvis).

Tekoindustri och tekohandel

Anf. 87 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 29 behandlas regeringens budgetförslag i vad avser anslag till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin.

Ett enigt näringsutskott noterar ännu en gång att tekobranschen numera har en stabilare struktur än tidigare, men till skillnad från utskottsmajoriteten drar utskottets moderater och folkpartister helt andra slutsatser av detta konstaterande.

I propositionen hemställer regeringen att riksdagen skall anvisa ett förslagsanslag av 70 milj. kr. till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin för budgetåret 1988/89.

Som vi har framhållit i våra motioner har textil- och konfektionsindustrin i snart 20 år fått stöd för att komma igenom en svår strukturkris. Det är inte i längden nyttigt för branschen att erhålla omfattande statligt stöd. Det mest väsentliga för tekoföretagen är inte heller omfattningen av det offentliga stödet utan i vilken näringsmiljö de arbetar.

Utvecklingen under de senaste åren visar också att behovet av selektiva industripolitiska åtgärder för tekoindustrin har minskat. En klar förbättring av branschens konkurrensläge har inträtt. Omstruktureringar har skett, och det finns flera exempel på företag som har kunnat skaffa sig framgångsrika nischer och som dessutom har lyckats bra på exportmarknaderna.

I konsekvens med detta bör de selektiva stödåtgärderna avvecklas, vilket innebär att regeringens förslag i denna del bör avslås. Tekoindustrin måste börja planera för en framtid utan statliga stöd. För att företagens omställning skall förberedas och underlättas bör det nu fastslås att stöden till tekoindustrin kommer att vara avvecklade senast vid halvårsskiftet 1990. SIND:s industripolitiska stöd kan därför avskaffas redan vid utgången av innevarande budgetår.

Tekobranschen måste anpassa sig till de yttre villkoren och utnyttja de relativa fördelar Sverige kan ha i jämförelse med andra länder. Det går inte att skydda vårt land från marknadens krav på omställning genom att söka kortsiktig trygghet. Därmed riskeras den långsiktiga tryggheten.

Det selektiva tekostödet är också en form av protektionism. Sådana stödformer får inte tillåtas att utvecklas än mer, vilket regeringens medelsarsenal leder till, även om stödformer från tid till annan kan byta skepnad.

Subventioner och skatter förvrider prisstrukturen. Detta medför allvarliga risker för den fria handeln. Så länge konkurrenskraft återspeglar relativ effektivitet och inte politisk styrning kan frihandelsprincipen upprätthållas.

Trots omfattande rationaliseringar är tekobranschen arbetsintensiv, men konkurrenskraften minskas genom socialdemokraternas ständiga höjningar av skattetrycket. Regeringens skattepolitik är det verkliga hotet mot tekonäringen. Genom att den privata efterfrågan pressas ned till förmån för en expansion av de offentliga utgifterna minskas den inhemska marknaden.

Att gå och vänta på det ena stödpaketet efter det andra ger ingen företagsamhet. Det gör däremot bättre allmänna villkor och en sundare näringsmiljö.

Herr talman! En grundläggande förutsättning för en fungerande marknadsekonomi är den fria handeln över gränserna. Ett fritt internationellt utbyte av varor, tjänster och kapital leder till ökat välförstånd för alla parter.

Från bl. a. dessa utgångspunkter är den svenska tekopolitiken förfelad. Den har inte lett till avsett syfte, vilket är att skydda den svenska tekoindustrin. Importen totalt sett har inte kunnat hållas tillbaka. Det förhåller sig snarare tvärtom, därför att importvarorna till stor del kommer från länder där några restriktioner inte gäller.

Det är en i grunden omoralisk inställning att vi i Sverige, samtidigt som vi med skattemedel stöder u-ländernas industriella utveckling, inte tillåter att deras industriprodukter får säljas fritt. En ökad import från dessa länder skulle endast marginellt drabba den svenska tekoindustrin, i den mån den över huvud taget skulle drabbas. Det är troligen importen från andra industriländer som skulle minska mest om restriktionerna togs bort. Vad vi således nu gör i Sverige är att vi begränsar importen från lågprisländer, trots att denna import huvudsakligen omfattar varor som inte i någon större omfattning tillverkas i Sverige. U-ländernas utvecklingspotential ligger i en väl fungerande marknadsekonomi och en fri internationell handel. Vårt ansvar för utvecklingen i de fattigaste länderna kräver att Sverige i sin handelspolitik på tekoområdet inte motverkar u-ländernas strävan att bygga upp sina ekonomier.

Importkvoten drabbar således enbart konfektionen från de fattigaste u-länderna som Sverige annars säger sig vilja värna om.

Begränsningarna av tekoimporten är dessutom till skada för de svenska konsumenterna – särskilt barnfamiljerna – och de fyller uppenbarligen inte ens sitt avsedda syfte att hålla nere importen från u-länderna till förmån för den svenska tekoindustrin. Snarare fungerar restriktionerna som ett skydd för vissa EG- och EFTA-länders export till Sverige gentemot billigare men ofta lika bra produkter från u-länderna.

Regeringen har i andra sammanhang sagt sig vara beredd att successivt

trappa ned de handelspolitiska skyddsåtgärderna på tekoområdet. Regeringens agerande i praktisk politik talar dock ett helt annat språk. Nya begränsningsavtal har framförhandlats med bl. a. Indien – ett land gentemot vilket Sverige har ett betydande handelsöverskott. Vidare har regeringen aktualiserat införandet av restriktioner för tekoimporten från Turkiet. Detta är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av att regeringen i samband med beslutet om den nya förhandlingsrundan inom GATT lovade att inte införa nya handelshinder. Dessutom lovade man att successivt avveckla befintliga sådana hinder.

Genom EG-, EFTA- och GATT-avtal är tekoimporten från västvärlden befriad från handelshinder. De kvantitativa begränsningarna i kombination med tullavgifterna fördyrar väsentligt de tekovaror som säljs i Sverige.

Sveriges handelspolitik på tekoområdet är inte enbart dyr för konsumenterna, den försvårar också i onödan svensk export. Flera av de länder som drabbas av våra importrestriktioner är samtidigt intressanta marknader för vår exportindustri. De svenska hushållen har i det långa loppet mycket att tjäna på en helt fri tekoimport.

Restriktionerna är med andra ord uttryck för regeringens principiösa tekopolitik. Regeringen undergräver vårt lands internationella trovärdighet vad gäller såväl frihandeln som solidariteten med tredje världen.

Den huvudsakliga effekten av handelshindren har visat sig vara att företag inom EG, inte svenska industrier, har gynnats på u-ländernas bekostnad.

Tekoindustrin i Sverige kan inte, som vi reserverar påpekar i betänkandet, i längden förlita sig på gränsskydd och subventioner. Det finns ju, som jag inledningsvis påpekade, åtskilliga företag inom branschen som visar ett bra resultat. De har anpassat sin verksamhet till den svenska marknadens krav och nått framgångar också på exportmarknaden. Detta måste vara den riktiga utvecklingsvägen för den svenska tekobranschen.

Enligt vår mening bör regeringen vidta åtgärder för att avveckla handelsbegränsningarna på tekoområdet. Avvecklingen bör enligt vår bestämda mening inledas omedelbart och vara helt genomförd senast vid utgången av budgetåret 1989/90.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till de reservationer som undertecknats av utskottets moderata ledamöter.

Anf. 88 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Vi har tidigare i dag fört en rätt omfattande diskussion om tekohandel och utrikeshandel. Jag vill nu med några ord uppehålla mig vid den inhemska tekoindustrin, som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 29.

Textil- och konfektionsindustrin har genomgått en besvärlig strukturomvandling. När denna påbörjades införde riksdagen det första industripolitiska stödet till tekoindustrin. Det var närmast export och utbildning som fick stöd genom ett riksdagsbeslut 1970. Stödet var tänkt att utgå under en fyraårsperiod. Det är nu 18 år sedan, och stödsatserna har sedan dess vidgats till både inriktning och omfattning. Den smärtsamma processen för tekoindustrin har emellertid kulminerat, och nu kan nog konstateras att tekobranschen har en stabilare struktur än tidigare. Utvecklingen visar att

behovet av selektiva stödåtgärder har minskat.

Det är vår uppfattning att fortsatta statliga subventioner och handelsrestriktioner inte gagnar branschen. Det är viktigt att nu planera för en framtid utan statligt stöd. Vi hävdar från folkpartiets sida liksom moderata samlingspartiet att stödet till tekoindustrin successivt skall avvecklas. För att företagens omställning skall förberedas och underlättas bör det redan nu fastslås att stödet till tekoindustrin kommer att vara avvecklat senast vid utgången av budgetåret 1989/90.

Folkpartiet har i olika sammanhang på en rad områden presenterat förslag som innebär generella förbättringar för svenskt näringsliv, bl. a. förslag som gäller avregleringar och ändrade skatteregler. Inte minst gäller detta för små och medelstora företag, som just är den dominerande delen av tekoindustrin. Ett genomförande av dessa åtgärder skulle givetvis positivt påverka också tekoföretagen.

Även om det naturligtvis fortfarande finns tekoföretag som har stora lönsamhetssvårigheter måste det nog understrykas att situationen inom branschen ljusnat avsevärt och att många företag nu också kunnat redovisa betydande framgångar. Det finns i dag återigen en framtidsstro inom branschen, och lönsamheten är i stigande, generellt sett. Enligt SIND:s rapport väntar sig 89 % av tekoföretagen förbättrad eller oförändrad lönsamhet under det här året jämfört med tidigare år. 95 % av företagen tror att de får det bättre 1988 än 1987.

Med det här korta inlägget, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 3, 6, 9, 10 och 12 i betänkande nr 29.

Anf. 89 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 29 behandlas frågor som rör tekoindustrin och tekohandeln. Det är inte länge sedan vi senast diskuterade de frågorna i kammaren – det var den 17 december 1987. Partiernas ställningstaganden är välkända och oförändrade. Jag skall därför fatta mig mycket kort.

Utvecklingen under den senaste tioårsperioden har inneburit en strukturell omvandling och förnyelse av tekoindustrin. Den totala produktionskapaciteten har minskat. Många företag har dock lyckats finna utvecklingsbara produktionsområden och kunnat konsolidera sin ställning. Även om tekoindustrin i dag är stabilare än för några år sedan, är lönsamheten klart lägre än den genomsnittliga i övriga industribranscher i Sverige.

För att möta denna situation krävs, enligt centerns mening, nytt riskkapital för offensiva insatser. Branschorganisationerna har gemensamt satsat på att skapa ett branschprofilprogram för tekoindustrin. Detta bör medverka till att förbättra förutsättningarna för tekoföretagen.

Under åtskilliga år har äldrestödet varit ett verksamt och konkurrensneutralt sätt att främja svensk tekoindustri. Strukturomvandlingen inom tekoindustrin har medfört att en betydande förnying skett. Speciellt gäller detta vissa mycket utvecklingsbara delar av branschen.

Det är av stor betydelse för tekobranschens framtida konkurrenskraft att förnyelsen fortsätter, och detta kräver att ännu fler ungdomar vågar satsa på teko.

Detta förhållande är bakgrunden till att vi i centern upprepar vårt förslag att omvandla äldrestödet plus huvuddelen av det selektiva stöd som statens industriverk svarar för till ett "utvecklingslån".

Utvecklingslånet enligt centerns förslag är generella och konkurrensneutrala och ger en betydande stimulans till utveckling och industriell förnyelse.

Huvudregeln för utvecklingslånen är att de företag som gör godkända investeringar motsvarande dubbla lånebeloppet skall få lånet avskrivet. För att speciellt gynna de allra minsta företagen finns det en möjlighet att avskriva de första 100 000 kr. av lånet utan att dubbla investeringar har gjorts.

Tekoindustrin har mycket stor regionalpolitisk betydelse. För närvarande finns det ca 650 tekoföretag, och de är spridda i 150 av Sveriges 284 kommuner. Särskilt när det gäller konfektionsföretagen är de ofta lokaliserade utanför de större orterna. Totalt är ca 31 000 personer sysselsatta inom tekoindustrin. Omräknat i årsarbetare är antalet 25 000.

Tekoindustrin är i snabb utveckling och måste så vara om den skall klara framtidens allt hårdare konkurrens. Det är av största vikt att varje företag får chans att utvecklas efter sina speciella förutsättningar. Därför måste stödet vara generellt och konkurrensneutralt.

Vid behandlingen i utskottet har socialdemokraterna t. o. m. mer än vanligt bekänt sig till planhushållningen. I ett läge med begränsade resurser tror socialdemokraterna att centrala bedömningar och selektiva satsningar ger bättre hushållning med resurserna.

Den viktigaste resursen i tekoindustrin är personerna i företagen. Att fränkänna dem kapaciteten att själva bedöma vilka investeringar som är bäst för deras företag innebär en mycket allvarlig misskreditering av såväl företagare som anställda.

Vi i centern tror på tekoindustrins framtidsmöjligheter, men om dessa skall kunna tas till vara på bästa sätt behövs en tidsbegränsad stimulans i form av utvecklingslån av den typ som vi föreslår.

I debatten framhålls emellanåt att utvecklingslånet av bl. a. EG skulle kunna betraktas som ett handelshinder. Jag tror ingen som har satt sig in i lånets konstruktion på allvar tror på detta påstående.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 5 och 7.

Regeringen har ett antal år skjutit upp ställningstagandet när det gäller målen för tekopolitiken. Tekoindustrin skadas av den oklarhet och otrogghet som detta innebär. Centern riktar i reservation 2 en mycket berättigad kritik mot regeringen i detta avseende. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Tekoindustrins betydelse från beredskapssynpunkt har enligt centerns mening underskattats av utskottsmajoriteten. I reservation 4 pekar vi på en rad faktorer som måste beaktas i detta sammanhang. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Folkpartiet och moderaterna pläderar för en helt ohämmad frihandel. Det bör noteras att Sverige har en betydligt generösare frihandel än t. ex. EG, som moderater och folkpartister i alla andra sammanhang betraktar som ett föredöme. Vi i centern är också för frihandel, men blundar inte för de smärre begränsningar som är klart motiverade av den verklighet vi lever i. Våra förslag till en offensiv satsning på tekoindustrin har som mål att möjliggöra en

ytterligare förstärkning av frihandeln.

Herr talman! Centerns mål för tekopolitiken är en stark och konkurrenskraftig tekoindustri samt en frihandel inom vars ramar man tar en väl avvägd hänsyn till beredskap, sysselsättning, socialt ansvar och positiva möjligheter för utvecklingsländerna.

Anf. 90 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I detta betänkande från näringsutskottet om tekoindustrin och tekohandel behandlas inga motionsyrkanden från vpk men väl tekofrågor som partiet under lång tid har drivit. Självklart har vi vid utskottsbehandlingen av motionerna anslutit oss till andras yrkanden, vilka vi tycker ligger i linje med vad vi har ansett och fortfarande anser vara riktigt. Jag har därför undertecknat några reservationer i betänkandet.

Vad gäller målen för tekopolitiken finner vi det anmärkningsvärt att regeringen gång på gång skjuter upp en diskussion därom. Kan det verkligen vara en så het potatis? Förfaringssättet kan inte tydas i annan riktning. Kanske kan utskottets talesman lämna besked på den punkten här i kväll. Denna tveksamhet i ägerandet är givetvis inte bra, vilket också utskottsmajoriteten håller med om när den beklagar att behandlingen av vissa frågor har skjutits upp.

Nu kan man naturligtvis alltid beklaga saker och ting. Det hade kanske varit bättre om ett enigt utskott med skärpa hade gett regeringen sin mening till känna i den här frågan.

I betänkandet behandlas också frågan om försörjningsberedskapen. Självfallet finns ett mycket klart samband mellan målen på tekoområdet och försörjningsberedskapen. Vi tillhör dem som är mycket kritiska mot den ändrade inriktningen av försörjningsberedskapen på detta område.

Vi har vidare reserverat oss till förmån för en socialdemokratisk motion i vilken yrkas att riksdagen redan nu skall fastslå att det nuvarande stödprogrammet för tekoindustrin, som upphör nästa år, skall efterföljas av ett nytt program. I samma motion yrkas att märkningen av importerade plagg skall vara gjord redan vid införseln i landet. Vi har reserverat oss till förmån också för det yrkandet.

Herr talman! Dessa mina motiveringar till våra ställningstaganden var mycket kortfattade. Jag har inte ansett det nödvändigt att göra någon längre utläggning i dessa frågor. Det är ju gamla frågor som vi har diskuterat vid flera tidigare tillfällen. Positionerna är också ganska väl kända.

Med tanke på kammarens ansträngda arbetssituation avslutar jag mitt anförande med att yrka bifall till de reservationer som vpk-representanten i utskottet har skrivit under.

Anf. 91 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 29 om tekoindustri och tekohandel. Samtidigt yrkar jag avslag på reservationerna.

Om man försöker positionsbestämma partierna i deras tekopolitik, kommer man till slutsatsen att moderaterna och folkpartiet snabbt vill avveckla det kvarstående tekostödet och de importbegränsningar som ännu

gäller. Vi socialdemokrater befinner oss ungefär i mitten, medan centern är på andra sidan. Trots sitt tal om frihandel och liknande vill man ändå ha fortsatt stöd på detta område i större utsträckning än vad vi socialdemokrater är beredda att ställa upp på. Centern vill vidare att stöden skall utgå i former som är handelspolitiskt riskabla. Vpk vill förmodligen gå ännu längre.

Det är klart att det är ett dilemma för en socialdemokrat att diskutera tekopolitiken. Branschen har varit utsatt för stora omställningar. De som har arbetat i tekoföretagen har fått ta emot många smällar. Jag kommer själv från en del av landet som ursprungligen hade en omfattande tekoindustri. Tack vare det stöd från samhället som har utgått under ganska lång tid har åstadkommits starka strukturförändringar och starka framtidssatsningar, som alltmer börjar ge frukt. Det är glädjande att kunna konstatera att de pengar som har satsats under åren inte har varit helt bortkastade ens industriellt sett. De har också fyllt en mycket viktig social funktion.

Aldrestödet var länge ett mycket bra stöd, men efter hand har det överlevt sig självt och blivit en konserverande faktor som man inte kan bygga framtiden på.

Som ett resultat av en allmänt framgångsrik ekonomisk politik under 1980-talet har också tekoindustrins situation förbättrats utöver de struktur- och framtidssatsningar som gjorts. Jag kan stryka under vad flera andra talare har sagt här i dag, nämligen att vi nu kan se betydligt ljusare på tekoindustrins situation än vi kunde göra för ett antal år sedan.

Detta betyder inte att vi med omedelbar verkan kan upphöra med allt stöd och ta bort alla importrestriktioner. Men inriktningen måste ändå vara att dessa på sikt skall tas bort. Det har fastslagits av regeringen, utrikeshandelsministern och industriministern. Men det gäller att ta det med lämpor.

Tekoindustrin måste bära sig. De som säger att vi i längden inte kan föra en fortlöpande stödpolitik, om vi samtidigt skall vinna respekt för den frihandelspolitik som vi vill bedriva, har rätt. Beslut har också fattats om den inriktning som innebär att vi steg för steg trappar ned stödet till tekoindustrin.

Man kan sedan diskutera vad som långsiktigt kan vara kvar. Det har förts en diskussion om ursprungsmärkningen, en fråga som ingen av dagens debattörer har berört. Några reservationer anknyter dock till frågan. I en reservation vill moderaterna och folkpartiet ha bort den fortare än kvickt, och i en annan reservation vill vpk göra den strängare och kanske litet mera komplicerad. Jag ser det som så, att det är en viktig konsumentupplysning att ha en ursprungsmärkning. Det kanske inte är nödvändigt att i alla lägen lagstifta om sådant, men vi hade en diskussion om produkternas kvalitet, som knöts till länder osv., och då var det kanske rimligt att tänka sig detta. Oavsett vad som kommer att ske med övrigt tekostöd tycker jag att det är en sådan sak som man utifrån rent konsumentintresse mycket väl kan ha kvar. Det var den kommentar jag ville göra på den punkten.

Herr talman! I övrigt är det riktigt att vi har efterlyst att regeringen skall ge sin syn på målet för tekopolitiken, och det har vi sagt flera gånger. Regeringen har varit trög att efterkomma de önskemålen. Den har haft sina skäl och har redovisat dem för riksdagen, men faktum kvarstår att riksdagen har begärt denna redovisning. Vi beklagar de här uppskoven, det säger vi

klart och tydligt. I och med att tekobranschens situation går åt rätt håll kan man kanske acceptera regeringens uppskov, men vi räknar med att regeringen kommer att så snabbt, som möjligt ta fram redovisningen, så får vi ta en diskussion på basis av den.

Oavsett diskussionen om tekopolitikens mål vet vi relativt väl vad det är fråga om. Det är en insnävning av de försörjningspolitiska målen, som ju är grundläggande när man skall skydda tekoindustrin, i linje med de nya försvarspolitiska beslut som har tagits. Det måste få sitt genomslag när man formulerar målen för tekopolitiken och de försörjningspolitiskt betingade importbegränsningar och liknande som eventuellt kan komma i fråga. Det vet vi, och det är inget att hymla med.

Sedan kan man diskutera i marginalen vad det blir fråga om, men det rör sig om en dramatisk nedskärning jämfört med de tidigare försörjningspolitiska målen. Det kommer att betyda att vi på de områden där försörjningsberedskapsmålen har varit centrala har anledning att anta att ytterligare omställningar måste ske. Hur regeringen skall hantera det får den kanske ta upp i en diskussion vid det tillfälle då den kommer med den av riksdagen begärda målformuleringen.

Herr talman! Jag tror att jag kan nöja mig med detta. Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på reservationerna.

Anf. 92 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson säger att vi kan se betydligt ljusare på tekoindustrin. Det är riktigt, och jag underströk det också i mitt anförande. Tekobranschen vill ju själv tvätta bort den krisstämpel som har satts på den industrigrenen. Man har sedan en tid bedrivit en kampanj för det ändamålet som skall pågå ytterligare ett par år. Och det är ju glädjande att det finns personer inom branschen som inser att framtiden ligger i kraftfulla satsningar för att utveckla branschen och inte i att ropa på nya stödpaket.

Men vad som främst skall känneteckna en bransch som inte har någon krisstämpel på sig är just den omständigheten att man kan stå på egna ben och fungera oberoende av statliga stödmiljoner. Jag hoppas att den här kampanjen kan få den effekten att även industridepartementet och majoriteten i näringsutskottet noterar de här signalerna och i likhet med oss som har reserverat oss går in för en avveckling av subventionspolitiken.

Vi har också stöd från ett flertal myndigheter som följer den här marknaden. Jag påpekade i debatten förra året att exempelvis SPK i sin utvärdering av branschstödet har sagt att efter utgången av det pågående programmet skall inget stöd alls lämnas till tekoindustrin. Jag hoppas att Lennart Pettersson kan ansluta sig till den ståndpunkten.

Tidigare i dag hörde vi utrikeshandelsministerns deklaration. Nu är fru Gradin inte kvar här, och jag vill därför ställa en fråga till Lennart Pettersson. Statsrådet säger: Målet för regeringens tekopolitik är emellertid att industrin inom överskådlig framtid skall kunna stå på egna ben. Där får vi alltså ett klart uttalande som ligger i linje med den målsättning som jag nyss gav uttryck för, men vi får inte veta vad som menas med "överskådlig framtid". Har Lennart Pettersson någon upplysning att komma med?

Dessutom säger statsrådet att frågan om fortsatt skyddsbehov skall utredas

av kommerskollegium. I sitt anförande sade Lennart Pettersson aldeles nyss att vi inte har kommenterat frågan om obligatorisk ursprungsmärkning. Faktum är att kommerskollegium redan har presterat en utredning på detta område, och i den utredningen har man begärt hos regeringen att systemet med obligatorisk ursprungsmärkning skall avskaffas. Hur skulle det då vara, om man redan nu visade att man vill ta fasta på vad kommerskollegium skall vaka över på det här området?

Anf. 93 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Efter att ha hört Lennart Petterssons och även Ivar Franzéns inlägg, liksom ministrernas tidigare i dag, kan man konstatera att alla är överens om att stödet skall bort. Vad som tycks skilja oss åt är tempot. Vi tycker att det är fel att vänja branschen vid ett nytt stöd, som centern föreslår i form av utvecklingslån – det har för resten fått dålig kritik av nästan alla remissorgan – när kurvorna nu börjar gå uppåt. Om 95 % av teko företagen själva tror på en förbättring under det här året eller i varje fall ett oförändrat läge, måste man fråga sig: Varför tror inte politikerna på branschen, om företagen själva gör det?

I folkpartiet tror vi att det är rätt tidpunkt nu att avveckla detta stöd. Äldrestödet, som infördes under den borgerliga regeringen, är väl det som har varit bäst för branschen, och det håller nu på att trappas ned och försvinna. Vi tror på en framtid för svensk tekoindustri. Vi tror på den kunskap och kompetens som finns. Vi tror att den här branschen har en framtid utan stöd, och vi tror att det nu är bästa tiden att avveckla stödet.

Anf. 94 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson försökte göra en positionsbestämning av partierna i någon sorts negativ-positiv skala. Som jag uppfattade det startar det på den negativa sidan med moderater och folkpartister, sedan ligger socialdemokraterna litet obestämt och så ligger centern på den positiva sidan när det gäller tekoindustrin och tekohandeln.

Nu är det väl närmast så, att i fråga om volymer och när det gäller att försöka göra en offensiv satsning skiljer det inte särskilt mycket mellan socialdemokraterna och centern. Skillnaden är närmast att vi i centern vill utforma detta på ett offensivt sätt kort och gott. Man kan likna tekoindustrin vid en ganska framgångsrik löpare som är på upploppet. Vi har alla den tron att tekoindustrin är på frammarsch men sannerligen inte framme vid målet. Vad moderater, folkpartister och socialdemokrater håller på att göra är att fälla löparen på upploppet. Centern menar att det för industrin, för Sveriges konsumenter och för Sverige som nation är viktigt att den här branschen når målet. Det är huvudorsaken till att vi i centern menar att den förändring som föreslås och som innebär att man inför ett utvecklingslån under en övergångstid är viktig för branschen.

Lennart Pettersson tog upp målsättningarna. En bransch behöver också klart uttalade mål från den politiska makten. Det är, vilket Lennart Pettersson erkände, anmärkningsvärt att regeringen gång efter annan talar om att den skall återkomma men att den inte lämnar några besked.

Ett orosmoment utgör också det tyckande som präglar beredskapsmålen.

Det spekuleras litet grand i att om det blir krig blir det ett kort krig, att det inte skall bli några avspärningar och att handeln skall fortgå i stort sett oberoende av vad som händer i vår omvärld. Centern har varit mycket kritisk mot detta när det gäller både detta område och andra områden. Det är välbetänkt sett ur Sveriges konsumenters synpunkt att vi bibehåller en rimlig beredskap, en god kunskap och en god produktionsteknik i Sverige. På sikt kommer detta att vara till gagn för oss själva, för vår neutralitetspolitik och för våra handelspartner.

Anf. 95 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga något till Ivar Franzén angående argumentationslinjen. Först sade han att centern stod på den positiva skalan när det gäller fortsatt stöd till tekoindustrin och att socialdemokraterna inte stod så förfärligt långt ifrån. Men de ville, enligt Ivar Franzén, dela ut pengarna på ett litet annorlunda sätt. Sedan buntade Ivar Franzén raskt ihop moderater, folkpartister och socialdemokrater och sade att de driver en farlig linje när det gäller tekoindustrin. Han sade att vad socialdemokraterna nu gör mot tekoindustrin kunde liknas vid att fälla en löpare på upploppet, när löparen just skall fullfölja en framgångsrik löpning. Detta stämmer inte riktigt, Ivar Franzén. Hur är det nu med socialdemokraterna, är de bra eller dåliga? Skall vi fälla löparen eller ge honom en knuff framåt?

Jag tror, Ivar Franzén, att socialdemokratin under lång tid har tagit ett mycket stort socialt ansvar för den här branschen. Det har varit lätt att göra det under en extra lång tid, eftersom det har varit förenligt även med våra beredskapspolitiska mål. Det stöd som har givits med konstruktionen av äldrestöd har varit sådant att det har varit ganska lätt att acceptera ur handelspolitisk synpunkt. Det är ett av de få stöd som man kan göra på detta sätt med om man skall se det ur allvarlig synpunkt. Men vi vet vilka bestämda nackdelar äldrestödet har, och man kan inte gå vidare på denna väg mycket längre.

Ivar Franzén säger att det har varit mycket tyckande kring beredskapsmålet. Han kritiserar att man har sagt att det, om det blir krig, blir fråga om korta krig, att handeln kommer att fortgå som vanligt och att detta därmed skulle vara till nackdel för tekoindustrin. Vi kan konstatera att vi i ett visst skede tidigare har tänjt ut de beredskapspolitiska motiven väl långt. Nu för vi mer realistiska diskussioner. Det är bara att acceptera detta, annars kommer våra handelspartner att reagera.

Med det anförda vill jag än en gång yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 29.

Anf. 96 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är knappast mitt fel att det är svårt att positionsbestämma socialdemokraterna. Deras oklarhet och ovilja att tala om vilka mål de egentligen har gör att de hamnar i en gråzon, som med all rätt leder till att det blir svårt att veta vad de vill och vad de kommer att göra. Därmed är socialdemokraterna en osäkerhetsfaktor för tekoindustrin, och de glider på ett betänkligt sätt in i famnen på moderater och folkpartister.

När det gäller beredskapen skall jag nämna ett exempel. Sverige har en

mycket dålig beredskap inom sjukvården. Det tillverkas i Sverige inte gasbinda och liknande. Och vid en ganska kort avspärning skulle det kunna leda till situationer som blir synnerligen besvärliga. Det går inte, Lennart Pettersson, att tala om realism vid bedömningar som gäller beredskapssynpunkter. Jag tror snarare att vi måste säga att en överoptimism i dag präglar vår vilja till beredskapsplanering. Det har delvis haft budgettekniska motiv när det gäller socialdemokraterna. Man har kunnat sälja olja och över huvud taget spara pengar och därmed till synes kunnat skapa en snabbare positiv ekonomisk utveckling. Den frestelsen kan på sikt bli dyr för Sveriges konsumenter.

Anf. 97 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill till Ivar Franzén säga att vi under denna vår öfta har diskuterat huruvida det existerar ett borgerligt regeringsalternativ. Det har varit litet olika bud om det. Jag hade dock inte väntat mig att den stora anklagelsen från Ivar Franzéns och centerns sida skulle vara att socialdemokratin glider in i famnen på moderaterna och folkpartisterna. Mycket har man fått höra av s. k. kritik från vänster, från centerns sida, men den här typen av kritik har jag inte varit med om tidigare.

Anf. 98 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill återupprepa vad folkpartiet har sagt om tron på framtiden. Jag vill också ta upp frågan om utbildning. Att behovet av yrkesutbildning och nyrekrytering till branschen hela tiden ökar är ett gott tecken. Det är en anledning till att vi satsar på teko och på detta centrum i Borås.

Jag skulle slutligen till Ivar Franzén vilja säga . . .

Anf. 99 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få erinra om att repliken gäller Lennart Petterssons anförande.

Anf. 100 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Riksdagen har vid upprepade tillfällen uttalat att tekopolitikens långsiktiga mål är att svensk industri skall svara för minst 30 % av den inhemska tillförseln av tekovaror samt att det riktmärke som skall gälla är att 1978 års produktionsnivå skall upprätthållas. Det är således detta som gäller för tekopolitiken i dag.

Verkligheten visar emellertid i betydande delar något annat. 30-procentsmålet har ingalunda uppnåtts när det gäller trikä- och konfektionsindustrierna, som 1986 svarade för endast 19 % av tillförseln på den inhemska marknaden. Ej heller har riktmärket för tekopolitiken, dvs. 1978 års produktionsvolym, uppnåtts. År 1986 underskreds denna volym med 10 % för textil- och trikäindustrierna och med hela 30 % för konfektionsindustrin. Det är således uppenbart att tekopolitiken i dessa avseenden har misslyckats.

Redan 1986 aviserade regeringen att den skulle förelägga riksdagen förslag om de framtida målen för tekopolitiken. Ännu har detta inte skett, vilket är anmärkningsvärt. För tekoindustrin är det angeläget att veta vilka politiska villkor som skall gälla för framtiden, så att den kan anpassa sig och inrikta sin

verksamhet därefter. Det är således viktigt att målen för tekopolitiken snarast fastställs.

Svensk tekoindustri har under en lång följd av år varit utsatt för stora påfrestningar. Höga skatter och avgifter samt, i jämförelse med omvärlden, högre lönekostnader har bl. a. medverkat till försämrade konkurrensmöjligheter. Den långvariga lågkonjunkturen under andra hälften av 1970-talet och början av 1980-talet medförde ytterligare betydande svarigheter.

Tekoindustrin är en av världens största industrigrenar och är samtidigt också en av de mest konkurrensutsatta verksamheterna. Någon fri konkurrens i den bemärkelsen att konkurrens sker på lika villkor råder inte. Ej heller råder frihandel i världshandeln med tekovaror.

Det är givetvis av stort värde att det finns ett internationellt avtal, multifiberavtalet, som de flesta länder skrivit under och som sätter gränser för de handelspolitiska ingreppen. Genom utförliga regler har detta avtal också lyckats liberalisera och öka den internationella handeln. Men faktum kvarstår att trots detta bedriver man i andra länder – u-länder som i-länder – en tekopolitik som innebär skydd och stöd åt den egna tekoindustrin.

Sätten är många och ofta omfattande. Sällan redovisas eller diskuteras de olika åtgärderna på samma öppna sätt som i Sverige. Det är enligt min mening helt nödvändigt att man har dessa realiteter klara för sig, när man diskuterar och – som ofta sker – beskärmar sig över de ytterst måttliga importbegränsningar som det är fråga om till skydd för svensk tekoindustri. Verkligheten vittnar om att en exempellös utveckling av klädimporten till Sverige har ägt rum under 1986 och 1987. Verkligheten vittnar också om att påståendet om att Sverige bedriver en protektionistisk importpolitik på beklädnadsområdet saknar all grund. Slutligen avslöjar den också med all eftertrycklighet tomheten i påståendet om de höga merkostnadseffekterna för hushållen på grund av våra importrestriktioner.

Trots de påfrestningar och svarigheter som jag nyss redovisat har den svenska tekoindustrin till viktiga delar kunnat överleva och fortbestå. Branschens egna satsningar visar att det finns förutsättningar att utveckla industrin ytterligare. Men detta förutsätter i sin tur en politik som medför att kostnadsläget trappas ned så att konkurrenskraften ökar. Skatter och avgifter måste sänkas, inflationen hållas nere, lönekraven begränsas och byråkratin minskas.

Moderata samlingspartiet företräder en politik med en sådan inriktning, och med den politiken skulle stödet till tekoindustrin successivt kunna trappas ned. Med socialdemokratisk politik föreligger emellertid inte de angivna förutsättningarna, och därför är det för närvarande nödvändigt med fortsatta statliga stödåtgärder. Dessa åtgärder skall vara generella och konkurrensneutrala samt syfta till att stimulera utvecklingen och industriell förnyelse. Det är mot denna bakgrund som Arne Svensson och jag motionsvägen lagt fram ett förslag om utvecklingslån för tekoindustrin.

Förslaget om utvecklingslån bygger på ett inom tekobranchen utarbetat program, vars huvudsyfte är att stötta utveckling och offensiva satsningar inom tekoindustrin. Detta skall åstadkommas genom att det statliga stöd som för närvarande utgår i form av s. k. äldrestöd och som industristöd via SIND skall omvandlas till ett utvecklingslån. Detta förutsätter positiva satsningar

från de mottagande företagens sida, som måste kunna redovisa åtgärder och egna ekonomiska insatser för investeringar i produktionsanläggningar, marknadsföring, utbildning, produktutveckling m. m. för att kunna komma i åtnjutande av lånen, vilka i princip skall vara ränte- och amorteringsfria. Det är således fråga om satsningar på offensiv utveckling, något som också skall beaktas i jämförelse med det nu utgående till sin konstruktion passiva äldrestödet. En omläggning av det nuvarande tekostödet till ett offensivt inriktat utvecklingslån skulle bättre rusta svensk teko inför 1990-talets krav och underlätta anpassningen till de regler som gäller för EG.

Näringsutskottet avvisar tyvärr förslaget om utvecklingslån på enligt min mening bristfälliga grunder. Varken antagandet att de tillgängliga resurserna skulle tillfalla företag utan utvecklingsmöjligheter eller påståendet att stödsystemet skulle kunna uppfattas som ett avsteg från Sveriges handelspolitiska åtaganden förefaller vara särskilt väl underbyggt. Utvecklingslånen är ju till sin konstruktion sådana att de just befrämjar företagsutveckling. Och eftersom företagen själva skall medverka i finansieringen av de berörda investeringarna, kan inte några risker för handelspolitiska konsekvenser föreligga.

Herr talman! Med det anförda ställer jag mig bakom reservation nr 5.

Anf. 101 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 29 behandlas bl. a. motion N268 av Arne Kjörnsberg, Berndt Ekholm och mig från den allmänna motionstiden. Jag vill säga några ord med anledning av utskottets behandling av våra yrkanden.

När det gäller vårt yrkande om behovet av ett nytt flerårsprogram för tekoindustrin hänvisar jag till motiveringarna i motionen, men vill gärna ansluta mig till statsrådet Anita Gradins uttalande tidigare i dag här i kammaren att målet för regeringens tekopolitik är att denna industrigren inom en överskådlig framtid skall stå på egna ben. Detta är självfallet vad alla människor på orter som i hög grad är beroende av tekoindustrin för sin fortsatta existens har som önskan och mål för sina ansträngningar. Vi har kommit en bra bit på vägen mot detta mål, men de hittills tillämpade offensiva stödets utformning har styrt merparten av stödet till de större företagen. De många småföretagen har inte haft samma praktiska möjligheter att rusta sig för framtidens krav och behov.

För småföretagen har enbart äldrestödet varit i viss mån tillgängligt, men detta stöd har haft en generell inriktning och konserverande inverkan, vilket har konstaterats flera gånger här i kammaren, inte alls samma framåtriktade syfte som de industripolitiska stöden har.

Några orter i landet är extremt beroende av tekoindustrin. Jag kommer själv från Borås kommun, där vi i dag har ca 200 tekoföretag. Endast knappt 15 av dessa har mellan 100 och 400 anställda. Resterande 185 är små företag, av vilka de flesta har mellan 5 och 35 anställda. Dessa företag sysselsätter ca 5 000 personer, men många fler är naturligtvis antingen direkt eller indirekt beroende av dessa företags framtid.

Vi kan konstatera att tekoindustrin i dag till vissa delar svingat upp sig både tekniskt, kvalitativt och idémässigt, men ännu behövs det offensiva satsning-

är bl. a. i utbildning. Vi kan alla konstatera att det i dag råder brist på utbildad personal inom denna industrigren. Det behövs också offensiva satsningar på ändrad arbetsorganisation samt på marknadsföring här hemma och på exportmarknader. Vissa delar av industrin behöver kunna stabilisera sig, andra delar – framför allt de mindre företagen – behöver både upprusta och stabilisera sig. Vi motionärer menar att planeringsvillkoren för tekoindustrin är så säregna att det brådskar med besked från regeringen om hur det industripolitiska programmet för tekoindustrin skall se ut efter den 1 juli 1989. Regeringen har enligt vår uppfattning tillräckligt med kunskaper för att den skall kunna snabbare lägga fram ett förslag om ett flerårsprogram.

När det gäller ursprungsmärkningen finns det ganska mycket att reflektera över både i kommerskollegiums skrivelse till regeringen och i våra egna erfarenheter av tillämpningen. Det är verkligen inte lätt att hitta de svensktillverkade kläderna i våra varuhus och butiker. Det finns undantag, men ofta är det svårt att få reda på var plaggen verkligen är tillverkade. Det finns också skillnader mellan olika typer av försäljningsställen och troligtvis också mellan orter, beroende på strukturen i orternas handel.

För konsumenternas skull bör vi slå vakt om ursprungsmärkningen. Eftersom märkningen, enligt uppgifter i betänkandet, av ekonomiska och tekniska skäl i regel görs i samband med tillverkningen, borde inte gränsmodellen vara så svår att genomföra. Det tas ju stickprov på annat vid våra gränser. Om ursprungsmärkningen verkligen existerar vid gränspasseringen, är ju allt i sin ordning och syftet med vårt yrkande lätt att uppfylla. Vi är nämligen övertygade om att de svenska konsumenterna verkligen vill veta om de plagg som importeras från EG- och EFTA-länderna också är tillverkade i dessa länder och om de plagg och textilier som tillverkas i utvecklingsländerna verkligen blir billigare för den svenska konsumenten. Då har konsumenten verklig möjlighet att jämföra pris och kvalitet och väga in också solidaritetsfrågan vid inköpvalet.

Vi motionärer ämnar i den kommande voteringen rösta för reservationerna nr 8 och 11. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 102 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är riktigt, som Lahja Exner påpekar, att det är mycket svårt att fastställa ursprunget för vissa kläder, särskilt mot bakgrund av att det för vissa konfektionsvaror finns stor variation i fråga om upplysning om vilka länder som kan ha varit inblandade.

Utrikeshandelsministern säger nu i sitt uttalande i dag att man kommer att stödja sig på kommerskollegiums kommande utredningar. Man begär att kommerskollegium skall se på det fortsatta skyddsbehovet för tekoindustrin. Jag ställde tidigare en fråga till Lennart Pettersson, men fick den inte besvarad. Jag vill då upprepa den och fråga Lahja Exner: Varför vill man inte ta fasta på de förslag som kommerskollegium redan har tagit fram, t. ex. just detta att ursprungsmärkningen skall avskaffas? Vi har följt upp den frågan i reservation 10.

Lahja Exner säger detsamma som utrikeshandelsministern, att regeringens tekopolitik skall innebära att industrin skall kunna stå på egna ben. Man syftar då både på handelsrestriktionerna och på det selektiva industristödet

och säger att detta skall ta sin början inom överskådlig framtid. Jag frågade tidigare: Vad menas med "överskådlig framtid" i det här sammanhanget? Lennart Pettersson fick just den frågan men kunde inte prestera något svar. Jag vill då upprepa frågan och ställa den till Lahja Exner.

Jag tycker att det är märkligt att vi har ett statsråd som utrikeshandelsministern som bekänner sig till fri internationell handel i ett uttalande i kammaren här i dag, samtidigt som hon har ett antal statsrådskolleger och en majoritet i näringsutskottet som gärna vill fortsätta att reglera den inhemska produktionen och handeln.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

14 § Föredrags

trafikutskottets betänkande

1987/88:21 om Sverige och Europa (prop. 1987/88:50 delvis).

Svenska åtgärder för att uppnå en gemensam europeisk transportmarknad, m. m.

Anf. 103 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! De västeuropeiska staternas infrastruktur kommer att drabbas av genomgripande förändringar under parollen EG-harmonisering. Vi har här i kammaren tidigare i dag haft många timmars debatt om EG-harmoniseringen och om Sveriges kommande relationer till EG. Hot och utpressningstaktik från mäktiga ekonomiska grupper, som Rundabordsklubben, blir vardagsmat. Men i bakgrunden finns också en säkerhetspolitisk NATO-strategi som angår alla de länder som sluter upp bakom målen i EG:s s. k. vitbok. Jag vill här i talarstolen upprepa att det är mycket anmärkningsvärt att denna omtalade vitbok i över 300 punkter ännu inte har översatts till svenska språket och enligt uppgift inte heller kommer att översättas. Lika fullt har vi att ta ställning till EG:s vitbok, och det är bl. a. detta som den här trafikpolitiska debatten skall handla om.

Få verksamheter kan påverka ett lands utveckling så starkt som kommunikationerna. Om hänsynen till de transnationella företagens behov och till Sveriges nuvarande export- och importberoende ensamt får styra trafikpolitiken får detta katastrofala följder. Regioner eller delar av regioner kommer att utarmas än mer och miljöförstörelsen kommer att förvärras.

Farhågorna har t. o. m. stöd i kommunikationsdepartementets egna rapporter. Under arbetet med att ta fram regeringsförslaget om trafikpolitiken inför 90-talet har kommunikationsdepartementet låtit rena partsintressen utreda konsekvenserna av en svensk EG-harmonisering. Resultatet, i form av en rapport, var den allra första rapport som framställdes som en av kommunikationsdepartementets många underlagsrapporter. Den heter Sverige och EG – samordning eller inte av Sveriges och EG:s trafikpolitik, och den har beteckningen Ds K 1987:1. Jag förutsätter att Sven-Olof Nordlund har läst den rapporten inför diskussionen här.

Det är lätt att dra slutsatsen att regeringens trafikpolitiska ambitioner först

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

Svenska åtgärder för att uppnå en gemensam europeisk transportmarknad, m. m.

och främst handlar om just EG-harmoniseringen. Nämnda underlagsrapport med detta syfte skisserar två olika scenarier – det är ju populärt i dessa dagar bland en liten klick etablerade debattörer här i landet. Det är ett scenario där Sverige sägs driva sin egen politik så som den såg ut 1987 och ett annat där Sverige har anpassat sig till EG. Såväl rapportskrivarna som kommunikationsministern har uttalat sig för det senare scenariot, dvs. just EG-modellen. Det gjorde Sven Hulterström mycket snabbt efter det att rapporten hade kommit i tryck.

EG-modellen enligt rapporten förutsätter uppenbarligen ett svenskt medlemskap i EG, trots att detta strider mot alla regeringsuttalanden hittills. Jag förmodar att det finns en viss prutmán i utredarnas och den ansvarige ministrernas ganska sensationella ställningstagande.

Vad man hoppas på är naturligtvis att om bara Sverige säger ja till alla krav från olika EG-krafter och helst springer före med viktiga lagändringar och satsningar, då skall transportpolitiken inlemmas fullständigt i EG-buren. I praktiken skulle Sverige alltså uppträda som ett medlemsland men formellt stå utanför, med hänvisning till Sveriges alliansfrihet. Olika makthavare har redan ordnat det så i vårt land att vi på kommunikationsområdet skall statuera exempel genom vidlyftiga projekt, som Scandinavian Link, ett transportdike från Norden till EG-marknaden som har debatterats åtskilliga gånger i kammaren vid det här laget.

Vilka konsekvenser räknar då utredarna med i sina renodlade modeller i rapporten? Jo, de antar att den förordade EG-modellen skulle leda till ytterligare ökning av landsvägstrafiken, på järnvägens bekostnad. De antar att det blir negativa miljökonsekvenser, och de räknar med att de regionala orättvisorna kommer att öka. Detta förskräcker inte alls. Tvärtom sägs: "Tilltron är stor till att de generella effekterna" – dvs. av en gemensam avreglerad trafikpolitik – "– lägre totala transportkostnader – är så positiva för EG:s näringsliv och ekonomi att de negativa konsekvenserna är av underordnad betydelse."

Jag måste passa på att fråga Sven-Olof Nordlund om han i likhet med Sven Hulterström och Lars Olof Rask, som är en av de ansvariga för rapporten, instämmer i den synen på EG-modellen och anser att miljöeffekterna och en ökad bilism på järnvägens bekostnad är av underordnad betydelse.

Är det av underordnad betydelse om lastbilstrafiken ökar, järnvägstrafiken minskar, miljön förstörs och Norrlands regioner får ännu större problem än i dag? Det är vad man faktiskt mer eller mindre klart uttalar i rapporten. Är detta av underordnad betydelse, därför att – som man hänvisar till – näringslivet och företagen kräver lägre totala transportkostnader? Är det enbart vad företagen och näringslivet kräver som vi skall ta hänsyn till? Jag tror att många är intresserade av att få besked om detta här från riksdagens talarstol.

Under de senaste veckorna har många lastbilsåkare protesterat mot nya pålagor och dåliga vägar. Under trafikutskottets studieresa i Jämtland gavs tillfälle till direktkontakt mellan utskottsledamöter och starkt kritiska jämtlänningar. Trafikutskottet fick bl. a. veta deras åsikter om alla de miljarder som skall gå till några få utvalda broar och vägar i landet för upprustning till EG-standard. Kritikerna säger att de knappast har nytta av

sådan lyxupprustning, eftersom vägarna till och från denna lyx är ofarbara under tiden för tjällossningen, en ganska stor del av året.

Vpk delar den kritiken. Vi anser att de pengar som staten får in efter överenskommelsen mellan socialdemokraterna och vpk skall gynna både järnvägar och glesbygdsvägar framför allt i Norrland. Inlandet är klart missgynnat, vilket bekräftades vid trafikutskottets besök. EG-intressena får inte ha ett sådant inflytande över trafikpolitiken, att en rättvis regional fördelning blir omöjlig – det är vpk:s uppfattning.

Åkarna i Sverige har inte fått klara besked om regeringens avsikter med EG-anpassningen. Jag vill ta tillfället i akt att upprepa argument som jag bl. a. framförde på Svenska åkerförbundets kongress i höstas.

Om EG-modellen får genomslag på trafiken i Sverige kommer de flesta åkerierna att slås ut på grund av den otroligt hårdnande konkurrensen från de största bolagen i Västeuropa.

Låt mig än en gång få citera ur den underlagsrapport som kommunikationsministern och därmed regeringen i trafikpropositionen anslutit sig till och som tydligen även trafikutskottets majoritet ställer sig bakom. På s. 94 i rapporten står bl. a.: "Den hårdnande konkurrensen inom 'EG-modellen' kommer att leda till strukturförändringar där dagens system med enbilsåkare och få stora åkerier inte är sannolik. I stället kommer internationaliseringen och kravet på effektivitet att tvinga fram större åkerier som även har utlandsetableringar. På motsvarande sätt kommer åkerier från bl. a. Nederländerna och Danmark att etablera sig i Sverige och bedriva trafik inom företagsformer som är väl så effektiva och konkurrenskraftiga som de svenska."

Jag anser att även alla hårt pressade enbilsåkare har rätt att få veta hur framtiden på den EG-anpassade vägen kommer att se ut. Jag hoppas att de, när sanningen går upp för dem, visar ett lika starkt engagemang som i fråga om de ekonomiska pålagorna på den tunga trafiken. EG-modellen, vare sig den i praktiken handlar om ett svenskt medlemskap eller ett totalt samordnat trafiknät utan medlemskap, kommer att vara förödande för svaga regioner, för småföretagare, för kollektivtrafiken och för miljön.

Det är typiskt, herr talman, att moderaterna nu får sina förslag genomförda. De kunde inte gärna reservera sig på en enda punkt i detta betänkande. Men vart har centerns regionala och järnvägs- och miljöpolitiska ansvar tagit vägen? Är det lika illa när det gäller EG-anpassningen i stort som när vi diskuterade EG-projektet Prometheus, som bilindustrin beställt? I den frågan var det ju faktiskt så att centern erkände att man inte hade tagit reda på vad det hela handlade om. Prometheus är ett gigantiskt projekt för att ytterligare öka bilens andel av transportarbetet. Bilindustrin har inte själv pengar, påstår den, trots att det klirrar 25 miljarder i Volvos kassa. Därför får de svenska skattebetalarna gå in, bl. a. genom styrelsen för teknisk utveckling och genom vägverket. För att göra det hela smakligare presenterar bilindustrin det som ett internationellt miljöprojekt. Detta är väl magstarkt. Saab-Scania har producerat en flott broschyr om bl. a. detta. Jag har den här, och Sven-Olof Nordlund får gärna låna den för läsning, om han inte själv har den.

Förändrad lagstiftning för att tillåta ännu tyngre lastbils ekipage än dagens

och satsningen på tyngre laster innebär att järnvägen slås ut i konkurrensen särskilt när det gäller timmertransporter. Före chefen för SJ:s gods ansåg att detta var det verkligt stora trafikpolitiska sveket av den socialdemokratiska regeringen. Kritiken är minst sagt befogad. Det måste vara möjligt att genomföra en trafikpolitik utan att gå i EG-krafternas ledband.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen nr 1.

Jag vill också säga några ord om arbetsvillkoren för yrkeschaufförerna, eftersom det är en fråga som vpk har tagit upp tidigare och som nu finns med i en motion från socialdemokraterna Bengt Silfverstrand och Hans Pettersson i Helsingborg. De har motionerat om att regeringen bör förelägga riksdagen förslag om ändrade arbetsvillkor för yrkesbilförare i enlighet med bilarbets-tidsutredningens förslag. Vi tycker att det är en bra motion. Vpk yrkar bifall till den reservation som vi är upphov till i trafikutskottets betänkande. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 2.

Anf. 104 SVEN-OLOF NORDLUND (s):

Herr talman! I detta betänkande redovisas vissa bedömningar i den trafikpolitiska propositionen om svenska åtgärder för att uppnå en gemensam europeisk transportmarknad.

Betänkandet har föranlett två reservationer från vpk.

För ett befolkningsmässigt litet land som Sverige är en stor utrikeshandel, såväl export som import, enda möjligheten att till låga kostnader kunna erbjuda medborgarna ett utbud av de varor och tjänster som efterfrågas. Det har därför varit en målsättning för regeringen att på olika sätt underlätta handeln över gränserna och stärka de svenska företagens internationella konkurrenskraft. Handeln och transportererna mellan Sverige och Västeuropa är därför av helt avgörande betydelse för den svenska ekonomin.

Den växande internationalisering som industri, handel och resande undergår förutsätter, liksom den pågående regionala integrationen, effektiva och snabba transportsystem. Den ställer också ökade krav på ett väl fungerande internationellt samarbete.

Det västeuropeiska samarbetet berör i varierande grad alla slags transporter: landsvägs- och järnvägstrafik, sjöfart och luftfart.

För svensk del har både vårt geografiska läge och vårt stora utrikeshandelsberoende gjort det naturligt och önskvärt att aktivt medverka i såväl världsomspännande som europeiska och nordiska strävanden mot effektiva och snabba internationella transportsystem. Samtidigt kräver också säkerheten och arbetsmiljön till lands, till sjöss och i luften ett fungerande internationellt samarbete. Miljökraven, främst kampen mot havs- och luftföroreningar och buller, påkallar åtgärder som bara kan ge nödvändiga resultat genom samarbete nationerna emellan.

Herr talman! Omkring 70 % av vår utrikeshandel sker med länderna i Västeuropa, fördelat på 50 % med EG-länderna och 20 % med EFTA-länderna. Östeuropas andel är fortfarande mycket begränsad och uppgår endast till ca 2,5 %. I betänkandet redovisas vissa bedömningar i den trafikpolitiska propositionen om svenska åtgärder för att uppnå en gemensam europeisk transportmarknad. Dessa bedömningar innebär främst att den svenska transportpolitiken bör utvecklas på ett sätt som gör att den inte

avviker från huvuddragen i EG:s trafikpolitik.

Jag tror det är nödvändigt med en harmonisering och en gemensam grundsyn på i vart fall den del av transportpolitiken som gäller de internationella transportererna, särskilt de europeiska och de nordiska. Därmed kan på sikt förutsättningar skapas för etablerandet av en större gemensam europeisk transportmarknad, som även kommer att inbegripa Sverige, Norge och Finland. En sådan utveckling är en naturlig fortsättning på vad som redan skett inom utrikeshandelns område, där det sedan länge finns en gemensam marknad utan tullar upprättad för industrivaror mellan de västeuropeiska länderna. Denna gemensamma marknad har upprättats genom överenskommelser inom och mellan EFTA- och EG-länderna.

Den liberalisering som för närvarande pågår inom EG för att uppnå en gemensam transportmarknad innebär att varje land måste vara berett att jämka på sina resp. regelsystem i vad gäller vägtrafikbeskattning, arbetstider, körtidsregler etc.

Om Sverige skall anpassa sig till en gemensam europeisk transportmarknad, får vi inte avstå från insatser på områden som bedöms vara väsentliga för förbättringar av miljö, hälsa, välfärd och den regionala balansen. I harmoniseringsarbetets natur ligger nämligen också kravet på att initiativ både kan och bör tas inom områden där så anses önskvärt för att bringa detta i fas med berättigade krav som ställs på de andra samhällssektorerna.

Jag övergår nu till de två vpk-reservationerna. I reservation 1 yrkar vpk att svensk lagstiftning inte skall anpassas till EG. Man vill göra gällande att det bedrivs en kampanj från Industriförbundet och andra borgerliga krafter för ett svenskt medlemskap i EG. Man påstår vidare att EG är protektionistiskt och imperialistiskt och att neutraliteten kommer att bli suddigare i konturen, om det sker en anpassning av svensk transportpolitik till EG.

Utskottsmajoriteten ansluter sig till de riktlinjer som propositionen anger i vad gäller bedömningen att Sverige bör verka för en gemensam europeisk transportmarknad. En harmonisering av transportererna inom Norden och Västeuropa innebär inte att Sverige avstår från sin neutralitet.

I reservation 2 yrkar vpk bifall till s-motionen T8, i vilken det yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändrade arbetsvillkor för yrkesbiförare i enlighet med bilarbetsutredningens förslag. Enligt propositionen bör Sverige verka för att enhetliga kör- och vilotidsregler skall gälla för den internationella landsvägstrafiken i Europa. Kör- och vilotidsreglerna skiljer sig från varandra på vissa punkter i fråga om inhemsk landsvägstrafik å ena sidan och internationell landsvägstrafik å andra sidan. Reglerna är föremål för översyn inom kommunikationsdepartementet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 21 och avslag på reservationerna.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 105- VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! "The same procedure as last time", skulle jag vilja säga – aldrig någon tillstymmelse till analys, inte någon ideologi i botten som på

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

*Svenska åtgärder för
att uppnå en gemensam
europaisk transport-
marknad, m. m.*

något sätt skulle kunna utkristallisera sig från de borgerligas. Undra på att moderaterna inte får chans att skriva en enda reservation!

Herr talman! Jag tycker att detta är förskräckligt. Skall man utgå ifrån att vi befinner oss i en ödesbunden utveckling, som vi inte kan göra någonting åt? Jag har tidigare hävdad, och jag gör det igen, att det inte är någon tillfällighet att kommunikationsdepartementet i sitt arbete inför 90-talets trafikpolitik och i propositionen börjar just med en rapport som handlar om harmoniseringen med EG. När nu Sven-Olof Nordlund hänvisar till att Sverige är så starkt beroende av handelsutbytet – export och import – med framför allt EG-länderna men också med länderna inom EFTA och att detta styr oss, vill jag fråga: Är detta en alldeles obeveklig utveckling? Går det inte alls att styra den? Har debatten inom socialdemokratin i dessa frågor totalt avstannat sedan det begav sig efter valnederlaget 1976? Vid den tiden fördes det faktiskt en debatt om det då extrema beroendet när det gäller import- och exportpolitiken. Det är ju detta extrema import- och exportberoende som styrs av de stora transnationella bolagen, bl. a. Volvo och ASEA. Men denna utveckling går ju att påverka.

Det skulle vara intressant att få veta litet grand om var de socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet står i denna fråga. Jag vet inte var övriga socialdemokrater står, eftersom de nästan vägrar att gå in i den här debatten, trots att vi har gjort försök gång på gång, timme ut och timme in under denna EG-debattens dag.

I rapporten av Rask i Växjö, som jag tidigare citerade ur, visas – om än väldigt grovt kalkylerat och skisserat – att det finns olika utvecklingsvägar. Denne Rask är för övrigt en av parterna på exportkapitalets sida. Jag citerade ur hans rapport för att visa att man tar mindre hänsyn till miljön och till järnvägens behov och framtid i denna harmoniseringsbild som trafikutskottets majoritet nu har fastnat för. Sven-Olof Nordlund kommenterade inte alls om han ansåg att detta var den lämpligaste vägen. Jag skulle gärna vilja veta detta.

Sven-Olof Nordlund talar om att det behövs enhetliga regler även i fråga om arbetstider. Om det från svenskt fackligt håll ställs helt andra krav på vad som skall gälla, det bästa möjliga för de svenska chaufförerna, skall då EG:s enhetliga krav – som man nu vill driva igenom – ändå överflygla de nuvarande svenska bestämmelserna? Detta skulle jag också väldigt gärna vilja veta, liksom litet grand om synen på Sveriges export- och importberoende.

Till sist, herr talman! I debatten hittills, i trafikutskottets betänkande och i rapporten som kommunikationsdepartementet och socialdemokraterna har ställt sig bakom är det bara landsvägstrafikens och flygets utveckling och den s. k. harmoniseringen som har diskuterats. Varför diskuterar man aldrig järnvägens utvecklingsmöjligheter? Det är tillräckligt att sitta på ett svenskt tåg och trivas, läsa, skriva eller diskutera med människor – kanske allra helst med SJ-personalen – för att få reda på att hos den finns det fortfarande en yrkes stolthet och ett kunnande – trots den tilltagande utarmningen – som visar att man känner till vad som sker på den internationella arenan. Dessa människor styrs inte av EG-regler eller av en kommande vitbok, utan de har förhoppningar om att det är möjligt att samarbeta internationellt och ändå ha kvar sitt svenska oberoende. Jag skulle vilja höra några ord om järnvägens

utvecklingsmöjligheter, om de nya bruttoviktsbestämmelserna och om de höjda nya maximivikterna skall få slå igenom.

Jag har samma åsikt som den tidigare chefen för godstransporterna i Sverige förespråkade. Han ansåg att detta var ett av de verkligt stora sveken, eftersom det kommer att gynna de tunga EG-ekipagen på järnvägens bekostnad.

Anf. 106 SVEN-OLOF NORDLUND (s):

Herr talman! Jag tror inte att denna utveckling är oöveklig, utan anpassningen till Europa är en nödvändighet. Hela vår export och hela vår import är ju styrda mot det hållet.

Det skulle vara intressant att få veta åt vilket håll Viola Claesson skulle vilja styra vår import och export, under förutsättning att utvecklingen blir densamma som i dag när det gäller den västeuropeiska handeln.

EG-modellen kräver inte medlemskap. Som vi tidigare har sagt kräver den en anpassning till EG:s regler. Jag tror att även landets åkeriägare är mycket angelägna om att EG-modellen skall genomföras.

När det gäller järnvägen kan jag nämna att vi för någon dag sedan justerade betänkandet som behandlar vägfrågor. Såvitt jag förstår skedde detta i fullständig enighet. Betänkandet accepterades alltså även av vpk.

Vad som åsyftas i dag från departementets sida är att vi skall försöka utveckla järnvägen till något som vi kallar för en kombitrafik. Det innebär att vi skall nyttja de olika transportdelarna så att de kan passas in i våra kommunikationer. Det är nödvändigt att bilar och järnvägar men även flyg och sjöfart anpassas till våra transportbehov.

Järnvägarna går i dag 150 miljarder kronor back i Europa. I Sverige har vi nyligen gjort om vår modell för att vi på något vis skall kunna undvika ökade underskott. Det innebär att det tar tid innan vi kan anpassa järnvägen till den modell som Viola Claesson föreslår.

Anf. 107 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Ja, där kom det till sist. Det trillade så att säga ut att järnvägen går back. Back, i förhållande till vad? Statens järnvägar i Sverige har inte drabbats av en akut ekonomisk kris, så som propagandan påbörjades och lät förra året. Statens järnvägar i Sverige har i stället drabbats av en grupp märkliga män, som enligt vad de själva har erkänt i svenska massmedia ville gå ut och bedriva propaganda för att få loss mer pengar från de svenska politikerna. I jämförelse med de allra flesta länders statsbanor – vi kan emellertid hålla oss till länderna i Västeuropa – är statens järnvägar, SJ, i Sverige den mest effektiva och "lönsamma" järnvägen.

Skall vi sluta att erkänna att det ser ut på det här viset? Det beror precis på vad man jämför med när man talar om att järnvägens ekonomi ser ut si och så. Det är ett område av samhällslivet som det är helt nödvändigt att vidmakthålla. Det är emellertid de nyliberala idéerna, effektivitetshetsen och lönsamhetskraven in absurdum som driver fram just sådana här uttalanden som att järnvägen går back. Har det låtit så under tidigare år, eller är det ett inslag i den allmänna högervridning som regeringen och även socialdemokraterna i trafikutskottet har drabbats av?

När jag frågade efter en tillstyrkelse till analys när det gällde Sveriges export- och importberoende, fick jag i stället veta att Sverige är export- och importberoende och att vi måste anpassa oss till det. Det kallar jag nog inte för en analys. Jag skulle vilja ha en debatt, även om detta inte är en ekonomisk debatt, av litet mer djupsinnigt slag.

Jag tror att vi i Sverige har de största förutsättningarna att utvecklas samt de bästa möjligheterna att uppträda solidariskt och vara internationalister i verklig mening, om vi inte låter oss bindas i EG-nätet, det industriella bilkomplexets nät och elektronikindustrins nät. Därigenom har vi också chansen att utvecklas på ett ekologiskt riktigt sätt i detta land.

Anf. 108 SVEN-OLOF NORDLUND (s):

Herr talman! Jag delar Viola Claessons uppfattning när hon talar om att den svenska järnvägen är mycket effektiv i förhållande till övriga Europa och övriga världen. Det hjälper emellertid inte att diskutera på det viset. I dag har vi en omodern järnväg. Det kommer att ta år att se till att trafiken på järnvägen kan fungera och vara konkurrenskraftig gentemot nuvarande landsvägstrafik. Det är ju det som är det viktiga i dag. Det är det vi skall diskutera.

Det är först när vi har fått en konkurrenskraftig järnväg som vi kan lyfta över de tunga transportererna från landsväg till järnväg. Vi har i dag inga möjligheter att göra det i detta land. Vi är tvungna att se till att vi åtminstone begränsar detta. Trafiken ökar dess värre konstant på landsvägen, på grund av att vi har en omodern järnväg.

Jag vill ta upp ytterligare en liten sak. Det tar tid att förbättra statens järnvägar. Om det blir en järnvägstunnel enligt förslaget – alternativet är en landsvägsbro över Öresund – kommer den att ha en prospekteringstid på 3–4 år och en byggtid på 6–8 år. Innan detta är klart måste vi fortsätta med våra nuvarande transporter till Västeuropa och övriga Europa.

Anf. 109 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag är glad att jag får detta erkännande till järnvägens fromma om att det faktiskt är ganska viktigt hur järnvägen kommer att se ut. Det är dock förvånansvärt att det varken i den rapport, som jag har talat om tidigare och som bildar underlag för betänkandet, eller i betänkandet diskuteras i dessa termer. Jag efterlyste det, och det är bra att få några kommentarer.

Det sägs nu att järnvägen är omodern, även om den är mer effektiv och lönsam än de flesta andra statsbanor i världen. Man måste då fråga sig varför den är omodern. Oavsett om man är marxist eller inte tycker jag att det är nödvändigt att man försöker analysera och efterfråga anledningen till att det är på det här sättet. Att den är omodern beror helt enkelt på att järnvägen sedan decennierna inte har fått de pengar som skulle ha varit nödvändiga för en modernisering och upprustning. Landsvägen har tydligen fått det, eftersom det nu är så fruktansvärt viktigt att anpassa landsvägen efter västeuropeiskt snitt.

Här finns kanske den viktigaste skärningspunkten i vårt tänkande och våra uppfattningar när det gäller den framtida transport- och trafikpolitiken. Om

vi skulle satsa 40 miljarder, som vpk har föreslagit, fram till år 2000 och ta dem ifrån flygtrafiken genom att beskatta den på samma sätt som landsvägs-
trafiken, tror jag att vi hade fört en svensk politik. Det är en svensk
transportpolitik som också skulle kunna fungera i ett internationellt samman-
hang och i ett internationellt samarbete. Lastbilsfabrikanter och bilfabrikan-
ter typ Volvo och Saab i Sverige eller rundabordsindustrialisterna i Västeuro-
pa med Fiat och andra i spetsen skulle självfallet inte ha tyckt om det. Det är
väl emellertid inte de som skall styra vår politik.

Anf. 110 SVEN-OLOF NORDLUND (s):

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta denna debatt mycket längre.
Problemet när vi diskuterar med Viola Claesson i dag är att hon talar om
järnvägar och landsvägar. Meningen var att vi skulle diskutera Sverige och
Europa i det här betänkandet. Hur skall vi lägga upp våra transporter? Hur
kan vi bidra till att Sverige får behålla sin marknad? Hur skall vi kunna få en
harmonisering någorlunda i enlighet med EG:s regler?

Jag tycker inte att vi enbart skall diskutera sådant som har att göra med
våra vägar och järnvägar. De ingår i hela denna bild. Järnvägsdebatten får vi
väl återkomma till på fredag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

15 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1987/88:22 om luftfart (prop. 1987/88:50 delvis och 1987/88:100 delvis).

Luftfart

Anf. 111 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Luftfartstrafiken har haft en fantastisk utveckling över hela
världen, sett ur ett tioårigt perspektiv. Antalet passagerare på de svenska
flygplatserna uppgår nu till nästan 15 miljoner. Eftersom endast de avresan-
de räknas in i statistiken när det gäller inrikestrafiken, innebär detta att
bortåt dubbelt så många passagerare, 30 miljoner passagerare, rör sig på de
svenska flygplatserna.

Trafikökningen såväl i Europa som i världen i övrigt har varit så snabb att
kapacitetsbegränsningar har uppstått på flera håll. För Sverige gäller att hela
landet är beroende av Arlandas kapacitet både i bansystem och på andra
områden. Det är emellertid inte bara flygplatsernas kapacitet som kan
innebära begränsningar. Det har uppstått pilotbrist i världen, och tekniker-
bristen är alltmer påfallande liksom flygledarbristen. Omläggning och
uppsnabbning av utbildningen har i det senare fallet åtminstone tillfälligt
hjälpit upp situationen liksom även det statliga stödet till privata flygskolor –
vilket är ett moderat initiativ – har gjort när det gäller pilotbristen.

Trafikökningen accentuerades och mångdubblades i Sverige när jetflyget
flyttades från Bromma till Arlanda. Flygsystemets uppbyggnad med Arlanda

som huvudnav i trafiken har sedan starkt bidragit till det ökade resandet och därmed till ökade inkomster för luftfartsverket. Trafiken kanaliseras i stor utsträckning via nav i trafiken. Arlanda är ett sådant, och längs Norrlandskusten finns flera "smånävar". Landvetter utvecklas alltmer till ett västkustnav. Genom navuppläggningsen kan antalet möjliga omstigningar mångdubblas – för Arlanda är det fråga om mer än en 20-dubbling. Den förlängning av restiden som uppstår för någon trafikant genom att han får resa omvägen över Arlanda uppvägs mer än väl av att valmöjligheterna har ökat enormt. Antalet linjer har mångdubblats, liksom möjligheterna till vidareresande.

Partiernas strävan är att åstadkomma förbättringar i det svenska trafiksystemet till förmån för trafikanterna och samhällets utveckling. Därför måste man förstå hur systemet och därmed utvecklingen i olika delar av landet kan förstärkas.

Det är viktigt för Sverige och för svenskt näringsliv att det finns flera direkta över-dagen-förbindelser från Sverige, och Arlanda, ut i Europa. Det svenska näringslivets representanter är inte intresserade av omstigningar på Kastrup. Det försenar. Då väljer man kanske inte SAS som reseföretag, vilket vi från svensk sida naturligtvis gärna vill att man skall göra, samtidigt som vi också vill att SAS skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen. Man väljer kanske i stället Lufthansa eller KLM. För att Arlanda och Sverige och därmed SAS skall kunna hävda sig även internationellt måste det här navsystemet fungera – det system som gör att man inom landet har många möjligheter till anslutning till och från Arlanda och därmed ut i världen. För svenska företag – detta gäller särskilt storföretagen och den s. k. kunskapsindustrin – som arbetar internationellt med utbildning och forskning är en positiv utveckling vid och i anslutning till Arlanda viktig.

Herr talman! Arlanda har ett stort driftsöverskott. Budgetåret 1986/87 uppgick det till 299 milj. kr. Från detta driftsöverskott tas medel till investeringar över hela landet vid alla statliga flygplatser och även till de bidragssystem vi i det här huset är överens om. Det gäller det i propositionen och i det här betänkandet föreslagna femåriga resultatutjämningsystemet och det gäller regionalpolitiskt stöd till investeringar och drift av flygplatser. Det är viktigt att uppbyggnaden av navsystemet även i anslutning till Norrlandsflygplatser – dvs. Luleå, Umeå och Sundsvall – vidmakthålls. Detta är viktigt för den positiva utveckling som satsningar på flygplatser i Norrlandslänen kan innebära.

Eftersom luftfartsverket har att uppfylla såväl ett krav på avkastning till staten som ett investeringsbehov över hela luftfartssektorn, förstår säkert envar hur viktigt det är att försöka hålla de sammanlagda driftskostnaderna för flygplatserna nere, så att luftfartssystemet inte onödigtvis belastas.

Luftfartsverket föreslås få investera i en ny inrikesterminal och att påbörja förarbetena inför en tredje landningsbana. Dessutom föreslås en lång rad investeringar vid andra flygplatser. Jag har tidigare framhållit vikten av att Arlandas positiva utveckling får fortsätta. Därför måste utbyggnaden av bansystemet, som i dag utgör en kapacitetsbegränsning, ha högsta prioritet.

I reservation 1 markerar vi både vårt förtroende för SAS konkurrensmöjligheter och vår övertygelse att en anpassning till Europa och den avreglering man där har påbörjat är bra för Sverige och för SAS. Detta har också

framhållits från SAS-ledningen, som ju strävar efter att få en samarbetspartner längre söderut i Europa för att därmed stärka bolagets ställning och konkurrenskraft. Jag yrkar bifall till reservation 1.

I reservation 3 föreslår vi tre borgerliga partier att SAS ensamrätt till trafik inom landet luckras upp. Detta kan lämpligen ske i form av att parallellkoncessioner ges till andra flygtrafikföretag. De s.k. stamlinjerna Stockholm–Göteborg, Stockholm–Luleå och Stockholm–Malmö är så inkomstbringande och har så höga passagerarsiffror att de mer än väl kan trafikeras av flera. Det är nyttigt med konkurrens. Det går inte längre att avvisa våra krav med hänvisning till SILA-protokoll och ministeröverenskommelser mellan de tre skandinaviska länderna. Numera har nämligen Norge parallelltrafik, och detta tycks vara på väg även i Danmark.

Vi moderater anser att en trafikpolitisk prövning av investeringar och tillkomst av flygplatsprojekt med kommunalt huvudmannaskap inte behöver ske. Riskerna skall ju tas av flygplatsbolaget, som också får göra bedömningen av riskerna samt ta ansvaret för underskotten. Jag yrkar därmed bifall till reservation 5.

Den miljöavgift på flyget som föreslås i propositionen och som tillstyrks i betänkandet vill vi ha så utformad, att den medverkar till miljöförbättringar av motorer. Vi vill också att miljöavgifterna i sin helhet skall gå tillbaka till luftfartssektorn. Detta sägs i reservationerna 6 och 7. Det finns exempel på att avisning – en nödvändig säkerhetsåtgärd vintertid – leder till miljöproblem. Miljöavgifterna kan därför användas för att avhjälpa de negativa konsekvenserna av den avisning som sker med hjälp av glykol och urea.

Reservation 9 handlar om något som vi kämpat för i många år, nämligen en uppdelning av myndighetsfunktion för sig och kommersiell verksamhet för sig vid affärsverken. En statlig utredning har tidigare föreslagit detta för luftfartsverkets del. Myndigheten skulle enligt detta förslag innehålla luftfartsinspektion och flygtrafikledning.

Den kommersiella verksamheten borde bedrivas i aktiebolagsform. Kast-rup drivs ju som kommanditbolag med många delintressenter, bl. a. SAS. Även för Arlanda och den affärsverksamhet som bedrivs där och som i mycket bär upp svensk luftfart bör ett sådant huvudmannaskap vara stimulerande. Detta bör enligt moderat och folkpartistisk uppfattning utredas. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Herr talman! I avvaktan på aktiebolagsbildning föreslår vi i reservation 10 att ett finansieringsbolag bildas med Telefinans AB som förebild. Detta ger luftfartsverket avsevärt större frihet. Man får därmed möjlighet att genom det egna finansieringsbolaget ta upp lån till investeringar direkt på kapitalmarknaden.

Luftfartsverkets avgifter för besiktning av privatflygplan är i vissa fall alltför höga. De bör vara relaterade till de verkliga kostnader som verket har. Detta framhåller vi i reservation 11.

I enlighet med luftfartsverkets önskemål vill vi att nivån på verkets soliditet sätts till 39 i stället för 42 %.

I reservation 16 betonas vikten av att bygget av den tredje banan vid Arlanda påbörjas omgående.

Reservation 18 är en markering av luftfartssektorns och huvudstadsregio-

ness behov av att Bromma flygplats blir kvar, inte minst för att avlasta Arlanda. Det vore en våldsamt kapitalförstörelse att lägga ned en centralt belägen och fullt brukbar flygplats, när man världen över nu strävar efter att få till stånd just centralt belägna flygplatser. Den tekniska utvecklingen av flygplanen underlättar detta, både genom mindre luftföroreningsutsläpp och genom mindre buller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där vi moderater står upptagna och i övrigt till hemställan i trafikutskottets betänkande 22 om luftfart.

Anf. 112 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Flyget, som vi i dag diskuterar, har under de senaste åren fått en allt större betydelse för framför allt persontransporterna inom landet. Det är ett relativt dyrt men effektivt transportmedel, och det har utan tvivel intagit en position i transportarbetet som är av stor betydelse. Den inrikes linjefarten, som ju står för de kollektiva flygtransporterna inom landet, uppvisade förra året en ökning på 10 % och är nu uppe i aktningssvårda 7,3 miljoner passagerare årligen.

Tidigare i dag behandlades frågan om vårt internationella beroende och framför allt frågan om värdet av goda kontakter och förbindelser med Europa. I detta hänseende betyder naturligtvis flygförbindelserna oerhört mycket, inte minst för de företag som alltmer genom fusioner och etablering inom EG måste kunna nå den svällande Europamarknaden så snabbt som möjligt. Detta avspeglar sig ju också i förra årets statistik, av vilken det framgår att den utrikes linjefarten ökade med hela 12 %. Detta visar på den stora strategiska betydelse som goda flygförbindelser har för Sverige. Dels bor vi i en avsides utkant av världen, dels är avstånden och de regionala skillnaderna inom landet stora.

Detta det snabbaste och modernaste av alla färdssätt måste även fortsättningsvis få expandera i Sverige. Ett väl fungerande inrikesflyg är en förutsättning för att många orter utan järnväg eller belägna långt från befolkningscentra skall ha samma chans till ekonomisk utveckling som centralorter och orter med internationellt flyg.

När vi för några veckor sedan behandlade regeringsförslaget om avreglering inom yrkestrafiken kunde jag uttala en viss tillfredsställelse över att regeringen äntligen framlagt ett förslag som i varje fall till en del överensstämmer med folkpartiets krav på en avreglerad transportsektor. Att flyga till Stockholm går bra från nästan alla delar av landet. Däremot är det sämre beställt med direktflyget mellan andra orter. Direktflyg från en Norrlandsort till orter i södra Sverige utom Stockholm förekommer praktiskt taget inte inom det nuvarande linjesystemet. Trots att det finns ett stort intresse för sådan trafik hos mindre flygbolag, hindrar nuvarande koncessioner, genom vilka SAS och Linjeflyg har företrädesrätt, en sådan trafik. Det händer att etableringsansökningar avslås med hänvisning till att SAS och Linjeflyg har denna företrädesrätt. Först om SAS eller Linjeflyg inte vill driva trafik på en viss linje finns det chans för privata flygbolag att driva trafiken. Folkpartiet anser att det systemet, som ju inte är något annat än ett monopol, bör luckras upp så snart det rådande avtalet löper ut. Vi anser dessutom att det går att

inom ramen för rådande system öka antalet alternativ inom flygtrafiken. För regionalflyget och på sekundärlinjenätet bör därför luftfartsverket medverka till att det skapas ett ökat utbud och konkurrens. Ansökningar om nya flyglinjer bör i större utsträckning behandlas positivt.

I arbetet med avreglering av flygtrafiken bör stor vikt fästas vid andra länders erfarenheter. I USA har en del flygbolag fått kritik för att de sänkt sina säkerhetskrav. Någon sådan sänkning av ambitionsnivån får naturligtvis inte förekomma.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 3 i betänkandet om luftfarten.

Flygets miljöproblem måste uppmärksammas mer. Flyget ger t.ex. upphov till miljöstörningar i form av luftföroreningar och buller. En stor del av utsläppen av kväveoxid över Sverige kommer från flygplan. Även flyget bör därför betala en miljöavgift som står i proportion till det enskilda flygplanets avgasutsläpp. Alla är i dag överens om att flygets miljöpåverkan är allvarlig. Det är därför angeläget att den miljöavgift som skall tas ut av flygtrafiken är så hög och så utformad att den stimulerar till övergång till miljövänligare flygplan. För maskiner som förorsakar kraftiga föroreningar borde därför avgiften kunna sättas högre än vad regeringen tänkt sig, varigenom intäkterna initialt skulle bli större. Regeringen har inte aviserat någon sådan differentiering. Vi anser att hela poängen med miljöavgifter går förlorad om de som anpassar sin utrustning drabbas i samma utsträckning som de som inte gör det.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 6.

Den stora trafikvolym som Arlanda i dag har är till inte oväsentlig del resultat av den flygtrafik som bedrivs från flera av landets kommunala flygplatser. Regeringen har i propositionen föreslagit ett nytt resultatutjämningsystem där en del av dessa flygplatser ingår, och utskottet har ingenting att erinra mot det förslaget. Vi anser att det är mycket viktigt att de kommunala huvudmännen för sin planering på ett tidigt stadium får veta hur situationen för dem kan komma att bli. Vi föreslår därför i reservation 4 att den förutskickade utredningen om huvudmannaskap och bidrag efter femårsperiodens utgång bedrivs skyndsamt och att de frågor som tagits upp i de motioner som berör dessa flygplatser övervägs i samband med utredningsarbetet. Jag ber att få yrka bifall till reservation 4.

I vår motion T65 har vi föreslagit att den nya inrikesterminalen på Arlanda skall finansieras med höjda start- och landningsavgifter, varigenom man samtidigt i någon mån skulle kunna hålla tillbaka trycket på Arlanda. Flygtrafiken är på tätt trafikerade flygplatser ett miljögissel, framför allt på grund av det buller som uppstår vid täta starter och landningar. En möjlighet att något stävja detta är att ta ut högre avgifter vid de tider på dygnet då trafiken är tätast. Denna metod prövas på en del internationella flygplatser och skulle med säkerhet kunna användas även på Arlanda.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall även till reservation 15.

Anf. 113 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Centerns ledamöter i trafikutskottet har till betänkandet om luftfart fogat fyra reservationer. Vi tar i dessa upp några områden som vi

anser vara viktiga när det gäller luftfart och även när det gäller trafikfrågor i allmänhet. Det är frågor om möjlighet till viss konkurrens för att nå ökad tillgänglighet och effektivitet, om vikten av att regionalpolitiska hänsyn tas och om nödvändigheten av att beakta miljöaspekter.

Som bekant har inrikesflyget utvecklats mycket under senare år. Under 80-talet har antalet passagerare nästan fördubblats och uppgår nu till nära 7 miljoner per år. Prognoserna pekar mot ytterligare ökning, och redan om ett par år torde passagerarantalet i inrikesflyget ha ökat till 9 miljoner.

Ett väl fungerande och utbyggt inrikesflyg har bl. a. stor betydelse för att de regionalpolitiska målsättningarna skall kunna uppnås. Snabba rese-möjligheter mellan olika orter ökar avsevärt förutsättningarna för lokalisering av verksamheter även till orter långt från storstäderna och därmed till orter och regioner som är i stort behov av nya arbetstillfällen. På så sätt bidrar inrikesflyget till decentralisering och regional balans i vårt land.

Herr talman! System för resultatutjämning mellan olika flygplatser har diskuterats under många år. Centerns principiella ståndpunkt är att en utjämning mellan statliga och kommunala flygplatser bör ske. Det är ju ofrånkomligen så att den stora frekvensen av passagerare till och från Arlanda, som ger stora intäkter för denna flygplats, förutsätter att det finns ett stort antal flygplatser runt om i vårt land. Dessa är i stor utsträckning flygplatser som drivs av resp. kommun och medför kostnader för kommunerna.

I propositionen föreslås nu ett tidsbegränsat system med resultatutjämning till kommunala flygplatshuvudmän. Ett bidrag på 30 milj. kr. föreslås utgå under en femårsperiod. I slutet av femårsperioden bör enligt propositionen systemet utvärderas.

I motion T48, som vi väckt i anledning av trafikpropositionen, framhöll vi att det är angeläget att regeringen före 1990 framlägger förslag om ett permanent system för resultatutjämning mellan flygplatserna. Ett sådant system bör utgå från den självklara insikten att också de små flygplatserna medverkar till att generera passagerarunderlag på de stora flygplatserna. Det är enligt vår mening angeläget för de kommunala flygplatshuvudmännens planering att de på ett tidigt stadium får veta hur situationen blir beträffande huvudmannaskap för flygplatserna och vad gäller bidrag m. m. sedan femårsperioden med resultatutjämning har löpt ut. Det är därför viktigt att den utredning som skall tillsättas kommer att arbeta och framlägga förslag skyndsamt.

Som framhålls i den borgerliga trepartimotionen T80 är det också viktigt att diskussioner, överläggningar och förhandlingar skall ta sin början utan dröjsmål, så att riksdagen kan fatta beslut i god tid före femårsperiodens utgång.

Dessa synpunkter anser vi – liksom folkpartiet – vara så viktiga att vi i reservation 4 kräver att riksdagen genom ett uttalande till regeringen slår fast vikten av skyndsamt utredning i enlighet med kraven i dessa båda motioner.

Den ökande flygtrafiken innebär inte endast fördelar utan även miljöproblem. Man kan inte bortse från de miljöstörningar som flygtrafiken medför. Vi vet att energiåtgången för flyg per personkilometer är många gånger högre än för järnväg. Flygets utsläpp av främst kväveoxider och kolväten innebär

ett allvarligt miljöproblem. Centern hälsar med tillfredsställelse att åtgärder föreslås för att åstadkomma en miljövänligare flygtrafik. Centern har tidigare framfört krav på miljöavgifter för flyget, och vi är därför glada över att en miljöavgift skall införas på inrikesflyget den 1 januari 1989. Det blir en avgift som avses motsvara den del av flygtrafikens samhällsekonomiska marginalkostnader som kan hänföras till flygtrafikens avgasutsläpp. Vi tycker det är viktigt att flyget får svara för de kostnader som motsvarar dess miljöpåverkan.

Det är beklagligt att denna miljöavgift på grund av internationella överenskommelser endast kan läggas på inrikesflyget. Det är viktigt att vi i dessa frågor – liksom i andra miljöfrågor – internationellt arbetar för att få ökad förståelse och ökad medvetenhet om vikten av att effektiva åtgärder snarast möjligt vidtas för att begränsa miljöförstöring av olika slag. Det är därför enligt vår mening viktigt att Sverige i berörda internationella fora verkar för erforderliga regelförändringar så att även den internationella flygtrafiken kan belastas med miljöavgifter. Vi anser alltså att det är angeläget att vi inte nöjer oss med miljöavgifter på inrikesflyget, utan att vi verkar för att det skall vara möjligt att tillämpa avgifterna även internationellt. Detta bör riksdagen enligt vår mening och i enlighet med reservation 8 uttala genom ett tillkännagivande till regeringen.

Herr talman! Jag vill även något ta upp en tredje fråga, nämligen frågan om vi skall tillåta konkurrens i vår inrikes flygtrafik. Enligt centerns mening är tiden nu mogen för att tillåta en ökad konkurrens inom landet. För utvecklingen kan det inom flyget liksom inom andra områden vara till nackdel om en monopolsituation råder under lång tid. Vi anser bl. a. att det är lämpligt att de flyglinjer som inte trafikeras av SAS eller Linjeflyg kan upplåtas för andra flygbolag. Det förhållandet att det redan finns en linje till en angränsande region bör inte heller få utgöra hinder för etablering av en ny linje av företag utanför SAS/Linjeflyg. Detta kan nämligen leda till att snabba förbindelser öppnas för regioner som i dag saknar sådana.

I reservation 3 tar vi tillsammans med m och fp upp frågan om konkurrens i den nationella flygtrafiken. Syftet är bl. a. att stärka trafikanternas ställning på redan trafikerade linjer och att deras behov av nya flygförbindelser skall kunna tillgodoses bättre. Även detta bör vara ett led i åtgärder för att genom goda kommunikationer underlätta uppnåendet av regionalpolitiska mål.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 4, 8 och 13.

Anf. 114 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Vissa samhällsdebattörer försöker få oss att tro på en ödesbunden tillväxt. Detta sade jag i den tidigare trafikutskottsdebatten, och jag tycker det finns anledning att påminna om det igen, för detta gäller också flygets expansion. En del går t. o. m. så långt att de låtsas anamma trender på trafikpolitikens område. Dess värre verkar också regeringen, kommunikationsdepartementet och trafikutskottets majoritet vara lika okunniga. Jag tror inte att de verkligen är det, men de spelar okunniga, menar jag.

Få vågar gå så långt att de klart säger att det är inne med flyg- och landsvägstransporter och ute med tågtrafik, men i den praktiska politiken

finns det mycket som tyder på att socialdemokraterna och de borgerliga tror på en fortsatt ohämmad utveckling på luftfartens område, och också beträffande landsvägstrafiken, som vi har diskuterat tidigare.

Men det finns också de som tillerkänns ganska hög status i debatten i Sverige som just har uttryckt sig på det här sättet. Om man tittar på prognoserna och på det dagsaktuella läget och ser på flygets expansion, kan man säga att det är inne med flyg men ute med tåg.

Vpk diskuterar inte så. Vi ser det inte alls på det sättet. Vi tror inte heller på trender, som om det gällde moderiktiga kläder eller något liknande.

Vi gör inte heller någon hemlighet av att vi vill bryta flygets expansion. Ett viktigt skäl har redan nämnts av Martin Olsson, nämligen flygets miljöskadliga effekter – bullret, men kanske allra främst luftföroreningarna. Det räcker inte att utgå från tidigare kända effekter, för successivt har vi ju sett att det kommer fram nya larmrapporter som visar betydligt värre kväveoxidutsläpp och kolväteutsläpp – för att bara nämna några av de farligheter som finns – än enligt tidigare beräkningar.

Herr talman! Den politiska debatten om miljö och trafik hör faktiskt hemma i ett annat betänkande, så jag tänker inte gå längre in på detta. Bara några saker till.

Det står nu klart att det faktiskt skulle kunna uppstå en situation då snabbt uppkomna skador, eventuellt i kombination med ytterligare insikter, kommer att tvinga fram drastiska restriktioner mot flyget. Jag tror att vi bör ha en beredskap för ett sådant läge i landet.

Apropå centerns diskussion om miljöavgifter skulle jag vilja påminna om att vpk faktiskt har en helt annan syn på detta. Systemet med miljöavgifter leder ofta till att företag och verksamheter får möjlighet att köpa sig fria från miljöansvar. Vi var med i en diskussion om miljöavgifter på flyget och såg ganska snart att det handlade om att krypa längre och längre ner, och resultatet blev en miljöavgift på 60 miljoner. Det är en spottstyver, med tanke på vad flyget står för i form av luftföroreningar, buller och annat.

Vpk har i stället gått en annan väg och föreslagit att flygbränslet skall beskattas på så sätt att det motsvarar drivmedelsskatten för bilister, bilar och landsvägstrafik. Det finns knappast några internationella regler som förhindrar detta.

Vore inte detta någonting för centern att tänka på? Jag undrar om Martin Olsson kan ge en kommentar. Att gå den vägen skulle inbringa ganska mycket pengar.

När vi vill gå den här vägen handlar det om mer än miljöfrågor, hur viktiga de än är. Vi vill nämligen göra massiva överföringar från flyget till främst järnvägen. Vi har föreslagit att flyget skall betala en avgift på flygbränslet som motsvarar en inkomst på ca 2 miljarder om året. Det är ganska mycket pengar, och det skulle naturligtvis drabba flyget.

Den föreslagna utbyggnaden av inrikesterminalen på Arlanda är en central fråga för vpk, som av miljöskäl har tagit ställning för att järnvägens expansion skall förverkligas. Vi säger att vi inte vill vara med om de satsningar som skall göras i en utbyggnad på Arlanda. Däremot anser vi att det, även om flygtrafiken skall minskas, är nödvändigt med en spårförbindelse från Stockholm till Arlanda. Vi återkommer också till den frågan.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till vpk:s reservation nr 14.

Lars-Ove Hagberg har anmält sig för att tala om reservation nr 2, så jag avvaktar i fråga om den.

Vpk har avgivit två särskilda yttranden till trafikutskottets betänkande där vi bl.a. tar upp miljöfrågorna. Där säger vi följande om flyget och framtiden:

”Till en, som vi hoppas, i framtiden begränsad flygtrafik i vårt land bör staten i princip ha ensamrätt, då endast därigenom garantier kan erhållas för att miljöhänsyn beaktas vid uppläggnings av flygtrafiken m. m. Då staten som delägare i SAS och Linjeflyg har förutsättningar för ett starkt inflytande i dessa företag och bör utöva detta har vi i vpk inte velat motsätta oss att SAS och Linjeflyg får ha en prioriterad ställning i den nationella trafiken.”

Anf. 115 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Eftersom Viola Claesson vände sig direkt till mig vill jag erinra om att centerns inställning till den framtida järnvägstrafiken, som klart framgår av våra yrkanden här i riksdagen, är att det skall göras betydande investeringar i järnvägsnätet för åren framöver. Det kommer att möjliggöra en bättre och snabbare järnvägstrafik, som självfallet i viss mån kommer att bli mer framgångsrik i konkurrensen med flyget än den för närvarande kan vara.

Det behövs olika trafikmedel i vårt land. Just nu diskuterar vi flyget, och vid andra tillfällen diskuterar vi järnvägar. Vi får se på kombinationen, men centern anser principiellt att det är mycket viktigt att satsa på järnvägen, så att den som transportör av både gods och människor kan fullgöra en uppgift som är så stor som möjligt. Järnvägen är nämligen det miljövänligaste och därmed det samhällsekonomiskt bästa transportmedlet i vårt land.

Anf. 116 VIOLA CLAESSON (vpk) replik:

Herr talman! Ja, Martin Olsson, jag vet att vpk och centern har en ganska likartad syn på järnvägen. Vi vill dock satsa olika mycket pengar. Fram till år 2000 vill vpk göra en fördubblad satsning i miljarder kronor räknat.

Det var inte järnvägen jag ville ta upp till debatt, utan det var det som Martin Olsson sade tidigare, nämligen att frågan om miljöavgifter är besvärlig eftersom avgifterna inte kan tas ut med nuvarande regler inom den internationella flygtrafiken. Då vill jag påminna om den möjlighet som hade funnits att biträda vpk:s förslag om en flygbränsleskatt. I rättvisans namn borde en sådan skatt införas som motsvarar den skatt som åläggs biltrafiken här i landet. Det skulle inbringa ganska mycket pengar, men det skulle också innebära att det gjordes inskränkningar i flygtrafiken, till fromma för miljön och för järnvägen.

Jag lovar Martin Olsson att vpk envist skall återkomma i denna fråga. Det kanske är på samma sätt här som i fråga om moms, dvs. att centern efter ett tiotal år följer med oss.

Anf. 117 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Alla vi som vill värna om miljön och länge har krävt åtgärder på det området skall vara glada över att en enig riksdag nu uttalar sig för ett införande av miljöavgifter på flyget. Det är en stor framgång.

Dessutom har vi från centerns sida krävt att riksdagen i ett särskilt tillkännagivande skall påpeka vikten av att regeringen tar initiativ för att i internationella sammanhang åstadkomma de regeländringar som är nödvändiga för att miljöavgifter skall kunna tas ut även på det internationella flyget i framtiden.

Självfallet torde frågan om miljöavgifternas storlek, utformning m. m. komma att diskuteras många gånger. Vi skall vara glada över att diskussionen nu har börjat, och vi får senare återkomma och se om det finns ännu bättre lösningar.

Anf. 118 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Årets luftfartsbetänkande uppvisar, som tidigare år, en rad bekanta frågeställningar. Ökad konkurrens och avregleringar fascinerar vissa borgerliga partier nu liksom tidigare. Luftfartsverkets affärs- och myndighetsfunktioner, frågan om finansieringsbolag och Bromma flygplats är andra exempel på inarbetade frågeställningar som återkommer. Men betänkandet innehåller samtidigt en extra dimension. Vi känner igen isolerade frågeställningar, vi lägger fast ekonomiska riktlinjer för luftfartsverket för en treårsperiod, men framför allt lägger vi fast riktlinjer för luftfartspolitiken i dess vidaste mening inför 1990-talet.

Med den trafikpolitiska propositionen som grund har vi från utskottets sida i våra olika betänkanden lagt fast trafikpolitiken inför 1990-talet bit för bit. Årets luftfartsbetänkande återspeglar de långsiktiga kraven i flera avseenden. Vi får en samlad behandling av de principer och riktlinjer som skall vara vägledande för den internationella och nationella flygtrafiken och för den snabbt växande regionalflygmarknaden.

I betänkandet behandlas vidare centrala frågeställningar som huvudmannskap och ansvar för infrastrukturen, flygtrafikens miljöproblem och inte minst flygets roll för att åstadkomma regional balans.

Flyget har sedan flera år tillbaka redovisat en närmast enastående tillväxt – det gäller inte minst inrikestrafiken. Den tunga trafiken på primärnätet har successivt utvecklats, framför allt genom en ökning av turutbudet. Men de senaste årens utveckling inom inrikesflyget har också kännetecknats av ett snabbt expanderande regionalflyg. Allt fler orter har bundits samman med det tunga nätet. Vi har fått ett näst intill rikstäckande och samtidigt effektivt inrikes flygsystem.

Expansionen inom flyget och den förbättrade flygtrafikförsörjningen har samtidigt fokuserat intresset på en rad närliggande frågeställningar. Behovet av ytterligare investeringar i infrastrukturen och de ekonomiska konsekvenserna av dessa är ett exempel. De övergripande riktlinjerna för luftfarten har också varit uppe till diskussion. Tillväxten inom framför allt den nationella flygtrafiken tar t. ex. de borgerliga partierna som intäkt för att trafiken bör avregleras. Samtidigt ser vi hur överetableringen inom sekundärflyget inte garanterar överlevnadsförmåga och långsiktig utveckling.

Skiljelinjen mellan utskottsmajoriteten och den syn som redovisas i vissa borgerliga reservationer ligger inte i själva färdriktningen. I den trafikpolitiska proposition redovisas – vilket även återspeglas i utskottsmajoritetens syn – en utveckling mot ökad konkurrens och avreglering. Detta framhålls vid vår

behandling av den internationella trafiken. Parallellkoncessioner nämns också som en möjlig åtgärd inom den nationella trafiken. En ökad konkurrens och marknadsstyrning är också vägledande inslag för politiken inom sekundärtrafiken. Men det som utgör skiljelinjen är att vi från utskottsmajoritetens sida inte aningslöst i alla lägen vill se en ökad konkurrens och avreglering som medel för att åstadkomma en god trafikförsörjning. Det krävs anpassningar och ibland även begränsningar för att nå övergripande mål.

I reservation nr 1 till utskottsbetänkandet framhåller de moderata reservanterna att det är angeläget att det skandinaviska luftfartssamarbetet i SAS värnas. Men detta skall ske genom att SAS får anpassas till de nya villkor i fråga om ökad konkurrens och avreglering som bedöms komma att råda för luftfarten i Europa. Från utskottsmajoritetens sida kan vi också instämma i önskvärdheten av en friare konkurrens i den internationella luftfarten. Men ett centralt krav är att en friare konkurrens också måste förenas med krav på lika villkor. En ensidig avreglering från skandinavisk sida gentemot övriga Europa och USA kan inte vara den rätta vägen att stärka SAS-samarbetet. Därför behövs det en särskild hänsyn i koncessionsgivningen.

I fråga om den nationella trafiken finns det en enighet om att staten genom koncessionsgivningen även i fortsättningen skall ha ett ansvar för att stärka och vidareutveckla en flygtrafikförsörjning med tillfredsställande nationell teckning. Man kan vidare dra den slutsatsen att det finns en enighet om att det för detta krävs en relativ likformighet i fråga om turutbud, standard på flygmateriel och biljettpreiser samt att trafiken skall drivas – på nätet som helhet – enligt företagsekonomiska principer.

Från utskottsmajoritetens sida konstaterar vi, i likhet med propositionen, att den trafik som SAS och Linjeflyg bedriver i egen regi eller genom entreprenörer väl svarar mot de krav som kan ställas på ett nät med nationell täckning i fråga om turutbud, standard och biljettpreiser.

De borgerliga partierna ansluter sig till målen och riktlinjerna för den nationella flygtrafiken, men sedan gör man ett tvärt kast. I reservation nr 3 till utskottsbetänkandet vill de tre borgerliga partierna tillåta en ökad konkurrens. Man motsätter sig också att ge SAS och Linjeflyg prioriterad ställning i den nationella trafiken. Det skall medges parallellkoncessioner till andra flygföretag. Det är möjligt att det finns någon djupare tanke bakom denna politik. Jag har emellertid svårt att se hur en fri konkurrens skall förenas med ansvar för ett samlat nationellt nät – ett likformigt trafikutbud, en enhetlig standard, i fråga om flygplansmateriel och inte minst enhetliga biljettpreiser. Jag har ställt denna fråga tidigare. Vem skall ta det ekonomiska ansvaret? Och vem skall ta det ekonomiska ansvaret för det olönsamma men regionalpolitiskt viktiga inre Norrlandsnätet? Med den prioriterade ställningen för SAS och Linjeflyg följer ju också ett ansvar för trafiken på hela nätet och för ekonomin.

Miljöfrågorna intar en central ställning i det nya trafikpolitiska beslutet. Insatser som gjorts på en rad andra områden för att minska miljöskadliga utsläpp gör att trafikens miljökonsekvenser ökar i betydelse. Flygtrafikens miljöproblem utgör i det sammanhanget inget undantag. Genom framsynta investeringar när det gäller våra storflygplatser har vi kunnat undvika alltför

omfattande bullerstörningar. Genom det miljöpolitiska handlingsprogram som luftfartverket beslutat om och successivt genomför kan också miljöproblemen i fråga om utsläpp av t. ex. urea och glykol åtgärdas.

Jag skall inte lägga mig i den miljödebatt som uppstod mellan vpk och centern om vem som är duktigast av dem i miljöfrågor. Men det är litet häpnadsväckande att Viola Claesson går ut så hårt. Det finns i varje fall ingen reservation från vpk. Partiet har ställt sig bakom utskottsmajoriteten.

När man pratar om flygbränsleskatten skall man ha klart för sig att det förslaget skulle innebära en fördyring med ca 1 000 kr. på biljettpriset för dem som flyger exempelvis till Luleå. Alternativet skulle vara att tvinga dem att åka tåg i 14 timmar till Luleå.

I årets luftfartsbetänkande ställer sig också utskottsmajoriteten bakom regeringens förslag om införande av en miljöavgift för inrikesflyget och en utvidgad miljöprovning i fråga om flygplatsinvesteringar. Moderater och folkpartister framhåller i reservation nr 6 att miljöavgifterna bör utformas så att användande av miljöförbättrande motorer och av moderna och mera miljövänliga flygplan direkt medför lägre avgifter. Men detta är ju också vad regeringen och utskottsmajoriteten förordar. Vi uttalar att miljöavgifterna skall vara styrande, så att en minskning av utsläpp också skall medföra att avgifterna minskar. Syftet bakom detta är just att premiera miljövänligare flygplan och motorer.

Flygtrafikens expansion ställer ökade krav på investeringar i bl. a. flygplatssystemet. Den treårsplan för luftfartsverkets investeringar som presenteras i den trafikpolitiska propositionen, vilken utskottsmajoriteten ställer sig bakom, innebär en radikal ökning av investeringarna. Det rör sig som bekant om en ökning med ca 1 miljard kronor under treårsperioden. Huvuddelen gäller investeringar på Arlanda. Det står helt klart att Arlandas roll som nav för det svenska inrikesflyget kräver en tillräcklig kapacitet. Även om det finns många tillskyndare till ökade investeringar, gäller det också att förena detta med långsiktiga ekonomiska mål för verksamheten. Moderaterna vill i reservation nr 12 sänka luftfartsverkets soliditet. I en annan reservation vill man att en tredje bana på Arlanda påbörjas snarast.

Med ett bibehållet soliditetsmål som utskottsmajoriteten ställer sig bakom kan man som jag nämnde öka investeringarna med ca 1 miljard kronor. I det beloppet ingår också vissa medel för en tredje bana. För min del är det naturligt att den typen av investering får inrymmas i de långsiktiga ekonomiska målen och tidpunkten framför allt avgöras i samförstånd mellan luftfartsverket och kostnadsbärarna – flygbolägen. Det som inger mer bekymmer är centerns reservationskrav att man skall dra undan 200 milj. kr. från luftfartsverket som budgetförstärkning till staten. En sådan åtgärd skulle verkligen försvåra fortsatta investeringar i flygplatssystemet. Nu avvisas detta förslag med bred majoritet i utskottet. Men det uppstår samtidigt en intressant frågeställning. Hur skall moderater och centerpartister kunna förenas i en borgerlig luftfartspolitik?

Med dessa kommentarer yrkar jag, herr talman, bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 1987/88:22.

Anf. 119 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Först till frågan om koncessioner och liberalisering. Det är nödvändigt att man får till stånd en ökad liberalisering av luftfarten, och numera tycks det råda en ädel tävlan om att vara "först i spåret", som koncernchefen på SAS uttryckte det. Det är förresten egendomligt uttryckt av chefen för ett flygbolag, men så sade han. Han ville vara ute tidigt med en liberalisering och en möjlighet att konkurrera fritt inom Europa och ville därför ha ett samarbete med andra flygbolag.

Eftersom EG nu driver liberaliseringssträvandena mycket starkt och målmedvetet och eftersom företrädare för SAS och Lin liksom både kommunikationsministern och utrikeshandelsministern har talat för ett närmande till EG och dess regler, är det egendomligt att vi inte kan enas om att detta är mycket viktigt även när det gäller luftfartspolitik.

En ökad koncessionsgivning leder till fler resenärer, och detta leder till en stimulans av flygtrafiken. När det gäller inrikestrafiken är de tre stamlinjerna i Sverige de mest lönsamma, och de är mest lönsamma av alla de linjer som SAS trafikerar, även de interskandinaviska. Eftersom tre sjundedelar av vinsten beskattas i Sverige genom moderbolaget ABA, betyder uppgörelsen att de svenska stamlinjerna subventionerar inrikestrafik i de båda andra skandinaviska länderna, där inrikestrafiken inte alls går särskilt bra. Från norsk sida har man starkt tryckt på att man tycker att landets inrikestrafik skall vara enbart nationell, och så anser man i allt större utsträckning också från dansk sida. Norrmännen har t. o. m. varit så självständiga att de också har genomfört parallellkoncessioner, och danskarna säger att de är på väg att göra detsamma.

SAS koncernchef har, på tal om liberaliseringen inom de skandinaviska länderna, uttalat sin förvåning över att man här i Sverige inte försöker få till stånd mer av parallellkoncessioner och friare koncessionsgivning. Han har t. o. m. i Inside SAS sagt så här: Det är bara Sverige som har nackdelar av samarbetet, men det är det enda land av de skandinaviska länderna som inte klagar.

Herr talman! Man kan då fråga sig varför svenska socialdemokratiska riksdagsledamöter inte inser att en förändring i riktning mot nationell inrikestrafik, parallellkoncessioner, är till fördel för Sverige och att det är vår skyldighet att bevaka svenska intressen.

Anf. 120 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Sven-Gösta Signell måste naturligtvis upprepa sitt försvar för den typ av koncessioner och det monopol som vi har i landet när det gäller luftfarten. Det är litet förvånande att socialdemokraterna envisas med att hålla fast vid det här systemet. Vi hävdar att luftfartsverket borde visa en större generositet när det gäller att ge koncessioner för regionalflyg eller sekundärlinjer, där mindre bolag vill etablera en trafik. Det skulle kunna bli till mycket stor nytta för glesbygder och för mindre orter, som vill etablera flygförbindelse till centrala orter. Jag tror inte att det på något sätt skulle vara till skada för vare sig SAS eller Linjeflyg. Dessutom finns det säkert i dag stor anledning att ge parallella koncessioner på de tunga linjerna. Det skulle naturligtvis vara nyttigt om de stora flygtrafikföretagen finge litet konkur-

rens. Måste vi verkligen fortsätta att slå vakt om monopolet på det här sättet? Det är överraskande.

Herr talman! Medan jag i alla fall har ordet ber jag att få yrka bifall till reservation 9, vilket jag tror att jag glömde att göra i mitt tidigare anförande.

Anf. 121 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkandet.

Jag skulle också vilja säga några ord om miljöavgifter kontra flygbränsleskatt, som vpk har tagit upp i ett särskilt yttrande till betänkandet. Anledningen, Sven-Gösta Signell, till att vpk inte har en reservation i den frågan är att den del av vår motion som behandlar flygbränslebeskattning redan har avslagits av kammarens majoritet. Men jag måste väl ha möjlighet att inte bara i ett särskilt yttrande utan också från talarstolen under själva debatten påminna om att vår motion är ett inslag i vår syn på trafiken och transportpolitiken i stort och att den handlar om vår syn på luftfarten i Sverige.

Sven-Gösta Signell sade att om vpk:s förslag hade gått igenom skulle det ha fått mycket stora konsekvenser, och han nämnde som ett tacksamt exempel – det är det förstås – att resande till Luleå skulle få betala ytterligare 1 000 kronor för sin flygresa. Jag tycker att Sven-Gösta Signell drar väl så förhastade slutsatser. Varför skulle det kosta så mycket mer, och är det så alldeles självklart att merkostnaden skall läggas på biljettpriset? Det skulle faktiskt gå att ordna saken på annat sätt. Om vpk skulle få igenom sin järnvägspolitik – men någonting så revolutionerande lär inte hända vid debatten om järnvägstrafiken på fredag – skulle det göras nyinvesteringar och reinvesteringar som ordentligt skulle förbättra möjligheterna framför allt för tågresenärer i landet. Det skulle så småningom innebära att man fick snabbtågsförbindelser inte bara mellan Göteborg och Stockholm utan också mellan andra orter.

Anf. 122 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Till Görel Bohlin vill jag säga att jag klart och tydligt framhöll att koncessionerna måste ges på samma villkor för hela Europa. Det framgår också klart och tydligt av utskottsbetänkandet att vi är rädda för att så inte skulle bli fallet. Den strävan som funnits i USA och även inom Europa mot en avreglering av luftfarten och den liberalisering som skett har mycket ensidigt gynnat centraleuropeiska länder och skett på bekostnad av de mer perifert belägna länderna. Det är det vi är rädda för. Vi sätter upp det centrala kravet att en avreglering icke får vara ensidig.

Viola Claesson säger att flygbränsleskatten inte skulle läggas på biljettpriserna. Vem skall betala den om inte resenärerna? De inkomster man har kommer ju från biljettförsäljningen. Enligt de beräkningar som nu finns – något annat förslag har inte ställts – kommer det att innebära en ökning på ca 1 000 kr. av priset för en flygbiljett till Luleå.

Viola Claesson säger att den resan inte skulle ta 14 timmar med tåg. Tänk om vi fick snabbtåg här! Då skulle man kunna minska restiden med någon timme, men att restiden med tåg ändå kommer att bli väsentligt längre än

med flyg för de människor som bor långt bort är ofrånkomligt. Inte ens med den mest optimistiska syn och den största framtidstron när det gäller snabbtåg kan man tro att restiden på en sådan linje skulle kunna komma under tio timmar. Helt naturligt skulle detta bli till nackdel för de människor som har långt att resa – det kan man inte komma ifrån.

Jag står fast vid den uppfattning jag tidigare framförde – ännu har inte Viola Claesson lyckats övertyga mig om att de ökade kostnader som hon här föreslår inte skulle komma att läggas på biljettpriserna.

Anf. 123 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Det har förts en lång EG-debatt här i dag. Under den debatten har det från regeringshåll uttalats att man arbetar mot en harmonisering med Europa. EG arbetar starkt och målmedvetet för liberalisering av luftfarten.

Jag har i dag fått veta att de tre kommunikationsministrarna har kommit överens om att man skall få etablera linjer från regionala flygplatser i Sverige och ut i Europa. Det är en klar uppluckring av de tidigare överenskommelserna. S-sidan är alltså ganska så inkonsekvent i de här frågorna – ni behöver nog inte vara så fruktansvärt rädda.

Jag vill bara rätta Sven-Gösta Signells uttalande att vi vill sänka solidariteten vid luftfartsverket. Det vill vi inte, men vi vill sänka soliditeten. Om man sänker den till vad luftfartsverket självt har föreslagit, nämligen från 42 % till 39 %, innebär det att man så att säga förlänger krediten till luftfartsverket. Verket får så att säga respit med förräntningen.

Jag vill också ta upp frågan om skiljande av myndighetsfunktionen från den affärsdrivande verksamheten. Det är mycket viktigt att så sker. Regeringen har tagit ett litet steg mot skiljande av myndighetsfunktionen från den affärsdrivande verksamheten, men det är utomordentligt viktigt att man tar steget fullt ut och samlar flygtrafikledning och luftfartsinspektion till en myndighet och att den affärsdrivande verksamheten sedan bedrivs i bolagsform. Så sker på Kastrup, och så sker i andra delar av världen, så varför skulle vi inte kunna ha det så även i Sverige? Man skulle nog därigenom få fart på den kommersiella verksamheten.

Jag kan också tala om för Sven-Gösta Signell att den form som är så vanlig här i Sverige, affärsverksformen, internationellt sett är tämligen unik. I allmänhet bedrivs motsvarande verksamhet i aktiebolagsform världen över. Jag rekommenderar att ni, som vi har föreslagit i vår reservation, överväger detta.

Anf. 124 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag är något bekymrad över att socialdemokraterna, i det här fallet Sven-Gösta Signell, har så lätt för att tänka mekaniskt när vi diskuterar olika frågor. Jag håller med om att tåg troligen inte kommer att kunna ersätta flyget till och från städer som Luleå. Nu hör Sven-Gösta Signell inte vad jag säger, och då blir det kanske litet svårt med svaret. Jag tror alltså inte att tågtrafiken kan ersätta flyget på den sträckan. Däremot tror jag – om vi nu skall prata om solidaritet i stället för om soliditet – att flygresenärer mellan städer som Göteborg och Stockholm, som ganska snart kommer att gynnas

av snabbtågsförbindelser, kanske i solidaritetens namn skulle tvingas att hjälpa norrlänningar att få ett billigare flyg. Då skulle flygbränsleskatten ändå kunna fungera riktigt bra.

Kanske skulle vi då här i Sverige få se den utveckling som trafikutskottet kunde konstatera på sin utrikesresa 1986, tror jag det var. De förnämliga franska TGV-tåg som vi hade förmånen att åka med visade sig ha konkurrerat ut flygtrafiken mellan Paris och Lyon. Det är en utveckling som jag skulle vilja se en motsvarighet till i Sverige. På vägen dit kanske det skulle behövas litet mer solidaritet och litet mindre mekaniskt tänkande i de här frågorna.

Anf. 125 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Beträffande min hörsel avgör jag själv om jag hör eller inte. Jag har hört vad Viola Claesson har sagt.

Nu har Viola Claesson ändrat sig och framlägger ett förslag om hur man i solidaritetens namn skulle finansiera flygbränsleskatten. Man skulle lägga den på flyget mellan Göteborg och Stockholm. Samtidigt säger hon att får vi snabbtåg så behöver vi inget flyg mellan Göteborg och Stockholm heller. Om utvecklingen här blir densamma som på sträckan Paris–Lyon blir det då inte mycket medel man får in med den skatten!

Jag har ingenting emot att vi får ett snabbtåg på dessa sträckor, som inte är så långa. Men vad jag var orolig över var de prishöjningar som skulle komma att uppstå på Norrlandsflyget. Det är de resenärerna som kommer att få betala pengarna. Ju mindre flyg det blir mellan Göteborg och Stockholm i enlighet med vad Viola Claesson förutspådde, desto mindre pengar blir det i så fall till stöd för Norrlandsflyget, om man lägger på flyget de höga miljöavgifter som här har förespråkats.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

16 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1987/88:16 om anslag till sparfrämjande åtgärder (prop. 1987/88:100 delvis).

Anslag till sparfrämjande åtgärder

Anf. 126 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Finansutskottets betänkande 16 rör anslag till sparfrämjande åtgärder, i första hand finansieringen av den s. k. spardelegationen. De två reservationerna, som är fogade till betänkandet, är gemensamma för de tre borgerliga partierna i finansutskottet.

I reservation 1, som gäller sparfrämjande åtgärder, pekar vi på att hushållssparandet i första hand bör stimuleras genom en ekonomisk politik som främjar tillväxt och håller inflationen nere samt genom skatteregler som gynnar ökat hushållssparande. Vi anser också att spardelegationens verksamhet bör upphöra.

Reservation 2. som jag också yrkar bifall till, gäller en motion i vilken föreslås att spardelegationen skall ges vidgade befogenheter. Eftersom vi vill avskaffa spardelegationen, avstyrker vi givetvis bifall till den motionen.

Denna spardelegation är enligt min mening något av det egendomligaste som har presterats i landet under de senaste åren för att främja sparandet. Alla närvarande kommer säkert ihåg när man satte i gång en av de enfaldigaste annonskampanjer som skådats i svensk press. Den 20 december 1986 kunde man i en annons läsa: "Köp bara julklappar till små barn." I en annan tidning samma dag kunde man läsa: "Ät julbordet borta." Är det någon som tror att det totala sparandet ökar om jag äter maten på julbordet någon annanstans än hemma? Totalt sett blir det ju samma konsumtion. Jag förstår inte hur någon kan skriva så obegärade annonser.

En annons från den 13 februari 1987 lyder: "Den som spar kan resa lite längre." Det är väl inte att spara? I stället reser han eller hon upp de pengar som sparats. Den annonsen är lika enfaldig som de tidigare.

Den 20 december 1986 kunde man läsa följande annons: "Handla inte så du får fasta ända till påska." Jag förstår inte hur spardelegationen har kunnat ställa sig bakom något så enfaldigt.

Jag kan ta ytterligare några exempel för att de närvarande verkligen skall tro vad som här passerat. Minnet är ju som bekant kort.

Den 1 april – alla trodde att det var ett aprilskämt – stod det så här i en annons: "Spara tidningen idag." På vilket sätt ökar det sparandet i Sverige? Kan någon förklara det för mig? Samma dag kunde man läsa följande annons, som kanske är litet roligare: "Slösa med skämt idag." Det har den här spardelegationen hållit på med under hela sin verksamhetstid, varför det inte fanns anledning att sätta ett kors i taket i almanackan för den 1 april.

I en annan tidning samma dag hade spardelegationen följande annons införd: "Idag sparar vi lustigheterna." Den som kallar det för lustigheter har små anspråk på humor.

I en annan annons gav man följande löfte: "Det blir roligare i morgon." Den morgondagen. Roland Sundgren, har jag ännu inte sett.

Den 16 april 1987 kunde vi läsa följande annons: "Undvik skuld känslor." Jag förstår Roland Sundgren om han rodnar när han hör detta.

Ströyer är i alla fall rolig och kan få oss att dra på munnen här i tillvaron. I Dagens Nyheter den 25 oktober 1986 fanns införd en skämtbild med texten: "Apropå råden från statens spardelegation: Ge ut alla dina pengar innan Feldt slår till igen." Ni kommer kanske ihåg vad som hände. Efter det att man hade satt i gång denna sparkampanj gick regeringen ut och föreslog att spararna skulle frångå 16 miljarder kronor. Det gällde den s. k. pensions-skatten. Socialdemokraterna med hjälp av vpk tog alltså ifrån spararna 7 % av de inbesparade medlen. Ändå trodde de att de skulle förmå människor att öka sitt sparande.

Den här enfaldiga kampanjen kostade 3,8 milj. kr. De pengarna borde man till att börja med ha kunnat spara in. Det hade i alla fall varit ett plus.

Hur har det då gått med sparandet efter denna kampanj? Jo, på ett diagram som visar utvecklingen av hushållens sparkvot från 1970 till 1985 kan man se att det har gått litet upp och ned. Sparandet låg på 4,5 % av disponibel inkomst år 1970. Därefter gick sparandet upp och ned som berg- och

dalbanan på Liseberg och kanske också på Gröna Lund. Efter år 1985 gick kurvan på nytt uppåt. Men efter den enfaldiga kampanjen från spardelegationen har sparandet minskat ordentligt. År 1986 var hushållens finansiella sparande lika med plus 1,8 miljarder kronor. År 1987, när propagandan från spardelegationen hade gjort sin verkan, hade det finansiella sparandet sjunkit till minus 11,5 miljarder kronor. Folk hade tydligen påverkats av regeringens uppmaning att spara. Men sparandet gällde tydligen bara vissa medborgare. Nu beräknas enligt den reviderade finansplanen att hushållens finansiella sparande kommer att uppgå till minus 18,1 miljarder kronor. I sparkvoter blir siffrorna minus 0,7 % år 1986, minus 2,8 % år 1987 och enligt beräkningar minus 3,7 % år 1988. Detta kan ni läsa i den reviderade finansplanen, s. 44 i bilaga 1. Jag tror att detta minskade sparande är en effekt av spardelegationens agerande. Därför, herr talman, är det inte underligt att vi tycker att den bästa besparing som kan göras är att avskaffa denna spardelegation.

Anf. 127 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag höll på att säga att spardelegationens budskap inte har gått sparlöst förbi, men jag menar naturligtvis sparlöst förbi. Vi vet att spardelegationens budskap har gjort intryck på människor och spritt viss glädje. Det förmedlade också Hugo Hegeland här. Jag kan ge en del ytterligare information.

Hugo Hegeland talade om spardelegationen när den startade för några år sedan. Syftet med kampanjen var att göra spardelegationen känd. Vi gick ut med olika budskap – "längta litet till" och "håll dig, köplusten går över" osv. Dessutom var det de budskap som Hugo Hegeland här har citerat.

Tack vare denna kampanj blev spardelegationen känd, och man gick senare ut med en helt annan kampanj. Enskilda människor fick ställa frågor om sparande – försäkringssparande, aktiesparande, banksparande osv. – och om vad ett ökat sparande betydde för samhället. I våra annonser uttalade sig ekonomer, bankmän, politiker och andra. De gav seriösa svar på de frågor som hade ställts. Därmed fick medborgarna en bra information om sparandets villkor och om vad sparandet betydde för samhället.

Denna kampanj följdes därefter av vår senaste kampanj, en antilänekampanj. Den har rönt mycken uppskattning och enligt många gett värdefull information. Framför allt uppmärksammas nu spardelegationens annonser. Vi har t. ex. i våra annonser talat om att en vara som vid kontantköp kostar 4 000 kr., kan kosta 7 800 kr. om den köps på kredit med hjälp av kontokort. Spardelegationens kampanjmätning visar att 67 % av tillfrågade människor har uppmärksammat kampanjen. Normalt uppmärksammas kampanjer av 25–30 % av de tillfrågade. Fler än så kan inte berätta vad kampanjen handlar om. Det mest betydelsefulla med spardelegationens senaste kampanj är att över 50 % av de tillfrågade sagt att budskapet har gett dem en tankeställare.

Nu är det kanske något ensidigt att beskriva spardelegationen med de affischer och annonskampanjer som den har. Spardelegationen sysslar också med andra saker. Den verksamheten är betydligt mer omfattande än annons- och kampanjverksamheten.

Den viktigaste uppgiften för spardelegationen är ju den mycket omfattande informationsverksamhet som bedrivs i landets grundskolor och gymnasieskolor. Det står i reservationen att statens uppgift inte är att bedriva sparpropaganda, men jag kan garantera att det finns inga andra än spardelegationen som på det här sättet skulle kunna gå ut i skolorna och till ungdomarna och betraktas som objektiva och neutrala. Om banker och försäkringsbolag skulle bedriva den här verksamheten, skulle de naturligtvis betraktas som intressenter och parter i målet. Det är också därför som såväl banker som försäkringsbolag, aktiespararnas förening, kronofogdemyndigheter och andra – inte minst lärare och elever – så uppskattar just det här informationsprojektet som spardelegationen genomför i skolorna.

Spardelegationen bedriver också annan verksamhet, inte minst i samverkan med organisationer och vissa institutioner. Den tar själv initiativ till projekt som skall leda till att öka kunskaperna om den privata ekonomin och därmed också stimulera sparandet. Vi har stött den omfattande verksamheten Kvinnor och ekonomi. Vi har verksamheten kring Pengarna eller livet med ett material som med stöd av spardelegationen har publicerats och som nu är föremål för en bred kampanj inom de fackliga organisationerna. Vi har också ett projekt tillsammans med invandrare som behöver få information om sin egen ekonomi och sina möjligheter att hushålla och lära sig hur det svenska samhället fungerar. Vi har informationsmaterial till värnpliktiga osv.

Det här tror vi kommer att innebära en ökad kunskap för väldigt många, vilket på sikt – det betonas särskilt när det gäller spardelegationen – kan leda till att fler blir medvetna om att det faktiskt i dag är lönsamt att spara. Fortfarande lever föreställningarna att det kan vara lönsamt att låna, men det var det för tio år sedan då sparandet inte gav ett reallt överskott utan inflationen var högre än räntan och man dessutom genom avdrägen ibland kunde tjäna på att låna. Så är det inte i dag.

Herr talman! Detta betänkande behandlar, som Hugo Hegeland också sade, endast bidraget till spardelegationen och den sparfrämjande verksamhet den bedriver. Frågan om hushållssparandets omfattning och nödvändigheten av att stimulera sparandet kommer att behandlas i samband med kompletteringspropositionen.

Jag vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de båda reservationerna.

Anf. 128 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Roland Sundgren säger att spardelegationens annonskampanjer har gjort delegationen känd. Det har de förvisso gjort, men det är vi inte hjälpta med när de ändå inte har lett till något ökat sparande. Svara då på frågan: Varför fortsätter sparandet att minska?

Och att tala om, att det kostar mer att köpa på kredit än att köpa kontant – har man inga mer revolutionerande nyheter att komma med är det verkligen slöseri med pengar, för det vet alla barn.

Nu säger herr Sundgren att vi inte kan överlåta åt bankerna att bedriva sparkampanjer, eftersom de skulle vara part i målet. Vad är det för nonsens? Jag kommer mycket väl ihåg hur det var på 30-talet, när jag gick i skolan och läste den roliga tidskriften Lyckoslanten med serien Spara och Slösa, som

verkligen var poängrik och, tror jag, hade effekt på barns inställning till sparande. Det var sparbankerna som stod för den, och där gjorde de en mycket fin insats. En anledning till att sparandet har gått ner är kanske att sparbankerna mer och mer har förvandlats till affärsbanker och inte ger ut någon liknande skrift. Men om vi talar om, hur positivt det var med den, så tror jag inte att det är något problem.

Hur skall människor kunna öka sparandet samtidigt som man höjer skatten? Den har ju höjts under socialdemokratisk tid från 50,5 % upp till 57 %. Det blir ju inga pengar över längre att spara när skatten har tagit sitt. Vad hjälper då ökad kunskap om sparandet, när socialdemokraterna samtidigt har minskat möjligheterna att spara?

Det var en väldig storm kring den första sparkampanjen. Jag har ett citat ur tidningen Köpmannen för den 10 november 1986:

”– Kampanjen är idiotiskt upplagd och bland det dummaste jag har sett. Det är som om vi skulle uppmana folk att undvika att betala skatt och i stället spara pengarna, anser beklädnadshandlare Sten Jansson i Ånge.”

Ett citat till:

”– Vill inte staten ha in pengar? Hälften av det vi får in går till staten i form av skatter och avgifter”, säger en leksakshandlare.

En tredje köpman trodde att affischerna var en ploj.

”– Vi har medvetet försökt vara lite skämtsamma och töntiga” – det medger spardelegationen, för man kan ju inte förneka fakta. Jag vill säga att det var mycket litet skämtsamt men väldigt mycket töntigt i detta.

Expressen skrev den 29 oktober 1986 i sin utmärkta bilaga om pengar att vi kunde ha besparats den här sorgkantade annonskampanjen som nerlusade tidningarna och gav rådet: Undvik dåliga sparkampanjer! Man frågar sig om inte dessa sorgkantade annonser snarare framställde det som mycket dystert att spara, för de fick ju den motsatta effekten.

Sedan gick man in och försökte med nya grepp och lanserade det fantastiska att man, som man sade, skulle stimulera ett etiskt sparande. Det är naturligtvis språkligt felaktigt – det är inte etiken man skall spara på. Det är rätt förvånande att spargeneralen, generaldirektör Lars Ag, har accepterat uttrycket, för han var en gång chef för Utbildningsradion; det förstår jag inte hur han har kunnat vara.

Man satte alltså i gång en annan kampanj i stället för dessa sorgkantade annonser och skulle locka människorna till sparande på etiska bevekelsegrunder, och då skulle spararna nöja sig med en ränta som var 1 à 2 % lägre. Man trodde väl att om man vädjade till människornas moraliska känsla för sparande skulle de plötsligt öka detta. Man hade visserligen fått litet inspiration från USA, där det finns ett s.k. samvetssparande, men man glömde att tala om, att där är i allmänhet den typen av sparande avdragsgill. Och det är väldigt underligt om man skall lägga sådana etiska aspekter på sparandet.

Herr talman! Det helt avgörande är ju att människornas möjligheter att öka sitt sparande har minskat. Jag tror att det är huvudeffekten, och därför drar man ytterligare på munnen åt denna spardelegation. Samtidigt som socialdemokraterna tillsätter den minskar de människornas möjligheter att spara. Det skulle vara väldigt intressant att höra, nu när Roland Sundgren

hoppas att människorna skall öka sitt sparande: Vad har medborgarna för garantier för att det inte plötsligt kommer ett nytt förslag till konfiskation av någon sparandeform på bank eller i obligationer, så att de inte får tillbaka hela det nominella beloppet, eller ytterligare ingrepp mot pensionssparande? Där finns tydligen inga garantier.

För övrigt skall det bli intressant att se Europadomstolens utslag när det gäller pensionsskatten, alltså konfiskationen av blivande pensionärens sparande. Jag tror att Europadomstolen kommer med mycket stark kritik, för det är ju fråga om en ren konfiskation.

Finns det några som helst garantier nu, om några sparare skulle falla för Roland Sundgrens och spardelegationens lockrop och öka sitt sparande, att de inte en vacker dag får se att staten tar 10 % den här gången och inte nöjer sig med 7 %?

Anf. 129 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Herr Hegeland frågar varför sparandet har minskat när vi här denna förnämliga spardelegation. Herr Hegeland känner till orsakerna till detta, och vi kommer att föra en diskussion om detta i samband med att vi diskuterar kompletteringspropositionen. Det finns många orsaker till att sparandet har minskat. Under de sex borgerliga regeringsåren hade vi en reallönesänkning på 9–10 % – en månadslön försvann. Det var då naturligtvis svårt för stora grupper att över huvud taget anpassa sin ekonomi till den lägre inkomsten.

Det är inte förrän under de allra senaste åren som samhällsekonomi har blivit sådan att det återigen har blivit möjligt med reallöneökningar. De flesta människor i samhället har emellertid ännu inte kommit upp i den standard som de hade för tio år sedan, även om många människor, med tanke på de omfattande kreditköp som förekommer, upplever att de åter har den standard som de tidigare hade, men så är det ju inte. Även småhusbyggandets nedgång innebär ett minskat sparande, men det kommer så småningom att leda till att vi får ett ökat sparande. En annan anledning till det låga hushållssparandet är nya låneformer med amorteringsfria lån. Det finns även många andra orsaker.

Jag kan emellertid nämna ett exempel som direkt visar spardelegationens betydelse. Det gäller det kraftigt subventionerade skattefondssparandet som infördes under den borgerliga regeringen. Detta sparande innebar att pengarna skulle stå inne på banken i minst fem år. Därefter fick människor ta ut dessa pengar. Undan för undan har mycket pengar tagits ut. När dessa fem år hade gått tog 60 % av skattefondsspararna ut sina pengar under det första året därefter. Spardelegationen började bedriva en informationsverksamhet som speciellt inriktades på utbildning och information till de bankanställda och till en direktinformation till dem som skattefondssparat. På detta sätt lyckades man under det andra året med att förmå fondsspararna att endast ta ut ca 30 % av de inestående pengarna. Vid det senaste årsskiftet har denna information följts upp, och skattefondsspararna tog då ut endast 20 % av sina pengar. I detta fall kan man avläsa ett mätbart resultat av spardelegationens verksamhet som har betytt en hel del för att förmå människor att låta sina pengar stå kvar på banken eller att överföra dem till annat sparade, t. ex. allemansfondssparandet.

Anf. 130 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Att skattefondssparandet, som mycket riktigt infördes av den borgerliga regeringen, blev en framgång tror jag att man kan förklara med att det inte ackompanjerades av någon enfaldig annonskampanj, utan man talade i stället allvar.

Det är inte så konstigt att vi ännu inte har uppnått den standard som vi hade för tio år sedan, eftersom vi under åren 1976–1982 hade en nästan allmän konjunkturedgång i större delen av de ledande länderna i världen. Det är först under de senaste åren, med en socialdemokratisk regering, som vi har haft en mycket stark högkonjunktur, som inte på något sätt har tillkommit på grund av en socialdemokratisk regering, lika litet som nedgången under de borgerliga åren berodde på den borgerliga regeringen.

Det totala sparandet har emellertid inte ökat, utan det är vissa gynnade sparformer som har ökat. En del av skattefondssparandet är väl tyvärr bara litet omdisponeringar från andra konton. I viss utsträckning måste det vara fråga om detta, annars skulle vi inte ha denna fortsatta nedgång. Det är verkligen oroväckande att sparkvoten när det gäller hushållens finansiella sparande är på väg att bli drygt minus tre procentenheter. Andra länder har betydligt högre sparkvot. Den helt avgörande förklaringen är naturligtvis att skattetrycket fortsätter att stiga, vilket givetvis gör det svårare för människorna att spara. Jag tror att den enda vettiga besparing som man på enklast möjliga sätt skulle kunna göra är att lägga ned denna spardelegation, som nu vill ha 16,6 milj. kr. för att fortsätta sin verksamhet, trots att allt tyder på att den är helt fruktlös.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

17 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1987/88:22 om tilläggsbudget II inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1987/88:125 delvis).

utbildningsutskottets betänkande

1987/88:15 om verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1987 (redog. 1987/88:20 och 1987/88:21) samt

jordbruksutskottets betänkande

1987/88:26 om anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 (prop. 1987/88:125 delvis).

Beträffande dessa betänkanden konstaterade andre vice talmannen att ingen talare var anmäld.

(Beslut i ärendena skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

18 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988

Meddelande om frågor

19 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Stockholm den 3 maj 1988

Göran Åstrand

Avsägelsen godkändes av kammaren.

20 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1987/88:175 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln samt av den svenska fiskezonen och den sovjetiska ekonomiska zonen i Östersjön m. m.

21 § Anmäldes och bordlades

Trafikutskottets betänkande

1987/88:19 om en framtidsinriktad järnvägspolitik m. m. (prop. 1987/88:50 bil. 1 och 1987/88:100 bil. 8)

22 § **Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 maj

1987/88:483 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Bengt Lindqvist om servicebostäder åt handikappade och gamla:

I en motion från januari 1987 hemställde undertecknad att "riksdagen hos regeringen begär att särskilda åtgärder snabbt vidtas för att möjliggöra för handikappade och gamla att få tillgång till servicebostäder även inom annan kommun än mantalsskrivningskommunen".

Motionen bygger på nuvarande läge, där människor med svåra handikapp eller äldre personer har små, för att inte säga obefintliga möjligheter att flytta från en kommun till en annan, eftersom mantalsskrivning i vederbörande kommun utgör krav från kommunen för rätt till bostad i servicehus.

I socialutskottets betänkande 1987/88:6 behandlas motionen mycket positivt. Remissinstanserna är över lag också positiva. En enig riksdag biföll

Prot. 1987/88:114 min motion den 10 november 1987.

4 maj 1988

Meddelande om frågor

Arbetet med att finna åtgärder "måste emellertid genomföras skyndsamt, eftersom det brådskar med förslag till lösning av frågan" – enligt utskottet. Mot bakgrund av ovanstående ber jag att till statsrådet Bengt Lindqvist få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att *inom kort* lägga fram förslag om åtgärder som ger handikappade och gamla rätt till servicebostad i annan kommun än den där de är mantalsskrivna?

1987/88:484 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till socialministern om akutsjukvården i Malmö:

Utrikesminister Sten Andersson, f. d. socialminister med ansvar för sjukvården i Sverige, gjorde i ett tal i Malmö första maj ett anmärkningsvärt uttalande om Malmös möjligheter att behandla akut sjuka.

Enligt Sten Andersson avvisade Malmö allmänna sjukhus hälften av dem som sökte akut sjukvård. Uttalandet har med skärpa tillbakavisats av ansvariga läkare i Malmö. Enligt dessa behandlades 140 000 akut sjuka år 1987, och ingen blev utan behandling.

Även socialdemokratiska politiker i Malmö tillstod att utrikesministerns uppgifter inte var korrekta.

Delar statsrådet utrikesministerns åsikt om behandlingen av akut sjuka i Malmö? Om svaret är ja, vilka åtgärder är i så fall att förvänta från statsrådet för att förbättra situationen för akut sjuka i Malmö?

1987/88:485 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till justitieministern om brottsutvecklingen i Sverige:

I ett tal första maj i Stockholm 1988 liknade statsminister Ingvar Carlsson de politiska blocken vid bussar. I regeringens buss övervakade justitieministern Anna-Greta Leijon ordningen, och enligt statsministern var den god.

Med tanke på ökningstakten, enligt hitintills känd statistik, i fråga om utförda brott i Sverige är statsministerns påstående förvånansvärt. Tiotusentals och åter tiotusentals människor har, baserat på egna upplevelser, nog en annan uppfattning än statsministern. Bostadsinbrott, bilstölder, rån, våldsbrott m. m. har enligt officiell statistik ökat sedan socialdemokraterna vann valet 1982.

Med anledning av att det inte kan bortses från att statsministern vid sitt tal första maj fått tillgång till förändrad statistik avseende brottsutvecklingen i Sverige ställs följande fråga till statsrådet Leijon:

Kan statsrådet för riksdagen redovisa uppgifter vilka vad gäller brottsutvecklingen i Sverige är förändrade jämfört med vad som hitintills publicerats?

23 Kammaren åtskildes kl. 22.56.

Prot. 1987/88:114
4 maj 1988.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Onsdagen den 4 maj

Talmannen 3
Förste vice talmannen 54
Andre vice talmannen 119
Tredje vice talmannen 143
Alemyr, Stig (s) 27, 32, 36, 115
Andersson, John (vpk) 138
Bohlin, Görel (m) 155, 167, 169
Brunander, Lennart (c) 83
Cars, Hadar (fp) 64, 69, 70, 78, 80
Claesson, Viola (vpk) 102, 147, 151, 153, 154, 161, 163, 168, 169
Eliasson, Ingemar (fp) 15, 30, 34, 38, 42
Ericson, Sture (s) 89, 93, 94
Eriksson, Per-Ola (c) 71, 124, 131
Exner, Lahja (s) 145
Franzén, Ivar (c) 136, 141, 142
Gadd, Arne (s) 54, 58, 60
Gradin, Anita, statsråd 4, 36, 40, 44
Grahm, Olle (fp) 158, 167
Grönvall, Nic (m) 61, 63, 78, 80, 119, 130
Hambraeus, Birgitta (c) 98
Hegeland, Hugo (m) 170, 173, 176
Keen, Kerstin (fp) 115
Körlof, Björn (m) 87, 93, 94
Lundblad, Grethe (s) 85
Magnusson, Göran (s) 112
Norberg, Gudrun (fp) 124, 135, 141, 143
Nordlund, Sven-Olof (s) 150, 153, 154, 155
Nyhage, Hans (m) 143
Olsson, Martin (c) 159, 163
Persson, Gustav (s) 107
Pettersson, Lennart (s) 74, 79, 81, 127, 132, 138, 142, 143
Salén, Sven H (fp) 94
Signell, Sven-Gösta (s) 164, 168, 170
Sundgren, Roland (s) 172, 175
Svensson, Alf (c) 109
Svensson, Jörn (vpk) 50, 57, 59, 63, 69, 70, 126
Svensson, Sten (m) 133, 140, 146
Söder, Karin (c) 21, 31, 34, 39, 43
Söderqvist, Oswald (vpk) 24, 32, 35, 40, 43, 93, 114
Tobisson, Lars (m) 45, 55, 58
af Ugglas, Margaretha (m) 11, 30, 33, 38, 42
Wibble, Anne (fp) 47, 56, 59
Virgin, Ivar (m) 81